

Om

YADAVABHYA
SA VYAKHYA

BY
VEDANTA CHARYA

DL. 1040

DONATED BY
Chakravarthi Srinivasa Charitar's Sons
133, BIG STREET.
MADRAS.
1988

ఓరస్తు

ఓహయ శ్రీ వాయనమః

ఓమతు-వితారి-కకంఠీరవసర్వతన్త్ర సస్వతన్త్ర
ఓవేదాంతాచార్యవిరచితే ఓమదప్పయదీక్షిత
వ్యాఖ్యాసహితే చతుర్వింశతీసగౌత్మక
ఓయాదవాభ్యుదయాభ్య కావ్యరత్నై
సప్తమాది ద్వాదశసర్గాంతద్వితీయపటం
శ్రీమన్త హిశూరపురీమధ్యవిద్యోతమాన దివ్యరత్నసిం
హాసనారూఢశ్రీమచ్ఛామరాజేంద్రాస్థానపండిత
నల్లూరు శ్రీ సజ్జయ శ్రీ నివాసార్యతనూజ
తిరుమలతాతాచార్యసాహాయకనసంశౌధ్య
యథాపద్ధితమాతృకా పుస్తకాలాభాత్కవచిత్సంభావిత
ప్రమాదాదికం శ్రీకృష్ణసాంప్రదాయకటాక్షమహిమ్నా
కథంచిత్రపరిహృత్య తాదృశరాజాధిరాజ
ఓమచ్ఛామరాజేంద్రాశ్రితేన
ధర్మాధికారి చక్రవర్త్యయ్యంగార్యేణ
మహిశూరపురీమధ్యవర్తిన్యామ్
విద్యాతరంగిణ్యాభ్య స్వీయముద్రాక్షరశాలాయాం
ముద్రాపితంసద్విజయలెతమామ్
ఇదానీమేతన్నూ ల్యం సపాదరూప్యమ్

సక ౧౮౯౨

శ్రవణమనగై—గొవర్ధనగొవర్ధనగిరిపూజనప్రకృతిరమణంబౌ
 రితమహామేఘవృష్టా శ్రీకృష్ణకృతగొవర్ధనాద్భుతనవ్రిహతాయా
 గర్వభంగప్రసంతమహేంద్రేణ గోవిందవటాభిషేకశక్తితత్వతి వివేకం ॥

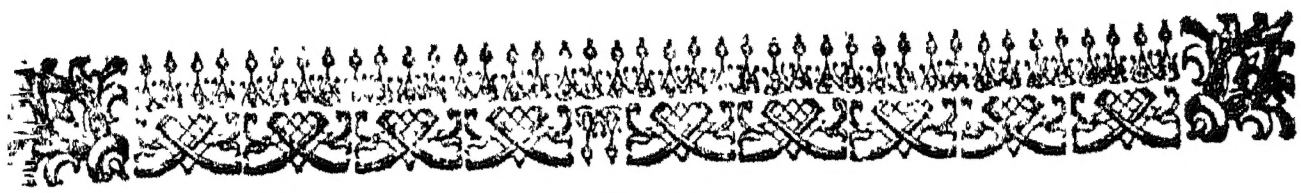
అష్టమసగై—నసంతాదివృద్ధి ప్రాదుర్భూత వేదనాదాత్మ్య
 వల్లవీభిస్సహ వనవిహారానశ్రీరాజాశ్రీరాజానంతరే ప్రజ్ఞాప్రత్యాగమ
 నసమయే వృషభయాపారిష్టగామక ధైర్యవనస్సర్వలివణితం

నవమసగై—ఐక్యస్థనిహతపూత నాదివృత్తాంతపరిశిష్టరామకృ
 ష్ణజిహ్వాంసుకంసప్రేషితాకూరశీలరామకృష్ణయోర్భగరాహనకౌపర్తి

దశమసగై—తత్రరామకృష్ణాభ్యాం మల్లరంగప్రపణే కవలయా
 సీదాభ్యగజం నిహత్య ముష్టికారితమల్లాదీన్నిజిత్యకంసమపి నిహత్య
 శుభామాభ్యక గుహానరోపి మారితః । తాన్మశమస్తనిగ్రహేణ పితరౌ
 పరితౌష్య ఉగ్రసేనం రాజ్యేభిషిచ్య న్వంహం యావరాజ్యస్సేవ్యశ్య
 న్యాయేన ప్రజాపాలయామాసేతివణితమ్ ॥

ఏకాదశసగై—కంసాదినభ శ్రవణకపితాగతరాసంగం నిహత్య
 కాలయవనం ముమక్షుడెస మార్యిష్యక దుష్టదాహనివృత్తియై సమక్ర
 మధ్య విశ్వకర్తణి దావ్యరకాల నిర్దాప్యబంధావధిభి స్సహసుభిమువాసే
 తివణితమ్

ద్వాదశసగై—వికర్ణరాజాద్భిష్టకాగ్రక్తిణ్యవతారే బాలక్రీడా
 దియావనప్రాదుర్భూతమువనాభ్యక కృష్ణైకమనారథా సౌ భిషసం
 లాయ దాతవ్యతి రుక్తి ముత్తైర్నిజితే ॥ వినాహమంగళాలంకారైరలం
 కృతా దేవతాపూజనాభామింద్రాణీదేవతాలయం ప్రవిశ్య పూజంకా
 లే స్యాభిమతశ్శ్రీకృష్ణవివాహప్రాప్తిరూచక వామనయనోరుస్ఫురణాది
 నా అశరీరివాచ్యాద స్యాభిమతే ద్విమాశుభావినీ విజ్ఞాయభృశంతుం
 యేతివణితమ్ ॥

శ్రీరస్తు

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

సవ్యాఖ్యానే యాదవాభ్యుదయే మహాకావ్యే

సప్తమసర్గప్రారంభః.

ప్రజౌకసావిస్తయమథరాక్షాబాలారగవర్ణంపసనంవసానం ।

శ్యామంయవానంశతపత్రనైత్రంజైలాదిరదేవమథౌపసేదుః॥

వ్యా ॥ ప్రజౌకస ఇతి ॥ అథ శైలశృంగే దేవస్య దశకనానంతరం
విస్తయమంధరాక్షా-అద్భుతాకారదశకనదీతవిస్తయస్తబ్ధలాదనాః
ప్రజౌకసః - గొపాః, బాలారగవర్ణంపసనంవసానం-బాలారగమి
వారుణవర్ణం అంశుకం పరిదధానం శ్యామం యవానం శతపత్రనై
త్రం-నళినౌపమలాచనం, జైలోదితం-జైలావిర్భూతం, తం దేవం ఉ
పసేదుః-ఆరాధనాయ తత్సమీపంజన్తురిత్యర్థః ॥ ౧ ॥ ...

{ యమాహురస్తర్భహిరవ్యలక్ష్యంయోగేశ్వరంయోగిభిరేవదృశ్యం }
{ తమద్రశ్యజ్ఞేనముదీక్షమాణాగోపంనతాంగోపగణాఃప్రణేముః ॥ }

వ్యా ॥ యమితి ॥ అంతఃకహిరవ్యలక్ష్యం సర్వత్ర వ్యాప్యస్థిత
త్వేవ్యంతర్హృదయాదౌ తతో బహిశ్చ లక్షయితుమశక్యం యోగ
శ్వరం యోగానామష్టాంగతయా యోగశాస్త్రప్రవణితానాం ఆరా
ధ్యతయా ఈశ్వరం స్వయం యోగైరణిమమహిమాదిశాలితయా తే
షామధిపతిమితివా యుక్యన్తం యోగిభిరేవ యోగప్రభావాత్ దృ
శ్యం ద్రష్టుంశక్యంఆహుఃవదంతిసతాంగోపంగోస్తారంతం అద్రీశ్యంగే
సర్వత్రశిఖరే, సముదీక్షమాణాః-గోపగణాః, ప్రణేముర్నకుశ్చక్రః॥౨॥

స తానశైషాంత్సుధయేవదృష్ట్యాప్రహర్షయన్ప్రత్యయితప్రసాదః । న
రామకృష్ణాంత్యనకాచిగమ్యఃస్వామీస తాంస్వాగతమన్వయుః ॥

వ్యా ॥ స ఇతి ॥ స రామకృష్ణార్ - రామకృష్ణ రహితా, అశేషానఖి
లా తా తా గోపాలా సుధయా - అమృతేనేవ, దృష్ట్యావలూకనేన,
ప్రహర్షయన్ - ప్రహృష్టా కుర్వన్, అతపవ ప్రత్యయితప్రసాదః
ప్రత్యయో విశ్వాసః సాన్యసంజాతఇతి ప్రత్యయితః తారకాదిత్వాది
తచ్ తథాధూతః ప్రసాదోఽనుగ్రహోయన్వసః ॥ ని ॥ ప్రత్యయో
ధీనశపథజ్ఞానవిశ్వాస హేతుష్విత్వమరః ॥ స తాంస్వామీ - సనకాదిభి
దృష్ట్యానుమేరేవ గమ్యుడపసర్పణీయః సవాసుదేవస్వాగతం కుశల
మన్వయుః - అవృచ్ఛత్ ॥ ని ॥ స్వాగతం కుశలమితీశబ్దాణావః ॥
అనుపూర్వాయజః ప్రశ్నార్థః ॥ ౩ ॥

{ శరత్ప్రవృత్త్యైవశశాంకభాసావానాహరేర్గోపధియఃప్రసన్నాః ।
మిథోవిమర్శేఃకుముదైరివాసన్తిషద్భిరాసాదితనిర్తలాశాః ॥ ౪ ॥ }

వ్యా ॥ శరత్ప్రవృత్త్యైతి ॥ శరత్సమయస్య ప్రవృత్త్యా శశాంకభా
సః చంద్రద్యుతయశవ హరేశ్శ్రీకృష్ణస్య వాచా ప్రసన్నాస్సంతుష్టాః
చంద్రద్యుతపత్నే మేఘకాలుష్యాదృభావాన్నిర్తలాః గోపధియః - గో
పానాంబుద్ధయః, కుముదైరివ మిషద్భిర్వికసద్భిః మిథోవిమర్శైః ర
హసి విచారైః ఆయమన్తాకమారాధనీయో నేంద్రఇత్యేనంరూపైః
స్వాగతవిచారైగుపలక్షితాస్సగృహే ఇన్ధంభూతలక్షణే తృతీయా ॥ ని ॥ మి
థోన్యోన్యం రింకస్యపీడ్యమరః ॥ ఆసాదితనిర్తలాశాః ప్రాప్తనిర్విచ
కిత్సాభిలాషాః ఆసన్ ॥ కృష్ణవాక్యాదుత్పన్నా గిరిపూజాభిలాషః ।
కించిదంగ్రాతీ లంఘనానౌచిత్యశంకయాకలుషః స్థితో భగవతోఽవ
లూకనాభాషణాదిప్రసాదదశానెన తత్రైవహ్యతిరేకోదయాన్నిర్విచ
కిత్సాసీదిత్యర్థః । చంద్రద్యుతపత్నే ఆసాదితనిర్తలాశాః ప్రాప్తావ
దాతకకుభితియోజ్యమ్ ॥ ఉపమాలంకారః ॥ ౪ ॥

{ విధానదత్తావిపి నాశ్రయాస్తేదన్యసంరాధనవీతసంశాః | త }
 { సుర్పయామాసురదీపన త్వస్సంప్రీణనైశ్శక్రివాభోపనీతైః || ౫ || }

వ్యా || విధానదత్తాఇతి || విధానదత్తాః కృత్యేషు చతురాః అ
 దీపనత్వా ఉదారచేతసః తే విపనాశ్రయా ఆరభ్యకరీ గౌహః త
 దన్యసంరాధనవీతసం గాః తదన్యగాధనేప్యపేతస్పృహోస్సంతః శక్రి
 మాస్యోపనీతేరింద్రపూజాముద్విశ్య సమాప్తైశ్చంప్రీణనైః సంప్రీ
 తిసాధనైః పూజాక్రవ్యేః గంధలహ్వాదిభిః తావత్వతాగ్రహితం శ్రీ
 యగవతిం అర్చయామామః పూజయంతీన్మ || ౫ || ...

{ అనన్యమోగాదయజుశ్చైవోన్మ్య క్షేనతేనైవప్యతానుసాగాః | న }
 { మేఘక్షేలాననిశేరిత ధైర్యస్యూర్జీర్జితమహ్నహంతః || ౬ || }

వ్యా || అనన్యమోగాదితి || అనన్యవాహనస్యనిపేక్షాణాం ప్రప
 న్ననాం యోగో ధగవహ్ని నౌపాము అన్యవైముఖ్యసూపః || ౬ ||
 యోగస్సర్పహవౌపాముధ్యానసంగతియైష్విశ్వయః || ఉష్ణాత్తమ
 వం బ్యేశ్యధకః ల్మగ్నోపేపంఘః || ఏకంఠేనా మిష్టస్యం తోనా
 పేం కృష్టేన కృతానువాగాః యష్టవ్యోతేనాపిష్ట సతా కృతానుస
 రణాన్తే సస్యంజనైర్వ్యంజనసవాత్తేన మేఘక్షేలాననిభేః ఉపస్థితమే
 ఘవత్తేనానన సదృశైః అన్నమైరిత ఆన్నసమూహైః సాకరమయ
 జతచ | పూర్వగ్లోకం పుష్పగృహం నైవ సమిచ్ఛయాశ్చకారః ||

{ నిర్ధాతార్థేషు తోరణేశాన్మగ్నోపహారేషు మహీధగాధా | అ }
 { ఏకైవమాచార్యకమప్యయాగ్నిప్రేషకృణ్ణాభిరనేషుగౌన్మా || }

వ్యా || నిర్ధాకరితార్థేషు || భూతనైషు తోరణైః గోష్టాది
 తా కృష్ణః నివౌపదేశాత్ స్వీరదేశాత్ నిర్ధాకరితార్థేషు నిర్భేద
 కతేవ్యయాపపిషంతు || ౭ || అథకస్సాన్మగ్నోపమమోక్ష కట్టవా
 చ్యేప్రయోజనఇతివైజయంతీ || మహీధరాగ్రం మహీధరాయదేయ
 యథాభవతితథా | న్నరసింహరేషునిహితపూజాగ్రన్యేషుగోపేషుఅ

చ్యుత్వమాచార్యత్వమాచార్యకమాచార్యత్వమపి సూ॥ యోషధాన్లు
రూపాత్తమామృతావృణ్మిత్యయః॥ అయాసీదగచ్ఛత్ యాతెలుకాన్
స్వాపదేశాత్తదారాధనే ప్రవృత్తా ఇతి తేషామాచార్యఆసీత్ స్వయ
మేవ శ్రేణపురుషఇతి ఉక్తవానిత్యాసీదిత్యర్థః గోపేషు భువనెష్వి
తద వైషయికాధికరణే సప్తమీ ॥ ౭ ॥ ...

{ ఉపాహరన్యానిసభాజనార్థం వలద్విషో వల్లవవంశవృద్ధాః । పరేణ }
{ పుంసాపరిగృహ్యమాణైః ప్రాప్తా ఫలం పుష్పఫలాదిభిస్తైః ॥ ౮ ॥ }

వ్యా॥ ఉపాహరన్నితి ॥ వల్లవవంశవృద్ధాః గోపకులవృద్ధాః వల
ద్విషశృక్రస్య సభాజనార్థం తోషణార్థం యాని పుష్పఫలాన్య
పాహరన్ తైః పుష్పఫలాదిభిః పరేణపుంసా భగవతా పరిగృహ్య
మాణైస్సద్భిః ఫలం జన్తసాఫల్యం ప్రాప్తం లబ్ధం భగవదుపభుక్తపు
ష్పఫలాదికానాం వృత్తాదీనామపి సద్గత్యవశ్యంభావాదితిభావః ॥౮॥

{ మృత్యుపసిక్తేర్భువనైరశేషేరనన్యదత్తైరిపిహవ్యకవ్యైః । అల }
{ బ్ధపూర్వామభిజత్తదానీం గోపాహృతైఃప్రీతిమశేషగోప్తా ॥౯॥ }

వ్యా॥ మృత్యుపసిక్తేరితి ॥ అశేషగోప్తా సర్వేషాం రక్షకాదే
షః తదానీం మృత్యుపసిక్తైః శుత్యుః ప్రాణినాం జీవనాపహరణ
అధిక్యతాదేవ తాతయాస్వాదుతాథానాః దధ్యాది నెవోపసిక్తేః అ
శేషైర్భువనైః ఓదనస్థానీయైః ప్రళయేషు భుజ్యమానేః అనన్యదత్తైః
ఏకాంతభిస్సాస్వరాధనబుద్ధ్యా దత్తైః హవ్యకవ్యైర్దేవపితృత్వైరివై
రపి అలబ్ధపూర్వాం పూర్వమలబ్ధాం ప్రీతిం గోపాహృతైః గోపానీ
తైః ఉపహారేరభజత్ । సమక్షభోజనజనితేన తేషాం శ్రద్ధాతిశయే
న స్వతస్తేషు కృపాతిశయేనచ తద్దత్తైర్ప్రీత్యాసీదిత్యర్థః
॥ ౯ ॥ యస్యబ్రహ్మచక్షత్రిం చోభేభవతః ఓదనః । మృత్యుర్యస్యోపసే
చనంకఇద్ధావేదయత్రినః । ఇతి కథవల్లీమంత్రే బ్రహ్మచక్షత్రిశబ్దౌపల
క్షితం చరాచరాత్మకమఖిలంప్రపంచం ప్రళయేషూపసేచనమృత్యుమ

కృహీత్వాగ్నినతే దేవఇతి ప్రతిపాదితమ్ । అయమథోఽమృత్యా
సిద్ధైర్భువనేఽశ్వైఃపరితే ॥ ౯ ॥ ...

{ అగ్నిసముత్తే నమసిస్థూః లేనం భుజ్యమానే హరిణాసమక్షం । }
{ అనాగమశ్రాంతియోపి తిరస్కర్తూమపద్దంతసమగ్రితోహః ॥ ౧౦ ॥ }

శ్లో॥ నిధీః ॥ విధిం ప్రయంతైనివేదితే ప్రభూతే బహు శేహవి
షే హరిణాసమక్షం ప్రశ్నం నాభుజ్యమానేనతి అనాగమశ్రాంత
ధియోపి ఆగమేషు హవ్యకవ్యానాం దేవతా ప్రీత్యథా ప్రతిపాదకే
మమంత్రాథావాదేషు పరిమరిమరహితా ధీర్యేహంతే భూతార్థవా
త్తత్వనితానాం కన్యాపరిశీలనవిధురబుద్ధయోపి సమగ్రితోహః స్వ
స్వీకృత క్రియమాగకన్యామాణశ్రద్ధాదికర్తాణ్యప్యేవం స్వస్వద్దేశ్య
ప్రీత్యాదిప్రీతినానిభవంతీతి సతరాం హృష్టాన్సంతః తత్ర హవ్యకవ్యా
ని దేవాదయః భూజరఇత్యస్త్విషయే శ్రద్ధాంవిశ్వాసం అవిదంత
తేభిరే తావతి మహాత్మన్నకూటే ప్రశ్నం చేవేన భుజ్యమానే కస్య
విశ్వాసో నభవేదీభావః ॥ ౧౦ ॥ ...

అమృష్యమాణోవిహతాం స్వపూజామత్త్యైంసహస్రేణతదామహే
న్ద్రః । అనెహసంరక్తశిలీన్ద్రజాతైరాకాలికైరఙ్గితమన్వకార్షీత్ ॥

వ్యా ॥ అశ్మష్యమాణఇతి ॥ తదా గిరిపూజాపమయే విహతాంస్వ
పూజాం అశ్మష్యమాణః స్వపూజాపహతమసహమానః మహేన్ద్రః । అ
త్త్యైంసహస్రేణ కొపారుణే నేతిభావః । ఆకాలికైస్సమానకాలాద్యన్తైః
క్షణికైరితియావత్ ॥ సూ ॥ ఆకాలికడాద్యన్తవచనఇతి సూత్రేణా
ద్యన్తవిశేషణతయా సమానకాలశబ్దస్య ఆకాలప్రదేశః ఇకట్పూర్వ
యశ్చనిపాతితః రక్తశిలీన్ద్రజాతైః అరుణకదళీపుష్పనివక్షేః కరణైః ॥
ని ॥ కదళ్యాంబుసిల్లిన్ద్రస్సన్యదితిఃబాణావే ॥ అఙ్గితం పూజతం మ
నోహరమితియావత్ । అనెహసంకాలం సమాసమయం తత్రైవ
సిల్లిన్ద్రాణాం విజృంభణాత్ అన్వకాషీదనుకృతవా ॥ తదా తుణం

గోపకులకౌపారుణలోచనసహస్రశ్శక్రః తుల్యైరరుణకడళీపుష్పే
స్వర్వతోవ్యాప్తా వమాకసమయభవస్థితభృత్యథః ॥ ౧౧ ॥

{ అవఙ్చితాన్యూనపయఃప్రదానానారాధకాకాలమియన్తమిన్ద్రః }
{ ఆహారకర్తావభిహన్తమైచ్ఛత్యతానభిజ్ఞేషుకీమాన్యశంస్య ॥ }

వ్యా ॥ అవఙ్చితేతి ॥ ఇన్ద్రః అవఙ్చితాన్యూనపయఃప్రదానా
ఇయన్తంకాలంఅన్యన్తసంయోగేద్వితీయా । ఆరాధకాకాలపూజకా
గోపాకా ఆహారస్యకమాల్ స్వస్తాదన్యత కరిణాత్ అభిహన్తమై
చ్ఛల్ నను స్వః స్వస్తిన్ప్రవణేషు పరాపదేశమాత్రయభితప్తా
యేషు నైవజిహూంసాయుక్తత్యతిఆహ ॥ కృతేతి ॥ కృతానభిజ్ఞేషు
మాన్యశంస్య నాన్యైవాన్యశంస్యమిత్యథః । కృతఘ్న ఉపకా
కారిణావపి కూర్రాపవభవంతితిభావః । సామాన్యేన విశేషసమాధా
నరూపోధాన్తరన్యాసః ॥ ౧౨ ॥

{ అథాజుహోవప్రతిఘానుషక్త్యాన్యోరాశయోఘోషవిమర్దకాఽక్షి }
{ సమేష్యతాంసంభవమన్తవానాంసంవర్తకంనామగణంఘనానాం }

వ్యా ॥ అథేతి ॥ అథ జిహూంసానన్తరం ప్రతిఘానుషంగాత్ కో
పానుచతనాల్ ఘోరాశయః కూర్రచిత్తస్సఇంద్రః ఘోషవిమర్దకా
కాఽక్షి ఆభీరగ్రామస్య విమర్దకంకాంక్షమాణస్సక సమేష్యతాం
యుగాంతే పరస్పరం సంగమం ప్రాప్స్యతాం అణావానాంసంభవ
ముత్పాదకం యుగాంతే మహాజలౌఘవృష్ట్యా చతురకూపారసంయో
జకమిత్యథః । సంవర్తకంనామం సంవర్తకఇతిప్రసిద్ధం ఘనానాం
గణం ఆజుహోవ ఆహూతవా ॥ ౧౩ ॥

ప్రదీపితాకోపహుతాశభూమ్నాపీతోదధీన్వారిధరాయుధౌ
ఘాక । మరుద్భుజైనత్పరితంమరుత్వాప్రాయుజ్జుఘామాభి
ముఖంసఘోషా ॥ ౧౪ ॥

వ్యా ॥ ప్రదీపితానితి ॥ మరుత్వానిన్ద్రః కోపపహుతాశశః

నిభూమ్నా దాహుర్వైవ ప్రదీపితాః ప్రజ్వలితాః స్వామినః
పాతిశయందృష్ట్వా ఘోషోపనుదాయసన్నద్ధానితియావత్ | పీతో
క్షా మహావృష్టయేపీత సముద్రాః సఘోషాః గజితఘోషేణ
తాతాః వారిధరా మేఘావీవాయుధాని తేజోఽఽఘాః సమూ
హా మరుదేన భుజస్తైనశ్వరిణం శీఘ్రం ఘోషాభిముఖం ఆభీరగ్రా
స్యాభిముఖం యథాభవతితథా ప్రియం జగ్రయధావీరః సమ్యగ
న్ నిష్టప్రాక్ తదను నిపీతజలాః కంపేనసఘోషానాయుధాఘా
జేన శత్రుమృద్దిశ్యప్రేరయతి తద్వదితిభావః సఘోషానితి సామా
ధర్మోపాదానాత్ వారిధరాయుధోఘానిత్యత్ర రూపకసమాసః ||
అనురోధాతోఽహుతాశనే నెత్యాదావపి రూపకసమాసఇతి సావ
యమాపకాలంకారః || ౧౪ ||

...

...

{ ప్రకల్పయంతః పరివేషచక్రంబృన్దావనైవిహ్వలగోపబృందే | సమీ
రనున్నాస్సహసాపయోదాశ్శక్రస్యతేశాననమన్వతీష్టక || ౧౫ || }

వ్యా || ప్రకల్పయంతఇతి || సమీరనున్నాః మరుతాప్రేరితాః
పయోదాః విహ్వలగోపబృందే అకాలే ప్రళయమేఘాశ్చిదశకానా
భయవిక్లబగోపకులే బృందావనే పరివేషచక్రిం ప్రకల్పయంతః
రివేషమండలం సంసాదయంతః చక్రాకారేణావృణ్వంతః శక్రస్య
సనం మహావృష్ట్యై ఘోషోపనుదాయసన్నతిష్టక అనుతిష్ఠన్తిస్త
{ తటిత్తహస్రేణవిదీప్తనేత్రస్సమేతవజ్రోధృతచిత్రచాపః | అత
క్యతేన్ద్రస్స్వయనుభ్రవాహః కాలాత్తనాఘామికయేవభేలక }

వ్యా || తటిదితి || ఇంద్రవీర తటితాంసహస్రేణ విదీప్తనేత్రః
ప్రజ్వలితనైత్రః సమేతవజ్రః సమేతంవజ్రం నిర్ఘాతమేవాయుధం
యేనసతథోక్తః || ౧ || నిర్ఘాతమశనిర్వజ్రమితిధనంజయః || ధృతచి
త్రచాపః ధృతనానావణకొదండః అభ్రవాహః మేఘవాహనశ్చ
క కాలాత్తనా ఘామికయా కాలాత్తమూతికపరిగ్రహేణ || ౧ ||

భూమికారచనాయాం స్యాన్తూర్త్యంతరపరిగ్రహణిపిత్వః ॥ భేలకా
 కీడన్నతిర్గృత ఉత్ప్రేక్ష్యత మేఘానాం సన్నాహం తత్ర తటితా
 మునైషం నజ్రచాపాచిదృష్టౌ స్వయమింద్రపవనోవప్రజ్వలితనే
 త్రః ధృగవజ్రచాపః మేఘవాహనమంగుర్యా సంహారకాలపేషరూపే
 గ ఖేలతీత జనైరుత్ప్రేక్షితఇత్యథః తత్ర తటిన్నేత్రాదనిమిత్తైనగా
 పాక సంజహీషోరిన్ద్రస్య మేఘష్వనిస్థానముత్ప్రేక్ష్యతఇతిస్వరూ
 పాత్ప్రేక్షాలంకారః సాచ తటిన్నేత్రస్వరూపజేన సమేతనజ్ర
 త్యశనివజ్రయోః శ్లేషేణచాత్థాపితేతసంకరః ॥ ౧౬ ॥ ...

{ అసూయతావజ్రభృతాప్రయుక్తామాకాలికింప్రాప్తపహుదిదేవః }
 { అకానిరొధంజగతాందిశంతీంసిరోద్ధుమైద్భు నిజయానశక్త్యా ॥ }

వ్యా ॥ నను పూర్ణశక్తౌ భగవతి గోపానాం గోప్తరిజాగ్రతిక
 థమేషాం వృష్టిరూపా శక్రప్రయుక్తావిపడుత్థితేత్యోఽహ ॥ అసూయ
 తేత ॥ ఆదిదేవః కృష్ణః అసూయతా అసూయాంకుర్వతా గోషైః
 కృతాం గిరిపూజామనహమా నె నెతియావత్ | అసూయాశబ్దాత్ కణ్డావ
 దియగంతాల్లటశ్శత్రాదేశఃవజ్రభృతాశక్రేణప్రయుక్తాంజగతాంలా
 కానామాశానిరొధందిశామంధకారేణనిరొధందిశంతీంప్రయచ్ఛంతీం
 అకాలికింఅకాలేన్వకాలాదన్యస్తికశరతాకలెధవాంకాలశబ్దస్యకాల
 సామాన్యవాచినఃతద్విశేషేప్రావృషిలక్షణాయాంతత్రతదన్యాథాక
 నజ్జిమాసేచసతిఅకాలశబ్దశ్శరతాకలపరఃకాలాటృభీతశైషికఃప్రత్య
 యః | ప్రావృషం మేఘసన్నాహం ప్రావృట్చబైన వషాకాలవాచి
 నా తతాకలొచితమేఘాన్నతిలక్ష్యతే | తాం నిజయాశక్త్యా నిరొ
 ధుంనైద్భుత్ | కింతు శ్రేలార్చనాత్ప్రసక్తామాపదా శైలేనైవాపాక
 రిష్యత్ కంచితాకలం మేఘసన్నాహం వీక్ష్యాస్తేతిధాపః ॥ ౧౭ ॥

{ వియత్ప్రయోధింపరితఃపయోదైర్వేలాతమాలైరివవధా మానైః | }
 { జిఘాంసతాగోపగణాన్తఘానాచ్ఛన్నేనతస్థేన్ముగయాధీనేవ ॥ }

యాదవాభ్యుదయే - నస్తమస్సగళః.

వ్యా || వియత్పయోధిమితి || గోపగణాః జహంస తా హంతుమి
చ్ఛతా మఘానేంద్రేణ మృగయాధికానా మృగయావిహారపరేణైవ
యద్గగనం పయోధిరివ తం పరితస్సమంతతః వెలాతమాలైరివ వర్ణ
నైః పయోదైశ్చన్నేన సతాతస్థస్థీయతేస్త యథామృగయా వి
హారపరః పయోధివెలాయాం ప్రియాఙ్ఘైః తమాలవృక్షైః చ్ఛన్నోమృ
గణానిగళమనం ప్రతీక్ష్యతీష్ఠతి || ఏవమితీభావః | అత్రేంద్రాదీనాం
మృగయ్యాద్యుపమారోపాత్ గోపానాం మృగోపమాప్రతీయతఇతి
కదేశవృత్త్యుపమాలంకారః || ౧౮ || ...

{ అదృశ్యరూపస్సతదామరుత్వాన్నంభోముచామంతరతావతస్థే | }
{ అపారయద్రప్తుమివత్రిధామోదీప్తిదివాభీతఇవాతిసూర్యాం | }

వ్యా || అదృశ్యరూపఇతి || తదావృష్టిసమయే | మరుత్వానిందః |
వాభీతఇవ | అతిసూర్యాం సూర్యాతిశాయినీం త్రిధామ్నః కృష్ణ
శ్యదీప్తిం ద్రప్తుమపారయన్ అశక్నువన్నివ | యథాదివాభీతః ఉలూ
స్సూర్యదీప్తిమసి ద్రప్తుమశక్నువన్ తదతిశాయిదీప్తిం ద్రప్తుంక
నుపి నశక్నోతి తద్వదశక్నువన్ని వెత్యుపమాను ప్రాణితౌత్ప్రేతౌ
ంభోముచాం మేఘానాం అంతరతః అభ్యంతరే అదృశ్యరూపస్స
వతస్థే || సూ || సమవప్రవిభ్యస్తఇత్యాత్మనేపదమ్ || ౧౯ ||

{ అమర్షవెగాదచమత్క్రియోత్థాజ్జిఘృక్షతావజ్జమకుంతవీర్యం | }
{ అలక్ష్మీజీమూతరథేమఘానామోఘక్రియోముక్తఇవెన్ద్రచాపః || }

వ్యా || అనుషేతి || ఇంద్రచాపశక్తృధనుః అచమత్క్రియో
త్థాత్ ధనుషిరిపుసంహరణ సామర్థ్యరూప చమత్కాభావెనొత్థి
త్ అమర్షవెగాతోగ్రపవెగాత్ అకుంతవీర్యమమోఘశక్తిం వ
జ్జిఘృక్షతాగృహీతుమిచ్ఛతామఘానాశక్రేణ మోఘక్రియః ని
ధాకవ్యాపారఇతి ముక్తఇవ జీమూతరథే మేఘవీరరథే అలక్ష్మీల
తః యోద్ధారోహిగృహీతమాయుధం కుంతంచేదన్యజ్జిఘృక్షంతః త

ద్రుథేశ్యతంతి । తథాత్య క్తజివాలక్ష్మ్య తేత్యథః ॥ ఉత్పేక్షా లంకారః ॥

{ సుతీవ్రహుంకారభృతాని సాదౌ సాదా మనీదర్శిత తజనీకాః । }
 { మరుత్సదాజ్ఞావిముఖానభీష్టం నిర్భత్సయా మాసురివాంబువాహః }
 వ్యా ॥ సుతీవ్రతి ॥ ని నాదౌ గజజితయా మైస్సుతీవ్రహుంకారభృ

తః ఉ గ్రహుంకారభృతసాదామనీతటిదేవదశితా తజనీప్రదేశనీ
 యైస్తేతథోక్తాస్తే ॥ సూ॥ నద్యృతశ్చేతి క ప్రత్యయః అంబువాహః మేఘా
 మరుత్సదాజ్ఞావిముఖా ఇంద్రాజ్ఞానుగణయతః అభీష్టం పునః పునః ని
 భకత్సయా మాసురివ తజనయా మాసురివేత్యుత్పేక్షా సా చ గజజితే
 హుంకారత్వరూపకేణ సాదామన్యా తజనీత్వరూపకేణ చాత్థా
 పి తేతినంకరః ॥ ౨౦ ॥

{ తుణవ్రభాస్తత్తుణుంతరిక్షే ప్రాయేణ గోపాన్గ్రసితుం ప్రవృత్తాః }
 { బభాసే రేవానసపరోషవహ్నిర్జ్వాలాగ్రిజిహ్వోవచాతలౌల్యాః ॥ }

వ్యా ॥ తుణ ప్రభా ఇతి ॥ తత్తుణం నపవ తుణాయ ధాభవతి తథా
 తస్మిన్నేవ తుణఇతియావత్ అంతరిక్షే చాతలౌల్యాః జిహ్వోపక్షే ఉత్ప
 న్నత్కష్టాః ॥ ॥ లోలశ్చలసత్పష్టయోరిత్యమరః । తుణ ప్రభావిద్యుతః
 ప్రాయేణ గోపా గ్రసితుం కబళయితుం ప్రవృత్తాః । వానపరోష వ
 హ్నిః శక్రకొపాగ్నేః జ్వాలాగ్రిరూపా జిహ్వోవచ బభాసే రేచానం
 తెస్త్రుతప్రాయేణ గోపా గ్రసితుం ప్రవృత్తా ఇతి ప్రియశ్శబ్దేన
 ఫలాత్పేక్షాచాతలౌల్యా ఇతి శ్లేష ఇతి తదుభయానుప్రాణితా జ్వాలా
 గ్రిజిహ్వోవచేతి స్వరూపోత్పేక్షా లంకారః ॥ ౨౧ ॥ ...

{ కిమంతరిక్షేణ ఘనీబధూ వేకిముత్థితం ధ్వాంతమహీంద్రీలాకాత్ }
 { మూలంకిమేతత్ప్రళయార్ణవానామితీవ మేనేమరినాభ్రమా లా ॥ }

వ్యా ॥ కిమితి ॥ అంతరిక్షేణ ఘనీబధూ వేకినీబధూ వేకింభావెలిట్
 అంతరిక్షమేవేత్థంకరినీభూతం కిమిత్యథః అహీంద్రీలోకా త్పాత
 లాత్ ధ్వాంతముత్థితం కింకిమేతద్దృశ్యమానం ప్రళయార్ణవానాం

శయోకౌదకీభవతాం సాగరాణాం మూలంకారణం కిమితీవమతి
భ్రమలాకాలమేఘవర్షైః మే నెకమణిలిప్త చింతితేశ్యథాః జ
తేషాం । మేఘానాంవ్యాపిత్వ మతికాష్ట్యం మహావృష్టి ప్రియ
భిన్నాహం చ దృష్ట్వా జనేరుక్తప్రకార త్రయేణోత్పేక్షితమిత్య
- ఇతీవత్యత్ర ఇవశబ్దోవాక్యాలంకారే ఇత్యర్థేషవ ॥ ౨౩ ॥

ప్రజోపమర్దం సమయోవిధాన్యకలభారనమ్రోపయోదమూర్ధ్నామ
- మసీంవాసనచాపలేఖాం మాయాప్రదిష్టామివమాల్యశేషామ్ ॥ ౨౪ ॥

వ్యా ॥ ప్రజోపమదణ్మితి ॥ ప్రజోపమదణ్మగోపకులన్యపీఠాం
ధాన్యక కరిష్యక సమయః కాలః సమైక జలభరావనతేన పయో
- నైవ మూర్ధ్నాకమహీమసీమతిశయేన మహతీంవాసనచాపలేఖా
- లం ద్రధనులేఖాం మాయా ప్రదిష్టాం వ్రజంపీడయతుం సమయం
- యోజయంత్యా భగవత్తాయయాదత్తాం మాల్యశేషాం మాల్యరూ
- పం నిర్తాల్యమివ లభారభరతస్తప్రభుభిః క్వచిత్కార్యేనియుజ్య ప్రి
- యోపయనాః పురుషాః తత్సమయే ప్రభుదత్తం తద్భృతమాల్యాది ప్రి
- యాయనతేన మూర్ధ్నాక । పరిగృహ్య ప్రతిష్ఠంతే ఇతి భావః । తథా
- మాగనంభవేపి । తథేతి శేషామివ భతుకరాజ్ఞామాదాయ మూ
- ర్ధ్నాకమగనః ప్రగస్త్యితి ॥ ౨౪ ॥ ...

{ కరోరగర్జాపటహప్రణాదః కరప్రసూనై రవకీర్యపృథ్వీ । క
{ ణప్రభాభిఘటతాజ్ఞహారః కాలః ప్రతుష్టావయుగాంతృత్తం ॥ }

వ్యా ॥ కరోరేతి ॥ కరోరాకూరాజజాగజికతా గురొశ్వహల
శ్యప్రత్యయః । సైవపటహప్రణాదః ఆనకధ్వనిర్యస్యేతి ఉపో
- షః కాలస్సమయః కరాః ఘనోపలాపనప్రసూనాని ॥ ని॥ కరోఘనో
- లేహసైశుండాయాంకిరణే బలావితరత్నమాలా । త్రైపృథ్వీమపకీ
- రంగస్థలమివేతి భావః । కణప్రభాభిర్విద్యుద్భిఘటతాంగహ
- కృతాజ్ఞవిజ్ఞేపస్సక । ని ॥ అంగహారోంగవిజ్ఞేప ఇత్యమరః ।

యుగాంతస్సత్తం ప్రళయకాలస్సత్తం ప్రతుష్టానప్రాస్తువత్ । విద్యు
ద్భజిత కరకనిపాత నానంతరభాః నీమహావృష్టిరేవ కాలస్యయుగాం
త స్సత్తత్వేనాధ్యవసీయత ఇత్యతిశయోక్తిః సాచ గజాదిషు పటహ
ప్రణాదత్వాదిరూప కానుప్రాణితేతి సంకరః ॥ ౨౫ ॥

{ ప్రణుద్యమానాః ప్రబలైస్సమీరైః గాష్టావయామానురమందఘో
షాః | మహిమోపర్యాయనిపీతముక్తైరౌదన్వతైరంబుభిరంబువాహః }

వ్యా ॥ ప్రణుద్యమానా ఇతి ॥ ప్రబలైస్సమీరైః మహావాతైః ప్ర
ణుద్యమానాః ప్రైర్యమాణాః । అమందఘోషాః కఠోర శ్చనిశశబ్దా
అంబువాహః । అపర్యాయనిపీతముక్తైర్యుగపక్షిపీయయుగపదేవము
క్తైః ఔదన్వతైరుదన్వత్సంబంధిభిః అంబుభిస్సముద్రజలైః మహిమా
స్థావయామానుః సంచయామానుః ॥ ౨౬ ॥ ...

{ అంగారరూక్షస్తనయిత్సుపూర్ణాదైరంసుదేవేజసితప్యమానాత్
విహాయసానూనమధూద్విలీనాద్విష్వజ్ఞుభిః పృష్టిరవారణీయా ॥ }

వ్యా ॥ అంగారాః ప్రశాంతార్చిషోదగ్ధకాన్తఖండాః ॥ ౨౭ ॥ అంగ
రోస్త్రీప్రశాన్తార్చిరితియాదవః । తైరివరూఢైః పరుషైః స్తనయిత్సుభిః
మేఘైః పూర్ణాత్ వ్యాస్తాత్ విరంమదేతరం మదో మేఘాగ్నిః ॥ ౨౮ ॥ మే
ఘజ్యోతిరిరంమద ఇత్యమరః । తదీయతేజసితప్యమానాత్ ఆతపవవిలీనా
త్ ఉపర్యంగారాచ్ఛాదితానలజ్వాలా తప్యమానసీపాదివద్ద్రితాత్
విహాయసాగగనాత్ విష్వజ్ఞుభిః సార్వత్రికీ అవారణీయా పృష్టిరభూ
త్ నూనమిత్యుత్ప్రేతాయామ్ ॥ ౨౯ ॥ ...

ప్రదీప్తవిద్యుద్గణదుర్నిరీక్షాసాధుంప్రజాశ్రోత్రవిఘాతిఘోషాత్ ।
నశేకురావర్జితశక్రచాపా భారాశరశ్రేణి ముచఃపయోదా ॥

వ్యా ॥ ప్రదీప్తేతి ॥ ప్రజాః ప్రజస్థాజనాః మంచాః శ్రోత్రాంతి
వల్లక్షణా । ప్రదీప్తవిద్యుద్గణదుర్నిరీక్షా ప్రస్ఫురితేన తటిన్నిక
రేణ మరాలావా శ్రోత్రవిఘాతిఘోషాత్ శ్రవణోపఘాతగత

తాతావజితశక్త్రచాపాయేషు తాతాధారాశరశ్రేణిమువిధా
వవశరాః తేషాంపజ్జీం ముంచతః పయోదాఖిద్ధాద్యాయుధ
మర్మిరీక్షా మహాట్టహసకృతశ్చాపమవనమయ్యశరాన్తుంచతా
తాధానివేతిభావః | సౌధుంచశేకః నశక్నవంతిస్త || ౨౮ ||

సహుంకృతాస్సామినిమీలితాతూదీర్ఘోరుశృంగాదరభుగ్నవక్త్రాః |
వ్రత్యగ్రహీమఃవ్రతిష్ణురొషాధారాక్షణందైర్యభృతామహాత్మాః |
వ్యా || సహుంకృతాఇతి || హుంకృతేన సహితాఃసామినిమీలితా
త్మాః అథక్షామీలితనయనాః దీర్ఘోరుశృంగాః ఉదీఘకంఠాలవిషాణాః
దైర్ఘ్యనిమిత్తందరభుగ్నవక్త్రాః కించిదననతముఖాః ముఖోన్నయ
నన తిర్యగ్భూతాని శృంగాశితన్నమనేన ప్రగుణతయాస్ఫుటదైర్ఘ్యాణి
భవంతీతిభావః | ప్రతపన్నరొషాః ప్రాప్తకోపాః మహాత్మాః మహా
నడత్మాణః పుంగవాః || సూ || అచతురవిచతురేత్యాదినా సమాసా
న్ననిపాతః | క్షణందైర్యభృతస్సంతాధారాఃవృష్ట్యాసారాప్రత్యగ్రహీ
మః ప్రకృష్టకంఠస్త | క్షణాంతరే తేషానప్యసప్యఅసన్నిత్యథాః
అత్రపుంగవానాం స్వభావవణకానాన్విభావోక్తిరలంకారః || ౨౯ ||

స్తనాహితస్వస్తికబాహుబంధాస్త్యానాలకాస్సన్నతవక్త్రపద్మాః |

విలగ్నదేహావననేర్ఘ్యషీదక వ్రజస్త్రియోవాదితదంతవీణాః ||

వ్యా || స్తనేతి || వ్రజస్త్రియోగోప్యః స్తనయోరాహితఃస్వస్తికః
హితహస్తవిన్యాసాబాహుబంధోయాభిస్తాస్త్యానాలకాః జలసేకాత్సం
సాతకుంతలాః సన్నతవక్త్రపద్మాః అవనగముఖకవలావననైఃపరిధా
నోత్తరీయరూపైః విలగ్నదేహాః జలార్ద్రత్వాత్సంశ్లిష్టశరీరాః వాది
తదంతవీణాశ్చసత్యః శీతాళుతయా కన్పయానదంతవజ్జీర్ణవ్యయా వీ
ణోద్యతే తస్యంఘట్టనానువృత్తిశ్చరద్వాదనశ్వేనాధ్యవసీయతే | న్య
షీదక నిషీదంతిస్త అత్రాపిస్వభావోక్తిరలంకారః || ౩౦ ||

{ చలత్పలాకొల్బుణశంఖమాలా పయోధరవృక్షధరార్థిహరా ।
 { పాశ్రవృట్సునస్సువవృతైః ఘోరానంవతాసిన్ధోరివధర్తపక్షి ॥ }

వ్యా॥ చలదితి ॥ చలంత్యః చలాకావన ఉల్బుణాః స్ఫుటాశ్శంఖమా
 లాయస్యాః॥ పయోధరవృక్షైః మేఘాకృతేః ధరాఊర్ణమయవీవహ
 రాః యస్యాస్మా ! అతి ఘోరాప్రావృత్ సంవతాసిన్ధోః ప్రళయా
 ణావస్యధమకాకిత్సవ ప్రళయాణావపూరణోచితానదీవ । పునస్సం
 వవృతే పునరపి శలతాకాలే సంవృతా । అత్ర చలాకానాం శంఖరూ
 పణేన పయోధరవృక్షధరమీకత్యవహున్ త్యాహోతాపితా పాశ్రవృషా
 నదీత్వాత్ప్రేక్షాధమకపక్షితి పునస్తస్యాపవ స్త్రీత్వప్రతీతేః స్త్రీ
 త్వాత్ప్రేక్షాచ తదిక్షామేవాపహున్ తేరుపరిహారత్వ రూపణం తస్మ
 పక్షై పయోధరయో స్సనయోర్వృక్షధరాస్ఫుటత్వంబిభ్రాణాఊర్ణ
 వదృశాహరా యస్యా ఇతి యోజ్యం । శంఖమాలాచ అస్థ్యాచరూప
 శంఖపక్షిః అతి ఘోరత్వం సంవతాసిన్ధోరితిభయంకర నాయకా
 మసారేణ భూతవేశాః కాపాలికాది స్త్రీవణానభినోపపన్నం॥౩౦

{ గంభీరగర్జాపటహవ్రణాదం ప్రారబ్ధజంఘూలనాదగీతం । తటి
 { ధ్వీరాపాదితతాండవంతతాకలస్య సంగీతమపూర్వమాసీత్ । }

వ్యా॥ గంభీరేతి ॥ తత్తదాగంభీరామనోజ్ఞాగజాగజితమేవ
 పటహవ్రణౌదః ఆనకధ్వనిర్యస్తికా ప్రారబ్ధఉపకాగీతః ఘుఘూని
 లనాదః సవృష్టివాతశబ్దపవగీతం యస్తికా । ని ॥ ఘుఘూనాతస్స
 వృష్టిస్సృష్టిది యాదవః తటిధ్వీర్విమృద్భిరాపాదిత తాండవంనంపా
 దిత స్మృతమపూర్వం అతిపరుషతయా లాకాప్రసిద్ధం కాలస్యగోకు
 లసంజహీషణయా ప్రవతమానస్య సంగీతం స్మృతగీతవాద్యత్రయ
 మాసీత్సంపన్నమిత్యర్థః ॥ ౩౧ ॥ ...

విమృద్గతై స్సందితయా సమంతాద్వ్రజేమరుత్వాన్మృగయామివెచ్ఛక ।
 సమాన్యణౌ త్సాన్ద్రతమిన్రథాన్నామేఘ త్తనావాగురయావవాద్రీక

శ్యా । విద్యుద్గతైరితి ॥ మరుత్వాః ఇంద్రఃవ్రజే । మృగయా
 ఘోటమిచ్చన్నివ సమంతాత్సర్వతః తటిద్భిరేవ గుణైః సూత్రై
 దితియా బద్ధయా ॥ ౩౧ ॥ బద్ధైఃసందానితంమూత ముద్దితంసందితం
 మిత్తమరః । సంపూర్వాద్దోలవఖండశిథిభాతౌః క్తః । ఉపసర్గవ
 దథభేదః సాంద్రతమిస్రధామ్నా గాఢాంధకారత్విషా మేఘా
 నావాగురయా మేఘతూపయామృగబంధిన్యా । వనాద్రి వనా
 పర్వతాంశ్చ సమాప్యణోత్సమ్యగాప్యణోతిన్త ॥ ౩౩ ॥

అసారధారాచ్ఛురితేంద్రచాపైమేఘేర్ద్విశామాఘవతీవకాశే । అ
 ముక్తముక్తాగుణరత్నదామేస్సింధోరపత్యైరివధీరనాదైః ॥ ౩౪ ॥

వ్యా ॥ అసారేతి ॥ మాఘవతీమఘవతస్సంబంధినీ । మఘవాట
 యశమితి మఘవశ్శబ్దస్య త్రాదేశేనతి తతః తస్యేదమిత్యన్ప్రీత్య
 యః టిడ్ధాణజితజీవ దిశాదిక్ అసారధారాచ్ఛురితేంద్రచాపేః టె
 వృష్టిధారాసంవృతశక్త చాపైః మైఘైః ॥ ౩౧ ॥ అసారసాస్యత్ప్ర
 రణే వెగవృష్టౌమహాబలఇతి వైజయంతి । అముక్తముక్తాగుణరత్న
 యైః పినద్ధమాక్తికహారరత్నసూత్రైః ॥ ౩౨ ॥ అముక్తః-వ్రతిముక్త
 పినద్ధశ్చపినద్ధవచిత్వమరః । స పుంసీదామ సందానమితిదామశ
 న్య స్త్రీనపుంసకలింగానుశాననాల్ స్త్రీయూండాబుభాభ్యామన్య
 రస్యామితిడాప్రత్యయే సత్యాకారాంతతా । ఏవంతైస్సింధోరపత్యైః
 ముద్రపాతైరివచకాశేధీరనాదైరితి విశేషణమువమావౌపమేయయో
 వ్యనుగామిధారామాక్తికగుణౌశక్త చాప రత్నమాలికచ వింబప
 వింబ భావేనతయోవ్యవస్థితవిశేషణే । అత్రసింధుపోతరూపోప
 హానన్య లాకసిద్ధత్వాభావాదుత్పత్తికాలంకారః ॥ ౩౪ ॥

{ హుంకారవంతస్సైతైరుదారైఃక్షణప్రభాకాండనవేత్రిభాజః }
 { పురందరస్యేవపురస్సరాస్తేప్రచేదురుత్సారిరగోవవర్గాః ॥ ౩౫ ॥ }

వ్యా ॥ హుంకారవంతఇతి ॥ ఉదారైఃకహద్భిః స్తనైః గజైః

తైః హుంకారవంతః క్షణ ప్రభాకాంచనవేత్రభాజః విద్యుతపవక
 జ్చన వెల్లాణిధారయంతః తే మేఘాః పురందరస్య శక్రస్య పురన
 రాతగ్రై సరాస్సోవిదల్లాఙ్గవోత్సారితిగోపపగాఃః సరస్తగోపగణాన
 న్తః ప్రచేరుః ప్రచరంతిస్త యథా రాజ్ఞాంపురణః నహుంకారాం
 త్రిణః జనానుశ్చరయంతశ్చ కంచుకినస్సంచరంతి తద్వదిత్యథః
 రూపకానుపాగీతోత్పేత్రిత్యలంకారః ॥ ౩౫ ॥ ...

{ప్రకృష్టవజ్రాయుధచాపదిహ్నంపౌరస్థ్యవాతేనకృతప్రకమ్పం
 కాలస్యకృష్ణామినకేతుమాలాంకాదంబినీంపేక్ష్యజనశ్చకమ్పే॥}

వ్యా ॥ ప్రకృష్టేతి॥ జనోలోకః ప్రకృష్టవజ్రాయుధచాపదిహ్నం
 ఉత్కృష్టవజ్రాయుధే ద్రచాపాంకాంపౌరస్థ్యవాతేనకృష్టజనకేనపు
 రోవాతేన॥ సూ ॥ దక్షిణానశ్చాశ్చురసస్త్రిగిత పురిశ్చబ్దాఙ్ఘ్రిక
 స్త్యకృత్త్యయః కృత ప్రకంపం కృతచలనాం కాదంబినీం మేఘదూ
 లాం కాలస్య కృతాంతస్యలొకానుపసంహతుం ప్రశిష్టనానస్య
 తిభావః కృష్ణానుసితాం కేతుమాలాం ధ్వజపక్షిమివ వీక్ష్యచకమ్పే
 భయాత్కంపతేస్త ధ్వజపక్షిరపి రాజ్ఞాం కేనదిదసాధారణేన ధ
 నురాదినా చిహ్నితాకమ్పమానాచభవతీత్యుత్పేత్రిత్యలంకారః॥౩౬
 పయోముచాంపక్షిరసహ్యాధారాభూభృద్గణాభేత్తుమివప్రవృత్తా
 విడంబయామాసవిశేషభీమాం కృతాంతకోపోల్లసితాంకృపాణీం॥౩౭॥

వ్యా ॥ పయోముచామితి ॥ అసహ్యాధారా-అసహ్యంబునంతః
 కృపాణీవక్షేఅసహ్యగ్రా ॥ ని ॥ ధారాస్యగ్రంబునంతిత్యామితి వైజ
 యంతీ భూభృద్గణా పర్వతగణా సత్తే గోపగణప్రతీతి రనుసర్త
 వ్యాభేత్తుం విదారయితుమివ ప్రవృత్తా పయోముచాం మేఘానాం
 పక్షిః కృతాంతకోపొల్లసితాం అతపవ విశేషమతిశయేనభీమాం
 భయంకరీం కృపాణీం భర్తం విడంబయామాస అనుకరోతిస్త । కృపా
 ణశబ్దాన్వలింగః స్త్రీత్వే గారాదిత్వేన జీవ ॥ ౩౭ ॥

పయోదధారేక్షమితి నభఃకింశేషాహినాభూమిరుతప్రణున్నా |
అమూరతస్సంపుటభావభాజో రాసీ తయోరన్తరమల్పశేషం || ౩౨ }

పయోదధారేరితి || సభోఽగనం పయోదధారైః మేఘజాలైః లం
మానైః సమితమననతంకిం ఉత అథవా శేషాహినానానంతేన భూ
మిః ప్రణున్నా ఉద్గమితాపవముత్ప్రేక్షాయాం నిమిత్తమాహ అదూ
తీతస్సంపుటభావభాజోః భూసన్నికృష్టమేఘపటలచ్ఛాదనాత్సమీపతప
సంపుటభావం భజమానయోస్తయోః సభోభూమ్యోరంతరం మ
క్యం అల్పశేషం కించిదవశేషమాసీత్ || ౩౨ ||

{ ప్రాయఃప్రకీర్ణాశనివిష్ఫులింగైర్లోకాస్తదాలాదనరొధమాపుః |
పయోదరూపేణ విసర్జమానైః పర్జన్యకోపానలధూమజాలైః || }

వ్యా || ప్రాయశ్చితి || తదా తస్మిన్ సమయే లూకాః ప్రజాః ప్రా
యోదాహు శ్చైన ప్రకీర్ణా అశనయోవజ్రశ్చైవ విష్ఫులింగాపశిష్టా
గ్నికణాయేషాంతైః || ని || త్రిష్ఫుల్లింగోగ్నికణిత్యమరః || ప
యోదరూపేణ విసర్జమానైః మేఘాత్తనా పరిణమమానైః పర్జన్య
కోపానలధూమజాలైః శక్రరూపాగ్నిధూమసమూహైః || ని || పర్జన్
యోగజాదభేభ్రీధ్వానేశకేస్త్రయం త్ర కశితీవైజయంతీ || లూచన
రొధమాపుః సైత్రనిరొధం భజుః రూపకానుప్రాణితా పయోదరూ
పేణ విసర్జమానైరిత్యపహ్నుతిః || ౩౩ ||

{ అలారకల్పాకరకాస్త్రిలోకీమాపూరియన్నద్భుతభీమరూపాః |
యుగాంతవాత్యారభసావధూతాన్సంధూయతా రాజవనంపతన్త్యః }

వ్యా || అలారకల్పాశ్చితి || అలారకల్పా ఉల్కాపమాః || ని || అ
లారకముల్కుకండ్లయమితి హలాయుధః || అద్భుతభీమరూపాః ఆశ్చర్య
భయంకరాకృతయః కరకాః మేఘశిలాః యుగాంతవాత్యా రభసా
వధూతాః ప్రళయవిజృంభితస్య మండలీ వాతస్యవేగేనోద్ధూతాః || ని ||
వాత్యావారస్తుమండలీతియాదవః || పాశాదిత్వాశ్చమూహాథేయ

ప్రత్యయః । అతఏవ సంఖాయ సంపతంత్యః యుగపదేనసమంతా
త్వసంత్యః తారాః తారకాఇన త్రిలాకీనూపూరయన్ ॥ ౪౦ ॥

{ చకానచంచత్కర కాస్థిమాలా కాదంబినీకంటకభీషణాద్యైః ।
{ వజ్రోఘ్నిష్యేషనుహోట్టహాసామూర్తిస్తదా మోహకరీషరాద్రీ }

వ్యా ॥ చకానేతి ॥ తదా చంచత్కరకాస్థిమాలాచంచ-త్యైశ్చ
లాః కరకాః వషోపలాపన అస్థిమాలానుస్యాస్యా దంచః భౌవా
దికౌ గత్యుభోధాతుః కాదంబినీ మేఘపక్షిరైవ కంటకః కోధ
జౌ రోమహంషః గంతురాకారత్వాత్ తేన భీషణా వజ్రోఘానామ
శనిసమూహానాం నిష్యేషస్సంఘట్టనజన్తా సాటాపశ్యబ్రతువ మహోట్ట
హాసాయస్యాస్యా ద్యైః మోహకరీ అతిభీనుతయా జనానాం మా
ర్చావహారోద్రీమూర్తిస్సంహారదుద్రమూర్తిరివ చకాన బభౌ ॥ ౪౧ ॥

{ శతహ్రదాభిర్ధృగి హేమకక్ష్యాధాగాధరా స్తేన్ద్రధనుష్పతాకాః }
{ అదభ్రోఘ్నాంధ్వనయోనుచక్రస్సప్తసుతాః శత్రుమత్యజానాం । }

వ్యా ॥ శతహ్రదాభిరితి ॥ శతహ్రదాని విద్యుద్భిః ధృత హేమక
క్ష్యాః గజానాముదరగజ్జవోవరత్రాఘ్యాః కక్ష్యాః ॥ ౪౨ ॥ కక్ష్యాకటేవ
రత్రాయామితివైజయంతీ ॥ స్తేన్ద్రధనుష్పతాకాః ఇంద్రధనుషైవ ప
తాకయా నహితాః అదభ్రోఘ్నాంధ్వనయః ఎహుశభీనుఘోషాః ధారా
ధరా మేఘాః సప్తసుతాం సప్తస్వపిమదధానోపసృవతాం శక్రిమతంగ
జానాంతినుచక్రః అనుచర్వంతిస్త్రానమామాణామశ్నీయాదితివత్స్రగబం
ధసామాన్యేషష్ఠీ విద్యుదింద్రధనుష్వపకధారాయుక్తా మేఘాన్సన్నద్ధ
స్యశక్రిస్య హేమకక్ష్యాపతాకాయుక్తానుచక్రః కుంభినథివాగృశ్యం
తెత్సుత్ప్రేతౌ ॥ యద్యపి ॥ తస్యబానుః రోతిత శబ్దోస్సామాన్యవా
చకాః ఇతి దండినా అనుకరోతి శబ్దస్యఉపమావాచిత్యముక్తం తథా
ప్యత్రాచి త్యాచుత్ప్రేతాయాం పర్యవసానమితి ఉపమోపకృమోత్ప్రే
త్యైయం ॥ ౪౩ ॥ కరాత్కటాభ్యాం నైత్రాభ్యాం వేద్రాద్భ్యామితసుత్రి

రితి మదస్థానాని || తత్ర క రాచ్ఛం డారం ధాభ్యామిత్యథః || ౪౨ ||
అహీంద్రభోగప్రతిమాః పతన్యోధా రాస్తదాఘోరమరుత్ప్రణున్నాః
అభావయన్భీమపయోదనక్రంహ్యోమార్జనం వీదిగణావకీర్ణం || ౪౩ ||

వ్యా || అహీం ద్రతి || తదా ఘోరమరుత్ప్రణున్నాశ్చిండనాతకంపి
తాః అహీంద్రభోగప్రతిమాశ్చేషకాయతుల్యాః తథా స్థూలాః పతన్యో
ధారాః భీమపయోదనక్రం భీమాః పయోదాపవనకాః కుంభీరా
యస్త్రిణ || ౪౨ || కుంభీరౌనక్రడవ్యతజతిహలాయుధః || తద్వ్యోమార్జనం
గగనసాగరం వీదిగణావకీర్ణకండోర్ద్రిభిః కీర్ణం అభావయన్ అకుర్వణ్యం
తౌభవతిః కౌత్యథః స్వయమేవ తస్య వీచయ ఇవాసన్నిత్యర్థః || ౪౩ ||

{ అసారమన్లక్షతటిత్ప్రకాశమన్యోన్యసంకీర్ణహరిద్విభాగం । అసీ
నసహ్యస్తనితం వ్రజానామభిన్ననక్తం దివమంతరిక్షమ్ || ౪౪ || }

వ్యా || అసారేతి || అసారైః ధారాసంపాతైః ములకైః ముఖభ
నలక్షణీయాః తటిత్ప్రకాశాయస్త్రిణతత్ । అన్యోన్యసంకీర్ణహరిద్వి
భాగం పరస్పరసంకీర్ణప్రాచ్యాదిదిగ్విభాగం గాథాంధకారకంచుకిత
తయా మరధిగమదిగ్విభాగమితయావత్ వ్రజానాం వ్రజస్థజనానాం
అసహ్యస్తనితమసహ్యగజితం అంతరిక్షం అభిన్ననక్తం దివం అపిశిష్ట
నిశాదివసమాసీత్ పరస్పరవ్యాసతకస్య రవిశశాంకాదిప్రకాశ
స్య లేశతౌప్యభావాదితి భావః || ౪౪ ||

{ తటిత్స్వభావేన తమఃప్రకృత్యానిర్ద్దానరూపేణ జలాత్తనాచ ।
వివర్తతే విశ్వమితీవగోపాః ప్రాయానదిన్తార్జనపారమాపుః || ౪౫ || }

వ్యా || తటిదితి || గోపానందాదయః విశ్వసఖిలమపి వస్తుజాతం
తటిత్స్వభావేన విద్యుత్కూపేణ తమఃప్రకృత్యా అంధకారరూపేణ
నిహోదరూపేణ స్తనితరూపేణ జలాత్తనా జలరూపేణ చ వివరక
త ఇవ పరిణమతీవేతి దంతాణానస్య పారంవరం తీరం ప్రాయానాపుః
తటిత్తమస్తనితజలధారానైరంతర్యేణ చిరానుస్మత్యా తథాతేషాం

దుస్తరాచింతాసంభావనీయేత్యుక్తేతి ॥ ౪౫ ॥ ...

ప్రవర్తమానానాప్రతినగ్నకృష్టా పశ్యన్తు నాన్వాశభృతాప్యవార్యాకా ।
అభీతిముద్రామధురేణగోపానాశ్వాసయామాసకరేణశౌరిః ॥ ౪౬ ॥

వ్యా ॥ ప్రవర్తమానానాప్రతినగ్నకృష్టాప్ర
శయసంపాదనే ॥ ని ॥ ప్రతినగ్నకృష్టసంహారః ప్రశయః ప్రతినంచ
రక్షతి వైజయంతీ ॥ ప్రవర్తమానానా-పాశభృతావరుణేనజలేశేనాప్య
వార్యాకా అనివారణీయాకా ఘనాశ్వుశ్యాకాసకా అభీతిముద్రామధురే
ణఅభయముద్రామనోహరేణ కరేణగోపాన్-ఆశ్వాసయామాసకాశ్వా
సయతిస్తు ॥ ౪౬ ॥

{ యదర్చనాదాపదియంప్రసక్తాతేనైరగోపాలగణస్యగుప్తిం । అ }
{ గోపయతగర్భమశేషగోప్తారామేణ సప్తత్ర్యరథాక్షపాణిః ॥ }

వ్యా ॥ యదర్చనాదితి ॥ అశేషగోప్తా నిఖిలపాలకౌ రథాంగపా
ణిః కృష్ణః రామేణ బలదేవేన సప్తత్ర్య రహసివిచార్య యదర్చనా
ద్యస్య గోవధానస్యార్చనాత్పూజనాదియమాపత్ మహాపుష్టిరూపా
విపత్ప్రసక్తా తేనైవ ద్వారధూతేన గోపాలగణస్య గుప్తిం రక్షాంక
తుమరోచయదైచ్చత్ ॥ ౪౭ ॥

{ నలీలయామేరుమివద్వితీయః గోవర్ధనం గోపకులప్రదీపః । నవప్ర }
{ రూఢం నిహితైకహస్తో నాగో నశస్త్రం బమివౌజ్జహార ॥ ౪౮ ॥ }

వ్యా ॥ సత్తితి ॥ గోపకులస్య ప్రదీపవత్ప్రకాశకః నకృష్ణః ద్వితీ
యం మేరుమివస్థితం గోవధానం నాగోగజః నవంధాతథాప్రభూ
తం అరూఢమూలతయా సూర్ధరం నశస్త్రం బం నృథాభ్యుగ్రవిశే
షకాండమివ నిహితైకహస్తః, న్యస్తైకపాణిస్సకలీలయా అనాయాసే
నఉజ్జహార ఉద్ధృతవాక ॥ ౪౮ ॥

{ అధోముఖావస్థితమేరుకల్పం శైలం గమ్యైవ యశరణ్యగోపః । ఉ }
{ దంచయక సత్స్వరమూర్ధ్వమూలంచక్రేమహేన్ద్రం శమితార్ధగర్వం }

వ్యా॥ అథౌముఖేతి ॥ శరణ్యగోపః శరణాథినాం శరణే రక్షణే
పాథుః గోపః కృష్ణః అథౌముఖావస్థితమేరుకల్పం ఊర్ధ్వమూలమథో
గ్రంథితథా అవస్థితస్య మేరొన్నదృశం మేరుద్వి భూసరోరు
హాకణికా కాకారః అగ్రేవిశాలోమూలేసంకుచితః అయంతుపర్వతాంత
రవదతిథాధూతిథితి అథౌముఖావస్థిత మేరుకల్పమిత్యుక్తం ! తంశైల
మృత్యాయోద్భృత్య సత్త్వరం శీఘ్రం ఊర్ధ్వమూలం యథాతథా ఉదం
చయన్తూలం పరివర్త్యోద్గమయన్ మహేంద్రం శమితాధగర్వంచ
కే) ఏతద్దశనాదేవ తస్య గర్వాధకంశాంతం సర్వధాగర్వశాంతస్తు
తైలాపరిసృష్టేరపి వైఫల్యేసతిభవతీతిభాషః ॥ ౪౯ ॥ ...

{ ఫణాభిరామప్రస్య తాంగుళికః ప్రియాన్గరాగవ్యతిషజ్జపాండుః }
{ ఘజస్తదీయోగిరిణాబభాసేధూమండలే నేవ భుజంగరాజః ॥ ౫౦ }

వ్యా॥ ఫణేతి ॥ ఫణాభిరామాః ప్రస్యతా అంగుళ్యోయస్య
సః ప్రియాణాం నీలూదీనాం అంగరాగన్య కర్పూరప్రాయస్య వ్యతి
షం గేణ సంపరేకాణ పాండుర్ధవశః తదీయోభుజః కృష్ణబాహుః గి
రిణా పర్వతేన భుజంగరాజః శేషః ధూమండల నైవ బభాసే అంగు
ళ్యశ్చేవస్య ఫణాభిరామన్ అంగరాగధవళిమాచ తస్య న్వతస్సిద్ధపాం
డిమేవాసీదీత్యర్థః ॥ ౫౦ ॥ ...

{ ఆభుగ్నరక్తాంగుళిపంజరంతద్రితోర్మికారశ్చిశలాకమస్తః । న }
{ వాదకీయోమవృతంవృథాసీచ్ఛశ్రిప్రికాండంహరిబాహుదండే ॥ }

వ్యా॥ ఆభుగ్నేతి ॥ ఆభుగ్నా ఈషదవనతాః రక్తా లూహితా అం
గుళయపవ పంజరంయస్య రత్నోర్మికాణాం రక్తమయాంగుళీయకా
నాం రత్నయః కిరణాపవశలాకాః యస్యతత్ । నవాదకేనైవ యోమే
దుకూలేన పరివృతం తచ్ఛత్రప్రకాండం ప్రశస్తచ్ఛత్రం ॥ ౫౧ ॥
శుతల్లికామచర్చికాప్రకాండముద్భుతల్లజౌ । ప్రశస్తవాచకాన్యమూనీ
శ్యమరః ॥ ప్రశంసాచచనేశ్చేతినమాసః ॥ హరిబాహువేన వంద్య

భాసీద్వహతీర్ష | అప్రికించదలవతామండలాకారణ పర్వతవభ్య
స్పృశంత్యో గుళి గుః ఛక్రిమూలప్రధితపాజరత్వేన పరితః తర్క్యక్ష్
స్పృతాః రంభంబుల యుక్తిరణాః ఛక్రశలంకాత్వేన సమస్తాత్ప్ర
పతన్నమౌదకం ఛక్రిప్రాంతల విహారత్వేన కృష్ణదాహుః ఛక్రిద
క్షత్వేన చారోష్యతే పర్వణః ఛక్రిత్వేన చాశ్శవసీ యత ఇతి గూపకనం
కౌణ్తిశయోక్తిరలంకారః || ౪౦ ||

{ విహారిపద్మస్పృహయేవ కృష్ణో బుజాద్రిణా భూమిధర రథాగః |
{ స్వశేషభూతస్య హలాయాః సస్యస్యావీణవహ్నాః ప్రధయారిబభూవ }

వ్యా || విహారితి || విహారిపద్మస్పృహయేవ క్రిడాపద్మవాచ్యం
వక్రిడాపద్మసదనాయాసేనైతి యాసత్ భూమిధరం పర్వం భువోది
రివ సారివత్వాత్తేన దధానః కృష్ణః స్వశేషభూతస్య తల్పస్వాత్ స్వాప
జనతాం ప్రాప్తస్య హలాయాధివ్య ప్రాచీమవస్థాం శేషసమృహ భు
మిధారణరూపాం ప్రాక్తనీ దశం ప్రధియాం బభూవ అనుకా
ణ ప్రఖ్యాపయామాస | స్వజనస్యావృతచరిత్రం లోకస్య ప్రఖా
పయితు ముచితమిహిదావః || ౪౧ ||

{ నివాసభూతే నిఖిలస్యగన్ధిక బాలాకృతా విభ్రంశైలమేకం | స
{ విస్తయాన్వీక్య జహాన గోపానం పీఠిలయ్యేణ తదగ్జన్తా || }

వ్యా || నివాసభూత ఇతి || నిఖిలస్య జగతో నివాసభూతే నివా
త్వం ప్రాప్తే బాలాకృతా బాలవేషిత స్థిన్నకంఠేలం విభ్రంశితం తదగ
జన్తా తస్యాగ్రిభోజలదేవః సవిస్తయాన్ కథం బాలశైలం బి
త్కత్యద్భుత రసావిష్టాన్ గోపాన్వీక్య సంపీఠిలయ్యేణ సంపీఠివా
జేన జహాన జగన్మ వాసస్యైకశైల మాత్రధారణం కియదిత్యజానన్
ఏతావత్యపి విస్తయంత ఇతి పరిహాసాభిప్రాయేణ జహాన త్యథాః
త్రస్థితేనాద్భిన్నం గోపానాముపహానం సంపీఠ్యభివయేన గూహ
వానితి వ్యాజోక్తిరలంకారః ఉద్భిన్నవస్తునిగూహనం వ్యాజోక్తిః || ౪౨ ||

సకాలికాకాలకృపాణికానాం ధారాశత్రైహతసంధిబంధః ।
సాస్పృజ్మి పరితరంతురద్భిధాతుద్రవైర్వానమస్యజి శేలః ॥

వ్యా ॥ సత్తితి ॥ కాలికానవాంబుదావన కాలకృపాణికాః కృతాం
ఖడ్గాః ॥ ౧ ॥ కాలికాస్యాన్నవాంబుదజ్యోతిరశేషః । తాసాంధా
శత్రైః ధారాణామంబురంతతీవామేవ కృపాణికాగ్రాణాం శత్రై
హతసంధిబంధః సశేలః క్షిప్రితరమతిశీఘ్రం తురద్భిఃస్యందమా
ధాతుద్రవైః గైరికాదిద్రవైః నూనమస్యంజితాన్యవాస్పృజత్ కృ
పాణికాభిస్సంధిబంధేషు విదారితోహిరక్తానివషణీతి తథోత్పైతృ

సగైరికస్తస్యగిరేస్సమంతాద్విలంబితోవర్షసయః ప్రవాహః ।
వితానవర్షంతజుషోవితేనేవిడంబనాంవణాతిరస్కరిణ్యాః ॥ ౫౫ ॥

వ్యా ॥ సగైరికఇతి ॥ తస్యగిరేగోఽవధానన్య సమంతాత్పరితో
శంవిరః సగైరికః గైరికాదిభిస్సహితః వషణసయః ప్రవాహః । వి
తానవర్షంతజుషః వితానస్య ఉల్లోహస్య వర్షంతాత్పరితోదేశాజు
తీతితథోక్తాతస్యాఃవణాతిరస్కరిణ్యాః కుధారూపయవనికాయాః
॥ ప్రవేశ్యాస్తరణంవణాః పరిస్తామ్కుఢౌద్వయోరిత్యమరః । వి
లంబనమనుకారం వితేనేకృష్ణభుజోద్విప్తః గోవధానోవితానఇవ త
రితః పతంతః గైరిక చిత్రితావషణజలప్రవాహః వితానన్య సమం
దాన్యతిభూతకుఢతిరస్కరణేసదృశా శ్చేత్యధః ॥ ఉపమాలంకారః
ఇరంమదార్చిర్వ్యతిషంగదీప్తః పాశౌహరేరద్రిపతిశ్చ కాశేప్రి
త్యస్త్రుమిద్వైణముముక్షితానాంప్రియుక్తముష్ణాతత్తవాశనీనాం ॥

వ్యా ॥ ఇరంమదేతి ॥ హరేః పాశౌ ఇరంమదార్చిర్వ్యతిషంగదీ
మేఘుగ్నిజ్వాలా సంపర్కేణదీప్యమానః అద్రిపతిః గోవధానః
దేణముముక్షితానాం మోక్షమిష్టానాం అశనీనాం వజ్రాణాము
తే ఉత్థననే ఉత్థూలనఇతియావత్ భావేక్తః । చమణాదీద్విపినంహం
తన్నిమిత్తసప్తమి । ప్రియుక్తంసంహితం ప్రిత్యస్త్రుమివచకాశే ఇ

దైవి సన్మతితావా నజ్రాణాం నిరసనాథాం ప్రాయుక్తం దివ్యతేజ
సాజ్వలత్ ప్రత్యుత్తమివ లభావిశ్యథః ॥ ౫౬ ॥ ...

{ సజాహుదం డేనవహంస్సలీలంప్రవాళకల్పాంగుళిపంజరేణమహీ }
{ ధరచ్ఛత్రమనన్యవాహ్యాంమాయామయీం వ్యాకురుతేవలీలాం ॥ }

వ్యా ॥ స ఇతి ॥ ప్రవాళకల్పాః పల్లవతుల్యాః అంగుళయవనప
జరం ఛత్రమధ్యనీడం యస్యతేన జాహునం డేన జాహునైవ ఛత్ర
మండేనానన్యవాహ్యా అన్త్యైర్వోధుమశక్యం మహీధరమేవ ఛత్రం
లీలం నహానకృష్ణః మాయామయీనుద్భుతరూపాం లీలామా
యాం వ్యాకురుతేవ । కిందిదుదాహరణేన వ్యాకృతవానిశ్యథః ॥ ౫

{ క రాళరూక్షాకృతివన్తభేదాకాకాలాగ్నినిర్వాపణకల్పవృత్తిర్య }
{ రోధశైలీకృతయాస్వశక్త్యాప్రాయోఘనాకపర్వతకూటకల్పా }

వ్యా ॥ క రాళేతి ॥ క రాళాః తుంగాః రూక్షాః పరుషాః గూ
రాదిరూపాః ఆకృతిభేదానణాభేదాశ్చయేషాం తాక భేదశబ్దస్యద్వ
ద్వాంతస్థతయా ప్రత్యేకః సంబంధః క రాళరూక్షవిశేషణయోశ్చ
థాసంఖ్యమాకృతివణాన్వయః ॥ ౧ ॥ తుంగంక రాళముత్తుంగమిత్యమ
శేషః ॥ ౨ ॥ క రాళేపరుషేరూక్ష ఇహవైజయతీ । కాలాగ్నినిర్వాప
కల్పవృత్తిరప్రళయానలశమనపటువృత్తిరపర్వతకూటకల్పావై
శిఖరసదృశా ఘనా ప్రాయోఘనానం శైలీకృతయా పర్వతీకృ
యా స్వశక్త్యాభగవానైవ గురౌథ కథమన్యథా తేషాం సంరంభంపర
తస్సహేతేతిభావః ॥ ౫౭ ॥

{ పృథ్వీయథావద్భరితంగిరైస్తన్మూలంనివాసాయగవాంబభూవ
{ గ్రాసానుభావగ్రహణార్హమాసీదగ్రించతస్యానతివిప్రకృష్టం ॥ }

వ్యా ॥ స్మ థేవ్యః ॥ పృథ్వీభూమ్యా యథావత్సమ్యక్భరితం భగ
దాజ్ఞయా (పూ) ధారితంగిరేరుద్ధృతస్య తన్మూలం గవాంనివాసాయ
భూవలన్యథాడ్భుతతైలగరైతాసామవస్థాభిసంభవతీతిభావః

తస్య శైలస్యానతివిప్రకృష్టం అధోగ్రత్వాదతి విప్రకషణరహితం అ
గ్రం చ గ్రాసానుభావగ్రహణాభామాసీత్ । గ్రస్యంత్యతి గ్రాసాః
తృణాని తేషామనుభావస్సమృద్ధిః అనుభావశబ్దేనానుభవవాచినా నమృ
ద్ధిరిహలక్యతే తద్గ్రహణే అహం ఉచితమభవత్ ॥ ౫౯ ॥

{ ఉదంచితస్యాదిపతేరుపాన్యైషయః ప్రవాహానిబిడం పతన్తః । అత
స్వతస్సాటికవప్రశోభామంతర్గతైరస్తభయైరవేత్స్యం ॥ ౬౦ ॥ }

వ్యా ॥ ఉదంచితస్యేతి ॥ ఉదంచితస్య ఉక్తిప్రస్యాదిపతేః ఉపాం
తే పర్యంతే నిబిడమవిరళం పతంతః పయః ప్రవాహాః అస్తభయైర్నిర
స్తవప్రభయైః అంతర్గతైః గొపజనైరవేత్స్యం అవేక్షణీయాం స్పా
టికవప్రశోభాం స్ఫటికమయస్రాకారశోభామతన్వత అకుర్వత । ప్ర
థమవవధా రాభిః ధాతుమ నిశ్చేషంత్యాభితేషు పశ్చాన్నైసగిక
ధావశ్యభాజపవ ధారాః పతంతీతి స్ఫాటికత్యుక్తమ్ ॥ ౬౦ ॥

{ అలబ్ధసూర్యైస్తుకరప్రవేశేమూలేగిరేరావనతాం జనానాం ।
స్వలోచనద్వంద్వవిహారభేదాన్నక్తందివాన్యాగనుతేన్తనాథః ॥ }

అలబ్ధేతి ॥ నాథః కృష్ణః గిరేర్మూలే అలబ్ధసూర్యైందుకరప్రవేశే
ఉపరినిరూధాత్పరితోవస్రాకారజలప్రవాహనిరూధాచ్ఛ అస్రాప్తరవి
శశికిరణప్రవేశేనతి ఆవనతాం గిరిమూలమధివనతాం జనానాం నక్తం
దినాని రాత్రీర్దీప్యమాంశ్చ స్వలోచనద్వంద్వవిహారభేదాత్ చంద్ర
సూర్యాత్కన్య స్వనేత్రయుక్తస్య ఉన్యైషభేదాత్ రాత్రోవామస్య
దినాదక్షిణస్య చ ఉన్యైషాత్ ఆరనుతేన్తాకరోత్ ॥ ౬౧ ॥

{ ముకుందగాత్రం మణిదర్పణాభం ఛాయాపదేశేన విగాహమానైః ।
నగోధనైస్తత్రసురైర్వభీత్యా గోపైస్తదాగూఢమివావతస్థైః ॥ }

వ్యా ॥ ముకుందగాత్రమితి ॥ మణిదర్పణాభం రత్నముకురప్ర
భం ముకుందగాత్రం కృష్ణదేహం ఛాయాపదేశేన ప్రతిబింబవ్యా
జేన ॥ ౬౧ ॥ ఛాయాసూర్యప్రియాకాంతిః ప్రతిబింబమనాతపత్తిత్యమ

రః ॥ విగాహనూనైః ప్రవిశద్భిః సగౌఢనైః గోపైః తత్ర మకుష్టే
గాత్రే సురేంద్రభీత్యా ఇంద్రాద్భయేన గూఢగువతస్థగవ ఛన్నమవ
స్థితమివ తత్ర ఛాయాపదేశేనేశ్వరహస్తుత్యా గూఢమివావతస్థగత్యు
త్ప్రేక్షణాత్ సాపహ్నువోత్ప్రేక్షణాలంకారః ॥ ౬౨ ॥

{ విభక్తిస్త్వత్సమమరగాత్రాః తమధరం తేన విభావయానుః । త
{ రగ్రజోఽమలవిభియా శేషాంబలః తమమిత్త్యవదాన్రసస్థాః ॥ }

వ్యా ॥ విభతీత ॥ సుకుమారగాత్రః కొమలదేహః క్షిప్త తమ
ధరం పర్వతం విభతీత తేన తదగ్రః తస్యాపి పూర్వజోసాంబలః అ
శేషాం సమస్తా తమం భూమి విభియాద్భాద్యతి విభావయానుః
ప్రతీమః ఇతి వ్రజస్థా గోపాః అనదాబలదేవస్య శేషావతారతయా
పి సకలభూమి విలభారికితాదిత్యంగవ్యవృత్తే ॥ ౬౩ ॥

{ అధుర్న్యశాఖాగ్రధి శాగ్రీనా సుసాధనేస్సాకపధ్యరొ ॥ }
{ కృతాభిమవ్యాకృతినోమిదురదీరపః ప్రవృత్తా ఇవ శత్రేన్మిత్రాః }

వ్యా ॥ అధుత ॥ రగ్రజపర్వతే స్వశాఖాగ్రధి శాగ్రీనానైః నిజ
శాఖాను బద్ధాగ్రదగ్రైః సద్ధ్యోభిరవాల్మీకిః స సాధనేస్సాకప
ముకుందే కృతాభిమవ్యాకృతీ లవతస్త్వయ సుభోగరయో కృతాభి
ముఖాః అవీవ కృతినో ధన్యాస్యదైః రవనశ్రస్త్వత్రా ఇవ అభు ॥ ౬౪ ॥

{ అధోముఖస్యాది తేన్మిత్రానస్సప్తా సుకుష్టేన నిరసితాని ॥ }
{ తస్మహజగ్రసే రేనహ్నం గావస్తదాకింజదివోన్నమవ్యవృత్తే ॥ ౬౫ }

వ్యా ॥ అధత ॥ తదా అధోమూస్యాదిపతేః గౌనధానస్య ము
కుందేన స్పృష్టానీదశికతాని గుణితాని శృణాని జాతస్పృహః శృ
ణప్రదశానైన తేషూప్తస్పృహో గావః కిందిదివ స్వల్పమున్నమ
వ్యవృత్తేః సహషం జగ్రసి కే గ్రసంతేన్మ ॥ ౬౫ ॥

{ మణిదీప్తేరతమాంసిగౌవ్యః ప్రవిశ్యరమ్యాణిగుహగృహాణి ॥ }
{ స్పృష్టశీతోష్ణమయత్న లబ్ధం స్వస్థాశయాస్సర్వగమివాస్వభూవ ॥ }

వ్యా || మణిప్రదీప్రతితి || గోవ్యః మణిప్రదీప్రేః అతమాంసితమో
హితాని రమ్యాణి సుహృదానృహణి ప్రవిశ్య స్వస్థాశయాః స్వస్థచి
త్తాస్సత్యః అస్పృష్టశీతోష్ణః శీతోష్ణదాధాన్యశకరహితం అయిష్ణుల
క్ష్మాయత్నోపవాపాప్రీప్తం స్వకామన్వభూషన్నివ || ౬౬ ||

{ అథాపురంతత్రీసపుత్రీదాత్రేరద్భిన్నగోదోహనవన్దనాద్యైః }
{ అస్పృష్టావబోధప్రభృతీనాం గోమైస్సమేవిరేచిస్తృతపూర్వవాసైః }

వ్యా || యథేతి || తత్రైతత్తత్రైలాభ్యంతరే యథాపురం యథా
పూర్వం అద్భిన్నగోదోహనమథనాద్యైః అద్భిన్నగోదోహనదధి
మథనాదికృత్యైః అతపన విస్తృతపూర్వవాసైః సపుత్రదాత్రేః గో
మైః స్వస్థాశ్చోః ప్రభృతీని సకాగ్రమేష్వపైః తతః ప్రబోధకా
లెభ్యవహారిభ్య ఇన్యగ్ని స పిపిరే సేన్య తస్య కమణిలిట్ పృష్ఠ్యోన
కశ్యాపే కృత్యోన్యగ్నిరగ్రాహంభోజిరేసభానిః || ౬౭ ||

{ అస్పృష్టథా గాఢవిరూపసేత్రేరకరమానేర - దంఢవీరైః గో }
{ పీజనైరాదధిరేషహారాగర్హిమూలే గృహనిర్విశేష || ౬౮ || }

వ్యా || అస్పృష్టేతి || గతీ ద్రుమాలె గోఢధానస్యమూలవ్యవేశే
అస్పృష్టథా గాఢవిరూప సేత్రైః అస్పృష్ట అనినాహా నిధా గాఢవిరూ
పానాం సేత్ర సేన వసంహృతైః మూలచ్ఛేదవిపులతయా వాతాహతజల
కణికానామపితావద్భాగంప్రవేశంసంభవాదిసభానిః | అతపన అకం
పనూనేః అపనాశవీరైః అపగత శంతప జ్జీర్ణానాం ఘృతైః గోపీజ
నైః గృహనిర్విశేషం యథాతథావిరూపాః శ్రీధాత్రాదితే ఆద్రీయం
తేస్త | కమణిలిట్ || ౬౮ ||

{ స నేదరాగోఽగతైర్నిమేతావిముక్తపజః నృథయావిచేరుః | మ }
{ హేధరచ్ఛత్రధరైముకుందేనన్యానిసత్వానిచతత్రగోభిః || ౬౯ || }

వ్యా || వనేవరా ఇతి || ముకుందే మహేధరచ్ఛత్రధరైర్వత్సైః
చ్ఛత్రస్యధారకేనతి తత్ర పర్వతమూలే గోపగతైర్నిమేతాః మిథితాః

వనేచరాః కిరాతాదయః విముక్తపజాన్యభయాన్సంతః పజాన్యోమే
ఘగజితం గజాన్యైఘృణద్రోవా ॥ని॥ పజాన్యోమేఘనిర్ఘోషేవాన
వేగజాదంబుద ఇతి రత్నమాలా॥ విచేరుః విచరంతి స్తతథావన్యానిప
త్వానిచవ్యాఘ్రాదీనివిముక్తపజాన్యభయానిసంతి గౌభిన్నహవిచేరుః
ప్రభూతథారాప్రిపన్నశైత్యం ప్రాప్తారమద్రిం ప్రభురద్భుతానాం
సుదర్శనాదవ్యధికామనైషీత్పవిత్రతాంపాణి సరోజయోగాత్ ॥

వ్యా ॥ ప్రభూతేతి ॥ అద్భుతానాం అశ్చర్యాణాం జగత్స
మాణాదికృత్యానాం ప్రభుః ప్రభవితా సమర్థః కృష్ణః ॥ ని ॥ సమర్థ
ధిపతౌ ప్రభురితివైజయంతీ ॥ ప్రభూతయా బహుళయాధారయావృష్టి
జలసంతత్యాప్రతిపన్నశైత్యం ప్రాప్తశీతలభావం ప్రాప్తారం అ
పాంవృష్టిజలానాం తారోత్యుచ్ఛద్వనిః అస్తారః ప్రకృష్టః అప్తారోయ
స్తిన్నితి ప్రాదిభ్యోధాతుజస్యేతి బహువ్రీహిః ఉపరిపతద్వృష్టిజలమ
హాఘోషయుక్తమిత్యధః ॥ ని ॥ తారోత్యుచ్ఛస్వరేముక్తావిశుద్ధా
శుద్ధమాక్తికఇతి రత్నమాలా ॥ అద్రింగౌవధానంపాణిసరోజయోగా
త్ స్వకీయకరకమలసంపరాగత్ సుదర్శనాచ్చక్రాదవ్యధికాం పవి
త్రతాం పవిత్రః పూతః ॥ పవిత్రోవజ్జేభ్యస్త్రాయితఇతి పవిత్రంత్రా
యితేః అన్యేష్వపిదృశ్యతఇతి ఉప్రశ్నయః తన్యభావః పవిత్రతాం
అనైషీత్ నయతిస్త ॥ సుదర్శనోపప్రభూతాయాం ధారాయాం
స్వస్యోగభాగే ప్రతిపన్న శైత్యః ప్రాప్తనిశితభావః ॥ ని ॥ ధారా
పూః కాపిసేనాగ్రిం పతదంబ్వాది సంతతిః ఖడ్గాదీనిశితప్రాంతస్తురం
గగతిమందకం ఇతి రత్నమాలా ॥ ప్రాప్తారాలనేనెతి ప్రాప్తారశ్చ అరా
నామచక్రాణాం నేమినాభిమధ్యగతావయవాః తథేన వైజయంతీ ॥ ని ॥
స్త్రీనేమిర్నాప్రధిశ్చక్రప్రాంతే కుంబాతునాభికా ॥ అరానమౌఘా
తామధ్యఇతి ॥ ఏవమిదం విశేషణద్వయం సుదర్శనోప నమానం కింతు
తం భగవాన్పాణిసరోజయోగాత్ పూతతారూపమేకాం పవిత్ర

తామనైషీత్ గోవధా నంతుపూతతారూపాంః భోజ్యే మేఘనిఘాతవ
జ్జేభ్యః త్రాతృతారూపాః చోభయీం పవిత్రతామనైషీతి పశే
వత్తత్యభిప్రాయః । అత్ర పవిత్రతామితీ శ్లేషానుప్రాణితః సుదర్శ
నాచుపమానాదదేః ఉత్కలకథనరూపా వ్యతిరేకాలంకారః వజ్ర
చ్ఛిన్నపక్షతయా వజ్రాత్త్రస్యంతమండిం వజ్రేభ్యస్తాత్రతృతామనైషీ
దితి విరోధాభాసశ్చ గమ్యతేతత్ స్ఫురణాయైవ తస్యాఘటితసంఘ
టనాశక్తిం వ్యంజయితుం అద్భుతానాం ప్రభురితి నిదేశః కృతః
తతశ్చ సాభిప్రాయవిశేష్య నిదేశశూపః పరికరాంకురాలంకారః

{ ముకుందహస్తాంబురుహాధిరోహత్పాప్తశ్శ్రియం మేరుముఖైరల
భ్యాం । వర్షాపదేశేనగిరిస్సలేభేనగాధిపత్యాన్తమివాభిషేకం । }

వ్యా ॥ ముకుందేతి ॥ ముకుందస్యహస్తాంబురుహమివతస్యాధిరో
హదారోహణాత్ మేరుముఖైః హేమాదలప్రభృతిభిః పర్వతాంత
రైః అలభ్యాం శ్రియంకోభామేవ లక్ష్మీంప్రాప్తస్సగిరిః ఏమాపదేశే
న పృష్ఠివ్యాజేన నగాధిపత్యాహం పర్వతకులాధిరాజ్యోచిత మభి
షేకం లేభఇవ అత్రేవమాపదేశేనైత్యపహ్నుత్యా అభిషేకం లేభఇ
వేత్యుత్పేక్షణాత్ సాపహ్నువోత్పేక్షాలంకారః ॥ ౭౮ ॥

{ మదోల్బణానామివవల్లవీనాంగీతంగజైశ్శౌరిగుణానుబంధం । గ
హావిశేషేధ్రువమన్వదావీద్గోవధానోగోపగణాభినంద్యః ॥ }

వ్యా ॥ మదోల్బణానామితి ॥ గోపగణాభినంద్యః ఏమాత్త్రాణా
గోపగణశ్లాఘ్యః గోవధానః మదోల్బణానాం తీవ్రాణాం మద
పారవశ్యేన తీవ్రమదానామివస్థితానాం వల్లవీనాంగజైగీతం శౌ
రేగుణానాం విక్రమాదీనానుబంధమనువృత్తింగుహావిశేషైః ప్ర
భవ్యః మద్భిః గుహాభేదైః ధ్రువం నూనం అన్వవాదీదనువదతిన్న ఉ
త్పేక్షాలంకారః ॥ ౭౯ ॥

క గాగ్రయః తే ఘటితేన కృష్ణస్స వారిణా సాను మతాభిగుప్తాః | అ
ల భమన్తోపగణాంశ్చ దాకాణ్థా రాగ్యహభ్య తరవాససౌఖ్యం ||

వా || క గాగ్రయః || కృష్ణః క రా గ్ర వయః త్రై ఉపరిసలిలోత్సా
దన యంత్రే ఘటితేన యోజితేన వారిణావరితః పతద్వష్టిజలసహ
తేన సాను మతాపర్వతేనాభిగుప్తాః స దా గా గోపగణా ధారా
గ్యహభ్యః తరవాససౌఖ్యములుంభయత్ ధారాగ్యహభ్యః తరేషు భో
గినః తరుణీసహితాః సుఖ్యతీతభావః సుఖశబ్దాత్ కంఠాద్విత్వాద్య
త్ప్రత్యయః యద్యపిలభేః స్తాప్త్యభిణాతాయాం నద్వికమణాకతాతభా
వతస్య ప్రాప్త్యుపసంజానకగర్భ్యం తస్య స్థితి తద్వివక్షయే హగతి బు
ద్ధిశ్యాదిసూత్రేణ ద్వికమణాకతా | తథాచ వాచనః లభేగతత్త్వం
త్వాద్యైర్దృశౌకతుకః కమణాత్వాకమణ్యైర్జనః || 23 || ...

{ అదింత్యశక్తైరకుమారయూనః కౌమారచేష్టాకవచీనగుప్తం | బ }
{ అంతదాగ్రాంసులిపంశ్రితాద్రైస్తావత్పరిచ్ఛిన్న మబోధిగోపైః | }

వ్యా || అదింత్యశక్తైరితి || అదింత్యశక్తైరప్రమేయశక్తైః అకుమార
యూనః పురాణపురుషతయా కౌమారయాననరహితస్య అగ్రాంసులి
పంశ్రితాద్రైః అగ్రంచాసాపంసులిశ్చ అవయాసయ ఏనారభేదవివ
క్షయా అగ్రాంసుల్యోః కమణధారయః యదాహవాచనః | హస్తా
గ్రాగ్రహస్తానియోగుణగుణీనోర్భేదాభేదాభ్యామితి | తానుగాంసు
లిపంశ్రితోద్రిః యస్యతస్య కృష్ణస్య శస్వసిద్ధమఖిలజగద్ధారణక
మణా కౌమారలీలాకవచీన గుప్తం కౌమారవిహితైశ్చైవ కవచేనచ్ఛ
న్నం బలంగోపైస్తావత్పరిచ్ఛిన్న మబోధిఅహోశైలధారణక్షమమన్య
బలమిత్యేతావంతా త్ర పరిమితమజ్ఞాసిమః | బుద్ధేః కమణాణిలుజ్ || 24 ||
నిమేషనిష్ఠూతయ గానియాసాం యేభ్యోనిరొధన్యస నాన్యభూవణ |
తాసాంనత్రైస్సార్థనుభూత్సమిక్ష్యోహమభ్యువాంవల్లవయూధనాథః ||

వ్యా || నిమేషేతి || యాసాంగోపికానాం నిమేషనిష్ఠూతయ

నిమేషః అష్టశ్రుతిపరిమితః కాలః తమ క్తం వైజయంత్యాం || ని ||
 లో నెహ వదిష్టో పిసూక్ష్మస్త్రీశు తుటిమః తా | ద్వేతుగ్రీటిలఘుః
 కః తాద్వావక్షరవాతకః || తానిమేషఇతి || తన్తాత్రై నిష్ఠూతా
 వృష్టానియుగానియోః నిష్ఠూతశబ్దవ్యసృష్టే గౌణత్వాన్నగ్రాహ్యం
 ముక్తందండినా | నిష్ఠూతాద్గీణానాం తాదిగౌణవృత్తివ్యపాశ్రయం
 తిసుందరమన్యస్తుగ్రాహ్యకత్వాం విగాహతఇతి | తథాభూతానియో
 యన్వస్వభత్కభ్యోనిరొధన్వసనాని గృహకృత్యేషు నియోజనేన
 లష్టదశాన నిరొధాత్సంభూతాని | వ్యసనాని కృష్టే కామోదైక
 గ్లాన్యాదయోదోషాః || ని || వ్యసనం విపదిత్రం శే దోచే కామజ
 యోపజేష్యమరః | అభూవన్నజనిషతి || తాపాం నామభ్రువాంగోపవ
 తానాంతైః స్వభత్కభిరేవ సాధకం సహవల్లయాభినాథః గౌఢ
 పలస్వామీకృష్టః సమీత్యోద్యోమోఽథాత్ | శైలధారణాద్భుత దశా
 వ్యాజేన భత్కభిస్సప్తేవగోప్యస్తం నిర్నిరొధమపశ్యన్నివృద్ధః || 25 ||

{ కృతార్థభావం భృశమాదధా నెకృష్టాన్లసంస్పృశ విలొకనాదౌ | }
 { అయంత్రితాభిర్నిరమాశశం సేవర్షానున్వత్తి ప్రకజసుందరీభిః || }

వ్యా || కృతార్థకథావమితి || భృశం కృతార్థకథావం అనధానేజన
 సమక్షమేవలాభాదత్యేధకంచేతస్తృప్తి సంపాదయతి కృష్టాంగసంస్ప
 కవిలొకనాదౌ జనసంమదశైలధారణకృతాద్భుతకౌతూహలాధి
 వ్యాజేన క్రియమాణే భగవదంగస్పృశవీక్షణౌదౌ ఆదివచనతద్గుణకీ
 కనాదిగృహ్యతే | తస్మిన్నయంత్రితాభిర్నిర్నిరొధాభిర్వజసుందరీభి
 ప్పరంసిషానున్వత్తిః వృష్టేరనున్వత్తిరాశశంసే ప్రాధ్యత | వృష్టి
 వృత్తౌ స్వస్వగృహంగతానామేవంతిదగ్గస్పృశాద్యభావాదితిభావః ||

{ ధారానిపాతైస్తనతాంఘనానామక్షప్రమాణైరభిహన్యమానః }
 { అకస్తికీమన్వభవత్సశైలావజ్రవృధాంవాసవరొషజాతాం || 26 }

వ్యా || ధారానిపాతైరితి || స్తనతాం గజతాం ఘనానాం మే

ఘానాం అక్షప్రచూతైః రథాంగప్రచూతైః ॥ ౨౧ ॥ అక్షమింద్రియమ
త్రానారథాంగవ్యవహారయోః । పాశకేశాకటేకషేడ్యూతభేదేకరి
ద్రుమశతిరత్నమాలా ॥ ధారానిపాతైరభితా హన్యమావస్సశైలిః
వాసవకావజాతామింద్రకోపప్రభవాం ఆకస్తికీమకస్తాద్భవాం వ
జ్రవ్యధాంనిర్నిమిత్తదాభోళివతనమఃఖమన్వభవత్పూర్వంహి వ
ర్వతాఃలాకరక్షానిమితైసపక్షఖండవసమయే వజ్రవ్యధామన్వభూ
వక ఇదానీతు ధారానిపాతేనైభావః ॥ ౨౨ ॥ ...

{ మేకహస్తాద్భులియన్త్రాగ్నాధారాహతంధారయతస్త్రిధామ్నః }
{ అముక్తబాల్యస్యనమగ్రశక్తైఃక్షణార్థవత్సప్తదినాన్యతీయః ॥ ౨౩ ॥ }

వ్యా ॥ తమితి ॥ ఏకస్య హస్తస్యాంగుళావేవయంత్రై లగ్నంశ్చ
ప్రధారాభిరాహతం శైలంధారయతః అముక్తబాల్యస్యనమగ్ర
శక్తేర్సంపూర్ణశక్తేస్త్రీధామ్నః కృష్ణస్యక్షణార్థవత్క్షణార్థే
నతుల్యాయథాతథా సప్తదినాన్యతీయః అతిక్రాంతాని ॥ ౨౪ ॥
సతాదృశాంస్తాయభృతో యుగాన్తైశ్వాసానిత్రైశ్శోషయితుంక్షమోపి ।
మహేష్వరద్వాత్యయమాత్రకాంక్షీ ప్రఖ్యావయామానగిరేఃప్రభావం
వ్యా ॥ నను యుగాంతే వృష్ట్యా ఏకాణవీకృతత్రైలోక్యా పు
ష్కలావతకాదీ నిశ్వసితైరేవ శోషయతిదేవః ॥ తథాహి పురా
ణవచనం ॥ ధారాభిరక్షమాత్రాభిః పూరయిత్వాఖిలాం భువం । భు
వలూకంతథైవోద్భవం స్థావయంతితతోద్విజ ॥ అంధకారీకృతే
లూకే సప్తేష్టావరజంగమే । వషంతి తేమహాఘోరావషాణౌమవరం
శతమ్ ॥ సప్తషిష్ఠానమాక్రమ్యస్థితేంభసి మహామునై । ఏకాణ
వంభవత్యైవ త్రైలోక్యమఖిలంద్విజ ॥ ముఖనిశ్వాసజౌవిష్ణోర్వాయుస్తా
న్జలదాస్తతః ॥ నాశయన్వాతిమైత్రయవషాణౌమవరం శతమితి
తస్య భగవతః కిమిత్యద్యవృష్టివారణాయ శైలధారణప్రయాపాను
భవస్తత్రాహ ॥ స ఇతి ॥ సకృష్టః తాదృశాప్రసిద్ధానుభావాతో

యభృతః పుష్కలావతః కావీః ప్రశయఘనాః యుగాంతేశ్వ
సానిలైశ్శోచయితుం క్షమోపి సమథోఽపి మహేంద్రదర్శాశ్శయ
మాత్రకాంక్షి శక్రిగర్వాపనయమాత్రం కాంతమాణా గిరేర్గోవర్ధ
నస్య ప్రభావం మాహాత్మ్యం ప్రఖ్యాపయామాస ॥ ౧ ॥ ప్రతాప
మాహాత్మ్యయోః ప్రభావసాన్న్యదితివైజయంతీ ॥ గిరిపూజయా కృ
ద్దస్య శక్రిస్య గర్వా గిరిప్రభావఖ్యాపననైవాపనయఇతిభావః ॥ ౨ ॥

{ ఏకత్రినంరక్షతికృష్ణమేఘేగోత్రేణచైకనగవాంకులాని । అశే
షగోత్రాఘభిదానియైక్తేర్జేష్టైస్తదామోఘతమైర్భభూవే ॥ ౧౦ ॥ }

వ్యా ॥ ఏకత్రేతి ॥ ఏకత్రైకస్త్రిక కృష్ణఏవ మేఘ కాలమేఘఇ
త్యపిగమ్యతే । ఏకనచగోత్రేణ ఏకేనైవ వర్వతేన చ కారోవధారణా
ధాః ॥ ౧ ॥ చాన్వాచయే సమాహారే పృన్యాన్యాథేనముచ్చయే । వ
క్షాంతరేతథావాదపూరణేవ్యవధారణఇతివిశ్వః ॥ గవాంకులానిసంర
క్షతినతి అశేషగోత్రాఘభిదా అఖిలపర్వతసమాహవిదారకేణశక్రిణ
నియైక్తేః మేఘాయుతైః మేఘానామయుతైరనెకనహస్రైః మోఘత
మేరతిశయేనవ్యర్థేః బభూవే భూయతేన్న । భావేలిట్ ఏకగోత్ర
మవప్తభ్యగోకులసంరక్షణాయైక్తిన్తేఘే ప్రవృత్తైః ఖిలానామపి గో
త్రాణాం జెతారమవప్తభ్యప్రవృత్తాః బహవోమేఘాః మోఘేబభూ
వురితి బహుభ్యోపి ప్రసిద్ధమేఘేభ్యః ఏకస్య కృష్ణమేఘస్య అతిశ
యనిబంధనాద్వ్యతిరేకాలంకారః ॥ ౧౦ ॥

{ వ్రజౌపమదైవితథేసు రేన్ద్రస్త్వయంవృణోపత్రవయాభియాచ ।
దునాతిమామిన్ద్రపదందురంతంకింపారుషంకేవలమిత్యదుఃఖ్యత్ }

వ్యా ॥ వ్రజేతి ॥ సురేంద్రశ్శక్రిః వ్రజౌపమదే గోకులాపమ
దానే వితథే వ్యథేనతి అపత్రవయా పరేభ్యోలజ్జయా భియాచ
కృతాపకారతయా కృష్ణాద్భయేనచ స్వయంవృతః స్వయంవరేణప్రాపి
తస్స కింపారుషం కుత్పిరవరాక్రమం ఆతపీవ దురంతం దుష్టా హే

యోతస్త్వరూపం యస్యేతితథోక్తం ॥ ౧ ॥ అంతోస్త్వయసితేమృ
త్యో స్వరూపేనిశ్చయేంతిక ఇతివైజయంతి ॥ ఇంద్రపదం కేవలం ఇం
ద్రపదమేవ మాండునోతి క్లిశ్నాతీత్యదుఃఖ్యత్ దుఃఖ్యతీస్త ॥ నిర్వహ
ణోచితపరాక్రమరహితం స్వకీయంపదమేవజగహేణ్యత్కర్థః ॥ ౨౦ ॥

{ నివృత్తరూపేనిభ్యతేపిశకేనందర్శితస్వామినిదేశసంగాః । వన }
{ ఝరుగ్రాంముహురశ్శవృష్టింవైరోపపన్నాఇవవారివాహః ॥ ౨౧ ॥ }

వ్యా ॥ నివృత్తేతి ॥ నివృత్తరూపే అపగతకౌఠే శకే నిభృతే వి
నీతేపి ॥ ౧ ॥ నిభృతవినిశ్చప్రశ్చితాస్సమాజత్యమరః ॥ నందశీతస్వా
మినిదేశసంగాః నందశీతేంద్రనియోగాసంగాః వారివాహః వై
రోపపన్నాశ్చాత్రీవయుక్తాఇవ ఉగ్రామశ్శవృష్టిం ఉపలవృష్టిం ముహు
ర్వవచుః వషణంతిస్త ॥ లోకేహి దండనప్రవృత్తా రాజభటాః ప
నన్నేపి రాజ్ఞి సిద్ధాక్షిణ్యం తదుపపీడనంకుర్వంతితిభావః ॥ ౨౧ ॥

{ నివార్యమర్వారజవాన్మయోదాన్ నాథంసతాంనందసుతంప్రపిత్సుః }
{ కరంభితప్రీతిభయఃక్షణార్థంవ్యక్తింభజన్వ్యోమతలెవతద్ధై ॥ ౨౩ }

వ్యా ॥ నివార్యేతి ॥ సతాంసాత్వికానాం నాథం నందసుతం కృ
ష్ణం ప్రపిత్సుః ప్రసత్తుమిచ్ఛుః సనిమీమాఘురభలభశకపతపదామ
చఇసిత్యకారస్య ఇసి అత్ర లోపాభ్యాసస్యేత్యభ్యాసలాపః । కరం
భితప్రీతిభయః కరంభితే నంజలితే ప్రీతిభయే అచలధారణదశనే
న కృష్ణస్య కంసాదినిగ్రహేపి శక్తిరస్తీప్రీతిః కృతాపకారతయా త
తోభయంచయస్త్రిన్ సఇంద్రః దుర్వారజవాన్ దుర్వారవేగాన్ ప
యోదాన్నివార్యక్షణార్థం స్వల్పకాలంవ్యోమతలెవ్యక్తింభజన్
దృశ్యం ప్రాప్తస్సన్నవతద్ధై । భగవద్దశనే కాతూహలాత్త్వ
రితమవగురుకురపి భయాన్నిరుద్ధఇవ కంచిత్కాలంవ్యోమతలే భీత
ఇత్యర్థః ॥ ౨౩ ॥

{ కృమేణవృద్ధీనుభిగంతు కానుశ్చేత్తాభిపర్యాయగజాధిరూఢః |
విలూచనన్యః జితపద్మసంపన్నః త్యయోమూర్త ఇవాబభాసే || }

వ్యా || కృమేణతి || కృమేణ శనైః పృథ్వీనుభిగంతుకామః అవత
రితుకామః శ్వేతాభిపర్యాయగజాధిరూఢః శుభ్రమేఘసదృశమై
రావతమధిరూఢః విలూచనైర్వ్యంజితపద్మసంపత్ ప్రకాశితకమల
సంపదించ్రః మూతః మూతిమా మూతిశబ్దాదశః ఆద్యచ్ |
వమాత్మయశ్శరత్సమయ ఇవాబభాసే | అత్ర శక్రీన్య శరత్సమయ
త్వేనాత్ప్రేక్షా శ్వేతాభిపర్యాయేత్యుపమయా విలూచనైరిత్యాదిరూ
పకణచోడ్ధాపి లెతినంకరః || ౮౪ || ...

పునః ప్రసన్నాంపురుషూతదాన్త్యాపశ్యత్ దివంప్రాణభృతామధీశః |
తమద్రిమవ్యాహతదీప్యలీలన్సంతోలయామాస నివేశయిష్యత్ || ౮౫ ||

వ్యా || పునరితి || పురుషూతదాన్త్యా ఇంద్రస్యాపశమేన పునః
ప్రసన్నాం పునరపి యథాపూర్వం నిమగ్నాం దివమాకాశంపశ్యత్
అవ్యాహతదీప్యలీలః అప్రతిహతాప్రాకృతలీలః ప్రాణభృతామధీశః
కృష్ణః తమద్రిగోవధానం నివేశయిష్యత్ యథాపూర్వం స్థాపయి
ష్యత్ సంతోలయామాస యథాస్థానమేవ నివేశయితుం పరివతాయా
మాసెత్యథః || ౮౫ || ...

{ విలక్షవృత్తైః పతిరోహితేషు మేఘేషు విశ్రాంతవికన్థనెషు | స్థానే
నివేశాదచలీచకారచక్రాచలంశౌరిరఖన్నబాహుః || ౮౬ || }

వ్యా || విలక్షేతి || ఆత్మనశ్చరితే సమ్యక్ష్ణాతేనైర్వ్యసృజాయతే
అపత్రీపాతిమహతి సవిలక్షితస్త్పతిః తద్వృత్త్యా తత్ప్రకారేణేవ వి
శ్రాంతవికన్థనెషువిశ్రాంతం వికన్థనమాత్మన్నాఘాతుల్యాగజామేషాం
తేషు మేఘేషు రోహితేషు సత్పు అఖన్నబాహుః చిరతరగిరిధారణ
వ్యశ్రాంతఘజఃకారిః చక్రాచలం చక్రాకారం గిరిం గోవధానం స్థానే
నివేశాత్ తదీయేస్థానె యథాపూర్వం స్థాపనాత్ అచలీచకార అచం
చలంకృతవాత్ || ౮౬ || ...

{ ఉత్తి ప్యమాణః పరివర్త్య మానసం స్థాప్య మానోపి తథేవ భూయః }
{ సతస్య సంకల్పవశేన భేజే శేలావశై ధిల్య కథాప్రసంగమ్ || ౮౭ || }

వ్యా || ఉత్తి ప్యమాణ ఇతి || ఉత్తి ప్యమాణ ఉద్ధియమాణః పరివర్త్య మానః అధోగతయా విపరివర్త్య మానః భూయస్తథేవ సంస్థాప్య మానోపి పునరపి యథాపూర్వం నివేశ్య మానశ్చ సశైలః తస్య భగవతస్సంకల్పవశేన ఇచ్ఛాయత్తతయా శేధిల్య కథాప్రసంగం శిధిలీభావకథాయాః ప్రసక్తిమపినభేజే || ౮౭ || ...

{ వ్యపేతశైలవ్యవధానదృశ్యో విభూషితస్త్వేదకణైస్సబాలః | దిశద్భిరామోదమభామభోగ్యం దివ్యై రవాకీర్యతపుష్పవషైః || }

వ్యా || వ్యపేతేతి || వ్యపేతశైలవ్యవధానదృశ్యః అవగతశైలవ్యవధానతయా దృగ్గోచరః స్వేదకణైః కించిత్తేనాభినయప్రభావితైః భూషితస్సబాలః అభామభాగ్యం భూమిర్నివాసపమామితి భావాః సాస్యనివాస, ఇశ్యద్భిర్యయః | తేషాం భాగ్యోనభవతీతి తథోక్తః | తమామోదం సౌరభం దిశద్భిః ప్రయచ్ఛద్భిః || ౮౮ || ఆమోదో పుష్పకం ధయోరితి విశ్వః || దివ్యై దివనస్వగాదాగతైః ద్యుప్రాగపాగుదక్ష్మతీచాయనీతి శైషికాయస్త్రిత్యయః | పుష్పవషై రవాకీర్యతాభ్యషిచ్యత

{ నివేశ్య కృష్ణం శకటీరథాగే నాథోపచారేరుపసేదివాంసః | సగోధనాస్త్వం ప్రజమాప్రసంతః సంగీతలీలామభజంత గౌపాః || }

వ్యా || నివేశ్యేతి || శకటీరథాగే అల్పశ్శకటశ్శకటీ || ౮౮ || స్త్రీస్యాతా చిత్తృణాభ్యాదిర్వివతౌపచయే యదీత్యల్పత్వవివతాయాం స్త్రీశ్చం గౌరాదిత్వాన్దీప్తిః | సైవరథస్త్రీప్యాగ్రేపురీభాగే కృష్ణం నివేశ్య నాథోపచారేః రాజయోగ్యే గుపచారైః జయజయాదిరూపైరుపసేదివాంసః ఉపస్మస్తవంతః సగోధనాః స్వప్రజమాప్రసంతః గోధనైస్సహితాః స్వకీయం గౌకులం ప్రత్యాగచ్ఛంతో గౌపాః సంగీతలీలామభజంత హాషాన్దీప్తినృత్తవాద్యలీలామసేవంత చక్రైః || గీతంస్స

త్రం తథావాద్యం త్రయంసంగీతముచ్యత ఇతి శాజ్ఞాదేవః ॥ ౮౯ ॥

{ కచ్చిన్నఖిన్నోసివహన్దిరీంద్రం కచ్చిన్నవిష్ణూయతి పాణిపద్మం ।
 { ఇతిబుద్ధివాణాస్సుహృదౌముకున్దంపర్యాకులాఃపస్పృశుఃశ్రమజ్ఞం }

వ్యా ॥ కచ్చిదితి ॥ గిరీంద్రం వహన్నఖిన్నోసి కచ్చిత్ నఖిన్నోసి
కిం ॥ ని ॥ కచ్చిత్ప్రేక్షేకామవాదేఇతివైజయంతీ ॥ పాణిపద్మం తవ
కరకమలం నవిష్ణూయతి కచ్చిత్ నావసీకతికిం । ఇతిముకుందం బు
వతిస్సుహృదః పర్యాకులాః పరితోపస్త్రశహస్తాస్సంతః అంగమజ్ఞం
పస్పృశుః శైవోత్పత్తిత్యంగం పరామృశంతిస్త ॥ ౯౦ ॥

{ అథానతీర్వస్వయమంతరిత్రాదనుజ్ఞితై రావతదానవమాల్ విల
 { త్తుదిత్తోవసుదేవసూనుంవల్లున్తితం వజ్రిభృదానసాద ॥ ౯౦ ॥ }

వ్యా ॥ అథేతి ॥ అథ శైలనివేశానతరం విలకచిత్తః లజ్జితహృద
యః వజ్రభృదింద్రః అనుజ్ఞితై గావతదానవమాల్ పయోదవృష్టు
పరమేపి అనరిత్యైక్తై రావతదానవమాల్ అంతరిత్రాదవతీర్వ వల్లున్తి
తం మంజుహానం నసుదేవసూనుం స్వయమానసాద ॥ ౯౧ ॥

పురోదధానస్సరభింప్రతిత్యౌమాజన్తుషీమాత్మభువోనయోగాల్ ।

అపత్రీపాగర్గదమాబభాషేబద్ధ్వాంజలిం బాలముపేంద్రమింద్రః ॥

వ్యా ॥ పుర ఇతి ॥ ఆత్మభువశ్చతుర్ముఖస్య నయోగాల్ ఆజన్తుషీ
పయసా గోవింశాభిషేకాథంగొలోకాదాగతవతీం ప్రతిత్యౌంపూ
జ్యాం సురభిం గాం కామధేనుం పురోదధానః పురస్కర్వన్మింద్రః
అంజలింబద్ధ్వా అపత్రవచా గర్గదంయథాతిథా బాలముపేంద్రం
కృష్ణం ఆబభాషే ॥ ౯౨ ॥

{ నాభస్వయానర్కవిహారభాజావిమోహితౌవిప్రలిపారితప్తౌ । అ
 { కిందనన్ద్వామహమాశ్రితస్సకాషీశ్శాఖకారోనబహిషీగ్రియార్హః }

వ్యా ॥ నాభీతి ॥ మోహాభావం న హరిత్యాజానన్తీతివిప్రలిపారితప్త
ః సరిహాసః క్రిడాల్లీలంచనమేవచేత్యమరిః ॥ త్పయా విమోహితౌ వి

ప్రతిసారితశ్చ ప్రాజ్ఞాహమజ్ఞానం ప్రాపితః తదను పశ్చాత్తాపితశ్చ
 || 51 || పశ్చాత్తాపాను శాపశ్చ విప్రతీసారఇత్యపీగ్యమరః || అకించ
 ఉపాయాంతరరహితః త్వామాశ్రితస్సకాక్షిప్తాపకారః ప్రపత్యం
 భూతప్రాతికూల్యవర్జనశేషి శ్వాత్త్యక్తాపరాధోహం నబహిష్క్రియ
 మాః పరిత్యాగోచితోనభవామి సర్వథా స్వకీయత్వేన పరిగృహ్య
 క్షణీయవవెత్యథః || 53 ||

{ కృతాపరాధేష్వపీసానుకంపంక్షేమః కరః క్షేత్రవివేచకానాం |
 విశ్వాపకారాధ్వరబద్ధదీక్షుంవేద్యంపరం వేదవిదో విదుస్త్యాం || }

వ్యా || కృతాపరాధేష్వతి || కృతాపరాధేష్వపీసానుకంపం స
 యంక్షేత్రవివేచకానాం ఇవంక్షేత్రమయంక్షేత్రజ్ఞఇతి దేహః
 రిక్తాత్తవివేచకానాంక్షేమంకరం శుభానహం || 51 || క్షేత్రం పురేక్ష
 హేదేహఇత్యేజయంతి || క్షేమప్రియమద్రేణ్యేతి భవప్రత్యయః
 ముమాగమశ్చ | విశ్వాపకారపవాధ్వరే బద్ధదీక్షుంగృహీతవ్రతం అ
 నివిష్టమితీయావత్ త్వాంపరముత్కృష్టం వేద్యముపాసనీయంవిదుఃజ
 నంతి | వేదవిదోవదంతీతిపాఠే అహురిత్యథః || 53 ||

{ నిగృహ్ణాతస్తేవృజతశ్చనర్షంనిమిత్తభావేనిహితైస్త్యయైవ | ప్రవ
 ర్తతేఃప్రీతిః ఘోవిహారఃస్వయంప్రయుక్తేరివ యంత్రభేదైః || }

వ్యా || నిగృహ్ణాతఇతి || ఎవం వృష్టిం నిగృహ్ణాతః ఉపనంహరత
 సృజతః సుపాదయతశ్చ తే త్వయేననిమిత్తభావేనిహితైః తత్తద
 కారపదకూపే వృష్ట్యాదిహేతుభావేనిపేశితైః అస్తదాదిభిరితిశేషః |
 స్వయంప్రయుక్తేర్యంత్రభేదైరివ కృతేర్యంత్రవిశేషైరివ నిష్ప్రీ
 ఘోవిహారః అప్రతిహతాకీడాప్రవతాతే యథాస్వకృతేర్యంత్రైః
 తత్తత్కార్యం కారయంతః కుశలాః కీడంతి ఏవం వృష్ట్యాదినిమిత్తభ
 వేనిహితైరస్తదాదిభిర్వృష్ట్యాదికార్యం స్వేచ్ఛయైవప్రయోజయతః
 కీడనమేవ తన్నైవకశ్చిదపరాధో మంతవ్యఇతిభావః || 55 ||

{ అనన్యసాధారణపారమేష్ఠ్యాదన్యానశేషానతి సంకథానాత్ | }
 { గోపాయితుంపారయతిత్రిలోకీః గోపాయమావాదపినత్వదన్యః }

వ్యా || అనన్యేతి || పరమేష్ఠ్యమనిచిదాకాశస్థానైశ్చక్రతి పరమే
 ష్ఠా||సూ|| పరమేష్ఠఃకిదతీవిః | తత్పురుషే కృతీబహుళమిత్యుక్ | స్థాస్థితా
 స్థానామితి వక్తవ్యమితిషత్వం | పరమేష్ఠిచాభావఃపారమేష్ఠ్యం అన
 న్యసాధారణం పారమేష్ఠ్యం సర్వోన్నతపదస్థాయిత్యం యస్యతస్మాద
 న్యానశేషాన్ స్వవ్యతిరిక్తాన్ సర్వాన్ దేవాన్ సురాదీన్ అతినంద
 నానాత్ పారమేష్ఠ్యాచ్ఛాదకభూమికాపరిగ్రహేణ వంచయతః గో
 పాయమానాత్ గోపవదాచరతోపి త్వత్ త్వత్తః అన్యః కోపిత్రిలా
 ం గోపాయితుం రక్షితుం నపారయతినశక్నోతి గోపకుమారవేషో
 త్వమేవ త్రికలూకాన్ రక్షితుం శక్తః అన్యేత్వస్తదాదయోదేవా
 రూపాపి నతత్రీశక్తాః | అతో గోపరూపేణ త్వయా నైలోద్ధరణే
 గోకులమాత్రం రక్షితమితి తేన మమత్సాహభంగః కృతశ్చిత్త నే
 ం విస్తయపదమితిభావః || ౯౬ ||

{ ప్రజౌకసాం నాథదివౌకసాంవావిపత్ప్రసంగే విహితావతారః | }
 { ఏకస్తవమేనన్వయమీస్సితావాందయాసహాయోనియమేనదాతా }

వ్యా || వ్రజౌకసామితి || హేనాథప్రజౌకసాం నందాదీనాం దివౌ
 సాంవా అస్తదాదీనాం దేవానాంచ వాశబ్దిస్సముచ్చయే | ని || వా
 యద్వికలే పర్యాయజ్ఞవాధేపినముచ్చయఇతివిశ్వః || విపత్ప్రసం
 కంసాదిభ్యో విపదః ప్రసక్తౌసత్యాం విహితావతారః త్వమేకవీన
 వ్యయం దయాసహాయస్సౌ ఈస్సితానాం నియమేన ఏకాంతేన దా
 తత్వదన్యస్తాదృశోనాస్తీత్యర్థః | అతో యథాప్రజౌకసావిపన్ని
 రణే నేష్టాథకప్రదానెనచ పరిపాల్యంతే | ఏవం వయమపి పరిపా
 లయాఇతిభావః || ౯౭ ||

{ స్వరూపతోఽగ్రహతశ్చవిశ్వంనిత్యంత్యయైకేనధృతంయదేతత్ | }
 { తదేకదేశోద్వహనామముష్టాన్నవిస్తయంతత్వవిదోభజంతి || ౯౮ }

వ్యా || స్వరూపతత్త్వే || యదేతస్పరిష్కర్యమానం విశ్వం జగత్ || ౧౧ ||
 విశ్వం నమ సజగతో రితి విశ్వే || స్వరూపతో విశ్వే || తత్త్వే చేతనస్వరూపే
 నచేతనస్వరూపే నచేతనాధార్యమితి శేషః || పరవాసుదేవస్వరూపే నాన్యాయ
 హవిభవాదవిగ్రహేణ చేతనాధారకవిశేషణః || వానిత్యం సదా త్వయై కేన
 కృతం అముక్తుత్ తదేకదశోన్వహనాత్ తదేకదేశస్యాస్య శైలన్యఉ
 ద్వహనాత్ | తత్త్వవివేక త్వదీయశక్తియాథాత్మ్యవిదః విస్తయంనభ
 జంహి || ౧౨ || ...

{ ప్రయోజితోహంత్యయిభక్తిబద్ధాన్తోభిః స్వలూకామపసేషపీభిః }
 { ఇచ్ఛామి సంరక్షితగోత్రజంతాన్ స్థానే గవామిన్ద్రతయాభిషేక్తుం || }

వ్యా || ప్రయోజితత్త్వే || త్వయి భక్తిబంధాన్ స్వలూకామపసే
 షపీభిః ఆగతాభిగోభిః ప్రయోజితః ప్రేరితోహం సంరక్షితగో
 వ్రజం త్రాతే గోకులం త్వాం గవామిన్ద్రతయా ఈశ్వరత్వేనాభిషేక్తు
 మిచ్ఛామి స్థానే యుక్తం తద్రక్షకస్య తదీశ్వరత్వము వితమితి భావః || ౧౩ ||
 యుక్తైర్దేవసాంప్రతం స్థాన ఇత్యుచరః || ౧౪ || ...

{ తిరోహితామంభసి విందతా గాంధూర్వత్వయా పోత్రివరేణ లభతా }
 { నిరుక్తనిష్ఠాతక్యతాభ్యనుజ్ఞాన్వక్తింపున ర్యాతుశుభాత్వదాఖ్యా || }

వ్యా || తిరోహితామితి || అంభసి ప్రళయాయావజలె తిరోహి
 తాం గాంధూమిం విందతా ఉద్ధరణక్రియయా లభమానేన పోత్రివరే
 ణ మహావరాహేణ త్వయా లబ్ధానిరుక్తనిష్ఠాతక్యతాభ్యనుజ్ఞానిరుక్తై
 వైదికపదానామవయవాధావిచారేణ వర్ణాగమవర్ణావిపర్యయాది
 నిశ్చయకవేదాంగే నిష్ఠాతైః కుశలైః కృతాభ్యనుజ్ఞా గాంధూమిం
 విత్తవాన్ లబ్ధవానితి గోవిందఇతి నిర్వచనప్రదేశనేన కృతాభ్యను
 జ్ఞా శుభాంకీర్తయతాం శ్రేయస్కరీ త్వదాఖ్యా గోవిందఇతి తవా
 భిఖ్యాపునర్వ్యక్తిం యాతు వరాహావణారే ఉన్మిషితాపి చిరకాలేన
 ప్రముషితా ఇదానీంగపాం విందనాత్ పునరపి ప్రకాశతామిత్యర్థః

{ ఉపేంద్రభూతాన్భూపిభూన్నుచాన్యోననుష్యాభినయేనయా }
 { స్వా | అశ్వత్థవానూదగతస్తదేనాంప్రతిచ్ఛవిశ్వంభరవిశ్వభూతైః }

వ్యా | ఉపేంద్రేతి || ఉపేంద్రభూతాడుపేంద్రస్వం ప్రాప్తద్భు
 వతోప ఉపేంద్రేతిభావప్రధానోనిరేకశః భూధానోశ్చ ప్రాప్తిర్ధి
 త్వం | తథా రత్నమాలాయాచ | భూతం వ్యాప్యైసమేప్రాప్తేయథా
 ధాన్తిసయోరపి | శ్రీబేస్వయంపిశాచాచా భూమ్యాచౌ జంతుసత్య
 యోరితి || భూన్ను మహిన్నా మనుష్యాభినయే మనుష్యత్వస్యాభిన
 యే ఏకదనతారరూపే నుయా మాన్యోమమ నన్మాననీయః మహి
 మాతీశయపం నన్మాననిమిత్తం నతు దేవాదిరూపవిశేషఇతిభావః ||
 హేవిశ్వంభర విశ్వవిభతీకవిగ్రహేనంజ్ఞాయాం భృత్యౌవృజిభా
 రినహితపిదమఇతిభిచ్ ముచాగమశ్చ | తస్మాదేనామాదగతౌభ్యథా
 నామిమామాదరేణ క్రియమాణప్రాథనాం విశ్వభూతైః జగత్సమృ
 త్తైః ప్రతీచ్ఛ గృహేణ || ౧౦౦ || ...

ఇతిబ్రహ్మణోమఘవాన్ధృతాద్రేక్కృన్తి జగద్ధాతురివావనెష్యత్ |
 ధ్యాతౌపయాతాంత్రీదశప్రణేతాశివ్యాపగాం నిర్మయతేన్తదేవీం ||
 వ్యా || ఇతితి || ఇతిబ్రహ్మణః ఉక్తప్రకారేణభాషనాణః ప్రదశప్ర
 నేతాసురాణాం నాయకోమఘవానింద్రః ధృతాద్రేః పథ్యగోవర్ధ
 నస్య జగద్ధాతుజగద్ధారకస్య భగవతశ్కృన్తిమపనెష్యన్నివ ధ్యా
 తౌపయాతాంస్తృతౌపగతాం పూర్వకాలేత్యాదినా నమానః దివ్యా
 పగాం దేవీం గంగాదేవీం గణాయతిన్త తదాగమప్రదకనెనఇదా
 నీమేవాభిషేకప్రాథనా అంగీకర్తవ్యేతి సూచితవానితిభాషః || ౧౦౧ ||

{ అభౌమగచ్ఛపయనఃప్రపూర్ణామావర్జయన్వ్యాగరాజఘంటాం }
 { అశేషసామ్రాజ్యపదాభిషిక్తంసుప్త్యైగవాంగోత్రధిదభ్యక్షింతత్ }

వ్యా || అభౌమేతి || గోత్రధిసంద్రః అభౌమగంగావయసాప్ర
 పూర్ణాం ఆకాశగంగాజలేనపూర్ణాం వారణరాజఘంటామావర్జ

839

య. ద. నా. భృ. ప. యో సప్తమి వృగణో.

యన్ అభిచేకకుంభస్థానీ నామైరావనర్యమంతాం అభిషేకాయ స
యన్ అభిచేకకుంభస్థానీ నామైరావనర్యమంతాం అభిషేకాయ స
యన్ అభిచేకకుంభస్థానీ నామైరావనర్యమంతాం అభిషేకాయ స

{ తదర్థం సృష్ట్యచ శేనః నైవ సృష్ట్యమానానాభిషేక తామైః | అ }
{ పెతభాగామిషభూతధాతృముల్లాఘతాం ప్రోక్షత నాకనాథః || }

వ్యా || శబ్దం గేహ || నాకవాక ఇంద్రః తదంగనం స్పృశావశేన కృ
 స్థావయపస్పృశాకాయ త్తతయూ ధన్యైః పుణ్యైః భిక్షేకతోమైః అభిషే
 కజలైః ఆస్థావ్యనూనామాసీచ్యమానాం భూతధాత్రిం భూమిం అపేర
 భారామపగతకింసాద్యమగభారాం అనిపన ఉల్లాసి శిః ఉల్లాఘీకృ
 తాం వ్యాధేర్నిగతామివప్రేక్షత । అనుగభాంపశువ్యాధిపీడితా
 యాభూమేః కృష్ణాభిషేకజల సేవనహారోఽప్యస్నానమివావస్యతేత్స
 భవాః ॥ ౧ ॥ ఉల్లాఘానిగతాదాదిత్యమరః ॥ ఉల్లాఘశబ్దాత్త
 త్కరోతీతన్యంతాల్క్రస్మత్త్యయః ॥ ౧౪ ॥ ...

{ కృతాభిషేకః కృతినామఘోనానుష్ఠేరగోఽన్తర్జితస్వనామ్నః ।
 { కృతప్రసాదః ప్రజిఘాయకృత్యస్సన్తరాధిరోహయిపునస్సురేంద్రః । }

వ్యా || కృతాభిషేకః || కృతీనా ధన్యేన మహేనా ఇ ద్దేవ
కత్రా । గుప్తేన మహామంత్రా విగతతయా ఋషిభిగుప్తేనగా
విందఇతి స్వనామ్నా కృతాభిషేకః అయం గోవిందఇతి ఘాగ్వసిద్ధ
నామ ప్రకాశనపూర్వకం కృతాభిషేకః కృతప్రపాదః సుకేంద్రీకృ
తానుగ్రహాకృష్ణః సురైస్త్ర్యం పునః స్వగాధిరోహయః ప్రజిహ్వా
య ప్రహిణోఃస్త హివాతేలితి హేరచిజీత హకారస్యకున్వమ్ ॥

{ పరితాపవతియూ ధేవుష్కలావతాకా నాందివినుచినీయత్యాదీ
మూనియోజ్ఞితానాం । గుణగరిమసన్మృద్ధంగొకులంబీత్యతు
వ్యకగురుభిరభిషేయుక్తానాశిషంప్ర్యోక్తవ్యతే ॥ ౧౦౬ ॥ }

చాన్య || ప్రతిగతపత్తి || కృష్ణః సయత్యా నియమేన సయోగేన
ఇంద్రశాసనసత్వధః :: || ని || నియతీ దైనియమావిత్యమరః || దీర్ఘ

నిదోఽస్మితానామాప్ర శయానువతిత్వేన దీఘయా నిద్రయా ఉ
 య్మితానాం సమయవిజృంభితానామిత్యక్షణః । పుష్కలావతఃకా
 నాం ప్రశయమేఘానాం యూధే బృందే ॥ ని॥ యూధంశిర్యక్సమూ
 హేపి బృందమాత్రేపిభాషితమితీవిశ్వః ॥ ప్రతిగతవతి ప్రతినివృత్తేన
 తిదివిభువిచ గుణగరిమసమ్మధం ఏకత్ర గుణానామూష్మనైర్మల్యా
 దీనామన్యత్ర క్షీరవత్త్వాదీనాం గరిష్ఠానమ్మధం గోకులమేకత్ర రవి
 కిరణసమూహామన్యత్ర ధేనుయూధంవీక్ష్య ప్రిత్య గురుభిర్నందాదిభి
 రపి నియుక్తాంచోదితామాశిషం జయజయాదిశుభవాక్యం ప్రత్యగ్మ
 హ్లాత్ ॥ ని ॥ ఆశీరురగదంష్ట్రాయాంశుభవాక్యాభిలాషయోరితివిశ్వః

[ముకుళితరవిధామ్నా దేహదీప్త్యైవముష్ణా జలదకదనజాతం జీవ
 లోకస్యజాడ్యమ్ । వ్యచరదదలభాగేచారయథేనుచక్రం పిశు
 నితనిజమాయాంభూషయకపిఞమాలామ్ ॥ ౧౦౭ ॥]

వ్యా ॥ ముకుళితేతి ॥ ముకుళితరవిధామ్నా మందీకృతరవితేజసా
 తదతిశాయిన్యేతియావత్ । దేహదీప్త్యా స్వాంగప్రభయైవ జలదకదన
 జాతం మేఘాపద్రవసంభవం ॥ ని ॥ కదనంమదనానేపాపశతివిశ్వః ॥
 జీవలూకన్య మగ్నికలూకస్య జాడ్యం స్తబ్ధతాం ముష్ణకా అపహరకా
 పిశునితనిజమాయాం సూదితాత్మమాయాం న్వన్యమాయావితాం ప్ర
 కటయగతీమితియావత్ । వింద్రజాలికానాంహి మయూరపింఛభా
 కణం లింగం పిఞమాలాం భూషయకా ధారణేన పరిహర్యకా జ
 యః అచలభోగే పర్వతతటే భోగశబ్దస్య అహిశరీరవాచకన్య శరీర
 హమాన్యే లక్షణా । అచలభాగేతి పాఠస్తుపమీచీనః । ధేనుచక్రం
 గోకులం నంచారయక ॥ ని ॥ చక్రంరాష్ట్రేజలావతేకరథాంగచయ
 నన్యయోరితివైజయంతీ ॥ వ్యచరత్సంచచార ॥ ౧౦౭ ॥

[ప్రణిహితమధిరౌహకప్రాగిశాద్రింపృథివ్యామవమతపురుషాం
 తైర్గ్నితోగౌవబృందైః । వ్రజపతిరువసీదక బాలయోగ్యాన్వి
 హారా వనచరపరిబహోవత్సపావైస్సిషేవే ॥ ౧౦౮ ॥ ...]

వ్యా || ప్రణిహితమితి || పృథివ్యాం ప్రాగివ ప్రణిహితం యథా
 కూర్వం ప్రణిహితం అదిగ్రిం గోవధానమధిరోహా అవమతపు
 హూతైరవజ్జాతపురందరేగోపబృందైర్చిత్తః భూతాద్ధేక్షః అతప
 గోపబృందైరితి తృతీయా అన్యథా మతిబుద్ధిపూజాథేభ్యశ్చైతి వతః
 మానక్తాథ తేహి క్తస్యచ వతః మానశ్చిత్తే ద్యౌగేషస్త్రిస్యాత్ న
 చరవరిబహాః వనచరాః కిరాతాదయః పరిబహాః పరికరాయనే
 తితథోక్తః || ని || పరిబర్హస్తు రాజాన్ వస్తుస్యపిపరిచ్ఛదేఇతివిశ్వః ||
 తస్మాల్లెన్సహఉపసీద ఇతస్తతఉపసర్ప వ్రజవతిగోకులనాథ
 కృష్ణః బాలయోగ్యాన్సిహారా సిషేవే బాలాచితానిక్రీడితానిభేజే
 [నాథస్సాయంశిశురపినతాంనందగోపస్యసూనుః ప్రాయశ్చైలః
 ప్రితినిధిరసావత్తనాభస్యపుంసః | కింసస్సాధ్యంసురపతిముఖైఃకిం
 పచానైస్తదన్యేస్సాకందారేరితికింజగుస్తత్రసంభూయగోపాః ||

ఇతిశ్రీకవితారికసింహస్య సర్వం త్రస్తవంత్రస్త

శ్రీమద్వేంకటనాథస్య జెదాంతాచార్యస్యకృతిమ

యాదవాభ్యుదయే మహాకావ్యే కావ్యతత్న సప్తమస్సర్గః

వ్యా || నాథఇతి || సాయం నందగోపస్య సూనుశ్శిశురపి బాలా
 నతాంనాథస్సాధూనాం రక్షకః అసౌశైలం గోవధానః ప్రాయోను
 నం పద్మనాభస్యపుంసః నారాయణస్య ప్రదినిధిస్సవృశః తదన్యై
 తదుభయవ్యతిరిక్తైః సురపతిముఖైః కింపచానైః ఇంద్రప్రభృతిభి
 శ్చుదైః || ని || కదర్యేకృపణతు ద్రకింపచానమితంపచాఇత్యమరః || న
 అస్తాకం కింపాధ్యం నకిమపీత్యథః ఇత్యుక్తప్రకారేణ తత్రబృదై
 వనె గోపాన్సమ్భూయ దారైస్సాకం స్త్రీజనేన్సహ సర్వైరేకవాక
 త్రయా జగుగాయంతిస్తకిల || మందాకాంతాప్యత్రమ్ || ౧౦౯ ||

ఇతిశ్రీమద్భరద్వాజకులతిలకవిశ్వజిద్యాజిశ్రీరజ్గరాజాధ్వరి

వరసూనునా అప్పయ్యదీక్షి తేన విరచితే

యాదవాభ్యుదయవ్యాఖ్యానే సప్తమస్సర్గః.

శ్రీహయగ్రీవామనమః
అథ అష్టమవర్గః ప్రారంభః.

{ అథ ప్రసూనాయుధభాగధేయాన్యార్జ్యమందానిలసౌతికాని । మ }
{ ధుప్రసంగాన్తధురాణియూనామనుష్టశీతాన్యభవదినాని ॥౧॥ }

అథ రానక్రీడోపోద్ఘాతతయావసంతవణానం ప్రస్తాతి ॥ అథేతి ॥
అథ అనంతరం ప్రసూనాయుధన్యభాగధేయాని తదుద్దేశికపేతుక్వా
త్ ఆరభ్యమందానిలోమృదువాయుః సౌతికౌమధ్యమవాయుశ్చయో
మతానిగ్రీష్టాదివస్తహవాయురహితానీత్యర్థః ॥ ని ॥ మృదువాయుః కింజ
ర్భకోలేఛాలిత్ సారతాపిచ । మధ్యమోహరితానైరీసౌతికస్వేదదో
షహృదితి ప్రకాశః । మధుప్రసంగాదాసవసేవనాల్ యోనాం మ
ధురాణిఉద్ధీవకత్వాల్ మనోహరాణిఅనుష్టశీతానిసమశీతోష్ణాని దినా
న్యభవన్ । వానంతికాదివసాః ప్రాదురధూవన్నిత్యర్థః ॥ మధు
ప్రసంగావాసంతికరాగొద్ధీపనెమపరిగణితశ్శారదాతనయేన ॥ వ ॥ గన్ధా
స్సరభయోవాతాస్తరవఃకుసుమాంచితాః । భ్రమరాః కోకిలాహర్త్యాః
మృద్వీశయ్యామరానవః । ఇత్యాదయోవిభావాస్సుః వసంతేరాగ
దీపనాఇతి ॥ ౧ ॥

{ అనేకరూపైస్స్వయమేకరూపః కాలాత్తకంరూపమకాలకాల్యః ।
{ ఋతుప్రభేదైరనుభూయతే మేరామానభోరామమనుప్రయాతః ॥

వ్యా ॥ అనేకేతి ॥ స్వయమేకరూపః స్వతఃసరితశయానందైకరూపః
కాలకాల్యః కాలేనకాలయితుంక్షేప్తుమశక్యః కాలప్రయుక్తజరా
విదోషైరనభిభావ్యఇతియావత్ । రామాణాంనీలాదీనాం సఖాతాభి
ప్రేషితః రామమనుప్రయాతోబలవేదానువర్తకృష్ణః అనేకరూపైః

ఋతుప్రభైః వసంతగ్రీష్మదిఋతువిశేషైః కాలాత్తకం రూప మను
భూయరేమేనీలాదీనాం బలదేవన్యచప్రీత్యథాం వసంతాదిరూపేణ
కాలాత్తకం రూపంగృహీత్వా చిక్రీడత్యథాః ॥ ౪ ॥ తతః కాలాత్తకం యో
సౌతవాంశః కథితోహరేః ఇత్యాదౌ కాలస్య భగవద్రూపభేదత్వం
ప్రసిద్ధం । వసంతప్రసంగాత్సర్వతుకవిషయమిదముక్తం ॥ ౨ ॥

{ హేమంతపూర్వశ్శిశిరాంతిమశ్శశరద్ధసమ్భూయవసంతవృత్త్యా
శనైశ్శనైశ్శాంతిముపేయివాంసస్తద్వైభవాత్తీన్ద్రయతామివాభూః ॥

వ్యా ॥ ఋత్వంతరాణాం హినువృష్ట్యాదిబహులత్వాత్ వసంతవ
త్క్రీడాపయోగిత్వం నేత్యాశంక్యాహ ॥ హేమంతేతి ॥ హేమంతసహితః
పూర్వః హేమంతపూర్వః । పూర్వతుకర్వర్వతుకర్వచక్షితస్తస్య హేమం
తసన్నిధాపితదక్షిణాయనప్రథమావయవత్వాత్ హేమంతాద్వ్యవ
హితపూర్వత్వాద్వాఅవ్యహితాయాశ్శరదః పృథగ్గృహణేన వ్యవహిత
పూర్వగ్రహణౌచిత్వాత్ శిశిరసహితోతిమః । అత్రాంతిమోగ్రీష్మోవి
వక్షితః తత్ర శిశిరసన్నిధాపితోత్తరాయణౌతిమావయవత్వాత్ శి
శిరాద్వ్యవహితాంతిమత్వాద్వాఉభయత్రమధ్యమపదలోపిసమాసః
ఏవంలభ్యాశ్చత్వారఋతనః శరచ్చైతిపదాపిఋతనః వసంతవృత్త్యా
బృందావనగతయాసహశనైశ్శనైః । అత్యమృదుస్వస్వాదితసమయానతి
త్రమేణసమ్భూయనంగత్యశాంతింస్వస్వప్రయాక్తహిమవృష్ట్యా తపో
దేహికాదిదోషస్థలనం । ఉపేయివాంసః ప్రాప్తాస్సంతః ॥ పుమాన్ స్త్రీ
యైతిపుల్లింగశేషతా । తద్వైభవాత్కృష్టస్యయాహత్వాత్ తన్ద్రయ
తాంవసంతమయతామాపురివ ! ఏతదుక్తంభవతి ॥ వక్ష్యమాణపుష్ప
పదయభగవత్క్రీడాపయోగితయా బృందావనంప్రవిష్టే స్థాయిన్యను
వతమానేగ్రీష్మాదయస్వస్వాదితసయయేమబృందావనంప్రవిశం
తః స్వస్వపుష్పాదిభిరేవవిశేషకాబభూవుః । నిదోషత్వేనతువసంత
తుల్యాబభూవురితి ॥ ౩ ॥

{ప్రాయేణపంచాయుధపంచవక్త్రైఃపలాశకౌశాకృతిమాదదానైః |
మనస్వినీమానగజేంద్రధేదాత్సశోణితైఃపాణిరుహైశ్చకాశే || ౪ || }

వ్యా || ప్రాయేణేతి || పంచాయుధపంచపంచవిస్త్రీణాంవక్త్రీంయ
న్యసఃపంచవక్త్రీస్సింహః ప్రాయేణపలాశకౌశాకృతిమాదదానైఃపలా
శముకుతాకారం గృహ్హద్భిః మనస్వినీవాంమానన్యఈష్యాకృతకౌశ
వ్యైవగజేంద్రస్యభేదాత్పదారణాత్ నశోణితైఃసరక్తైఃపాణిరుహైశ్చ
త్తే శ్చకాశేఅథపలాశకౌశాకృతిమిత్యపహ్నుత్యా పాణిరుహత్వోత్ప్రే
క్షణాత్ సాపహ్నువాత్ప్రేత్యాపంచాయుధపంచవక్త్రీత్యాది సూపకో
త్తాపిణేతి సంకరః || ౪ ||

{జగంతిపుండ్రీకుశరాసనెనప్రసూనబాణైరపిజేనుమిచ్ఛః | అ
సూదయన్నాత్తభువస్స్వనాదైరవ్యాహతామాశిషమన్యపుష్టాః }

వ్యా || జగంతితి || అన్యపుష్టాఃకౌకిలాః స్వనాదైఃపుండ్రీకతీతుః
పుండ్రీతుః తేనైవ శరాసనెన ప్రసూనైరవబాణైరపి జగంతిజే
నుమిచ్ఛఃదుస్సాధకృత్యైప్రసతామానస్యోత్తీభువః మనోభవస్యా
వ్యాహతామాశిషంతప్రతిహతాంజయశిషం | అసూదయన్ వ్యంజ
యంతిస్తకోకిలధ్వని స్వాశీర్వచనత్వారోపన్య మదనజైత్రయాత్రాప
యాగాత్ పరిణామాలంకారః || ౫ ||

ప్రరాంగనావక్త్రపదాంబుజానాంస్వాభావికీంసౌరభరాగలక్ష్మీం |
ప్రపిత్సమానాప్రసవేత్తద్ద్వంద్వేధాదుమాదోహదమన్వభూతాం ||

వ్యా || ప్రరాంగనేతి || ప్రరాంగనానాం వక్త్రాణిపదాంబుజానిచ
మాంసమన్యమనైకపదరూపపదాంబుజ శబ్దస్యప్రాణ్యంగ వాచిత్యా
వాన్నైకవద్భావః | వక్త్రాణిపదానిచవక్త్రపదంత దేవాంబుజా
నాలినంతరంరూపకసమాసః | స్వాభావికీంస్వాభావసిద్ధాంసౌరభ
రాగలక్ష్మీంసౌరభారణ్యయోన్యమృద్ధింప్రసవైఃపుష్పైః || ని || ప్రపిత్స
నెనుజ్ఞాపుత్రేమఖలపుష్పయోరితి వైజయంతీప్రపిత్సమానాప్రపత్తు

మిద్ధా తామ్రమా వకుళాశోకరూపాద్వేభా ప్రకారద్వయేన త
మాంసౌరభరాగసంక్రమణోచితందోహదం పుష్పద్గమహేతు
వ్యవయోగంవనసానవగండుషసేకచరణాఘాతరూప మస్వభూతా
అత్రవకుళాశోకయోదోహాదానుభవస్యవరాంగనావదనచరణ సౌ
భారుణ్యనంకాంతిః ఫలత్వేనోత్పేక్ష్యత ఇతి ఫలాత్పేక్షా వక్త్ర
దాంబుజానాం సౌరభరాగాభ్యాం యథాసంఖ్యమితి యథానంబ
లంకారః ॥ ౬ ॥

(తీక్ష్ణారుణాగ్రాణ్యవిరప్రరోహోచ్చ కాశిరేచంపకకుట్టలాని । ద
త్తానికామోత్సవమంగళార్థందీపాంకురాణీవవసంతలక్ష్మ్యైః ॥ ౭ ॥)

వ్యా ॥ తీక్ష్ణేతి ॥ అచిరప్రరోహోత్తతాగ్రలనిగమనాత్ తీక్ష్ణాః
ణాగ్రాణీచంపకకుట్టలానివసంతలక్ష్మ్యైకత్ర్యాకామోత్సవ మంగళ
థంవసంతసమయే కామస్య ఉత్సవవీవమంగళం తస్మై ఇదం యథా
వతి తథాదత్తాని అరోపితానిదీపాంకురాణీవచకాశిరే ॥ ౭ ॥ అంకుర
స్త్రీనవోద్భిదీత్యమర శేవః ॥ ౮ ॥

(ముక్తాపగామగ్ననముద్ధితా త్తాభూయోభజాపుష్పరజోభిషేకం
చచారమన్దంమలయాద్రెవాతశ్చైతాభువోద్భవైవవవాహ్యః ॥)

వ్యా ॥ ముక్తైః ॥ ముక్తాపగామగ్ననముద్ధితా త్తాముక్తాపగానాః
మాక్రికప్రభవస్థానభూతా నదీతామ్రచణీకతస్యాం మగ్నోద్ధితలత్త
మూతిః యస్యసః ఏతేనశేత్యముక్తమ్ । పుష్పరజోభిషేకంకుసు
భూరిభిరభిషేకంభూయోభజాఅత్యథాంసేవమానః ఏతేనసౌరభ్యవ
క్తంమలయాద్రెవ్వాతాదక్షిణానిలః మనోభువద్యుప్తః మదగర్విశఃభే
వవాహ్యోరాజాధిరోహణీయోగజఇవమందంచచార ॥ ౮ ॥ రాజవాహ్య
స్త్రీవవాహ్య ఇత్యమరః ॥ గజోపిస్తాతోద్ధితవీవగాత్రే మభూయ
పునరపిరజోవిక్షిపతీతభావః ॥ ౯ ॥

{ పుష్పేషునంయోగవియోగవృత్త్యాక్రమాద్భజంతీనతిమున్నతిం }
 { చ | వనాంతరేషట్పదపజ్జీరాసీన్తంజుస్వనామస్తథచాపమార్వీ || }

వ్యా || పుష్పేష్వితి || వనాంతరేవనావకాశే పుష్పేషుకుసుమేషునం
 యోగవియోగవృత్త్యాక్రమాన్నతిమున్నతించభజంతీనంయోగేనిలయన
 కూపాంనతిం వియోగే ఉత్పతనమాపామున్నతించభజంతీమార్వీపక్షే
 పుష్పాశ్చ్యవేషవః తత్సంయోగే ఆకవకాశేననతింతద్వియోగే యథా
 పూర్వమున్నతించభజంతీమంజుస్వనాషట్పదానాం పజ్జీః మస్తథచా
 పమార్వాసీత్తద్వత్ మదనోద్దిపనహేతురాసీదిగ్యథః || ౯ ||

{ వసంతిక్రస్తాన్తదనస్యబాణానాందోలయన్నానవనోకహేమది }
 { నేదినేదక్షిణమాతరిశ్వాగతాగతాభ్యాంగణయాంచకార || ౧౦ || }

వ్యా || వసంతేతి || అనోకహేమవృత్తేషుదక్షిణ మాతరిశ్వామల
 చుమారుతః వసంతేనక్రస్తాన్నిమికతాన్తదనస్య బాణా పుష్పరూ
 పా దినెదినెగతాగతాభ్యామాందోలయనంచలయనానూనం
 గణయాంచకార | సంఖ్యాతవా (రాజక్రియాశస్త్రేణ నియుక్తైః)
 తాబాణాగచ్ఛంతః ప్రత్యాగచ్ఛంతశ్చ యథా గణయంతోవి
 పృశంతి తద్వదితిభావః || ౧౦ ||

{ ఆఘూణ్యమానైరభితోనభస్వాకాంతైఃప్రదీపైరివకణికా }
 { రైః | వనశ్రియోమాధవసంగమార్హమంగల్యనీరాజనమాచచార || }

వ్యా || ఆఘూణ్యమానైరితి || నభస్వాన్వాయుః అభితః ఆఘూ
 ణమానైః పరితోభ్రామ్యమాణైః కాంతైః కణికారైఃదుఃప్రమోత్స
 వసుమైరెవప్రదీపైః వనశ్రియః మాధవసంగమాహాంవనంతవరిణ
 నోచితం మంగల్యనీరాజనం మంగళారాత్రికం ఆచచారైవేతి | ఇ
 రోభిన్నక్రమః నీరాజనాచరణస్యోత్పేక్షితత్వాత్ || ౧౧ ||

{ ప్రసూనహాసాధరపల్లవానాంకింజల్కరొమాంచజుషామభుజ్జీ }
 { ముంచానితైరాహితవేషధూనాంకాంతేనసంతోవనవల్లరీణాం || }

౨౦.

సవ్యాఖ్యానె యదవాభ్యుదయే

వ్యా || ప్రసూనేతి || వసంతః | ప్రసూనహాసాధరవల్లవానాం ప్రసూనాన్యేవహాసాః యెషుతథాధూతా అధరవల్లవానానాంతానాం కింజల్కరోమాంచజహంకింజల్కపవరోమాంచాస్తాజహంభజంతీనాం మందానిలైరాహితదేవధూనాం కృతకంపానాం వనవల్లరీణాం వనలతానాం కాంతిమధుజ్జు | తాదృశీర్వనలతాస్సమాశ్లివ్యస్థితభిర్యథాః వల్లీచవల్లరీచేతిశబ్దరత్నాకరః అత్రహాసాదివిశేషణ సామ్యోద్వనలతానాం వసంతస్యచదంపతిత్వవ్యవహారప్రతీతేః సమాసాక్తిరలంకారః || ౧౨ ||

{ విహారయోగ్యామధవీత్యవన్యారమాపతిం రామనఖం విశంతం |
 { నభశ్చరేస్సాకమనోహస్తం వాథం ప్రసూనోద్భిరభ్యషించన్ }

వ్యా || విహారేతి || వసంతప్రాదుర్భావానంతరం వన్యాం వనరాజం సమూహాగ్రేయప్రత్యయః విహారయోగ్యాం పుష్పవల్లవాది సమృద్ధ్యాక్రీడోచితాం వీత్యవిశంతం విహారాయ ప్రవిశంతం రామనఖం బలదేవనహితం నాథం స్వామినం రమాపతిం కృష్ణం నభశ్చరేదివిచరేస్సరేస్సాథకం అనోకహః వృక్షాః ప్రసూనోమిభిః పుష్పనమృద్ధిభిరభ్యషించన్ అభిషించంతి స్తతస్ప్రవేశ నమయేనభశ్చరా వనవృక్షశ్చోభయేపి పుష్పవక్షేరవాకిరన్నిత్యథాః || ౧౩ || ...

{ పుష్పాకరేణప్రతిపన్నశోభం బృందావనం నందితగోపబృందం |
 { ప్రదర్శయన్ ప్రాపితధేనువత్సం రామానుజౌ రామమిదంబభాషే }

వ్యా || పుష్పేతి || రామానుజః కృష్ణః పుష్పాకరేణ ప్రతిపన్నశోభం వసంతేనలబ్ధకాంతి నందితగోపబృందం ప్రీణితగోపాలసమూహః ప్రాపితధేనువత్సం ప్రాపితాధేనవౌవత్సశ్చయత్తత్ బృందావనప్రదర్శయన్ స రామంబలదేవం ఇదం వక్ష్యమాణంబభాషే || ౧౪ ||

{ మనోభువౌమూర్తమివావలేపం మాన్యం మనస్కారమివత్పదీయం
 { చిరంత్వయా సేవ్యమిహార్యమన్యేచిత్రం వనం చైత్రరథాభినంద్యం }

{ త్వదర్పితస్వాదుతృణాదినాంత్వద్వంశనాదామృతపాయినీనాం |
 { మన్యేగవాంవత్సగణౌవృతానాంవిష్వగ్వనంఽశ్రమయోగ్యమేతత్ }

వ్యా || త్వదర్పితేతి || ఏతద్వనంత్వదర్పితస్వాదుతృణాదినాంత్వ
ద్దత్తానిమధురాణితృణౌని భక్షయంతీనాం త్వద్వంశనాదామృతపా
యినీనాం తవవేణోర్నినాదమేవామృతం పిబంతీనాం వత్సగణైరావృ
తానాం గవాంవిష్వక్స్వమంతతః విశ్రయయోగ్యంవిశ్రాంతేరుదితంమ
న్యేఅతాగోమవత్సలెనత్వయాఏతదేవవనంసేవ్యమితీధావః || ౧౮ ||

{ వసంతలక్ష్మ్యైశ్చవవాసభూమింనంకల్పయోనేరివశిల్పశాలాం | గ
 { తేరివారామవిభూతిమన్యాంవన్యామిమాంవెద్ధితవోపకార్యాం }

వ్యా || వసంతేతి || వసంతలక్ష్మ్యైః వాసభూమిమిస నంకల్పయో
నేమన్తథస్యశిల్పశాలామివరతేమన్తథప్రియాయాః అన్యామన్యా
దృశీమనిర్వచనీయరూపాం ఆరామవిభూతింకీడాపనసమృద్ధిమివచన్ధి
తానిసదాపుష్పపల్లవాదిపమృద్ధ్యాఆవృత్తేత్రాడద్దిశకబాహుశ్యాద
నంతరొత్పేత్రాద్వయంఇమాంవన్యాంవనరాజింతవోపకార్యాం విహ
రొదితంరాజనదనంవెద్ధి ఉపకర్యేతివృద్ధ్యయుక్తంకేచిదాహుఃతథా
విశ్వప్రకాశః || ౧౯ || ఉపకర్యారాజనద్దమృతకారొదితేన్యవదితి || ౨౦ ||

{ వనస్థలీయంమకరందపక్షైరతోయకర్తాంతికమాన్తసేకాప్రస్తాతి
 { పర్యాప్తపరాగజాలాసమీహితంసంచరణోత్సవంతే || ౨౦ || }

వ్యా || వనస్థలీతి || మకరందపక్షైఃపుష్పరసవృష్టిభిః అతాయక
మాంతికఃకమణౌమంతోనిశ్చయోస్థిన్నితికర్తాంతికౌధ్యక్షః || ౨౧ || స్థా
యికర్తాంతికౌధ్యక్షౌఇతిహలాయుధః | తోయకర్తాంతికఃతరుణాంతో
యప్రదానాధ్యక్షః తద్రహితంయథాతథాఆత్తసేకాపర్యాప్తపరాగ
జాలాసమగ్రీపుష్పధూళీనికరాఇయంవనస్థలీసమీహితమభిలషితంతేత
వసంచరణోత్సవంప్రస్తాతి ప్రస్తావయతీతిన్యథాంతథావౌ దృష్ట
వ్యః | రాజనంచారొదితమాగ్రసేకపుష్పరేణునికరసంవత్యేతిధావః ||

{ నభస్పృశామశ్రవహీరుహాణాం నీడాదమిష్యతితాన్సలీలం | పృ
యుంజతేస్వాగతమంజసాతేప్రాయశ్శుభాలాపజుషశ్శకుంతాః || }

వ్యా || నభస్పృశామితి || అత్రవనెనభస్పృశాంతభ్రంలిహానాం
నహీరుహాణాం నీడాతుగ్లాయాత్ సలీలం నవిలాసం సిష్పతితానిగణ
శాశ్శుభాలాపజుషః శౌభనాలాపభాజశ్శకుంతాః పక్షిణః ప్రియః నూ
ం తేస్వాగతం కుశలప్రశ్నం అంజసార్షుడితి ప్రయుంజతే త్వయ్యాగ
తవిలంబాయోగాదితీభావః || ౨౦ || ...

{ వాతావధూతాస్తగపన్వమూర్ధ్నానన్తానసాన్తానికసంవదస్తే |
ప్రాజ్యైరమీపుష్పఫలైశ్చనూనం వితన్వతేపంచనమర్హతాం చ || }

వ్యా || వాతేతి || సంతానసాంతానికసంవదః సంతానవృక్షస్యసం
తానేవం శేభవానాం సంవదివసంపత్ సమృద్ధిర్యేహం తేతరవః తా
వావధూతాస్సంతః శిరసాఅగ్రిణా ప్రాజ్యైర్బహుభిః పుష్పఫలైశ్చ తే
పంచనం అహాణాం పూజాం చనూనం వితన్వతేపంచనకంపితాగ్రతయాన
ససాగరంతతపవముచ్యమానా నేక పుష్పఫలతయా పూజాం చకుర్వం
వేత్యుత్ప్రేక్షాపుష్పనక్షిప్తైః ఫలైరితి మధ్యమపదలాపి సమానః ద్వం
వృతుజాలిరప్రాణినామిత్యేకవర్ణానస్సౌత్ || ౨౧ ||

{ ఆస్వాద్యచూతాంకురమన్యపుష్టాః ప్రాయస్వినైః పంచమముద్గిరన్తః |
ఆకారయన్తీనచసంగతంత్యాదివ్యానమీదర్మయితుంప్రదేశాన్ || ౨౨ || }

వ్యా || ఆస్వాద్యేతి || చూతాంకురంచూతపల్లవం ఆస్వాద్యప్రా
ణబహుతరం స్వనేరాలాపైః పంచమముద్గిరంతఃపంచమగిరముత్వా
చన్తామీదన్యపుష్టాః పరపుష్టాః కొకిలాః సవంయథాతథా ఆగతంత్యాం
యన్ప్రదేశానపరిచితాన్ ప్రదేశాన్ దశాయతుం ఆకారయంతీవఆ
వ్యయంతీవ || నిదివ్యంలవంగకేక్షిబంసల్లోదివిభవేన్యవదిలివిశ్వః || ౨౩ ||

{ త్వత్పదవిన్యాసవిశేషధన్యామాపాదయిష్యస్తథివా తథాత్రింష
న్తాన్స్వశాఖాగ్రికరప్రియైకేప్రచిన్వతేభూమిరుహాః ప్రసూనైః || }

వ్యా || త్వత్పాదేతి || భూమిదుహఃవృక్షాః ఆత్మధాత్రింఆత్మభూ
మిం త్వత్పాదవిన్యాసవిశేషధన్యాం త్వత్కటాక్షపాలేనసత్యపి ధన్య
త్వత్వత్పరణనిధానేన విశేషతోధన్యామాపాదయిష్యంతః కరిష్యంత
ఇవస్వశాఖాగ్రేరేవకరేః ప్రయుక్తేర్వికీర్ణైః ప్రసూనేః కుసుమైః
ఏనామాత్మభూమిప్రచిన్వతే ప్రచితాముపదితాంకుర్వంతితవ నంచా
రాధకంఠాగ్రపుష్పజేపరూపంరాజౌపచారంకుర్వంతీవెత్యర్థః || ౨౪ ||

{నిశామయన్త్యోవనదేవతాస్తాం చకౌరసంమోహనచారుదీప్తిం |
ప్రీతింప్రభూతాంపరివాహ్యగీతైశ్చీతాశ్రుణాశేషమింద్రియమన్తి}

వ్యా || నిశామయంత్యితి || చకౌరసంమోహనచారుదీప్తిం చం
ద్రికాభ్రాన్తిజననేన చకౌరాణాంసంమోహనీచారుదీప్తిర్యస్యతంత్యాం
నిశామయంత్యః పశ్యంత్యోవనదేవతాః ప్రభూతాంబహ్వింప్రీతిం గీ
తైః త్వద్విషయైర్గానేః పరివాహ్యపరివహంతీంశ్చత్వా యధాపూ
ర్ణతటాకం పరివాహవంతం కుర్వంతి తథాకృత్వైత్యర్థః శీతాశ్రు
ణానందశీతలేనబాష్పేణ శేషముద్వమంతిపరివాహణౌప్యమాంతంకం
చిదంశముద్గిరంతీవ అత్రిగీతానాం ప్రీతిపరివాహతోత్పత్తేర్మానుషా
ణితః శీతాశ్రుశేషతోత్పత్తేర్మాంకారః || ౨౫ || ...

{రసాలరమ్భాదిభవైరిహేతాఃఫలద్రవైఃపిచ్చిలపాశ్వకభాగాః | వ
త్సావగామ్యోవనరాజిమధ్యేపూర్ణాస్సుధాయాత్మవభాన్తికుల్యాః ||}

వ్యా || రసాలేతి || ఇహవనరాజిమధ్యేరసాలరంభాదిభవైఃమాతకర
త్యాదిప్రభవైఃఫలద్రవైఃఫలానాగరసైఃపిచ్చిలపాశ్వకభాగాఃఽక్ర
పాశ్వకప్రదేశాఃవత్సావగామ్యాఃభీరతయావత్సానామవగాహనో
చితాఃకుల్యాఃకృత్రిమాల్పసరితఃసుధాయాఃపూర్ణాఇవభాంతిఅన్య
తోపమానరసాత్తిత్యర్థః సుధాయాత్మసంబంధసామాన్యేష్యమ్ || ౨౬ ||

{కన్ఠోరవద్దోశ్చలకాంతిభిన్నైకటాక్షవిద్యేపగుణంభజంత్యః | అరణ్య
భాగానభితఃప్రవాహైరాప్యాయయంత్యాపత్తిమాప్రసన్నాః ||}

వ్యా || కష్టరేతి || కష్టరపద్వత్పలకాంతిభిః తేతవకటాక్ష విత్తే
పాణాంతరుణధవశనీలయాపాణాం గుణంకామనీయకంభజంత్యః ప్రస
న్నానిషణ్ణాలాఇమాఅపః ప్రవాహైఃఆరణ్యభాగానభితలప్యాయయం
సమంతాద్భిశిరయంతివద్ధమత్రసి తాంభాజంవిపక్షణీయం || ౨౬ ||

{ త్వద్వక్త్రీవద్ధప్రతిమాసహస్రైస్సంస్మజ్యమా నేవసపుష్కరాసా }
{ ప్రభావతఃఖ్యాపితపుష్కరశ్రీః పుణ్యోదకాపుష్కరిణీ విభాతి || }

వ్యా || త్వద్వక్త్రీతి || సపుష్కరాపద్మైస్సహితాఅతపవత్వద్వక్త్రీ
ద్ధప్రతిమాసహస్రైః త్వన్ముఖకమలప్రతిబింబనహస్రైః సంస్మజ్య
మానాసంస్మజ్యమా నెవస్థితా | స్మజవిసగ్గఇతిదైవాదికాద్ధాతోఃకర్త
రిశానచ్ ప్రభావతః ఖ్యాపితపుష్కరశ్రీః మాహత్మ్యేనఖ్యాపితపుష్క
రాఖ్యతీథకసంపత్ పుణ్యోదకా పుష్కరిణీఖాతంవిభాతి || ౨౭ || పుష్కరి
ణ్యాంతుఖాతంస్యాదిత్యమరః || ౨౮ || ...

{ సంచారజాతైశ్శమవారి లేశై రాలక్ష్మ్యముక్తగుణమండనంత్యాం }
{ న్యక్తంనదీవీజయతీయమారా డంభోరుహైరాశ్రితవీచిహస్తైః || }

వ్యా || సంచారేతి || ఇయంనదీయమనాసంచారేణజాతైః శ్రమ
వారి లేశైః ఆలక్ష్మ్యముక్తగుణమండనంమాక్తికమాలాభిరివ స్వేదవిం
శువజ్జీభి రలంకృతంత్యామాశ్రితః వీచిరేవహస్తయైస్తే రంభారు
హైః ఆరాత్సమీపేన్యక్తం స్ఫుటంవీజయతి || ౨౯ || ...

{ సహంతి వాతాతపవర్షపాతాతోయోమృతివృంతిరవిపతితః | త }
{ వన్యతద్వన్ముఖకాంతిలూభాత్ పద్మానిమాన్పశ్చిమ రామమన్యే || }

వ్యా || సహంతితి || హేవశ్చిమరామ జామదగ్న్యరఘునందన
శారనంతరభావిత్వాత్ ఇమాన్పద్మాఅథర్చాదిపాతాద్వైకల్పికపు
ష్కరకాత్వన్ముఖకాంతిలూభాత్తపన్యతః తపశ్చరతోమన్యే || సూ || కమ
రౌమంధతపోభ్యాంవతిచరారితికృజ్ప్రత్యయః తవనఃవరస్తేపదం
తి శత్రంతకాతపశ్చర్యోత్పేక్షానిమిత్తంవాతాతపవర్షపాతా

నహంతి వాతమాతపం వృష్టిపాతంచ సహంతేషహమషణణితీ ధా
తుః ఆధృమాన్వేతివికల్పితచురాదిణ్యంతః పరస్మైపదీయజాదౌ వత్యతే
తస్యవహంతీకరూపం | యేతువృత్తికారాదయః తత్ర తద్ధాతుం నేచ్ఛ
న్తి తన్మతేభావాదికస్మై సహమషణణితీధాతోః పరస్మైపదప్రియో
గః చక్షిజోజితకరణాజ్ఞాపకాదనుదాతైతామాన్యనే పదస్యానిత్యత్వా
త్ | కించ రవిప్రీతితాః రవిమీక్షమాణాఃలోయేషుతిష్ఠంతి తవస్యం
తోహశీతోష్ణాదినహిష్ణవోరవిమీక్షమాణాశ్చజలేవసంతీతిభావః || ౩౦ ||

{ తరంగిణీభిఃపరిరభ్యము క్తఃసల్లాపవాంఛ్ఞంగరవైరధీరైః | ఆపృ
చ్ఛతేనూనమితఃప్రియాతంమందీభవకకుండసమీరణస్తాం || ౩౧ }

వ్యా || తరంగిణీభిరితి || తరంగిణీభిఃనదీభిఃపరిరభ్యఅగ్నిష్ఠముక్తః
అగ్నిరేరనుల్బజైః భృంగరదైఃసల్లాపవాకమందీభవక కుండసమీరణః
కుండవాటికాప్రభవోవాయుః ఇతఃప్రయాంతంతాప్తంనూనమావృ
చ్ఛతేసభాజయతి | అజీనువృచ్ఛోర్భువసంఖ్యానమిత్యాత్తనేపదంయ
థాస్త్రీభిరాగ్నిష్ఠవిముక్తః వియోగవైక్లవ్యాత్కాతరవచనో మందా
యమానశ్చప్రివాసాద్యతంప్రియసఖిమావృచ్ఛతే తద్వదితిభావః | శిశి
రోద్భవస్యాపి కుండస్య వసంతారంభేకించదనువృత్తిరస్తీతికుండసమీర
ణఇత్యుక్తం || ౩౧ || ఆనందనంసంగతంస్యాదాపృచ్ఛనసభాజనెత్తియోదవః

{ మనఃప్రసాదతవదర్శయంతీప్రా లేయసంఘాతనిభైఃపయోభిః |
శుద్ధానవేందీవరనీలవాసాఃఛాయేవతేజైవలినీవిభాతి || ౩౨ || }

వ్యా || మనఇతి || ప్రాలేయసంఘాతనిభైః తుషారనమూహనదృ
శైః పయోభిజ్జలైః తవమనః ప్రసాదందశయంతీ ప్రకాశయంతీ అ
నుకుర్వతీతియావత్ శుద్ధాధవర్ణానవమిందీవరమేవనీలం వాసాయస్యా
స్సానైవలినీనదీతేఛాయేవప్రకబింబఇవ భాతిప్రిబింబవత్ దశ
యంతీజ్ఞాపయంతీతియోజ్యంప్రితిబింబాపి బింబనదృశత్వాత్ నవచ్ఛ
తస్వచ్ఛతయా బింబస్యాంతస్వచ్ఛతాంజ్ఞాపయతీతిభావః || ౩౨ ||

[సహస్రాయచ్చన్తితవప్రియాభిశ్చంచూర్యమాణా ఇహ చక్రవాకాః ।
అహూయదాతార ఇవాతిథేయాః కాలోచితాంక స్వమితీవవాచం॥

వ్యా ॥ సహేతి ॥ ఇహ వద్యాంప్రియాభిశ్చహచంచూర్యమాణాః
తంతశ్చక్రవాకాః అహూయదాతారః స్వయమేవాకార్యాన్నప్ర
తారః అతిథేయాః అతిథిషుసాధవః అతిథిప్రియాగృహమేధినఇవ
కాలోచితాం తత్సమయసముచితాంక స్వమితీర్వం భుక్తవాన్నవేతి
చంతవప్రయచ్చంతీవ ఉపమాసంకీర్ణోత్ప్రేక్షాలంకారః ॥ క స్వ
తిదేశకులాదివశ్నపరత్వేననవ్యాభ్యేయమ్ । ప॥ దేశంనామకులం
ద్యాం పృష్ట్యయోన్నంప్రియచ్చతి ॥ నతత్ఫలమవాప్నోతి దత్వాన్వ
ంనగచ్ఛతీతి నిషేధేన తస్యానుచితత్వాత్ । చంచూర్యమాణా ఇతి
రతేర్యజీనన్యజోరితిద్విత్యేచరఫలశ్చేతినుమాగమే ఉత్పరస్యారణ్య
ఉత్వేచరూపంచరతేర్యజః భావగహోయామేవవిధానంతుకవయో
త్యంతమాద్రియంతే ॥ అతిథేయా ఇతి॥నూ॥ పథ్యతిధివనతిస్వవతే
కాళితిసాధ్వభేదభిప్రాయః ॥ ౩౩ ॥

{ విధూతవాలవ్యజనాస్సవక్షే శ్చారుస్వనాపాదితచాటువాదాః । అ
భిన్నవర్ణాఃప్రితియంత్యమీత్వాంరాజోపచారైరివరాజహంసాః ॥ }

వ్యా ॥ విధూతేతి ॥ స్వపక్షేర్విధూతవాలవ్యజనాః ఆధూతచామ
నాః చారుణాస్వనేన స్వశబ్దేనఆపాదిత చాటువాదాః నిష్పాదితప్రి
యవచనాః అభిన్నవర్ణాఃపరూపాః అన్యత్ర అనువహతస్తుతయః అ
పచితస్తుతిరహితా ఇత్యర్థః । ని॥ వర్ణోనీలాదివిప్రీద్యోఃకీతోగీత
మేస్తుతావితీయాదవః ॥ రాజహంసాః హంసవిశేషాపవ రాజ
ప్రియాః త్వాంరాజోపచారైః రాజోచితైస్సత్కారైరివ ప్రతియంతి
త్యాగచ్ఛంతి ॥ ౩౪ ॥

{ దివాపిగోవధాననిర్మురాణాంసంఛాదితేవ్యోమ్ని తుషారజా
తైః । ఇహతపశ్చాంద్రిమసేనధామ్నపికల్పైరేభోధితవంకజోపి }

వ్యా || దివెతి || ఇహబృందావనెదివాదినసేపి గోవధానస్య
 ర్కురాణాం తుషారజాలైః శీకరసమూహైఃసంధాదితేవ్యోమ్నీల
 పః బోధితపంకజౌపి చూద్రమసేనధామ్నా తేజసావికల్ప్యతే చ
 ద్రికామనుకరౌతి నిర్కురదించుశీతలత్వాత్ అతపోపచంద్రికావ
 వధనతి పంకజోద్బోధనమాత్రేణ తతోవిశిష్టతత్తతిభావః || ౩౫ ||
 హిమశీక రావితిశబ్దాణావః || ౩౫ ||

{ అతర్కితప్రాప్తమవేక్ష్య కాన్త్యామేఘుకరంమేదకమంబరంతే |
 నివాదనిష్పాదితవృక్షీ తాన్మృత్యంత్యమీసానుషునీలకంఠాః || ౩౬ || }

వ్యా || అతర్కితేతి || సానుషుగోవధానస్య ప్రసేమ అమీనీలకం
 ఠాః మయూరాః అతకోతప్రాప్తం అచింతితోపగతం కాన్త్యామే
 ఘుం కరంమేఘానాం సంపాదకం || సూ || మేఘతాభయేషుకృషాఇతిభిద్
 ముమాగమశ్చతేతవమేచకమంబరం నీలాంశుకంవీక్ష్య నివాదనిష్పాదిత
 వృక్షీతాః కేశారవేణ సంపాదితవృక్షాభ్యస్వరవిశేషగానాస్సంగః | నృ
 త్యంతిమేఘభాగ్నిత్యేతిభావః వృక్షస్వరౌమయూరరవేషుప్రసిద్ధః | య
 దాహుః || ౩౬ || వృక్షంమయూరౌవదతిగావోరంభంతిచషకభం || అ
 జావికాన్తుగాంధారంక్రౌంచౌనదతిమధ్యమం | పుష్పసాధారణేకాలే
 కోకిలోరౌతిపంచమం | అశ్వస్తుదైవతంరౌతినిషాదంరౌతికుంజరఇతి ||

{ నదీభిరారబ్ధతరంగలాన్యంనాదేర్యుతంసిగ్గురమృదుభీనాం | గా
 యద్విరేఘంగిరిణాత్వరధాంప్రాయేణసంగీతమిహప్రయుక్తం || }

వ్యా || నదీభీతితి || ఇహవనెగిరిణా గోవధానేన నదీభిరారబ్ధతరు
 గలాన్యంఉపకాంతోమికనటనంఃకురాణామేవమృదుభీనాంనాదే
 ర్యుతంగాయద్విరేఘం సంగీతంనృతవాద్యగీతత్రయం ప్రాయేణనూనం
 త్వదధాంతుభ్యమిదం యథాభవతి తథాప్రయుక్తమ్ || ౩౭ ||

{ కల్పిందజాకచ్ఛభువాంసఫిభిః ప్రచ్ఛాయవన్యాభి రధీత్యకాభిః |
 సూతైగిరిస్సూచితనందనౌసౌస్వర్గౌకసాంస్వేరవిహారవాంఛాం }

వ్యా || కథిందజేతి || కథిందజాకచ్చభువాంయమునానూవప్రదేశా
వాంనభిభిన్ననికృష్టాభిః అనెనశీతలత్వం ద్యోతతంత్రచ్ఛాయవన్యా
ః ప్రకృష్టభాయావద్వనరాజభిః అధిత్యకాభిస్సూచితనందనః అనుక్య
తేంద్రోద్యానః అసాగిరిః గోవధానః స్వగః ఓకొయేషాం తేషాం
స్వరవిహారవాంఛా అనియతిత క్రీ డెచ్ఛాంసూతే ఉత్పాదయతి
ందనోద్యానకలితేస్వగః ఇవాత్రవిహారేచ్ఛాయుక్తేతిభావః || ౩౮ ||

{ అభ్యాగతం వీక్ష్యభవంతమా రాత్ సాలా ఇమే సామినతాగ్రశాఖాః |
సుధారసస్వాదుతమానిభక్త్యాప్వయం ప్రయచ్ఛంతి ఫలానిధన్యాః }

వ్యా || అభ్యాగతమి || ధన్యాః పుక్యతినః ఇమే సాలాః వృక్షాః |
ని || అనొకహః కుటస్సాలత్యమరః || ఆరాత్సమీపే | ని || ఆరాద్ధూ
గమిపయోరిత్యమరః | అభ్యాగతం అభిముఖ్యేనాగతం భవంతం వీక్ష్య
సామినతాగ్రశాఖా అథాకపనమితశాఖాగ్రస్సంతః సుధారసస్వాదు
మాని సుధారసవిదతశయేనస్వాగూనిఫలానిభక్త్యా ప్వయంప్రియచ్ఛ
యథాగృహమేధినస్సమీపాగతవతిధిం వీక్ష్యప్వయం కృతేనాతి
శ్యపచారేణ సంతర్పయంతి తద్వగతిభావః || ౩౯ ||

{ పాత్రీభవంతస్తవవీక్ష్యదానాః పద్మాలయావాసవికన్పితానాం | చ
రాదరాః కాశికియంతగై తేతపాంస్యతప్యంతభవాంతరేష్టు || ౪౦ }

వ్యా || పాత్రీభవంతఇతి || పద్మాలయావాసవికన్పితానాం లక్ష్మీ
వాసకమలేన సంజాతవికల్పానాం తిత్తుల్యానాం తవవీక్ష్యదానాంపా
భవంతః పతేదరాచరాః మృగకిరాతిగిరినదీప్రభృతయః జంగమ
వరాః భవంతరేషు జన్తాంతరేషు అన్యేభవాభవంతిరాణి సు
పుష్పేతినమానః కానికియంపాణి కియంతికింపరిమాణానితపాంస
ప్యంతతప్తవంతః ఆజితపంతిత్త్యధికః | తవస్తవః కమకకస్యై
కమకవద్భావవిధానాద్యగత్తినపదే అన్యాయశాన్యతిహవాని
ంసి వినాత్వద్వీక్ష్యదానాంభావోద్వగభిభావః || ౪౦ ||

{ విజానతాంసత్పురుషప్రభావంపుంసామమీపుణ్యతమీభవంతః | ప్రా }
 { యస్తద్దక్షిణరణాత్ప్రయాన్యంత్యా రాధ్యతామద్రివనావకాశాః || }

వ్యా || విజానతామితి || త్వదంగీకరణాత్ తవనంచారభూమిత్యై
 న స్వీకారాత్ పుణ్యతమీభవంతః అతిశయనవవిత్తీభవంతః ఇమే ల
 ద్రివనావకాశాః సత్పురుషప్రభావం భవాద్యశానాంమహాపురుషా
 తాంమహిమానం విజానతాంపుంసాం ప్రాయఃబహుతరం ఆరాధ్య
 తాం పూజ్యతాం ప్రయాన్యంతి || ౪౦ ||

{ సంసారపూతాభిరీతవవాస్థిస్సన్త్యావయన్నగ్రజమాదిదేశః | }
 { విజాతలీలావిజహరహృష్యకవన్ద్యస్సితాంవత్సగణానుయాయీ }

వ్యా || సంసారేతి || ఇతీత్యం ఇవేతివాక్యాలాకారే ఇన్యథే
 ఇతీవేతి నిపాతావాసంసార పూతాభిర్వాక్యకరణసంసారేణ పరి
 శుద్ధాభిర్వాస్థిః ఆగ్రజంబలదేవం సంమోదయన్ సతాంవంద్యః వత్స
 గణానుయాయీన్వవత్సగణానుసరణశీలః ఆదిదేశః కృష్ణః విజాతలీలః
 వయస్వీన్సంజాతనమాకహృష్యకసకవిజహర || ౪౧ ||

{ స్వయంవృతస్వేర్విహారలత్యాముహుర్వితేనేవిపినేముకుందః | }
 { స్థానాన్తరప్రాప్తివిభావితానిస్థితేరభిన్నానిగతాగతాని || ౪౨ || }

వ్యా || స్వయంవృతఇతి || విపినేస్వేర్విహారలత్యా యథేష్ట
 తాసంపదాస్వయంవృతః స్వయంవరేణ ప్రాప్తః తద్వశంగతో ము
 కుందః స్థితేరభిన్నానిస్థిత్యవిశిష్టానిస్థానాంతరప్రాప్తివిభావితానిస్థల
 న్తర ప్రాప్త్యాజ్ఞాపితానిగతాగతాని ముహుర్వితేనేక్రీడారసపార
 శ్యాహారగమనాగమనాన్యపి తదానప్రతీతాని కింతు దేశాంతరప్రా
 ప్త్యానింగన ఏతావన్మూరమాగతమితివశ్యాజ్ఞాపితానీత్యర్థః || ౪౩ ||

{ ప్రధూతయాపుష్పఫలవ్రసూత్యావదాన్యవృత్తీనివనాదృష్టే | }
 { వస్తారచింతావశవర్తినాం వ్రజస్థితానాం వరవర్ణినాం || ౪౪ || }

వ్యా || ప్రధూతయేతి || ప్రధూతయాబహుళయాపుష్పఫలావా

ప్రసూత్యాతిత్వాదేనవదాన్యవృత్తిబహుప్రదస్వభావానివవానిద్యు
ష్టాస్య చింతావశవతిశనీనాం స్వవిషయచింతాపరవశానాం ప్రజన్తితా
నాం వరవణిశనీనాం సుందరీణాం సస్థారస్త్వతేవాః॥సూ॥ అధీగర్భద
యేశాంకర్తృణామేవ త్వేనవివక్షితకర్తృణామస్మి ॥ ౪౪ ॥

{ప్రాయస్తదాహ్వనః ధౌనియోక్తుంప్రగృహ్యవేణుంప్రతీపన్నదూ
శ్శ్లో॥న్యవేశయత్కుట్టలీతేనలీలంబింబాధరేసూచితచిత్తరాగే॥}

వ్యా॥ పా॥ యితి॥ సకృష్టః ప్రాయోజహశః ప్రతీపన్నదూ
త్యం స్వాభిమతవశీకరణక్రియానుప్రాప్తమాతకార్యం॥సూ॥ దూతవణి
గ్భ్యంచేతి వక్తవ్యమితి యత్ప్రత్యయః వేణుంమురళీంతదాహ్వన
విధౌ తాసామాకారణకర్మాణినియోక్తుం వ్యాపారయితంకుట్టలీతే
ముకుళీకృతేసూచితచిత్తరాగే అరుణిమ్నాప్రకాశిత హృదయాభిలా
షేచింబాధరే బింబసదృశే అధరేనలీలం నవిలాసంన్యవేశయత్ ని
వేశయతిస్త ॥ ౪౫ ॥

{సామోపపన్నాకక్రిమశస్వరంధైస్సప్తస్వరానప్తభిరుద్వమన్తం
ప్రచక్రిమేవాదయితుంననానైవంశంప్రియోవల్లవవంశజానాం॥౪౬

వ్యా॥ సామేతి॥ వల్లవవంశజానాం గౌవకులోత్పన్నసుందరీణాం
ప్రియఃకృష్ణఃవనాంతేసామోపపన్నాకసామవేదప్రభవానప్తస్వ
రాననిషాదాదీనప్తభిస్స్వరంధైః క్రమశఃపర్యాయేనోద్వమం
తం వంశంవేణుం వాదయితుంప్రచక్రిమే తదీయముఖానిలన్య వేద
మయితయా తదాచిత్యేన సామవేదోపపన్నతా ॥ ౪౬ ॥

{ముకుందపక్తానిలవాద్యమానోవేణుర్బభౌవేదభవద్వితీయః॥రా
గానధీనాంరహసాంయదేకంగీతాత్తవాంతస్యనిదానమాసీత్ ॥}

వ్యా॥ ముకుందేతి॥ ముకుందస్యవక్త్రానిలేనవాద్యమానోవేణుః
ద్వితీయః ప్రసిద్ధఃకృష్ణజుషాదికూపవేదస్య ద్వితీయో వేదభవ బభౌ
అతోత్పేతాయాంశేషేణనిమితనూహ ॥రాగేతి॥ రాగానధీనాం

॥౪॥ యోసౌధ్వవిశేషస్తున్నరవణవిభూషితః । రంజకౌజనచిత్రా
నాం సరాగఃకథితౌబుద్ధేరిత్యుక్తలక్షణాశ్శృంగారాదయోరాగాఃత
దవిధీనాం తమతగ్రావణ విశ్రాంతిభువాంతస్య కృష్ణస్యగీతాత్తనాం
భగవద్గీతాయాపాణాంరహపాముపనిషదామేకం నిదానంఆసీదితిశ్లేషల
భ్యోథః యదిత్యుక్తార్థస్య హేతుత్వే గీతోపనిషదాం వైదైకమూల
ద్వాత్తన్మూలస్యవైదత్వంయూక్తమితిభావః ॥ ౪౭ ॥ ...

{ తద్వంశనాదస్సుభగౌనుగచ్ఛన్నగ్రేసరంసౌరభమాగమావాం ।
అయత్ననిష్పన్నమనస్సమాధీనాబ్రహ్మకానాతనుతేజంతూకా ॥ }

వ్యా ॥ తద్వంశేత ॥ అగ్రేసరంపురస్సరం ఆగమానాంసౌరభంవై
దగంధంనిశ్వానపరిమళమనుగచ్ఛన్ సుభగౌహృద్యఃతస్యకృష్ణస్యవం
శవాదః అబ్రిహ్మకాకావధిః బ్రహ్మయోమం తాకవతుముఖపర్యం
తాకజంతూకా అయత్ననిష్పన్నమనస్సమాధీకా అయత్నలబ్ధశేతః
ప్రసిధానానివ ఆతనుతచిత్రైకాగ్ర్యేణ ధ్యానపరాకా యోగిశ్చవా
కరోత్ ॥ ౪౮ ॥ ...

{ శృణ్వద్భిరుద్వాంతమధుప్రవాహంవంశస్వనంతస్యసుదైకవంశం ।
సయూధ్యతాంనూనమవాప్యసర్వేస్సత్వైస్త్రితంసామిగమీలితాత్మైః }

వ్యా ॥ శృణ్వద్భిరితి ॥ ఉద్వాంతమధుప్రవాహంఉద్గీణాక్షాద్రీప్ర
వాహం అతిశ్రావ్యతయాశ్రవణేషుదౌద్రీరిసంపదకంఠమితస్థితి మిత్య
థః సుదైకవంశం అమృతేనపకకులం తత్సదృశం । తన్యకృష్ణస్యవం
శస్వనంశృణ్వద్భిః సామిగమీలితాత్మైః శ్రవణసుఖాదధికామిలితలోచ
నైఃసర్వేస్సత్వైర్వ్యాఘ్రాదిభిర్జ్ఞానంసయూధ్యతాం సమానయూధ
భవతాం అవాప్యస్థితిం కథమన్యథావ్యాఘ్రహరిణౌదీనామైకత్రావ
స్థానమితిభావః అనెనతేషాంవంశస్వన శ్రవణసుఖపారవశ్యాత్తశయో
వ్యజ్యతే । తిరశ్చాంసజాతీయైఃకృతస్సమూహోయూధం ॥౫॥ సజాతీయైః
కులంయూధంతిరశ్చాంపున్నపుంసకమిత్యుచయః ॥ సమానైక స్థికాయా

భేదవాన్సయాభ్యాః ॥సూ॥ సగర్భసయాధసమతాద్యదిత్యత్ప్రశ్న
యఃసమానస్యసభాపశ్చ ॥ ౪౯ ॥

{ మధుద్గ్రవేగుల్బుగానం మదాశూణ్యా లెఖ్యనిష్పందమృగద్విజాని
ఉదగ్రకోశోత్పులకానికృష్ణో మంశీనినాదేన వనాన్యకాపీత ॥ ౫౦ }

వ్యా ॥ మధుద్గ్రవేరితి ॥ కృష్ణః వనాని బృందావనబృహద్వనాదీని
మంశీనినాదేన అల్పానంశోమంశీ ॥ ని ॥ స్త్రీస్యాత్కాచిన్మృణాళ్యాది
ర్విపక్షావచయే యదీతి అల్పత్వవివక్షాయాం స్త్రీలింగతా గౌరవాది
త్వాత్ జీవః ॥ తస్యశబ్దేన మధుద్గ్రవేగుల్బుగానం మదాశూణి మకరం
దక్షంతైరధికానందదాష్పణి ఆలెఖ్యనిష్పందమృగద్విజాని చిగ్గలిఖిత
వదన్పందమృగశకుంతాని ఉదగ్రకోశోత్పులకానిఉన్నతైః కుట్టలైః ఉ
గ్రతరోమాంచానిచా కాపీత ॥ ధగవద్వంశనాదేః వనెషు మృగశకుం
తాఅన్పందాఅసకా ॥ నృతౌ శ్చ ముకుళమకరందపంచరాలభవన్నిశ్శృఙ్గః

{ అస్వాశ్యతద్వంశనినాదనూర్ధ్వమాఘ్రాయితత్సంచరసౌరభంచ ॥
భుక్తామృతానాం భువి సౌరభే య్యోఽక్షిప్తైతరాంక్షిబదశామవాపుః }

వ్యా ॥ అస్వాద్యేని ॥ సౌరభేయ్యోగావః ॥ ని ॥ మాహేయీసౌ
రభేయీ గౌరిశ్యమరః ॥ తద్వంశనినాదమేవ మాధ్వం యోద్రమాస్వాద్య
తత్సంచరసౌరభంతస్తాగపరివళంచాఘ్రాయ ॥ సూ॥ గౌచరనంచరే
అన్యదిసూత్రేణ సంచరశబ్దోనిపాతితః ॥ భుక్తామృతానామమృతంపీత
తాంక్షిప్తైతరామఖండాంక్షిబదశాం మత్తావస్థాం భువి ధూలాకే
వాపుః ధూలాకేహి చులభస్సుభామదఇతిభావః ॥ ౫౧ ॥

{ వంశస్వనాస్వాదవశీకృతానాంవ్యక్తోదయానాంవనదేవతానాం ॥
సకర్బురస్నిగ్ధతమైఃకటాక్షే స్సౌద్రాయుధోమేఘ ఇవావతధౌ ॥ }

వ్యా ॥ వంశేతి ॥ కృష్ణవంశస్వనస్యాస్వాదేన సతృష్ణమాకణానేన వ
శ్యతానామతపేవ కృష్ణదశానకాతుకాల్ వ్యక్తోదయానాం స్ఫుటా
విర్భావానాం వనదేవతానాం స్నిగ్ధతమైః అత్యాసంగాల్ భృశంవి

షయానురక్తప్రభేః ॥౧॥ స్నిగ్ధంతన్యన్యవిషయఃప్రభాభిమిళితోభవ
 తితిభావప్రకాశః । కటాక్షేః కబుళరఃసీలారుణధవళరూపతయా నా
 నావణన్యక సంద్రాయుధోమేఘజ్వల ఆబధాసే ॥ ౫౨ ॥

అద్భుతయామాసనశృంగమగ్ర్యం శంఖంతథాభూతమివాత్తయోగా
 త్ జగౌదగేయానిబహూనియేషాం గాంధర్వవేదోపినపారదృశ్యాః ।

వ్యా ॥ అద్భుతయామాసేతి ॥ సః అగ్ర్యం శ్రేష్ఠం శృంగం శృంగరూ
 పం ముఖవాద్యం అద్భుతయామాస । డక్ష్ణా । సర్వేభ్యోధాతుభ్యః
 స్వాధేణజిత్యేకఇతిస్వాధేణిచ్ । కీదృశం అత్తయోగాన్నివోపాయా
 త్ ప్రభావరూపాత్ తథాభూతం శృంగాకారేణ పరిణతం శంఖంపా
 త్పృజన్యమివస్థితం కించ బహూనిగేయాని జగౌ గాయతిన్న । యే
 షాంగేయావాం గాంధర్వశాస్త్రరూప ఉపవేదోపి పారదృశ్యపార
 దశేనభవతి ॥ ౫౩ ॥

త్రిస్తానయుక్తస్వరభూషితంతత్త్రిధాస్థితగ్రామవిశేషయోగాత్ ।
 అరంజయత్ప్రజగంత్యయత్నాద్గీతంహరేరాహృతకిన్నరౌఘం ॥

వ్యా ॥ త్రిస్తానైతి ॥ త్రిమస్థానేషు మంద్రమధ్యతారధ్వన్యత్పా
 దకేషు ఉరఃకంఠమూర్ధాసుసంయుక్తైః స్వరైః తత్తత్ స్థానాద్భవద్భ
 వ్యనురణనవాదరూపైః నిషాదాదిభిఃభూషితం గ్రామః స్వరసము
 హాః తన్య విశేషాః షడ్జగ్రామౌమధ్యమగ్రామౌ గాంధారగ్రామశ
 త్రియః తెషాం యోగాత్ త్రిధా త్రిప్రకారేణస్థితం అహృతకిన్న
 రౌఘం అనీతకిన్నరసంఘం అనవగతవిశేషావగత్యథాం కిన్నరాణా
 ముగమనమితిభావః । ఏసంభూతం హరేగీతం శారీరం అయత్నా
 త్ యత్నమనపేత్య నప్రజగంతిభూర్భువస్సువరాదీనస్తాపిలా
 నరంజయత్ వశీచకార అత్రస్థానాదిస్వరూపసంగీతసుధాధివచనాని
 ॥ప॥యతోత్పన్నోభవనిమంద్రోమధ్యస్తారోపివాభవెత్ । తచ్ఛ్రేతవాచే
 తనయోస్థానమిత్యభిధీయతే । ఉరఃకంఠశ్చిర శ్చేతి ప్రసిద్ధంచతనేత్రీయం

ఐత్యోవ్యతే స్వరాధారశ్రుతస్థానాద్భవాత్ ధ్వనేః ॥ నాదోనురణనా
కారస్వరశ్చిత్రానురంజకః । గ్రామస్వరాణాం సందోహో యథో
క్తశ్రుతశాలినామ్ ॥ పట్టమధ్యమగాంధారసంజ్ఞాగ్రామాస్త్రీధామ
తాఃకథియద్యపి ॥ గీయతేతత్ర గాంధారగ్రామోభూమా నకేనచిత్ ।
పపునకేవలంగ్రామో గంధర్వేదివిగీయతత్యతి దివ్యేన గాంధార
గ్రామస్య ప్రచారఉక్తః ॥ తథాపి । దివ్యగానాదప్యతీశయినీ అప్రా
కృతే భగవద్దానై తస్యానువృత్తిరుపపన్నతరా ॥ ౫౪ ॥

{ విలాసవాద్యైరివ వేణునాదైః సివ్యేనగీతేన చైత్యహంతుః । నివేది
తార్థానుసృత్య శస్వవాసాదాజన్తు గాకవణమంత్రిత్యే ॥ ౫౫ ॥ }

వ్యా ॥ విలాసేతి ॥ దైత్యహంతుః కృష్ణస్య విలాసవాద్యైరివ స్థి
తః వేణునాదైకవ్యేనగానేన తస్య శారీరగానేనచ ఆకషణమస్త్యై
వత్యేః తీవ్రైః క్షిప్రకారిభిరేతైర్నివేదితార్థాజ్ఞాపితక్రీడాకూపప్ర
మాజనాః సుదృశస్వవాసాదాజన్తుః ॥ ౫౫ ॥

అనిష్టశబ్దైర్వలయైరపోధాః కాంచ్యావ్యవజ్ఞాతపదోపగత్యా । గు
ణావకృష్టాః ప్రియవాపుమీషుః కామోపదిష్టేనమహాపథేన ॥ ౫౬ ॥ }

వ్యా ॥ అనిష్టేతి ॥ గుణావకృష్టాః భగవత్సందర్శ్యాదిగుణైరేవగు
ణైః వాస్తేః ఆకృష్టాః గోప్యః అనిష్టశబ్దైరభిసరణప్రకాశితయా అ
భిమతశబ్దైః వలయైరవజ్ఞాతపదోపగత్యా అవమతస్వస్థానసంబంధయా
నప్రచ్యుతయేత్యర్థః కాంచ్యావ్యపాధావ్యవసీతాః గమనవేగేనభి
క్షుః పలయైః తురితీతయా కాంచ్యాద రహితా ఇత్యర్థః । ప్రియాంకృష్ట
పుం కామోపదిష్టేన మహాపథేన ఈషుః జన్తుః । ఇవగతా వితిథా
ః కామోపదిష్టోమహాపథోత్రాభిసరణమాగౌఽవిసక్షితః । తస్మిన్విప
కే మహాపథఇవ నిగాతుకం ప్రయతితవ్యం తతః పత్కుపదిష్టమహా
పథే యథా పితృగృహముపగతాయోషితిః తత్ర కూరథావణైః పురు
షైరమపగతిమపజానతాస్త్రీజనేనచావమూనితా శ్చేత్యోనిగత్యవ

త్యువదిష్టం మహావధమవలంబ్యవతిం ప్రాప్నువంతితద్వదితిగమ్యతే ॥ ౫౬

{ ఆదిశ్యమానాం ప్రియవంశనాదై గాశాం నిజాశామివ నిర్విఘాతాం }
{ తదాస్థితాం ప్రాప్తిషతాశుః స్యామానన్న సంధ్యాధిక రాగభాజః ॥ }

వ్యా ॥ ఆదిశ్యమానామితి ॥ ఆనన్నయా నన్నకృష్టయా సంధ్యయా అధిక రాగభాజః అధిక మరానుగంభజమానాః సాయం కాలస్య ఉద్దిప సవిభావత్వాత్ తాగోప్యః ప్రియస్య వంశనాదైః ఆదిశ్యమానాం జ్ఞా వ్యమానాం నిర్విఘాతాం నిజాశాం అప్రతిబంధమాత్మీయానురాగమి వస్థితాం స్వానురాగవిషయభగవద్యోగాత్తతోన్మేక్షాధన్యాం సుకృ తినీం తదాస్థితామాశాం కృష్ణాధిష్ఠితాందిశం ఆశు ప్రాప్తిషత ॥ ప్ర పూర్వాదాత్త నెపది న స్తిత్య తెలుకన్ తస్యాకమక త్వేపి అంతర్భూతౌ ద్వేషక్రియాపేక్షయా దిశః కమకతా ॥ ౫౭ ॥

{ మధువ్రతాధిజ్యశరాసనేన పుష్పాత్తకం సంధత తాప్యవత్కం ॥ అ }
{ నుష్లవెన వ్రజతాబధూ వెతాసామనంగేన తదోద్యతానాం ॥ ౫౮ ॥ }

వ్యా ॥ మధువ్రతేతి ॥ తదా మధువ్రతైః భిన్నైః అధిజ్యమానో పితమార్వీకం శరాసనం యన్యతేన పుష్పాత్తకం పుష్పరూపం వృష త్కం సాయకం సంధత తా అనంగేన ఉద్యతానామభిసరణోద్యతా నాం తాసాం వ్రజతాసహగచ్ఛతా అనుష్లవెన సహచరేణ బధూవేధావే లిప్త మన్నధవీకవీవ తాసాం సహాయ ఆసీదిత్యధికః ॥ ౫౮ ॥

{ ఆదేశయోగేరథతత్ర గోప్యనివార్యమాణౌ అపి దుర్నివారాః ॥ ఆ }
{ నిన్యరే రాగమయైర్తహౌఘైః క్లేశాపహంకృష్ట సుధాపయోధిం ॥ }

వ్యా ॥ ఆదేశేతి ॥ అథ తాసాం ఉద్యోగానంతరమాదేశయోగైః కృత్యేషు నిదేశరూపైరుపాయైః నివార్యమాణౌ శ్వశూమాత్రాదిభిః నిరుధ్యమానా అపి దుర్నివారానివారయితు శక్యా అపి గోప్యః రా గమయైః మహాఘైః రాగరూపైః మహాప్రవాహైః క్లేశాపహం క్లేశాపనోదకం కృష్టమేవ సుధాపయోధిమానిన్యరే ప్రాపితాః అకథి

తంచేతిద్వికమకన్యనియఃప్రాపణాథకన్య కత్యువాపారప్రాపణఫ
లగతిద్వాదేణ ప్రాప్యనానానాం గోపీనాం ఈప్సితకర్తృత్వాత్తతై
వ ప్రధానకమకణిలిట్ | ప || ప్రధానకమకణ్యాభ్యే యేలాదీనాహు
ద్వికకమకణామితి అతపవాకిమకణౌలకారణానభిహితత్వాత్ కృష్ణ
మితి ద్వితి యాన్లేశాపహమితి || సూ || అపేక్షేశతమసోరితిడ ప్రత్యయః ||

{ త్వరాసభినాంపురతఃప్రచే లేతరస్వినాన్ శ్వసితేన తాసాం | నదా
గతిప్రాథకన్యాసమేతం దూరస్థిగంకృష్ణమివోపనేతుమ్ || ౬౦ || }

వ్యా || త్వరాసభినామితి || త్వరాయాన్సభినాంత్వరయానహితా
నాం తానాం పురతః పురస్తాత్ తరస్వినా జేగవతా శ్వసితేన నదా
గతిప్రాథకన్యాసమేతం నదాగతయోదేవాః | ని || నదాగతిస్సృష్ట
వనేగీర్వాణేచ సదీప్తరజితవిశ్వః || తేషాంప్రాథకన్యా భువిసమాగ
తం దూరస్థితంప్రజాద్భూరైయమునాతీరైస్థిగంకృష్ణం ఉపనెతుం సమీప
మానెనుమినప్రచేలే ప్రదలితంభావేలిట్ | నదాగతశబ్దేనవాయురపి
ప్రతీయతే | తేననదాగతినా అనేనగమినమానేతుంశక్యతే ఇతియుక్త
మితి వ్యజ్యతే || ౬౦ ||

{ ప్రియేణ వేగాత్సుదృశాంవిభిన్నఃప్రకీర్ణముక్తాఫలపుష్పజాలః |
ప్రిస్తావయకామవిహారనాట్యంహారిస్సమాలక్యతసూత్రధారః ||

వ్యా || ప్రియేణేతి || సుదృశాంప్రియేణభూమ్నావేగాదత్యంతవ
గాత్ || ౬౧ || ప్రియోభూమ్న్యంతగమనఇత్యమరొవిశ్వశ్చ | విభిన్నః వి
న్నఃహారః ప్రకీర్ణముక్తాఫలపుష్పజాలః ప్రకీర్ణమాక్లిశకుసుమనిక
రః | కామవిహారనాట్యం | హారివిచ్ఛేదమప్యవిగణయ్యా ఆధావంతీమ
తామకామన్యవిహారింపారివ్యపాదనయాపం క్రిడవమేననాట్యం | ప్ర
స్తావయకా ఆసూచయకా | సూత్రధారః సూత్రమాత్రం ధారయమా
ణః సమాలక్యత | సూత్రనాత్రరూపత్వేష్ఠిష్ఠానౌవశిష్టంగృహమితివ
ద్భౌతౌపచారః | సూత్రధారఇతినాన్యేషు నాంద్యనంతర సంచారీన్

టాప్యచ్యతే । సహాయభావుష్పాంజలింపకీర్య నాట్యస్య ప్రస్తావ
నాంకరొతి తద్వదితి గమ్యతే ॥ ౬౦ ॥

{ అవస్థితం క్వాపికదంబమూ లేవల్లుస్థితం వాదితమంజు వేణుం । సాచీ
కృతాక్షుదదృశు తగుక్యః స్వాగ్యం సతాంస్వ స్త్రీక చాగుజంఘం । }

వ్యా ॥ అవస్థితమితి ॥ తగుక్యః క్వాపికదంబమూ లేనీ పవృక్ష స్వాగ్యం
జే శే అవస్థితం వల్లుత్తతం మనోహర మందహాసం ॥ ని ॥ ప్రాగ్భూతం మనోహ
రీశ్యమర శేషః । వాదితమంజు వేణుం । సాచీకృతాక్షుదదృశు తగుక్యః స్వాగ్యం సతాంస్వ స్త్రీక చాగుజంఘం
శకనాయ తిర్యక్కృతలూచనం । న్వస్థితం చ్యుక్తస్థానానా సేన చా
గుజంఘం । సతాంబ్రహ్మజ్ఞానినాం । అస్తే బ్రహ్మచేద్యేకసంతమనం
తతావిమరితిశ్చ తే । స్వాగ్యం పరమానంద రూపత్వాదా స్వాదనీ
యం కృష్ణం దదృశుః ॥ ౬౧ ॥

{ తదంగశోభామవలూక్యదివ్యాంవిస్తేర భావంవ్రజశేవకూగాత్ ।
అమోహాయద్యౌవతమాదిఘూర్తస్సంరోషదిద్ధేన సమీక్షితేన ॥ ౬౨ }

వ్యా ॥ తదంగేతి ॥ అదిఘూతకః అచ్యోచనకః మహానాయావీ
కృష్ణః యావతంయువతీనాం సమూహాంకమన్ । దివ్యాం మనోజ్ఞాం త
దంగశోభాం తాపామనయన కాంతిహవలూక్యవిస్తేర భావంవ్రజ తేవ వి
స్తయానుభావవిస్ఫారణాద్యభినయాద్విష్టయిత్వ ప్రజతాస్త్రాస్తే నెవస్థి
తేనసంతోషదిద్ధేన ఉపసంతోషగూఢితేన సత్వాగర రాగ పరిపళేనేతి
హృదయం । సమీక్షితేనావలూక సేవ కూగాద మోహాయత్ కూరేపన
మోహాయత్తస్థ । నాయక రతిభావానుభావస్యా ప్పుద్గీపనవిధావత్వా
త్తద్భద్ర నేనాన్యథాం రాగాంధాబధూపురిత్యథాః ॥ ౬౩ ॥

{ మృతాగతివ్యాకులఘాషణాస్తాః కిం చిత్సముచ్చాసితనీవిబంధాః
వర్యాకులాశ్చ్యుః పరివార్యశుభః కృష్ణ కృపాధనదృశింకృతాంగ్యః ॥ }

వ్యా ॥ మృతేతి ॥ మృతాగతివ్యాకులఘాషణాః శీఘ్రమాగమనే
న స్వస్వస్థానచలితాభరణాః । కిం చిత్సముచ్చాసితనీవిబంధాః రా

గోద్రోకేణ కీంచిద్భిధివీకృతపరిధానగ్రంథయః । పగ్యాకులాక్ష్యః అ
నువిశకమౌత్రాసేన ప్రత్యైపభయేననాచటులలాచనాః కృశాం
గ్యః తస్యోగ్యఃకృపాధీనదృశం కృపాయత్తవిలొకనం వస్తుతస్తస్య రా
గపారవశ్యాభావేప ఏతాః పశుపుత్రాదీనాం నగ్వానాంపరిత్యజ్యనుదేకశర
ణాస్సమాగతాఽతి కృపాయానిఘ్నలాచనంకృష్టంపరివార్యసమావృత్య
తస్థః ॥ ౬౪ ॥

{ పవల్లభస్సానదివల్లవీనాం బర్హస్రజాదగ్నిశదానరాజిః । ఉద
గ్రశృంగధ్వనిగాబభాసే దృష్టావశానామివ వారణేంద్రః ॥ ౬౫ ॥ }

వ్యా ॥ నఇతి ॥ వల్లవీనాంనంసదిగోష్ఠ్యాం బహునాదగ్నిత
దానరాజిఃపింఛమాల్యేన ప్రదగ్నిశమదరేభః ఉదగ్రఉన్నతః శృంగ
వాద్యస్య ధ్వనిర్యస్యసః పల్లభః వల్లవీనాంప్రియః కృష్ణఃనశానాంకరిణీ
నాం సంసదిదృష్టామదగ్నిశః వారణేంద్రజన ఆబభాసే । వారణేంద్ర
పత్నే ఉదగ్రశృంగస్య ధ్వనిరివ ధ్వనిర్యస్యేతి యోజ్యం ॥ ౬౫ ॥

{ అవృద్ధిసంకోచమివేంద్రామన్యమ కామూకం కామమివాత్తవేణు
తమద్భుతానామివ గాశిమేకం గోప్యస్తదాత్మానఇవాన్వభూవక ॥

వ్యా ॥ అవృద్ధిః ॥ గోప్యః అవృద్ధిసంకోచంవృద్ధిసంకోచ రహి
తం । ఆన్యం ప్రసిద్ధాద్వృద్ధిక్షయసతోభిన్నంఇందుమివ । అకాత్మకం
చాపరహితం ఆత్తవేణు కామమివ । అద్భుతానామేకం గాశిమివ స
ర్వాశ్చర్యసమాహారమివచ స్థితీంతం ! తదాత్మానఇన సవీవాత్తాయా
నాంతాస్తదాత్మానఃనిరతిశయేన ప్రేక్షాతదైక్యాపన్నాఇవాన్వభూవక

సురాంగనాభిస్సమయేధృతాయాంస్సేనైవగోపాకృతధూమికా
యాం అకర్తృవశ్యస్యపభాస్తదాసేదర్చాఫలస్పృశానమాత్రీలీలా ॥

వ్యా ॥ నను కథమేవం భగవతః పరదాగాభిమతే నే ప్రవృత్తిరి
శంకాం శ్లోకత్రయేణ పరిహరతి ॥ సురేతి ॥ ఆకమకవశ్యస్యకర్త
మనుషంవదస్య పురుషాంతరివత్కమభిః క్వచిత్ప్రేరయితుమశక్య

న్యవిధాః కృష్ణస్య సురాంగనాభిదివ్యస్త్రీభిస్సహ సమయే సంవిది
 స్వనేవ కమాద్యధీనస్యం వినాధృశాయాం గోపాకృతిరూపాయాం
 భూమికాయాం వేషకల్పనాయాం । అర్చాఫలస్పృశనమాత్రలీలా త
 త్పూజాఫలదానమాత్రరూపాలీలాతదాకసీత్ । పురాకిలదివ్యయోషి
 తోభగవత్సందర్శవశీకృతాః తమపభోగసద్ధిరుద్దిశ్యతమేవాదయా
 మానుః । తతః ప్రసన్నోభగవాన్ భూమావవతీగోపభూమికామవ
 లంబ్య భవతీనామభిలషితం కరిష్యామిభవత్యోపి గోపకులేఅవతరంత్యి
 తి సమయందదౌతావీవాప్సరసఇనాగోపికాఇహపారాణికీకథా॥౬॥

{ నఖిలమువ్య ప్రిమదామదాంధ్యంనకుత్సనంత త్తదభీష్టదాతుః ।
 { నధర్తనంస్థాపనపాదగంధశ్శుద్ధానుదంత్యాహి శుభాన్యలీలా ॥ }

వ్యా : అర్చాఫలస్పృశనమాత్రేతి మాత్రపదవ్యవచ్ఛేద్యనాహ
 నభివ్యతి । అమున్యకృష్ణస్య ప్రిమదామదాంధ్యం ప్రమదాలాభజ
 న్యసమదేనపారవశ్యంనఖిలు । అవాప్రచలకామస్యతదభావఃప్రిసద్ధ
 వీద్యేత్యర్థః ఉత్తమస్త్రీగాభిస్సౌహృదపదహేతుస్వముక్తంభావప్రికా
 శేషమనన్యోపయోగాదైస్వర్యాద్విద్యాయాశ్చభిజాత్యతః । ఉత్తమ
 స్త్రీచరిష్వంగాత్తదన్సంవద్యతెన్మతామితి । తథాప్యనురాగరహితస్య
 స్త్రీషు ప్రవృత్తౌజుగుహ్సస్యాత్ । ప॥ విరక్తకాముకశునామేకస్యామే
 వయోషితి ॥ కుణపఃకామనీధక్ష్యమితితినోద్వికల్పనాఃఇతిన్యాయాత్
 తత్రాహనకుత్సనమితి ॥ తత్తదభీష్టదాతుస్తస్య తస్యభక్తజనస్య య
 దభీష్టం తత్ప్రదాతుః తస్యకున్సనంపినాస్తి । పరిమక్యవాచోమణహ
 వదాన్యస్య తస్యభక్తాభీష్టసంపాదనేకప్రణత్యాదిభావః ॥ తహిన్
 పరదారాభిమతేన్ ధర్మసంస్తాపనాథాన్యేతి స్వాసకారౌద్యై
 ప్రయోజనపాదస్సౌత్త్రాహ ॥ నధమేతి॥ సర్వాంతర్యామితయా
 సర్వశరీరకస్య తస్యస్వపరదేహవివేకాభావాత్ నిత్యావహతపాద
 త్వాత్పన పరదారాభిమతేన స్వస్యదోషప్రసక్తిః । ఇదంచతుర

గేఁ అస్తాభిఃప్రపంచినః । నాపిపాణినామిహోధమావిష్టవావత్తిః ॥
 తుశ్వరాణాంచరితావేక్షయావచసాంప్రబల్యేన నవరదారాన్తచ్ఛేది
 తి భగవదాజ్ఞాయావయాశ్చత్యానిషిద్ధైః మణితదాచారదశానమా
 శ్రేణిపరేషాంప్రప్యత్యసంభవాత్ అతశ్శుభన్య పరమమంగళస్యకృ
 త్యన్యలీలాగోపికాభిః క్రీడాశుద్ధానుచింత్యాహిశుద్ధాంతఃకరణానాం
 ముముక్షూణాం అనుచిత్రైవ । ఇయంహీక్రీడాశృంగారరసాకృష్టచే
 తసోబహిముఖానపి స్వచరితశ్రవణపరావృత్వా సంసారాదుత్తా
 రయితుం భగవతాలోకానుగ్రహేకరసికెనకృతాః ॥ అనుగ్రహోయథ
 క్రానాం మానుషందేహమాస్తిః ॥ భజతే శాదృశీంక్రీడాంయాంశ్చత్యా
 తత్పరోభవేదితి భాగవతవచనాత్ అతోమలినచిత్తా నామప్యనుచింత
 నాత్తారణీభగవత్క్రీడా । శుద్ధానాంకథానాత్తారణీతిభావః ॥ ౬౦ ॥

{ అనాగమప్రత్యయసంభవానాగురుత్యజాంగోపకుమారికాణాం }
 { అనన్యసంగాన్నివయాశ్చ రాసీదసంగఘంటాపథసార్థవాహీ ॥ ౬౧ }

వ్యా ॥ అనాగమేతి ॥ అనంగః రాగరహితః తేషాంఘంటావ
 థః ఘంటావలక్ష్మితగజమాగః మహామాగః తత్రసౌధకం జనన
 మూహంవాహయతినయతి గీతాద్యపదశేన తత్రప్రవర్తయతీతి సత
 థోక్తః । ఏవమభిలషిర్క్య మూఢాన్యః కృష్టః అనాగమప్రత్యయ సంభ
 వానాం । అగమేనాతీతచేన్భూతా రమిత్యదిహాపేప్రత్యయసంభ
 వః శ్రద్ధోదయః సనాస్తియాసాంతాసాం । గురుత్యజాంశ్వశుభర్తృ
 పిత్రాదీకన్యక్తవతీనాం గోపకుమారికాణాం । అనన్యసంగాత్ అన్య
 త్రాసంగరాహిత్యాత్ స్వమాత్రప్రాప్త్యాద్ధేతోదయాశ్చ రాసీల్ద
 యయాతాః పర్యగ్రహేదిత్యథః । లోకవేదవిరుద్ధేనాపి వధాభగవ
 దేకాంతికత్వంతస్యప్రసాదాదేకభావః ॥ ౬౧ ॥ ...

{ పుష్పానచాయప్రవణేనగోవ్యోప్రసాధితాస్తేననచపియాభిః ॥ అ }
 { భిన్నబాహ్యంతరమైకరస్యదామోదమన్యోన్యసంగంధమాపుః ॥ }

వ్యా || పుష్పేతి || పుష్పపచా మప్రవేశేన పుష్పహరణశక్య రేణ || ని ||
 తత్పరేవచణః పుష్పాః పచా మణిత్రయః పుష్ప రశేషః చ సత్త్వేన
 ప్రసాధితా అలంకృతా గోప్యః తథాగోపకాభిః అలంకృతా పుష్పపచా
 యప్రవేశాభిరితి లింగవచనవివరితా మనానుచజ్యతే || ప్రసాధితా ఇత్యపి
 చానుషజ్యతే తాభిః ప్రసాధితస్సక్తిష్టత్ప్రవికిరస్యాత్ | ఏకరూపః
 సోరాగోయేషాం తేషాం భావ వికిరస్య తన్మాత్సమానుంగత్వాదై
 తోః అన్యోన్యసంగంధమన్యోన్యసమానగన్ధంపరస్పతనదృశమితియావత్
 ఆభిన్నబాహ్య తరంతవిశిష్టబాహ్యంతరమామోదమాపుః పరస్పరంస్వ
 స్వాపచితైః పుష్పైః ప్రసాధితాః గోప్యః కృష్ణశ్చేత్సుభయేషియథా పు
 ష్పగంధరూప బాహ్యమ మోదమాపుః ఏవం తద్వదేః స్థితం అంతర
 మామోహంహవణమాపు రిశ్యతాః || ని || ఆమోదోహవణ ధయోరితి
 విశ్వః || సూ || హస్తాదా నేచగ సైయఇతి ముఖే అవచాయస్సాధుః || ౧౦ ||

{ స్వలాలనాదావతితం స తాపాంసౌభాగ్యదుర్తానవదాపినెష్యతా }
 { పుష్పపచాయవ్యపదేశే తౌల్యాదా సీర్ద్ధవీయానబహిష్ఠితోపి || ౧౦ || }

వ్యా || స్వలాలనాదితి || స్వకీయాన్ని ప్రసాధనాద్యుపలాలనాత్ ఆ
 వతితం సంజాతం తాపాంసౌభాగ్యదుర్తానవదాపి సౌందర్య దుర
 హంకారమేవమదావినెష్యతా అపినెష్యతా సకపుష్పపచాయవ్యపదే
 శే తౌల్యాత్ పుష్పహరణవ్యాజేనచలనాత్ అబహిష్ఠితోపి సర్వాంత
 ర్యామితయా సంతత ముంశిష్ఠితోపిచవీయానా గూరతరోవప్రకృష్టప్రసీ
 త్ స్వనాయయా తత్రైవాంశహితా ఇత్యధికః || ౧౦ ||

{ అపవ్రీకరేపితిర సగరణ్యాకృష్టావృణి కృష్టమనీక్షమాణాః | భీమై }
 { ర కూయ , నిభృతం తరుణ్యః తులై స్వని శ్వని సమీర దీప్తుకాః || }

వ్యా | అపవ్రీకరేపితి || అపవ్రీక మేపి విప్రకరణ భావేపితిర
 సగరణ్యోస్వమాయాదూపయాయువనికయాకృష్టావృణిం కృణావరణం
 కృష్టమనీక్షమాణాః తరుణ్యాభీమైర్విరహవ్యధయారాతౌపురుషనహతి

యాభావేనచ తాసాంభయంకరైః స్వనిశ్వాససమీరదీప్తుః విరహా
ప్రవృద్ధేః తదీయనిశ్వాసవాయుభిగిష దీప్తుఃక్షణైరదూయంత తుణా
నపి యుగపల్పేక్షమాణాః పర్యతప్యంతేత్యథాః । తిరస్కరణీశబ్దా
ల్యుడంతః ॥ ౨౨ ॥

{పుష్పాపకీణేషువనదుమాణాంమూలేషుమోహాలనచేతనస్తాః ।
{కృతాసికాఃకృష్ణవియోగభేదాత్కామాస్త్రపర్యంకగతాఇవానక ॥

పుష్పేతి ॥ మోహాలనచేతనః మూర్ఛయా స్తబ్ధచిత్తాః పుష్పావ
కీణేషు స్వయంనిపదితపుష్పప్రకీణేషు వనదుమాణాం మూలేషు
కృతాసికాఃకృతోపవేశాః ధాత్వథానివేశేణ్ముల్ వక్తవ్యఇతిఆ
సేణ్ముకల్పిత్యయః తాగోపికాః కృష్ణవియోగభేదాత్ కామాస్త్రప
ర్యంకగతాఇవానకా కృష్ణవియోగభేదాసహిష్టుశయా వెధపాటనాది
నా మరణం భవత్వీతి కామాస్త్రక్రష్టాపర్యంకాకా ప్రాప్తాఇవానక ॥

{విలీనచిత్తావిషమాస్త్రతాపాద్విలాపయన్త్యోచనుధాంవిలాపైః ।
{అదృశ్యరూపస్యహారేరగంధుకగుణాంశ్చరిత్రాణీదగోపకన్యాః}

విలీనేతి ॥ విషమాస్త్రతాపాత్ మదనతాపాత్ విలీనచిత్తాః దుః
తచేతనః విలాపైః కృష్ణసకౌఖ్యానసహితరొదనైః ॥ ని ॥ విలాపస్తు
సకౌఖ్యానసహితంరొదనంభవేదితిభావప్రకాశః ॥ వసుధాంకానన
శూమిం విలాపయన్త్యః ద్రవియన్త్యః లీయతేణ్యకంతన్య భాషా
యతేరిత్యాత్వే పుగాగమః ఇత్థంభూతాగోపకన్యాః అదృశ్యరూ
పస్య హారేగుణాకా సౌందర్యాదీక చరిత్రాణి గోవధానధారణా
సేవ అగాయక ॥ ౨౪ ॥

{ముకున్దవిశ్లేషవిమోహితావాంసంస్క్రాయమాణానిముహూర్వన్తాస్తే ।
{శమప్రదాన్యాత్ప్రవిదామభూవకత్రయ్యంతగంధీనివచాంసితాసాం

ముకుందేతి ॥ ముకుందవిశ్లేషేణ విమోహితానాం మోహం ప్రాపి
నాం తాసాం త్రయ్యంతగంధీని ఉపనిషదథామన్న త్తిమంతి గం

భశజ్జేన తదథానంస్పశోకలక్ష్యతే వనాంతే ముహున్సంశూయమా
కాని వచాంసి భగవద్గుణచరితవిషయాణి అన్తవిదాం శమప్రదాని ఉ
పశాంతేః ప్రదాయకాని అభూవన్ || నూ || ఆతశోపసగః ఇతికప్రిత్య
యః విరహవ్యధాలబ్ధభగవదై కాగ్యోపుణ్యైస హృదయవ్రతిఫలితతద్యా
భాత్యానాం గోపికానాం తత్స్పశీని గోపికాగీతాదీని వచనాని విష
యమహిమా శృణ్వతాం శమప్రదాన్యానన్నిత్యధః || ౨౫ ||

{ సమాయయాత్తానమసౌవరేషాంప్రచ్ఛాద్యసన్దర్శయతేప్రసాదాత్
ఇతీమమర్థంప్రథయన్ప్రియాణాం దృష్టింశుభాం దాతుమిషేషతాసాం

సమాయయేతి || సకృష్టః అసౌవరేషాం స్వవ్యతిరీక్తానాం జీవా
నాం మాయయాత్తానంప్రచ్ఛాద్య నిత్యసన్నిహితమపి ప్నాత్తానం
మాయయా జీవానాం తిరోహితంకృత్వా ప్రసాదాద్భక్తానామారా
ధనజనితేన కేమ ప్రసాదేన సంప్రశయతి ఇతీమమర్థం ఆగమసిద్ధా
వ్రథయక లోకేపి ప్రఖ్యాపయన్సప్రియాణాం తాసాంశుభాం
దృష్టిం నిజందశేనం దాతుం ఇయేష ఆవిర్భూమా రాసీచిత్త్యర్థః తా
సామితి సంబంధసామాన్యేషష్టి || ౨౬ ||

{ తాసామథస్మైరముఖాంబుజేన శ్యామేనపీతాంబరచిత్రితేన | ఆ
విర్భూమేనహసాపుగంతాత్ మధుద్విషామస్తథమన్తథేన || ౨౭ || }

తాసామితి || అథస్మైరముఖాంబుజేన శ్యామేన పీతాంబరచిత్రితేన
మన్తథమన్తథేన యథా లోకానాం మన్తథస్సోందర్యేణ మోహకః
తద్వత్ప్రసాపి మోహకేన తదతిశయిసోందర్యేణ మధుద్విషాతాసాం
పురస్తాత్సహసా అతర్కితమావిర్భూమౌ భావలిట్ స్మైరతా ముఖప
త్తై స్తితశాలితా ప్రసన్నతావా || ప || లావణ్యర్శసనిష్యంది స్తయ
మానమివాసకృత్ | పుళలోల్లాసిగండంయ త్తత్ప్రసన్నముఖంభవేదితి
ముఖప్రసాదలక్షణమోహకః || అంబుజపత్తైరువికాశః || ౨౭ ||

{ తమేకచిత్తాః ప్రతిపన్నివృత్తం యాతేన నృత్యంతమివాద్భుతేన | }
 { గోప్యః పునర్జ్ఞామివాత్మనైవ ప్రేక్షంతసమ్మోదపయోధిమగ్నాః || }

తమితి || ఏకచిత్తాః ఏకస్థిః కృష్ణేచిత్తం యాసాం తథాభూతా
 గోప్యః ప్రతిపన్నివృత్తం ప్రత్యాగతం పునరావిర్భూతం అద్భుతేన
 యాతేన సంచారేణ నృత్యంతమివస్థితంకృష్ణంపునజాతమివ ప్రేత్య
 పునరుత్పన్నమివసంమోదపయోధిమగ్నాః ఆనందాద్ధినిమగ్నాస్త్యక్తః
 ఆత్మనైవ స్వయమేవ అతనమపే ఆవిర్భావాదస్యదీయ ప్రదర్శన
 వ్యాపారం వినైవ ప్రేక్షంత ఆత్మనైతి ప్రకృత్యాది తృతీయా | సుఖ
 నప్రతిరూపకమవ్యయమితి కేచిదాహుః || ౭౪ || ...

{ నవేందు రేఖాకృశ పాండురాంగీష్టాపాశు సందర్శితసహితోయాః | }
 { ఏదగ్మగోపీరవతారగోపశ్వానైస్త్రీలోకీమివశోషయంతీర్హే || ౭౫ || }

నవేతి || అవతారగోపః భగవదవతారరూపఃగోపః కృష్ణః నవేందు
 రేఖాః ప్రతిపద్మద్రుకిలాంబుకృతాని పాండురాణీదాంగాని యా
 సాంతాః తాపేనాశునౌచ ప్రమేణ దర్శితే వహ్నితాయే యాధి
 స్తాః శ్వానైః చిరహస్యసయా అమృతైః త్రీలోకీముపశోషయంతీర్హే
 పీః దదర్శ | అశ్రవిశేషసామ్యార్హోపదాం తవస్వినీనియమోవ్యజ్య
 తే | తపస్యంత్యోపి ఉపవాసాదినా కృశపాండురశరీరాః తపాధాం
 సంభృతవహ్నిజలశ్చభవంతి తపస్తిజౌభిశ్చజగంతి శోషయంతీతి త
 తావ తపస్యతీనాం వరం దాతుం ఆగత్య తాడుపదదర్శిత భావః ||

{ అవిధ్యతైకప్రణయాపరాధీ మౌగైరలక్ష్మ్యాయుగపన్నయిక్తేః | }
 { ఆవజ్జితభూధనుషామమోమైరేణీవృశామీక్షణచిత్రపుంభైః || ౭౬ || }

అవిధ్యతేతి || ప్రణయాపరాధీ ప్రణయకృతలీలాంతర్ధానరూ
 పాపరాధవాగ్ మౌగైః ధ్యానయోగైఃప అలక్ష్మ్య లతయితమశ
 క్యః కృష్ణః ఏకః ఆవజ్జితభూధనుషాం ఆనమితభూచాపానాం ఏణీ
 దృశాం యుగపన్నయిక్తేరమోమైః ఈక్షణచిత్రపుంభైః అవలోకన

శరే: అవిధ్యతవిద్వాధూత్ ఏకత్రైవ తస్మిన్ తాసాందృష్టయః ప.
యకోపభరితాఃయుగపన్నిపేతురిత్యధాః॥ని॥చిత్రపుంఖవిశేషేమ కల
బాణ్ణతి హాలాయుధః ॥ ౮౦ ॥ ...

{ప్రపాదజీవాతుభిరంగనానాం ప్రత్యేకమన్యాభిరలక్షణీయైః ।
విలాసచాటూక్తివిలోకనాన్వైస్సన్తోషయన్ సాన్వనమాచచార }

వ్యా ॥ ప్రసాదేతి ॥ అంగనానాం ప్రసాదన్యజీవాతుభిః జీవన
షడైః ॥ని॥జీవాతుజీవనాషధమిత్యమరః ॥ మనఃప్రసాదము స్థిలయ
ద్భిః అన్యాభిరలక్షణీయైరనీక్షణీయైః విలాసచాటూక్తివిలోకనాన్వైస్యః
విలాసనహితైః ప్రియవచనకటాక్షవిశేషాదిభిః ఆదిపదేన తదంగస్వ
శోకవలాలనాదిగృహ్యతెతైః ప్రత్యేకమానందయన్ సాన్వన మను
నయమాచచార ॥ ౮౧ ॥ ...

{తాసాంతదంగవ్యతిషంగలాభాన్సైరన్ధిక్రికావృత్తిముపేయషీణాం
విరక్తనిర్ద్యేయపదస్సరాగీరాగాధికాన్ప్రాస్తుతరాసలీలాం ॥౮౧॥

తాసామితి ॥ విరక్తనిర్ద్యేయపదః విరక్తానాంవిరాగిణాంః ధ్యేయా
దృష్టుం శక్యంపదమంఘ్రిర్యన్యసరాగీరాగవానకృష్ణఃతదంగ వ్యతిషం
గలాభాత్ తస్య కృష్ణస్యాంగసంపరకౌస్పృహయాసైరన్ధిక్రికాణాం
ప్రసాధికానాం వృత్తింతదంగప్రసాదనరూపాంఠపేయషీణాంపార్శ్వ
వతీవాంతాసాంరాగన్యాధికాన్సంపధికీం రాసలీలాంరాసశబ్దితన్మన్
విశేషరూపాం లీలాంక్రిడాంప్రాస్తుతలక్షణం ॥ప॥ అనేకనతాకీయో
జ్యం చిత్రశాఖలయాన్వితం । అచతుష్పప్తియుగళంరాసకంమన్మనో
ద్ధతమితరాసలక్షణమాహుః ॥ ౮౨ ॥ ...

{తదగ్రహస్తగ్రహణార్థినీనాంససవ్యతోగక్షిణశ్చతిక్తా । బభా
గవిద్యుద్వ్యవధానభాజాంవాత్యాజుషాంవారిముచామభిఖ్యా }

తదితి ॥ సకృష్ణః తదగ్రహస్తగ్రహణార్థినీనాం రాసన్మతాయ
తన్యకృష్ణస్య అగ్రహస్తగ్రహణమథయమానానాం తాసాంసవ్యతో

దక్షిణతశ్చతిష్ఠాకాయపూహంపరిగృహ్య పాశ్వాద్వయేపి తిష్ఠా
నావిద్యుద్వ్యవధానభాజాంవిద్యుద్భిః వ్యవధానంభజమానానాంబా
న్యజుషాంభ్రమిహేతుమండలీవాతం ప్రాప్తానాం పయోముచామ
భిఖ్యాంశోభాంబభారః॥౬॥ వాత్యావాతస్తుమండలీతియాదవః ॥ ౮౩ ॥

{ ద్వయోర్ద్వయో రేకతయాసతాసాంమధ్యేస్థితామండలరాసన్యత్రై
కరద్వయస్పర్శరసేనకాంతాఃప్రత్యేకమానంద్యభృశంననంద॥౮౪

ద్వయోరితి ॥ మండలరాసన్యత్రైమండలాకారేరాసన్యత్రైతాసాం
మధ్యేద్వయోద్వయోరంగనయోః ఏకతయాస్థితన్యకృష్ణః కరద్వయ
స్పర్శకరసేనపాశ్వాద్వయేపిస్థితస్య స్వస్య కరద్వయగ్రహణమేవ త
స్యతే ఆస్వాద్యగజతి రసాఃషయః తేనకాంతాః ప్రత్యేకమానంద్య
స్వయం సర్వాసాయుగపత్ కరద్వయగ్రహణేన భృశంననంద అత
ద్వయోద్వయోరిత్యత్ర పూర్వపూర్వయుగళప్రవిష్టః ద్వితీయాంగ
వానాం ఉత్తరొత్తరయుగలెష్వాగ్యతయానివేశ్యఃద్విత్యమవివక్షితంత
న్యథాతస్యప్రత్యంగనానాంపాశ్వాద్వయమిన్యోలాభాత్ ॥ ౮౪ ॥

{ అపారమావర్తయతానసాద్ధిగామాసుజౌరాసజవేనదీప్యకావదా
{ శ్రీతానాంభ్రమశాంతహేతుఃప్రియానహసంభ్రమయాంచకార

అపారమితి ॥ రామన్యజలవేచిప్యానుజఃకృష్ణః అపారమనవధింర
సాద్ధింశృంగార రసపాగరం అవలోకయతామంతాచలవదాఘూణక
యతారాసజవేన రాసన్యత్రవేగేన దీప్యకీడకానక పదాశ్రీతానాం
ప్రపన్నానాం భ్రమశాంతహేతుః భ్రమన్యమిథ్యాజ్ఞానస్య ఇహపర
త్రేవ గతాగతరూపస్య భ్రమణస్యవాశాంతహేతురపిప్రియాణాం న
హసంభ్రమహేతుఃప్రియాఃభ్రమయాంచకారభ్రమయతిస్త ॥ ౮౫ ॥

స్వమాయయాఘూర్ణయతోమహత్యావిశ్వానిభూతానివిభోరజనం ।
రామాజనంరాసవశంవిధాయస్వస్యస్వయంప్రపనిదర్శనత్వం ॥౮౬॥

స్వమాయయేతి ॥ రామాజనంగోపస్త్రీజనం రాసవశంవిధాయ

గానన్యత్తాధీ-ంకృత్వామహాశ్యాప్తమామయాః శ్వాని భూతానికృ
త్సూక్తజంతూనజస్రీంఘూణకాయతః సంసారచక్రభ్రమయతప్ర
స్య స్వయంవిదశశాసత్వం దృష్టా శత్వం పాపదృష్టాంశాంతగరహి
తయాస్థితస్య సంసారచక్రభూతానాంభ్రమణస్యగానచక్రభ్రమణవి
దందృష్టాంతమాసీదిత్యన్యనైరంగిర్యస్యాశః పః స్వాభిస్యక్తిః ॥౮౬॥
న్యపాదపాంసున్నపితాకృతీనాంస్విద్యన్తభీనాంప్రజసుందరీణాంలంబ
రకానాంలలితస్థితానాంలాభాత్ స్వయంలబ్ధవనోగధోభూత్ ॥౮౭॥

న్యపాదేతి ॥ స్వకీయపాదపాంసుభిః స్వతఃవెగోన్మితైఃస్వపితాకృతీ
నాం అభిషిక్తశరీరాణాం స్విద్యన్తభీనాం శ్రమాత్ స్విద్యదాననా
వాంలంబాలకానాంనృత్యవేషధరయో లంబమనాలకానాం లలితస్థితా
నాంశ్రీమేపిప్రయసహస్రేషుగాననేనమంజుభవవహుసానాం
ప్రజసుందరీణాంలాభాత్ స్వయంలబ్ధవనోగధోభూత్ పూర్ణకామో
భవత్ తాసాంశాద్భగిన్ధాతప్యాశ్శృంగంహృద్యాసీదిత్యర్థః ॥౮౭॥

{ సన్యతగీతేనవిహారయూనా గోపీజనైః తరితేన బద్ధం । తద
{ కృతప్రస్థితరాసచక్రింజవాదలయ్యంతరమబభాస ॥ ౮౮ ॥ }

సన్యతేతి ॥ గోపీజనైరంగిరీతేన వ్యసహితేనసన్యతగీతేనసన్యతగీత
విశేషసహితేనవిహారయూనావిహారేణయూనాబహుశః పురాణపురు
షేణ కృష్ణేనబద్ధంఅకృతప్రస్థితశ్చశృంగధాతభ్రమణంరాసచక్రింరా
సన్యతమండలంజవాదేషగాదలయ్యంతరంఅగృశ్యావకాశంఅబభాసే
అలాతచక్రివద్దేగాతశయాత్ సర్వత్రయుగపత్ సర్వాసాందశశా
ననిరంతరంబభా ॥ ౮౮ ॥

{ జగుస్సహర్షందివిదేవకన్యారివ్యాస్తదాదుందుభయఃప్రణేదః ।
{ పాతకిల్పమ్రమపుష్పస్పృషిసదర్పితేసంశ్రితరాసలీలే ॥ ౮౯ ॥ }

జగురితి ॥ తదాసదర్పితేసాధుపూజితేకృష్ణసంశ్రితరాసలీలేసతి
విదేవకన్యస్సరాంగవాః ॥ ౯౦ ॥ కన్యాకుమారికానార్యోరితిదిశ్య ॥ ౯౧ ॥

శుభకంజగుఃరానన్యతానుకూలం గాయంతిస్త | దివ్యాఃదివిభవాః
 సుమధయఃప్రణేమఃకల్పమృతపుష్పశృంగిపవనాతి | దయ శాంతిశే
 షషష్ఠీనమానః || సూ || క్తన దపూజాయామి | సి ష్టే శ్చక్ర మ్ శుభ వష్టి | మయః
 యద్వాఅర్చితఇతి ఛూతే క్తప్రశ్న యః తన్యతృతీయానమానః || ౮౯ ||

{ గృహీతహ స్తద్వితయాన్సలీలం మిథ్యాభుజం గేనమృగీదృశస్తాం | }
 { పరిభ్రమంత్యోవిపరీతవృత్త్యాప్రకృతరాసాంఘనమభ్యజానన్ | }

గృహీతేతి || మిథ్యాభుజం గేన మృషావిటనవిటన్మత్తినునుకుర్వ
 తాకృష్టేన సలీలంగృహీతశ్చ స్తద్వితయాన్సత్యః పరిభ్రమంశ్యస్తామ్మ
 గీదృశః భువంభూనుండలంవిపరీతవృత్త్యా ప్రకృంతరాసాం అభ్యజా
 నన్ స్వభ్రమణవిపరీతవృత్త్యాప్రకృంతరాసామభ్యజానన్ | స్వభ్ర
 మణవిపరీతప్రకారేణ ఉపకృంతరాసన్యతభ్రమణానుభ్రమనిన్నత్య
 థణః | వేగేనభ్రమ్యతాం పృక్షవాటికాదా విపరీతభ్రమారోహాలా
 కసిన్ధః || ౯౦ ||

{ మనోన్మత్తమనోన్మత్తేన తాసాంర మ్మేగకృష్ణరజనీముఖేన | అన్యా }
 { కృశీంప్రీతిమనన్యయోగా గాపాదయిష్మన్విర రామరాసాత్ || ౯౧ }

మనోన్మత్తేతి || కృష్ణః తాసామనన్యయోగాననన్యభజనాదే కాంత్యా
 దైతాః మనోన్మత్తమనోన్మత్తేన తాసాంర మ్మేగకృష్ణరజనీముఖేన
 నీముఖేన ప్రదౌ ష్మేగఅన్యకృశీం గానన్యతప్రీతివిలక్షణాంప్రీతిమా
 పాదయిష్మకానం పాదయిష్మకానన్ రాసాద్విర రామ సర్వప్రకారేణా
 పి ప్రపన్నేషు బహుధాప్రీతిం సంపాదయితుమీహ తేభగవానితిభావః

{ ఉద్భిన్నమస్తాంబుకణంవిహగతాసాంకరస్పర్శరసేనశౌచం | }
 { లతాగృహేనన్దనగర్భతోభిన్యాసేనమన్వానతగౌపకన్యాః || ౯౨ }

ఉద్భిన్నేతి || విహగత్ గానకీడాయాః తాసాంగౌపికానాం కర
 శృంగకర సేన కరస్పర్శపరిహాషేణేన శృంగారరసేనఉద్భిన్నమస్తాం
 బుకణం అంకురితశ్రీమజలంసాత్వికభావౌద్భవ రూపస్వదనలిచకణం

శం

సవ్యాఖ్యానేయాదవాభ్యుదయే

నందనగర్భశోభినినందనవవాంతరావకాశవచ్ఛాళమానై ॥ సూ ॥
 కరణర్యవమానత్తితినిః । లతాగృహేఅతిముక్తసుయే ॥ ని ॥ అతిము
 క్తఃపుండ్రకస్సాస్యద్వానః తీనాధవీలతెత్యమరః ॥ లతాసామాన్యవరో
 వాయంలతాశబ్దః ॥ ఆసీనమువవిశంతమేనం కృష్ణంగోవకన్యాః అన్వా
 నర । కృష్ణేనసహానతెత్యథః ॥ అనుశబ్దస్తృతీయాథాద్యోతకః ॥
 అతపవత్యతీయాథాఇతిసూత్రేణ తస్యకనుప్రవచనీయసంజ్ఞయా త
 ద్యుక్తేద్వితీయా । అన్వాననంపశ్చమపవిశ్యోపాననమితికేచిత్తదా
 కమణాదిద్వితీయా ॥ ౯౨ ॥

...

...

{ స్వలంభితైశ్చిత్రపలాశపుష్పైన్సంవీజ్యమానావిటపైఃప్రియాభిః }
 { నిదర్శయామాసదనాన్తరాభేనీలాన్ముద్భాన్తమయూరబృందం }

స్వలంభితేరితి ॥ ప్రియాభిఃః తీర్థభిఃవనాంతరాభేన్స్వలంభితైఃస్వే
 నప్రాప్తితైః స్వయమాహృత్యతైః చిత్రపలాశపుష్పైః చిత్రాణిపలా
 శాని పతాణిపుష్పాణివయేషుతైః విటపైశ్శృంగాభిః కరతైః ॥ ని ॥ వి
 టపఃపల్లవేషిణ్యైవిస్తారేస్తంబశాఖయోరితివిశ్వః । తైన్సంవీజ్యమానః
 కృష్ణఃఉద్భాన్తమయూరబృందం ఉవరికృతభ్రమణమయూరబృందం
 నీలాద్రిం నిదర్శయామాస నిదర్శనీకృతవా అనుదకారేత్యథః ॥

{ విచిత్రలీలాహితవేపథూనాం తాసామనాపాదితవిశ్రమాణాం । }
 { తాహంపశాన్త్యైతవనాత్తజాయామాన్లూదనీమద్భిరియేషలీలాం ॥ }

విటత్రేతి ॥ విచిత్రీయాలీలయా రాసన్మత్తరూపయాఅహితవేపథూ
 నాం సంపాదితశరీరకంపానాం అనాపాదితవిశ్రమాణాం తదనంతరమ
 ప్రాప్తవిశ్రమాణాం తాసాంతాపస్యోపశాన్త్యైతవనాత్తజాయాం య
 మునాయాం అన్లూదనీం అన్లూదకారిణీం కరణాథేల్యుట్ అద్భిలీ
 లాంజలక్రీడామయేష ॥ ౯౩ ॥

...

...

{ యథేనతస్యద్విజరాజభాసాతారాభిరామేణతమోపహేన । ప్ర }
 { మోదధింవర్షయతాప్రియాణాంనందిక్ష్పితత్ర సరోజకాంతిః ॥ }

ముఖేనేతి || తారాభిరామేణతారయాకనీనికయామనోజ్ఞేనచంద్ర
పక్ష తారాభిఃపరినిష్ఠితాభిః ఉడుభిరభిరామేణతమోపహేనభక్తజ
నతిమోగుణావనోదకేనవక్షేంద్రకార సవతికేనప్రియాణాంప్రిమోద
ధిం రాగసాగరం వధణయతా అతపవ విశేషణసాధారణ్యాద్విజరా
బధాసా చంద్రస్విషా తస్యకృష్ణస్యముఖేన తత్ర యమునాయాం స
రోజానాం కాంతిః సః చిక్షిపే సంక్షిప్తా అలీకృతా చంద్రోహి పద్మ
కాంతంసంకౌవయతి జలకీదాధణమవతరతి కృష్ణే తస్యభకాంతివిరీ
క్షణేన తత్ర స్యపద్మా నాంశోభా శ్శ్లోతయాఽదృశ్యతేత్యథః || ౯౫ ||

{ సన్ధ్యాఘనాభస్సగదాప్రియాణాంసంధ్యేబభౌ వారిజరేణుతామ్రైః |
శృంగారదిగ్భిరవదృష్టిపాతైశ్శృంగోదవైరాప్లుతచిత్రదేహః || ౯౬ ||

వ్యా || సంధ్యేతి || తదాజలకీదాసనుయే వారిజరేణుభిరివ తా
మ్రైః వారిజరేణుభిర్యోగాత్తామ్రైరితివా అతపవ శృంగారదిగ్భిః
శృంగారనస్తాయభావేన రత్యాభ్యేన అరుణతయా ప్రసిద్ధేనసూషి
తైఃదృష్టిపాతైఃసంధ్యైః శృంగోదవైః శృంగాణాం క్రీడాంబుయంత్రకజతివిశ్వః
|| ౯౬ || శృంగం ప్రభుత్వేభిరచిహ్నక్రీడాంబుయంత్రకజతివిశ్వః
సదుద్భవైః కుంకుమాద్యన్తకైః ఆప్లుతచిత్రదేహః ఆద్రితశబలమూ
లకః సః సన్ధ్యాఘనాభః సన్ధ్యామేఘప్రభోబభౌ || ౯౬ ||

{ సపత్నినీనాంనలిలస్థితావాంసకారనమ్మీలనమాశుతాసాం | తుషా
రజానైస్తుహినాంశుసామ్యః కామోపనేతాకరయంత్రతాయైః ||

వ్యా || సత్తితి || కామోపనేతా కామానాం భక్తజనెప్పితానాం
మన్య గోపికానాం మదనన్యవాడిపనేతా అహర్తాలశపవ మదనర
సనెత్త త్వాత్తుహినాంశుసామ్యః జాన్తృశవహృద్యఃసకృష్ణకరయం
త్తముక్తైః కరయోర్బంధవిశేషరూపేణ యంత్రేణముక్తైః తుషారజా
న్మీకరనసూహైః || ౯౭ || తుషారోహిమనీక రావితిశబ్దాణాం వః || నలిల
తానాం తాసాం పద్మినీనాం పద్మినీజాతిస్త్రీవిశేషాణాంఅశునంమీల

నంచకార నంమీలనమితి మీలతేనౌకల్యుట్ తతశ్చ నంమీలయాం
కారేత్యథాః యథా తుహినాంశుః కరేణ కిరణేనైవయంత్రేణ వ
క్తైః తుహినజాతైః జలస్థితాః పద్మినీనభినీనికమీలయంతే తద్వదితి భ
వః । ఆశ్విత్యనేన సర్వాసాం యుగపన్నీలనంకారితమితిహస్తలాఘవ
వ్యజ్యతే ॥ ౯౭ ॥ ...

{ పటీరపంత్రైః ప్రతిపన్నగంగాంశోణాన్వితాంకుంకుమనంగమేన }
{ కస్తూరికాభిః ప్రదితాత్మవణ్ణాంకృష్ణప్రియాః కృష్ణనదీంబితేనుః ॥ }

వ్యా॥ పటీరేతి ॥ కృష్ణస్యప్రియాగౌప్యః కృష్ణనదీం కృష్ణవర్ణత్వాత్కృ
ష్ణప్రియత్వాద్వా కృష్ణనదీయమునాతాం పటీరపంత్రైః చందనకదంబైః
ప్రతిపన్నగంగాం పూప్తగంగాం కుంకుమనంగమేన శోణాన్వితాం
శోణనదయుక్తాం కస్తూరికాభిః ప్రదితాత్మవణ్ణాం ఉపదిగజనీలక
ణ్ణాం చదితేనుః చక్రైః ॥ ౯౮ ॥ ...

{ అకాలజాతప్రతిమేందుబింబావాకీర్ణమిథ్యాశఫరాంస్తరంగా ॥ }
{ వక్త్రాక్షివక్త్రారుహాబింబయోగాదకల్పయకల్పితచక్రవాకా ॥ }

వ్యా॥ అకాలేతి ॥ వక్త్రాణామక్ష్ణాం పక్త్రారుహాణాంచ బింబ
నాం యోగాత్తరంగా యమునోర్ధ్వ అకాలజాతప్రతిమేందు
బింబా అసమయోత్పన్నప్రతిబింబచంద్రమండలా ఆకీర్ణావి
థ్యాశఫరా విప్రకీర్ణమృషా మత్స్య శఫరోమత్స్యవిశేషః
ల్పితచక్రవాకాంశ్చ అకల్పయన్నకుర్వా ప్రకృతాః కృష్ణప్రియాః
ర్త్యైః వక్త్రాదయోజలతరంగేషు చంద్రప్రతిమాదివదభానం తేష్వి
థాః రజనీముఖే చంద్రోదయాత్ప్రగేప జలక్రీడత్యాశయేన అకా
లజాతేత్యుక్తమ్ ॥ ౯౯ ॥

{ నవిభ్రమాచారుపయోధరాభాతాభిస్సమంసూర్యసుతాప్రపేదే }
{ అలంభలూర్వంతదనన్యలభ్యంకృష్ణోపభోగేనకృతార్థభావం ॥ ౧౦౦ ॥ }

వ్యా॥ నవిభ్రమేతి ॥ నవిభ్రమావీనాం మాంసాదిపక్షిణాం భ్రమ

తైస్సహితాచారపయోధరాధా రుచిరమేషుప్రభా విభ్రమేణ శృం
గారచేష్టయా సహితా చారుకుచ ప్రభావేత్యపిగమ్యతే । పవంభూతా
సూర్యసుతా యమునా తాభిః గోపికాభి స్సమంబలబ్ధపూర్వం పూ
ర్వమలబ్ధం అనన్యలభ్యం అన్యేనాల్పపుణ్యేన జనైసలబ్ధమశక్యం కృ
ష్ణాపభోగేన కృతార్థాధావం కృతార్థత్వంప్రపేదే । యథాగోప్యః
కృష్ణాపభోగేన కృతార్థాబధూవుః । పవంయమునాపిస్వస్తిజలకీ
దారూపేణ తేన కృతార్థాబధూవేత్యథా ॥ ౧౦౦ ॥

{ నితంబవక్షోజనిరూఢవృద్ధిమణ్డ్యేకృశాసంశ్రితనిమ్నవాభిః । వి
లాలపద్మాగ్రతరంగహస్తా తాసామభూదన్యత మేవసాపి ॥ ౧౦౦ ॥ }

వ్యా ॥ నితంబేతి ॥ నితంబాశ్చవక్షోజాశ్చ నితంబవక్షోజం గోపి
కాసాంనితంబవక్షోజేనస్వస్తికా ప్రవిష్టేననిరూఢవృద్ధిః సంపన్నజలవృ
ద్ధిః మణ్డ్యేకృశా యేషు ప్రదశేషు గోపికాప్రవిష్టాః తేషాం హ
న్డ్యే తస్యైవేశరహితే కృశా తత్రజలోల్లలనాభావేన యథాపూర్వం
ప్రవాహాత్ । సంశ్రితనిమ్నవాభిః సంశ్రితానిమ్నవాభయో యయేతి
తథోక్తా తాసాంనాభికుహరేషు ప్రవిష్టేత్యథా ॥ విలాలపద్మాగ్రత
రంగహస్తా విలాలానిపద్మాన్యేనాగ్రాణియేషాంతధానూతాః తరంగా
వేవ హస్తాయుస్యాస్తథానూతా సాపి యమునాపితాసాంగోపికానా
మన్యత మేవబధూవ । నితంబేత్యాది విశేషణసామ్యాత్ । తాఅపిహి ని
తంబవక్షోజనిరూఢవృద్ధయః మణ్డ్యేఅవలగ్నేకృశాః నిమ్నవాభయః
జలేష్టననాయవిలాలహస్తాగ్రాన్యేతిభావః ॥ ౧౦౦ ॥

{ అసూయయేవప్రేషదాజనానాంలాక్షాంజనాదీనివిలోపయంతి ।
నినర్తశౌభాతిశయప్రకాశాత్కృతంపకారేవనదీబధూవ ॥ ౧౦౦ ॥ }

వ్యా ॥ అసూయయేతి ॥ అసూయయా పరగుణానహిష్టుతయేవ
ప్రేషదాజనానాం లాక్షాంజనాదీని చరణాలక్తకకజ్జలపత్రలెఖాదీ
నివిలోపయంతి అపనయంతినదీ నినగళౌభాతిశయ ప్రకాశాత్ ॥

అలక్తకాదితిరోహితస్వభావసిద్ధికోభోతకషణస్య తదపనయేన ప్ర
కాశనాతక్మతోపకారేనబభూవ ॥ ౧౦౨ ॥

{ చిరప్రకృద్ధంగయితేచగాగంచిత్తేషుగాసేధమివాద్వయంతీస్తా }
{ యేనతత్కాన్తిమధూపభోగాద్విస్మయదాగాగమివాహతాసాం ॥ }

చిరేతి ॥ తదాజలక్రీడానయయేగాప్రవృద్ధిం గతిపవచిల్లెమరాసే
ధం దుర్నిరోధందయితే కృష్ణానురాగం ఉత్సాహంతివ స్థితాతాపాం
దృష్టిః ప్రాయేనతస్య కృష్ణస్యకాంతేరేవ మధున ఉపభోగాత రా
గమువాహ ॥ మధుపానెహీనయనాన్యగజ్యంతి ॥ ౧౦౩ ॥ తదాజలక్రీడాకృత
నయనారుణ్యోగమ్యమాగనిమిలైనన్యశామనుగాగోక్వమనకిత్యంతి
విశేషణగత్యోత్పేక్ష్యతేతి తదథావవశ్యః తత్రచారుణ్యే పునర్మ
ధూపభోగః హేతుశ్చేనాన్యేక్యుగత్యంతివృద్ధిః ప్రాయేనతేత్యంతి ॥

{ అనంగగాగోజ్వలచిత్తదేహవిశాఖః విస్మయగాయతాత్మ్యః ॥ }
{ కష్టగోభారదిత్రైకటాక్షః కాపస్యబాహైరితతాపదీప్యే ॥ ౧౦౪ }

వ్యా ॥ అనంగగాగేతి ॥ అనంగగాగేతి మనసేన అంగగా
గాభావేనాజ్వలావిఃసితాః స్వభావబోధాన్తాన్తాద్విప్రశ్చయితదేహా
యాసాంతాః తద్రేతాః మదవిరగనిష్కరిచిత్తా అంగగాగాభావేన
భ్రాజమానదేహశ్చేత్యంతి ॥ ౧ ॥ ఉన్నతదీప్తిశ్చగారజ్వలితేషు
వికాసినివిశ్వః ॥ అయతాత్మ్యః గోన్యః కష్టగోభారదిత్రైకటాం
ధికకాంత్యానిమిత్తైః తథాచగ్నురతిమోవత్ అతపవశాపదీప్యే నిష్క
పనేనజ్వలితైః కామస్యవాదైశ్చిత్తైః కటాక్షః విశ్వాధికం విశ్వస్థా
ద్విదదిత్ప్రపంచాదధికంకృష్ణం పివ్యధావిశ్వతిష్ఠ ॥ ౧౦౪ ॥

{ విగాహనాగోపనితంబినీవాంసంవృత్తానానాసాబుపూరే ॥ }
{ తద్వక్త్రీశోభావిజితైస్సరౌదైరింతర్నితం నూనమవాప్తలజ్జైః ॥ }

వ్యా ॥ విగాహనాదితి ॥ గోపనితంబినీవాం విగాహనాదంబుపూ
రేజలబృంహణేసంవధానానేనతి ॥ ౧ ॥ పూరస్తజలబృంహణమితి యోగ

౧౩ | కరికలభాదివదంబుపూర్వమోగః తద్వక్త్రశోభావిజితైః శా
హంవక్త్రకాంత్యానిజితైః అతపవావాస్తలజైః సరోజైరంతరీక్షితం.

హనమిత్యున్నేతాయామ్ || ౧౦౫ ||

{ కృష్ణాంబుః కల్పితహస్తయంత్రశృకారగోపీనయనోత్పలేషు |
ధారాంబుసేకాదుపసంభవన్త్యారాగశ్రియారక్తశిలీధ్రశోభాం }

వ్యా || కృష్ణైతి || కల్పితహస్తయంత్రః రచితజలవిక్షేపణోచితక
రబంధవిశేషః కృష్ణాంబుః అంబుదనదృశః కృష్ణః కాలమేషుష్యత్యపిశ
బ్దశక్త్యాప్రతీయతేగోపీనాం నయనోత్పలేషు సలీన్ద్రోత్పత్తియోగ్య
మనూపదేశేష్వివేతిభావః ధారాంబుసేకాదుపసంభవంత్యారాగ
శ్రియా అరుణీమనంపదారిక్తసిలీన్ద్రశోభాం అరుణకడళీపుష్పకాంతిం
చకార || ౧౦౬ ||

{ ముహుఃప్రియక్తా ముఖపుష్పకేకదర్శనన్త్యకరయన్త్రీధారాం
కాంతేకయాచిద్దధిరేకరాభ్యాంగతాగతాన్యత్పలకాననానాం || }

వ్యా || ముహురతి || ముఖపుష్పకేకే నృపదనకమలే ముహుః పు
ష్పపుష్పప్రియక్తాంబుకృష్ణైస్సప్రక్షిప్తాంకరయన్త్రస్య జలవిక్షేపాచిత
కరబంధవిశేషస్య ధారాంజలధారాం కరాభ్యాం వితతాభ్యాం హ
స్తాభ్యాం కదళికాయాశ్యాన్యఫకాయంత్యాయథాస్వముఖారవిందేనహ
తేత్తథానివారయంత్యేశభావః కయాచిద్గోపికయా కాంతేకృష్ణైః
పలకాననానాం ఇందీవరత్నేనాశ్శవసితానామపాంగానామిలియావ
త్ | అతపవరూపకాంతియోక్తైః గతాగతానియాతాయాతానిదధిరే
పుపుషిరే అకార్యం తేతియావత్ | త్వదీయకరయన్త్రజలధారాసేచ
మలబ్ధలక్ష్మమేవాసీదతి సావహానంపుష్పపునస్తయా తస్మిన్కటా
క్షాః ప్రసారితాఇతిభావః || యద్వా || ఉన్నపలకాననానాం ఇందీవర
కనానాం గతాగతానిదధిరేవైతి స్వయాపోత్పేక్షా సాచాపాంగగ
తాగతలక్ష్మణవిషయానుపాదానాదనుక్తవిషయావ్యంజకా ప్రయో

గాథ మ్యేత్యనయోన్సందేహ సంకరః ॥ ౧౦౭ ॥

{ ఏయాపతేగోపికయాకయాచిత్కృష్టాననంకీదకయంత్రోతోయే }
 { నిమీలకొన్తీలనతస్తదీయాన్న క్తందివంశస్త్రిణ్యమౌసీత్ ॥ ౧౦౮ ॥ }

వ్యా ॥ ప్రయాపితఇతి ॥ కయాచిత్ గోపికయాకత్ర్యాక కీచక
 యంత్రోతోయే అంతస్సుపిరయుక్తవేణుయంతజలేశ్వస్తాననంప్ర
 ప్రయాపితే ప్రస్తాపితేనతి తదీయాతగృష్టసంబధికొనిమీలనొన్తీలనతః
 నక్తందివం నక్తందివాచేత్యుభయం తత్త్రిణ్యమౌసీత్ తస్మిన్ కక్షణే
 దశకనయోగ్యమౌసీత్ ॥ నిమీలనేజగతామప్రకాశాత్ ఉన్తీలనేతే
 మాం ప్రకాశాచ్చేతిభావః । యద్యపి అచతురేత్యాదినా నక్తందివ
 తి నప్తమ్యథావృత్తైః సమాసాంతః కృతః తథాప్యత్రతదవివక్షాయా
 మపిలక్షణయా ప్రయోగః ॥ ౧౦౯ ॥

{ తమార్ద్రభావాన్నిబిడాంతరీయంలంబాలకంగాశిమివాద్భుతానాం ।
 { పశ్చాదుపేతాపరిరభ్యతస్థౌకాచిత్ప్రియాకామవధూరివాన్యా ॥

వ్యా ॥ తమితి ॥ అద్రభావాదాద్రకత్వాల్ నిబిడాంతరీయండుగు
 శ్లిష్టపరిధానం ॥ ౧౧॥ అంతరీయోపనంవ్యానపరిధానాన్యోంశుకశ్చక్ర
 రః ॥ లంబాలకం జలక్రీడానస్తలంబమానకేశం అద్భుతానాం రాశిమి
 వస్థితంకృష్ణంపశ్చాదుపేతాపృష్టభాగే ప్రాప్తా అన్యాకామవధూఃరితః
 వస్థితాకాచిత్ప్రియాపరిరభ్యతస్థౌకాచిత్ప్రియాకామవధూఃరితః ॥ ౧౧౦ ॥

{ అభంగురప్రేమబలేన తస్యాబద్ధం ప్రియం బాహులతాద్వయేన ।
 { నిమీక్యకామార్పితపాశమన్యాస్సంస్తావయామాసురేన తశంకాః ॥

వ్యా ॥ అభంగురేతి ॥ తస్యాగోపికాయాః బాహులతయోద్వకంసేన
 అభంగురప్రేమబలేనస్థిరప్రణయ శక్త్యాబద్ధం అన్యథాబంధుమశక్యమితి
 భావః । అతపిస కామార్పితపాశం కామేననిహితపాశమివస్థితం ప్రియమ
 వ్యాగోపికాస్సమీక్య అపేతశంకాః । అపగతనివారణసందేహాన్సత్యః
 సంస్తావయామాసుః సమంతాత్సేవయామాసుః ॥ ౧౧౧ ॥

{ యదజ్ఞీయో గాజ్జగతాంత్రయాణాం మన్దాకినీ మాన్యతమా బధూవ
త్రయాపి సంభావ్యతమా తదాసీత్కృష్ణేన సా తేన కృతావగాహః }

వ్యా || యదజ్ఞీ || మందాకినీ గంగా యదః ప్రయోగాత్ యత్పా
పంపరాత్ త్రయాణాం జగతాం మాన్యతమా పూజ్యతమా బధూవ |
సోకృష్ణేన తదా కృతావగాహః కృతజలక్రీడా సాయమునాతయా మం
దాకిన్యాపి సంభావ్యతమా అతిశయేన పూజ్యా ఆసీత్ పదాంబుజమాత్ర
పంపరాత్ సర్వానయవనంపర్కా-తిశయితపవిత్రతా హేతురితి భా
వః || కృత్యావాం కింకారి వేతి వైకిల్పికీతయేతి తృతీయా || ౧౦౧ ||

{ అథోపచా గానుపపాదయంతి దవ్యేన దేహేన దినే శకన్యా ఆనర్చ
పాదార్పితరత్నపుష్పగోపీసఖః గోపీనాం సఖాయం గోపకుమారమాద్యం || ౧౦౨ }

వ్యా || అథోప || అథ భగవతో జలక్రీడానంతరం దవ్యేన దివిభజన
దహేన ఉపచాగాన్వాసా గంగాదీనుపపాదయంతి ఆహరంతి దినేం
క్రీడాన్యాయమునా గోపీసఖః గోపీనాం సఖాయం గోపకుమారరూపమా
ద్యంతి దిపూరుమంభగపంతంపాదార్పితరత్నపుష్పసతి ఆనర్చనమ స్కా
రాదిభిః పూజయామాన || ౧౦౨ ||

{ సరిద్భిరన్యాభిరపి ప్రభావా శ్చాగ్రయేణ గోపీతనుమా శ్రితాభిః తో
షాదుదన్వత్సుతయోపభోగ్యస్తాయోపచారేణ విభుస్సిషేవే ౧౦౩ }

వ్యా || సరిద్భిరితి || ఉదన్వత్సుతయా శ్రియా ఉపభోగ్యః విభుః కృ
ష్ణః ప్రభావాత్స్వస్య మహిమా గోపీనాం తనుమా శ్రితాభిరన్యాభిరపి
సరిద్భిః తోయోపచారేణ జలక్రీడా రూపేణ ఉపచారేణ తోషాత్ మా
హాత్ సిషేవే సేవ్యతే స్థకమణిలిత్ | యమునాయాం నిత్యం భగవ
తో జలక్రీడాం దృష్ట్వా తదితరా అపినద్యః గోపీతనుమా శ్రిత్య జలక్రీడ
యాసిషేవిరభిష్యత్ప్రేతౌస్తాయే నేతి వ్యజ్యతే || ౧౦౩ ||

{ శముత్తరగతం సరితః ప్రవాహాదుత్తారకం పంకమయా తృయోధైః |
మరుత్ప్రియై క్రావసనాంగరాగై రాకల్పయన్నప్పరనస్తదప్రేతః }

హ్య||తమితి|| పంకమయాత్పావరూపాల్ || ౧ || పంకోస్త్రీకదళమైన
సోరితివైజయంతి పయోధెన్మముద్రాల్ సంసాగాదుశ్శారకం సరితఃప్ర
వాహమత్తరంగం తంకృష్ణంమరుత్ప్రియుకాః దేవైఃప్రేరితా అపరసః
తదస్త్రైఃకృష్ణోద్భితైఃవసనాంగరాగైః వాసాభిరనులేపనైశ్చ ఆకల్పయ
న్నాభూషయన్ || ౧౧౪ ||

వ్రజాంగనాశ్చత్రిదశాంగనాభిఃప్రసాద్యమానాబహుమానపూర్వం |
రమానహీయప్రణయానురూపాంసంమాననాంపాధుజనేష్వపిందక

వ్రజాంగనాభిః||త్రిదశాంగనాభిః||స్వరూఢిః||బహుమానపూర్వం||కృ
ష్ణప్రియాభిః||తాత్పర్యం||ప్రసాద్య||నాః||వాసో||గంగాదభిః
పరిషక్రియమాణా||వ్రజాంగనాశ్చ||సాధుజనేషు||ఋష్యా||పురమాస
హీయప్రణయానురూపాంభావత్||స్నేహానురూపాం||సంమాననాం
పూజామవిందన్నలభంత||భగవత్పరిగ్రహాదృప్యాదయోపి||గోపరమణీ
ర్బహుమేనిరతిశ్యథన్ || ౧౧౫ ||

{ విహృత్యగే స్థితావ్రజసముఖేనైవ క్రంగవాంస్తేలచనాన్నిష్పత్తం |
{ ఉపాద్రవతక్రశ్చిదరిప్తనామా కైలాసపర్యామణమఃకకుర్ధాన్ || }

వ్యా || విహృత్యైతి || తస్మిన్కృష్ణేవిహృత్యగోపికాభిస్సహకీర్తి
త్వావ్రజసంముఖేనవ్రజాభిముఖేనతి అరిప్తనామాఅరిప్తసంజ్ఞః కైలా
సపర్యామణమః కైలాసతుల్యమూర్తిః కశ్చిత్కకుర్ధాన్సృషభఃకైల
వనాల్ గోవధానస్య కాననాల్ నిష్పత్తం వాంచకం సమూహ
ముపాద్రవత్ అభ్యధావత్ యద్యపి యథాముఖ సంముఖస్యదగ్ధ
నః ఖిణ్ణతీసూత్రేణ సంముఖశబ్దాల్ దశానాథేఽపిస్యయోవిహితః
దశానశబ్దశ్చ దృశ్యతే స్థిర్నితతరశాన్దిః ప్రతివిభాజితయజ్జగత్సృ
జన్మతః తథాప్యపచాగాదిహఅభిముఖమా త్రపరిత్వబోధ్యం | అథ
వావ్రజాభిముఖే సూయగచ్ఛన్ అవయవనేమన్ ల్యాద్వగ్రజసంముఖానా
మానశావత్ ప్రతివిభాజితయాదశానయోగ్యోభవతి జేవ ఇతి
ముఖ్యాథాపరత్వమనునంధేయం || ౧౧౬ ||

ని రాగ్రవజ్రేణ విదారయన్ త్వాం విషాణనిర్భిణ్ణ విమానమూలః | దుర్వా
రవేగోదదృశేన మా రాష్ట్రత్యోరుపక్రాంతమహామహాక్షః || ౧౧౫ ||

వ్యా || ఖరేతి || ఖరాగ్రమేవ వజ్రంకులిశంతేన త్వాం విదారయన్
పాటయన్ విషాణనిర్భిణ్ణ విమానమూలః అభిమాగ్నపర్యంతమున్నత
త్వాచ్ఛృంగవిదళితదేవయానమూలభాగః దుర్వారవేగః అనివార్య
రభసః మృత్యోరుపక్రాంతమహః గోకులసంహరణోద్యోగేన మృత్యో
రారబ్ధకల్యాణః సమహాక్షః మహానుతూలచతురేత్యాదినామహాక్షశ
బ్దోద్వృత్యయాంతోనిపాతితః దూరాద్దదృశే దూరాద్దృష్టః || ౧౧౬ ||
శృంగావరుణైశ్చ కప్రైః ప్రకీర్ణావృషాంతరైరాశువిముక్తమాగ్నం ।

ప్రజంతదావిప్లుతగోపవర్గం కృత్వా సకృష్టాభిముఖోజగామ || ౧౧౭ ||
వ్యా || శృంగేతి || తదాసవృషభః ప్రజంగోష్ఠం శృంగావరుణైః
విషాణభగైః శకప్రైః ప్రకీర్ణాం వృషాంతరైః అన్యేవృషాః వృషాం
తరాణి సుప్సుపేతినమాసః । తైరాశుశీఘ్రం విముక్తమాగ్నం త్యక్త
మాగ్నం విప్లుతగోపవగ్నం ఉపమృతగోపసంఘంచవ్రజంత్యక్త్వా కృ
ష్టాభిముఖం యథాతథాజగామ || ౧౧౮ ||

{ తమాపతంతం ప్రతినంజిహానో నిహ్రోద విత్రాసితదీనధేనుం । వి
షాణయుగ్గ్రహణేన శౌరిశ్చ కేరినిష్ఠిడితపీనకంతం || ౧౧౯ || }

వ్యా || తమితి || నిహ్రోద విత్రాసితదీనధేనుం నిహ్రోదేన హంఘ
రవేణ విత్రాసితా ఉద్యేజితా దీనాః కాతరాధేనవోయేన తమాపతం
తం ఉపర్యాగచ్ఛంతం తం వృషం ప్రతినంజిహానః ప్రత్యుగ్గచ్ఛన్
శౌరిః విషాణయుగ్గ్రహణేన వినిష్ఠిడితపీనకంతం ఉన్మృడితపీవరకం
తంచ కేరి విషాణయుగ్గ్రం గృహీత్వా కంతవరావతానైన మారయా
మాసేత్యథః || ౧౨౦ ||

{ అవహత్యదుజ్జాయమరిష్టదానవంజగతామరిష్టమివ జాతవిగ్రహం
ప్రజనద్భిరద్భుతవిహారతోషితైస్సరస తమైరపినమం నతుష్టువే ||

వ్యా|| అపహత్యేతి|| సకృష్టః మజ్జాయం జేతుమశక్యం చాతవిగ్రహం
 ఉత్పన్నశరీరంజగతామరిష్టం అశుభమివస్థితం|| ని|| అరిష్టావాయసే నింబే
 గోరసేనిరువద్రీవెక్లిజేవణే చచిహ్నాచమధ్యేతామ్రే శుభాశుభేతి
 వైజయంతీ|| అరిష్టేతుశుభాశుభేతిత్యమరః|| ఏవంభూతం అరిష్టదాననం అ
 రిష్టనామకమసురమపహత్య చాత్వా అద్భుతవిహారతోపితైః ఆశ్చర్యక్రీ
 డితేనసంతోషితైః ప్రజేసేదంతీతి ప్రజనద్భిః ప్రజన్తైః గోపైస్సురస
 త్రమైః సురశ్రేష్ఠైః పి నమంతుల్యకాలమేవతుప్తువే స్తుతః || ౧ || శ్రీ
 యాదవాభ్యుదయే|| పుష్కలప్యాత్సత్తమశ్చాతిహోభనఇత్యమరః || ౧౨౦ ||
 { అన్యైరవ్యసురమలిన్లుచైరనైకే రాతంకాన్ స్థిరచరసూతిభిః | }
 { ఏసూతాన్ గోపానాం ప్రతివిదధేగవాంచకాలేరామేణస్తుత || }

చరితౌరథాంగపాణిః || ౧౨౧ || * * * * *

ఇతిశ్రీకవితారికసింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య
 శ్రీమద్వేంకటనాథస్యవేదాంతాచార్యస్యకృతిషు
 యాదవాభ్యుదయే కావ్యరత్నావళిప్రథమస్కంధః

వ్యా || అన్యైరితి || రథాంగంపాణౌయస్యసకృష్టః ప్రహరణార్థే
 భ్యఃపరే నిష్ఠానప్రమ్యావితిసప్రమ్యాః పరనిపాతః స్థిరచరసూతిభిః స్థా
 వరజంగమజన్తభిరన్యైతపి అనేకైః అసురమలిన్లుచైః అసురరూప్తైః
 హోరైః కపిత్థాజగరాదిభిః || ౧ || చార్తేకాగారికస్తేనదస్యతస్కర
 మోషకాః || ప్రతిరోధివరాస్కండిపాటచ్చరమలిన్లుచాఇత్యమరః ||
 ప్రమాతానంపాదితాన్ గోపానాం గవాంచాతంకాన్ భయాన్ ||
 ౧ || రుగ్భీతికాపెష్వాతంకఇతివైజయంతీ || కాలేతస్యప్రాప్తకాలేరా
 మేణస్తుతస్సా ప్రతివిదధే ప్రతికరోతిప్త || ప్రహర్షిణీవృత్తం || ౧౨౧
 ఇతి త్రిమద్భరద్వాజకులతలకవిశ్వజిద్యాజిశ్రీరంగరాజాధ్వరి
 వరసూనునా అప్పయ్యదీక్షితేనవిరచితే యాదవాభ్యు
 దయవ్యాఖ్యానేఽష్టమస్కంధః

శ్రీరామాయనమ్:

అథనవమస్కంధప్రారంభః

{ అథభోజవర్జితృతైరవతారంభువినారదాన్తునైః | శ్రీ }
{ తవానతిదేవదానవంశ్యధయాపీతవిషాపమోభవత్ || ౧ || }

వ్యా || అథేతి || అథ అరిష్టవధపర్యంతకృష్ణచరితానంతరంభో
జపతిః కంసః అతిదేవదానవంశౌర్యాదిభిః దేవదానవానతిక్రాంతంజ
గత్పతేః పురుషోత్తమస్య భువిధూలోకే అవతారంనారదాన్తునైః శ్రీ
తవాన్ అసురాణాం శాస్తాపురుషోత్తమఏవ ననుదేవసుతరూపేణావతీ
ర్యనందగోకులే వసతీతి ఆకణికతవాన్ నావ్యధయా దుఃఖేనపీతవిషో
పమోభవత్ పీతగరళతుల్యోభవత్ నిపీతగరళవద్భృశంపర్యతప్యతే
త్యథః | వియోగినీవృత్తం || విషమేనసజాగురున్సమేనభరాలోధ
గురుర్వియోగినీతి అథానమవృత్తైలక్షణాత్ || ౧ || ...

{ నిహతావృధుకేనపూతనాశకటంతస్పరివతికతంమహత్ |
{ కకుభద్వితయంనిపాతితం ప్రహితఃకాపినిపీడ్యకాళియః || ౨ || }

వ్యా || అథాన్యపరితప్యమానస్యచింతాంశ్లోకచతుష్టయేనాహ
నిహతేతి || వృధుకేనబాలకేన సతాకృష్ణేన పూతనానిహతాత్మనారా
సురరూపతయాప్రసిద్ధంమహత్ ఉరుశకటంపరివతికతం కకుభద్వి
తయం అజుకనవృక్షయుగళం నిపాతితం | కాళియోనాగరాజః నిపీ
డ్యకాప్యవిజ్ఞాతేప్రదేశే ప్రహితః నిరస్తః | వృధుకేననతైత్యన్యవిష
భృగ్వింధ్యనమోవిదారితఇత్యేణావత్పర్యంతమనుషంగః || ౨ ||

నచగొముఖవర్ధనోదధేగమితఃక్రౌదమరిష్టపర్వతః | ప్రి

ధితశ్చబలఃప్రలంబజన్నిధనంధెనుకదానవౌగతః || ౩ ||

వ్యా || నచేతి || కించేతిచాధః | సః ప్రసిద్ధః తథామహత్తయాలను
భూతోవాసగొముఖవర్ధనఃగోశబ్దఃముఖంప్రారంభోయస్యవధానతే

12

సవ్యాఖ్యానై యాదవాభ్యుదయే

బ్రహ్మ సగోవధః సత్తా శబ్దా చ కమిదంపదమథే గిరా వుపచరితం | దధే
దధే | కమణిలీల అరిష్టపర్వతః అరిష్టాసురపవ పర్వతః క్రౌదం
గమితః చూడంప్రాపితః కించులబలభద్రః ప్రలంబజిత్ ప్రలం
బాసురస్య జైతాప్రథితః ప్రఖ్యాపితః | ప్రలంబజిదిత్యతిమాత్రమగ్రజే
సంపాదితం తద్వధోప కృష్ణస్యైవ మహిమ్న తిభావః | అతపవకృష్ణ
మహిమవణానప్రస్తావేభాగవతం || ప || ప్రలంబంఘాతయిత్వోగ్రం
ఖలేనబలశాలినా | అమోచయద్వృజపశూకాగోపాంశ్చౌరణ్యవహ్ని
తః ఇతి || ప్రథితఇతిన్యంతాల్ల-మణిక్తః | ధేనుకదానవః ధేనుకా
సురోప నిధనం నాశంగతః గమితః | అంతభాకవితన్యతోకయంశబ్దః |
అన్యథా ప్రకృమభంగావతైః | అనుషద్యమానస్యవృథుకే నెత్యస్యాన
స్వయాపత్రేశ్చ || ౩ ||

దవహవ్యవహాశ్చజగ్రసేవిషధృగ్వింధ్యసమోవిదారితః

ఇతి నామవిజృంభణోరసోరలమేక్షకమలాఘ్యశాస్త్రితే॥౪

దవేతి॥ కించదవహవ్యవహాఃదవాగ్నిఃజగ్రీసేగ్రస్తఃవింధ్యనమఃపిం
ధ్యాచలతుల్యోవిషధృత్అజగరోవిదారితఃవిదళితఃక్వచిన్తుంజాటవ్యాం
గోపాన్పశూంశ్చ పరివృత్యజృంభితోదవాగ్నిః భగవతాముఖేన పీత
ఇతి । క్వచిద్భగవంతంగ్రసితుమజగరరూపేణముఖంవ్యాదాయమాగ్నే
తయానాం ఘాసురఃతన్తుఖంప్రవిశ్యగళప్రదేశేతతోవ్యధికప్రమాణం
ప్రవృద్ధేన భగవతావిదారితఇతిచ భాగవతేకథా ॥ ఇత్యేవంప్రకారే
ణరిపాః కృష్ణస్య విస్మంభణే ఉపచయేఅలంఘ్యతాస్థితే అతిక్రమితుమ
శక్యతామాస్థితేనతి ఏకైకం పూతవాదినిగ్రహ గోవధఃసోద్ధరణాదిక
మేకమేవాలంపర్యాప్తం పృథుకభావవిషవితాదృశాని కృతవతోస్య
మాదృశనిగ్రహోపీషత్కరఇతి నిశ్చేతుంపర్యాప్తమితిభావః ॥ ౪ ॥

బహుభిః కిమిహ ప్రతర్కితైః బలినస్సృతసిథావతోవిధేః

యదతితమతీతమేవతత్కరణీయంపునరాణుతిక్షమం॥

వ్యా || అతీతచింతావ్యధేకతి మత్వాభావికార్యం నిశ్చినోతి । బ
భరితి || బహుభిః నానాప్రకారైః ప్రరరితైర్విత్తకైః రిహ సమ
కింకిం ప్రయోజనం నకిమపీత్యథాః । బలినోబలవతః ధావతోతి
గీనగచ్ఛతః విధేదేవస్యస్మాతసిసంకల్పప్రవాహేయత్కార్య మ
మతిక్రాంతం తదతీతమతిక్రాంత మేవజైవవశాదతితేకేనాపి ప్రతి
మంనశక్యత ఇత్యథాః యథావేగవిశిష్టమహానదీప్రవాహ అతీ
జలాదికం ప్రత్యానేతుం నశక్యతే తద్వదితిభావః । తహి౯తూష్ణిం
నుతామిత్యత్రాహ ॥ కరణీయమితి ॥ ఆయతిక్షమంపునః ఆగామికా
యోగ్యంతు కరణీయంకతావ్యం బుద్ధిమతాకార్యమిత్యథాః ॥ ౫ ॥

ఇతివిప్రతిసారవిహ్వలః స్వయముద్ధాపితమృత్యుచోదితః

ప్రతిహంతుమియేష చక్రిణః శలభోదీప్రమివాశుశుక్షణం॥

వ్యా || ఇతితి || ఇత్యేవం ప్రకారేణ విప్రతిసారవిహ్వలః వశ్వా
వేనవిక్లబః॥ని॥వశ్వాత్రాపానుతాపశ్చవిప్రతిసారఇత్యపీత్యమరః ఉ
పితమృత్యుచోదితః కమనశాదుత్పాదితాంతకప్రేరితః కంసస్స
మసాతూత్ స్వాత్మనైవచక్రిణం కృష్ణంప్రతిహంతుంజిమాంసేతుమి
శుషకఇవ శలభఃపతగః ఉద్దీప్తంజ్వలితం ఆశుశుక్షణంఅగ్నింయథా
గంగః ప్రదీప్తాగ్నినాశబుద్ధ్యా అగ్నౌపతా స్వయమేవ నశ్యతి తద్వ
మసాపి స్వనాశాథామేవ కృష్ణహననెవ్రవవృతఇతిభావః ఉవమా
ంతారః॥ ౬ ॥

దివసాంతదివాకరోపమశ్వసితా దోర్భిత జీవితస్థితిః ।

భయపిన్దయరోషకర్బురస్సశిరఃకంపమవతాయత్క్షణం

వ్యా || దివసాంతేతి || దివసాంతదివాకరోపమః దివసావసానసూ
ర్యఇవసప్తజనకః శ్వసితాందోర్భితజీవితస్థితిః శ్వసితవన్నశ్వాసవత్
అందోర్భితాడోళాయితాజీవితస్థితిః జీవనవృత్తిర్యస్యనతథోక్తః ఆనన్ము
మరణఇత్యథాః భయపిన్దయరోషకర్బురః శిశుతాయామేవ కృష్ణే

వశూరాహతాః మమకథమతిభయం తేనైవ విస్తయశ్చ మయివిద్య
మానవీన నందగోపాదిభిరేవంకారితమితిరొషః కోధః ఏతేశ్శబలి
తః నానావస్థాంపాప్రతిత్యథాఃస కంసః క్షణంశిరః కంపమవర్తయ
త్ కృత్యాకృత్యపివేకాంధతయాశిరః కంపమేవకృతవానిత్యథాః ॥ ౭ ॥

నచదానపతింసమాదిశన్భవతోజీవతుభద్రసౌహృదం ।

అజితేనజిఘాంసితస్యమేభజసాహాయకమాత్మరక్షణే ॥

వ్యా॥ స ఇతి॥కించ న కంసః దానపతిమక్రూరం సమాదిశత్వక్య
మాదిత్యాత్మక్తవాన్ హాభద్రమంగళసగ్రీద భవతస్సౌహృదంసుహృ
త్సౌజీవతు చిరంతిష్ఠతుమన్నియోగాకరణేమన్నిగ్రహవిషయత్వాత్తవ
సౌహృదం నశ్యేసిన్యథాః కోవాఆదెకోమయానుష్ఠేయః యస్యాద
రణేన సౌహృదంజీవతితంవదేత్యత్రాహ అజితేనైతి అజితేన కనాపి
జేతుమశక్యేన కృష్ణేన జిఘాంసితస్యహంతుం విషయాకృతస్యమేమ
మత్రత్మరక్షణేశరీరరక్షణే సాహాయకం సహాయస్వభజయోపధాన్య
రూపాత్తమాద్వజితీసహాయశబ్దాద్భావే పుష్పిత్వయః ॥ ౮ ॥

అతిమానుషచేష్టితస్త్వయంమధుజిన్తానుషభూమికాంవహాన్ ।

అనురానభిహంతుమీహతేదమనీయోయమరూఢయావనః॥౯॥

వ్యా ॥ అతిమానుషేతి ॥ అతిమానుషచేష్టితః మానుషాధికచేష్టితః
మధుజిద్విష్ణుః స్త్వయంమానుషభూమికాంమానుషమూర్తికాంవహాన్
సురానభిహంతుంఈహతేజచ్ఛతిఈహచేష్టాయామితిధాతుఃప్రయో
గవశాదిచ్ఛాన్పత్తిరపి ఈహతేచేష్టత ఇతివా అయమరూఢయావనప
వదమనీయః బాల్యేప్యేవమతిమానుషాణిచేష్టితానికుర్వాన్ రూఢయా
వనశ్చేత్సర్వధాదమయితుమశక్యోభవేదితిభావః ॥ ౯ ॥

అవిచారితమాశుగమ్యతామధినందావనధంవిహారిణౌ ।

బలవేదజవార్దనౌబలాదుపనెగూభవతాచ్ఛలేనవా ॥౧౦॥

వ్యా ॥ అవిచారితమితి ॥ అవిచారితంయథా తథాఆశుగమ్యతాం

సత్రగంతవ్యం గత్వాచకింకతవ్యంతప్రాహ ॥ అనినందావసథంనం
దావసథేనందగృహే ॥ ౧౦ ॥ గృహేప్యావసథః కియత్తత్యమరశేషః పహరి
శౌవిహారవంతా బలదేవజనాదనౌరామాచ్యుతౌ భవతాబలాత్ప్ర
సహ్యచలెనకేన చిద్వ్యాజేనవా ఉపనయా ఇహనేతవ్యా ॥ ౧౦ ॥

సహనందముభైరశంకితంకరదానవ్యవదేశవంచితైః | అప

రేద్యురిహోపనప్యతాహసురధ్వంసకృదగ్రజాన్వితః ॥

వ్యా ॥ ఛలపక్షమేవావలంబ్య తదుపాయమాహ ॥ సహేతి ॥ కర
దానవ్యవదేశ వంచితైః వాషికకరగానవ్యాజేన వంచితైః నందము
త్తేర్నందప్రభృతిభిః సహఅగ్రజేనబలదేవనాన్వితః అసురధ్వంసకృతో
కృష్ణః అపరేద్యుః శ్వః అశంకితం యథాతథా తన్యమారణేశం శా య
ధానభవతి తథాప్రలాభనం కృత్వేతి యావత్ ఇహమధురాయాం ఉ
పసర్వ్య తామానీయ తాంసర్పతేణ్యం తాత్కమణిలాట్ ॥ ౧౧ ॥

{ ఇతివాచముదీర్యదుర్త్తిస్త్వవధోపాత్త కృపాణికోపమాం । }
{ నపదిప్రజిఘాయకేశినం మధుజిత్పీడనలాభమోహితః ॥ ౧౨ ॥ }

వ్యా ॥ ఇతీతి ॥ దుముతిః దుముద్ధిః కంసః ఇతి స్వవధోపాత్త
కృపాణికోపమాం అగ్రేస్పానథవర్యవసాయితయా స్వవధార్థోపా
త్త కృపాణికా నదృశీంవాచముదీర్య మధుజిత్పీడనలాభమోహితః
కృష్ణబాధనెచ్చయామాధ్యంప్రాపితస్సక కేశినంనామాసురంసపదిశీ
ఘం ప్రజిఘాయ బృందావనంప్రతిప్రకాశాతి స్తతేనవాకృష్ణస్య పీ
డాభవన్విత్యాకయేనేకభావః ॥ ౧౨ ॥

{ సచవాజిమహాసురశ్చగన్ననుబృందావనమద్రీశన్నిభః | సమ }
{ హేషతసంముఖప్రభోరశనిధ్వానభయానః కధ్వనిః ॥ ౧౩ ॥ }

వ్యా ॥ సకేతి ॥ అద్రీశన్నిభః పర్వతసదృశః అశనిధ్వానభయాన
కధ్వనిః వజ్రసంఘట్టనశబ్దభయకరధ్వనిః సప్రకృతోవాజిమహాసురశ్చ
శ్వరూపః కేశినామా మహాదైత్యశ్చ అనుబృందావనం బృందావన

చరగ్ నగప్రభాః కృష్ణస్యనమ్మఖంనమహేషత హేమారవమకరౌ
 ల్ హేషఅస్యకేశజ్జగత్తథౌ వాదికౌ ధాతుః ॥ ౧౩ ॥

{ కులిశోపమదంతపజ్జీకం కుటిలప్రక్షితజాతవిద్యుతం | ఖుర
 ఖండితభూమిమండలంజ్వలదంగస్ఫుటవిష్ఫులింగకం ॥ ౧౪ ॥ }

వ్యా ॥ అథద్వాదసభిః శ్లోకేస్తమేవాశ్వంవణాయతి | కులిశేతి | కు
 లిశోపమదంతపజ్జీకం వజ్రతుల్యదశనావళీకం కుటిలైః ప్రక్షణైః
 జాతవిద్యుతం ఉత్పన్నతటినం క్రూరైరవలోకనైః తద్వస్తీవార్పిజా
 నయంతమిత్యథాః ! ఖురఖండితభూమిమండలం ఖురవిదారితభూ
 వలయంజ్వలదంగస్ఫుటవిష్ఫులింగకం జ్వలంతోగేమస్ఫుటాః స్ఫ
 ష్టావిష్ఫులింగాలగ్నికణాయస్యతం | ద్వితీయావిభక్తీనాం అవమ
 త్యతురంగదానవమితి త్రియోదశే శ్లోకేన్వయః ॥ ౧౪ ॥

{ బడబాముఖవహ్నిదారుణంవిపులావతావిశేషచిత్రితం | ధృత
 సింధుతరంగతాండవంముఖనిష్కాసితఫేనసంప్లవం ॥ ౧౫ ॥ }

వ్యా ॥ బడబేతి ॥ బడబాముఖవహ్నివద్దారుణం భయంకరంవిపులైః
 మహద్భిః అవతావిశేషైః దేవమణిప్రభృతిభిఃచిత్రితం | ధృతంసిం
 ధుతరంగాణాం తాండవంయేనతంనమద్రితరంగవన్నత్యంతమిత్యర్థః
 ముఖేననిష్కాసితఫేనసంప్లవంః శ్మ్యాతఫేనసంఘాతం ॥ ౧౫ ॥

{ క్షితిభేదకృతక్షణైః ఖురైః పటుధీరధ్వనినిజాతాంబుదైః | విద
 ణానమశేషఘాతినశ్శమనస్యేవమృదంగవాదనం ॥ ౧౬ ॥ }

వ్యా ॥ క్షితిభిః ॥ క్షితిభేదకృతక్షణైః ధూవిదళనధృతౌత్సవైః | ని
 తనోవ్యాపావైకల్యే కాలభేదాల్పకలయోః | ఉత్సవేపరతంత్ర
 త్వమధ్యావసరపర్వస్వీవైజయంతీ ॥ పటుధీరధ్వనినిజాతాంబుదైః
 పటునాటిక్షేన శ్రుతికఠినేన ధీరణగంభీరణధ్వనినానిజాతమైః
 ఖురైః | అశేషఘాతినః విశ్వసాంతః శమనస్యయమస్యమృదంగవా
 దనమిద విదధానంకుర్వాణమ్ ॥ ౧౬ ॥

{ ధృతవాలధిధూమసంహతించటులొల్కాశతచండకేసరం | గృ }
 { సీతుంక్షుమంబుధీక్షణాదనుకల్పాశ్రితచండపావకం || ౧౭ || }

వ్యా || ధృతేతి || ధృతవాలధిధూమసంహతింధృతావాలధిరేవధూమసంహతిర్యేనతం । చటులొల్కాశతవత్ చండాడుగాః కేసరాస్సటాయస్యతం ॥ ౧౬ ॥ అలాతముల్కుకంజ్ఞేయములొల్కాశ్వాలాస్యనిగతైతి హాలాయుధః । క్షణాదేవాంబుధీగృసీతుంక్షుమంశక్తం । అతపవానుకల్పాశ్రితకల్పపావకం అనుకల్పమముఖ్యకల్పం ఆశ్రితః కల్పపావకః ప్రళయానలః యస్యతం । ధూమోల్కాసామ్యేపి క్షణాదేవనిఖిలాంబుధిగ్రాసశక్త్యాప్రళయానలాదప్యధికమిత్యధః ॥ ౧౭ ॥

గరుడానిలచిత్తరంహసంగతదూరాంతికమక్రమైఃక్రమైః ము

హురుష్టుతిభిన్నభానగరంనిబిడాస్యాత పయోదకేనరం ॥

వ్యా || గరుడేతి || గరుడస్యానిలస్య చిత్తస్య చరంహవరంహావెగోయస్యతం అక్రమైస్యగపత్ప్రవృత్తైః । క్రమైఃక్రమైః గతదూరాంతికం ప్రాప్తదూరాంతికదేశం అతిదూరంగత్వాపి పునః క్షణమాత్రేణ సమీపగామినమిత్యధః । ముహుఃపునఃపునః ఉష్టుత్యామన్నభానగరం క్షిప్తసూర్యమండలం । తత్పర్యంతముష్టువనంకుర్వాణమిత్యధః । నిబిడాస్యాతపయోదావిద్ధమేఘాః కేసరాయస్యతం అత్యున్నతత్వాత్తస్య కేసరాలభౌముఖ మవలంబమానాఅపి మేఘాన్విశ్యంతీతిభావః ॥ ౧౮ ॥ ...

భ్రమణేకృతసాలమండలంక్రమణేదియువిదియుచస్థితం । నట

స్పర్తిమివాశునతః నెకలితాకాశమివాంగధూననే ॥ ౧౯ ॥

వ్యా || భ్రమణేతి || భ్రమణేక్రియమాణేకృతసాలమండలం విహితప్రాకారమండలం కెగాతిశయాదలాతచక్రవత్సర్వత్ర దృశ్యమానతమాప్రాకారమండలమివ కుర్వాణమిత్యధః క్రమణేక్రియమాణేదియువిదియుచస్థితం విదియుచగ్నేయాదిమచస్థితందిగంతవిశ్రాంతమ్

త్యధః ఆశునతానేక్రియమాణేనటవృత్తిః సతేమవృత్తిర్వతానంయ
స్య తంనటేమకృతనతానాభ్యానమివస్థితం లంగానాం ధూననేక్రి
యమాణే కలితాకాశమివ ఆకాంతాకాశమివ సర్వమేవాకాశంవ్యా
ప్నువంతమివస్థితమిత్యధః ॥ ౯౯ ॥

మధుజద్వహనక్షమాత్తనాదరనిర్భుగ్నఫణేనభోగినా మహు

రున్నమితామయత్నతోనమయంతంసిజభారతఃక్షీతిమ్ ॥ ౧౦ ॥

వ్యా ॥ మధుజక్షీతి ॥ మధుజద్వహనక్షమాత్తనాభగవద్వహన శక్త
దేహేన ॥ ౧ ॥ ఆత్మాజీవేచ్ఛతో దేహభిశ్చమరశేషఃభోగినాఫణినాశేష
ణదరనిర్భుగ్నఫణేన భారానిశయాదీషదవనతఫణేన సతామహురున్న
మితామయత్నంభితాంక్షీతింసిజభారతః స్వభావేన అయత్నతోనమ
యంతం అనెనాన్యసర్వాతిశౌల్యాధారఉక్త ॥ ౧౦ ॥

అచలక్షీతినంధిభేదనైరనిలసంధవిభాగభంజితైః బధిరీకృ
తనిజకరశ్రుతింబహుభిస్సంభ్రమహేషితోమిభిః ॥ ౧౧ ॥

వ్యా ॥ అచలైతి ॥ అచలక్షీతినంధిభేదనైః అచలానాక్షీతేశ్చయే
సంధయః సంఘటనానితేషాం విభాగస్యభేదస్తేగ్నియోజితైః ॥ ౧ ॥ సంధి
ర్భేదేష్టాలతాయాంభాగెసంఘటనేపిచేతివిశ్వః ॥ అనిలసంధవిభాగ
భంజితైః అనిలస్యజ్యోతిశ్చక్రిమాకాశేభ్రమయితః అవహద్భ్యులన్యయే
సంధాః పూర్వాహః అవహవివహనా హనువహప్రవహోద్వహపరివహ
ఖ్యాః తేషాంవిభాగస్యభేదస్తేస్సర్వానేకీకుర్వాణైరితిభావః ॥ బహుభిభా
హురైః సంభ్రమహేషితోమిభిః స్పృరయాకృతై హేషారవతరంజైః
హేషారవవరంపరాభిరితయావత్ ॥ తైః బధిరీకృతనిజకరశ్రుతిం శబ్ద
శ్రవణాక్షమీకృతామరిశ్రవణమ్ ॥ ౧౧ ॥

ద్విరదాయుతసాగదుదామంద్రుతవిద్రావితదిచ్చతంగజం అ
సురాదిభిరప్యనాస్థితం సురసేనాపరభాగదశికానమ్ ॥ ౧౨ ॥

వ్యా ॥ ద్విరదేతి ॥ ద్విరదానాంగజానాం అయతన్య దశసహ

స్రస్య సారేణ తేన మదామం । దురతవిద్రావితాః శీఘ్రం పలాయ
తాః చిచ్ఛతంగజాది రాపదాదయోయోనతా । అసురాదిభిస్త్వయాజ్యై
రపి అవాస్థిరమనారూఢం తేషామప్యవశంపదమితియావత్ । సురసే
నాయా అస్తాస్థయేన ప్రతినివృత్యపలాయమానాయా అపరభాగదగ్ని
నం వృన్తభాగదగ్నినమ్ ॥ ౨౨ ॥

ప్రతికాయమివాసురశ్రియః ప్రథమాకల్పమివాంతకభువః ।

పరిసరికామివామరశ్రియః ప్రతిఘస్యేవమహోత్సవంనవం ॥ ౨౩ ॥

వ్యా ॥ ప్రతికాయమితి ॥ అసురశ్రియాః దైత్యలత్యైః ప్రతి
కాయమివ ప్రతివిరుద్ధమివస్థితం తత్సదృశమితియావత్ । అసురశ్రియ
థా అసురాణాం ప్రమాదకరౌచి తద్వత్తేషాం ప్రమోదకారిత్వా
త్తత్సదృశ్యం । అంతకభువః ప్రథమాకల్పమివ ముఖ్యమండనమివ
స్థితం । అకల్పాయథాకౌభాం కరోతిపరంలాకసంహారేణ కుపితస్య
మృత్యో భుక్తికుటేసాస్థిల్యాపాదనేన శోభాకరమిత్యర్థః ॥ అమర
శ్రియః పరిసరికప్రతికాయమివస్థితం వాశకమిత్యర్థః ॥ ౨౩ ॥ సువర్తః
పరివర్తః తయో నుశాంతౌ జగద్వివాశశ్చ । కల్పాతస్సంనుప్తిస్సం
హారస్సాన్త్యస్తావశ్చ మత్తతి హలాయుధః । ప్రతిఘస్యకౌరధస్యనవ
అననుభూతచరం మహోర్స్వమివస్థితం ॥ యథాతాదృశముత్సవమా
సాన్యజనః కృతార్థాః ౧౭౨ । ఏవమేన మాసాద్యఫలశిరస్కతయాకౌ
వస్య కృతార్థాః సావాత్తథోత్పేక్షా ॥ ౨౪ ॥

ఉపమానమివాత్తనస్త్వయంప్రతిమానేపిసమేనమత్సరమ్ । అ

వలేపమివాత్తవిగ్రహంద్విషమశ్చాతమివమృతోదితం ॥ ౨౫ ॥

వ్యా ॥ ఉపమానమితి ॥ ఆత్తనస్త్వస్త్వయమేవోపమానమివస్థితం
ఉపమాయాభేదగర్భాత్త్వాత్ స్వస్యస్త్వయమాపమానత్వాభావేపి ఉ
పమానాంతరరాహిత్యాత్తథోత్పేక్ష్యతఇతి తదథాజనకారః । ప్ర
తిమానే ప్రతిచింబేపి సమేనద్యశే సమత్సరంఉపమానాంతరాసమ్మి

మృత్యుం క్రేనుత్యన్యాయసిద్ధం | ఆత్మవిగ్రహం మూర్తం అవలెచంగవః |
 వస్థితంతద్భూత్వా తథోత్పేక్షా దుక్రతో దితం యుడిత్యావిరూపశండ్విః
 తాముత్పాతం అగిష్టసూచకం వికారమివస్థితం తద్భూతకత్వాత్తథో
 త్పేక్షా || ౨౪ ||

అచమత్కృతపంచవక్త్రకంకృతమన్త్యేరిహదుష్టనత్వకైః | అ

పనపితగోకులంభయాదభిలీనస్థలగోపయాధవమ్ || ౨౫ ||

వ్యా || అచమత్కృతేతి || అచమత్కృతపంచవక్త్రకం అవిగణిత
 సింహం ఇహజగతి అవ్యైవ్యాఘ్రాదిభిర్దష్టనత్వైః కృతం అలం య
 స్సింహమపి నవిగణయతి తత్రాన్యేషాం వ్యాఘ్రాదీనాం కైవల్యధేతి
 భావః అపనర్పితగోకులం అపగమితగోకులం భయాద్భిత్వా అభిలీనస్థల
 గోపయాధవం అభిలీనమాశ్లిష్టం స్థలం యైః స్థలలీసికృతాగోపయాధపా
 యేనతం అతిభీతాస్తలేలీనాధవంతీతి లోకవ్యవహారః || ౨౫ ||

అచమత్యతురంగదానవం శమయన్తోపగణన్యసాధ్వనం | ౨౬

జహానహరిః ప్రతిద్రవకప్రసభాస్ఫోటితభావితోద్యమః || ౨౬

వ్యా || అచమత్యేతి || తురంగదానవమనమత్యకియానయమితి భ
 ల్లూకృత్యగోపగణన్య సాధ్వనం శమయక తదవమాననేన గోపకులన్య
 భయమవనయకహరిః ప్రసభాస్ఫోటితభావితోద్యమః ప్రసభాస్ఫో
 టనైన బలాద్వ్యత్యస్తకిరతిలాభ్యాం భుజమూలయో రాస్ఫోటనైన
 ప్రత్యాయితతద్వధోద్యమస్సక ప్రజహాన ప్రకషేణహసతిస్త అ
 ట్టహానంకృతవానిత్యథాః || ౨౬ ||

{ విత్తతాయతవక్త్రకందరం ప్రతిధావంతమివాంతకంప్రభుః | }
 { భుజసానుమతః ప్రవేశనాదగమంవజ్రిశవవ్యదారయత్ || ౨౭ || }

వ్యా || విన్మతేతి || ప్రభుః కృష్ణః విన్మతాయతవక్త్రకందరం విన్మ
 తడ్ద్వాటిత ఆయతం దీఘకం వక్త్రమేవకందరో గుహయేనతంప్రతి
 ధావంతమాభిముఖ్యేనధావంతం అంతకంమృత్యుమివస్థితం తురంగదా

నవం భుజసానుమతః ప్రవేశనాత్ విప్యతేవక్తే భుజవర్వతన్య ప్ర
వేశనాత్ అగమంపర్వతంవజ్రః కులిశఇవన్యదారయత్ విదళితవాః॥

{ క్రకశక్తతదారుభేదవత్ సమపాదాక్షిలలాటనాసికే । ద
ధతుఃక్షితికంపమాఘ్నతీశక లేనైంధవదానవన్యతే ॥ ౨౮ ॥ }

వ్యా ॥ క్రకచేతి ॥ క్రకచ ౪ దారుభేదవత్ కరవత్రపాటితకాష్ట
భాగవత్ ఆఘ్నతీవతన సమయే క్షితేరభిహతింకుర్వాణ నమపాదా
క్షి లలాటనాసికే మధ్యేపాటనాత్సమంపాదాక్షిలలాట నాసికంయయో
స్తేనైంధవదానవన్య అశ్వరూపన్య మహాసుగన్యతే శక లేదేనాభాగా
క్షితికంపం దదతుః పతనవేగాద్భూకంపముత్పాదయామాసతుః॥౨౮॥

{ విశరారుభిరన్యవిశ్వతః కలధౌతాచలఖండపాండరైః ।
వితతావృధివీవిదిద్యుతేవిబుధప్రీతిలతాంకురైరివ ॥ ౨౯ ॥ }

వ్యా ॥ విశరారుభిరితి ॥ అస్య తురంగదానవన్య విశ్వతోవిశరా
రుభిః విష్వగ్విసరణశీలైః కలధౌతాచలఖండపాండరైః రజతశైలశక
లేరివపాండరైః విశేషణసామధ్యాకాదస్థిగిరిభిరితి గమ్యతే వితతా
వ్యాస్తా వృధివీవిబుధప్రీతిలతాంకురైః దేవానాంప్రీతివల్లభైః కండ
లేరివవిదిద్యుతేవిద్యోతతేస్త ॥ ౨౯ ॥

{ తదనాధివిధూతిబంధురంవిగతవ్యాధికులంప్రజౌకసాం ।
దమితారిగణేనదీప్యతాయదనాథేనసనాథతాంయయా ॥ }

వ్యా ॥ తదితి ॥ తత్తదాకృష్ణనివాసనమయే విధూతిబంధురంనంశ
దాహృద్యం ॥౧॥ నామంసౌమ్యం ఓధాహృష్టబంధురంపేశలంచ తది
త్యమరశేషః । అనాధమనావ్యాధిగతం విగతవ్యాధిఅపగతామ
యాప్రజౌకసాంకులందమితారిగణేన నిగృహీతారివగేణ దీప్యతా
వ్యోతమానేనక్రీడతావాయదనాథేన కృష్ణేన సనాథతాం రక్షకవ
త్త్వం యయాఅగమత్యథా॥ నకేవలం భగవత్సన్నిధానాదేశ్వర్యన

మృద్ధాశ్చమృద్యమిదమాసీత్ కింతు నకలదుప్తనిగ్రహేణ రక్షితః
ప్యాసీదిద్యుభాః || ౩౦ ||

{ త్వరితం వతదాశ్చఫలకజఃస్వహీశంకంననియోగమాస్థితః |
{ ఏనుజాంతికదృశోన్మిషస్థిరసప్రతిరిచవ్యనింతయత్ || ౩౦ || }

వ్యా || త్వరితమతి || తదాశ్చ స్థిరమయోగమజాంతకస్యైత్యాశ్చైః
కృష్ణస్య దశానమేవోన్మిషః శస్త్రీక స్థిరసంప్రీతిః దృఢాభిలాషః అతః
ఏనస్వహీతం శర్దశానభుటః త్వాల్ స్వస్వస్థాకింననియోగం కృష్ణా
వయనాయ స్రగ్గయనవిషయ- కంసస్యః శశః త్వరితంచ శీఘ్రమే
వాస్థితః అవలంబితవాక్ కృష్ణానయనాయచరిజంగద్భన్నితి యావత్
శ్వఫలకజఃశ్వఫలకత్పితుః జాతః అక్షరః ఇతివ్యచింతయత్ మా
గేనక్షమాం స్రకారేణ చ శయతిస్త || ౩౦ || ...

{ అపి నామశామయిష్క తేచిగమాంజైరిసని రితాద్వలీ | రమ
{ యిష్కయిత్రమేదృశో సఘామారమణీయమాత్మకా || ౩౧ || }

వ్యా || అపినామేతి || నిగమాంజైరిన నిమిశావేదాంజైరినభుటి
తాభగపదాన్పగణావత్త్రోత్ప్రేక్షాస్థలబృందావనస్తలీఅపినామ నిశా
మయిష్కతే కిమపణాకయిష్కతే అపినామేతి సంభాషనాయాం యత్ర
బృందావనస్తల్లాం గమణీయమాత్మకారమణీయపదాధానాం సృష్టి
మాత్మకా|యద్విప్ర్యాతద్వదన్యన్నిమీకయితే శన్తాగృకేతి వ్యవదిశ్యతే
రనభూమాటసందోతకషణః పరమానందరూపఃకృష్ణః మేదృశౌకర్త
ణీరమయిష్క సాస్తలీణినంబంధః || ౩౧ ||

{ భవదుగతదివ్యభేషజైఃప్రచితాంశ్వత్పదవద్భరేణుభిః |
{ ప్రణివశ్యశుభాంవనస్తలీం పరిపూతోభవితాహమవ్యుత || }

వ్యా || భవేతి || భవేర సంసారేణ హేతునాదుగతతానాం ప్రా
కృతభౌగనంపత్తి దరిద్రాణాం దివ్యభేషజైః తద్దారిద్య హారిదివ్యభే
షజైః||౧||నిర్వస్తుమర్విభోవీనోదరిద్రో దుగతశ్చ సౌత్వమరః||తస్యక

క్షస్య పదపద్మరేణుభిః ప్రచితాం అతపవశుభాం శ్రేయస్కరీంవనస్థ
రీం బృందావనధూమిం ప్రణిపత్యాహం పరిపూతోభవితాప్యత వవి
త్రోభవిష్యామి కిం భవితేతి భవితే స్త్రజంతస్య కాలత్రయసాధార
ణస్యాప్యాచిత్యాదిహ భవిష్యదథే వర్యవసానం । అప్యతేతినంభా
వనాయాం ॥ ౩౩ ॥

{ రసమప్రితిమంరసాయనం రమయాచక్షుమయాచ సేవితం । నయ }
{ నేమమకింనుపాస్యతో నరకాతంక నిదానభేదనం ॥ ౩౪ ॥ }

వ్యా ॥ రసమితి ॥ అప్రితిమంరసం అనుపమమాస్వాదనీయం పరమా
నందరూపత్వాత్ రమయాచక్షుమయాచ సేవితం లక్ష్మీధరణిభ్యాం సేవితం
నరకపవతంకో వ్యాధిః తన్నిదానస్య పాపాఘస్యభేదనం రసాయనం
దివ్యాషధం కృష్ణదీప రసాయన త్వే వాధ్యవసితః మమనయ నేపాస్య
తః కింనుపాపా నే ఇతిధాతోః లృట్ ॥ ౩౪ ॥ ...

{ అపిశంఖరథాంగతౌరణధ్వజ వజ్రాంకుశ మశ్మ్యలాంఛనం । }
{ వినివేశయితావిభుస్స పేవిన తేమూర్ధనిపాదవంకజం ॥ ౩౫ ॥ }

వ్యా ॥ అపీతి ॥ న పిభుః శంఖరథాంగతౌరణధ్వజవజ్రాంకుశ మ
శ్మ్యలాంఛనం రేఖాదూషైః శంఖదక్రాదిభిః మహాపురుషలక్ష్మణైరంకి
తం నిజంపదపంకజం పేవినతే ప్రశ్రీయావన తేమూర్ధాని వినివేశయి
తా అపివిన్యస్యతి కింప్రాప్తకాలే లోట్ తద్వివ్యచరణవివ్యాసః ప్రాప్త
కాలః కిమిత్యథః అపీతినంభావనాయామ్ ॥ ౩౫ ॥ ...

{ యదువంశ మసౌనభాజయన్ బహుమా నేన విహరజేనమాం । }
{ భుజపంజరమధ్యయంత్రితః పుష్కకౌద్భాసితనుం విధాస్యతి ॥ ౩౬ ॥ }

వ్యా ॥ యదువంశమితి ॥ విహరజేన అవతరణక్రీడాజని తేన బహు
మానేన యదువంశం సభాజయన్ ఆనందయన్ అస్త్రశూలేభగవతా
వతీర్యబహుమానకృత ఇతియదూన్ సంతోషయన్ అసౌక్యస్థః భుజ
పంజరమధ్యయంత్రితః ఆశ్లేషప్రవృత్తమదీయభుజయుగళరూపస్యపం

జరన్యమధ్యయంత్రితః గాథమాశ్లిష్టస్స గామాంపురకౌద్భాసిరను
విధాన్యతి "పీతి స చానరాథాస్యాధ్యామోరః ॥ ౩౬ ॥

{ శ్రుతిసారభసాన్య మూగిగా సుధయేవైషమ ఖేందుసూతయా |
శమయేదపి రానుంజ్వరి పురుషః పుష్కర లూచనోక్తమ ॥ ౩౭ }

వ్యా ॥ శ్రుతిత ॥ ఏషపుష్కరలూచనః పురుషః కృష్ణః ఖేందు
సూతయా ముఖచంద్రజాతయా సుధయేవస్థితయా శ్రుతిసారభసా
మ్యయాని జనిశ్వానరూపశ్రుతిపరిమళమనోజ్ఞయా అథవాశ్రుతిసార
భమువచారాల్ శ్రుత్యథాం సంస్పృశ్యతే నమనోజ్ఞయా అభిరామ
యానుమసంజ్వరం సంసారతాపంశవయేల్ నాశయేల్ అపివామేని
సంభావనాయాం ముహూర్తాదూర్ధ్వ మేవసంజ్వరశమనంప్రాప్తకా
లం కిమితివ్రజేనేదీయసిసంభవనా ॥ లిజ్జోర్ధ్వమాహూతికకర్షి
తోర్ధ్వమాహూతికే ప్రాప్తకాలేర్థి ॥ ౩౮ ॥ ...

{ అహమస్థితవేతివాదినంప్రణయస్థైరముఖఃప్రసన్నధీః |
విదితైతరవజ్జితోవ్యసావిభుక్కూరపదేతసక్ష్యతి ॥ ౩౯ }

వ్యా ॥ అహమితి ॥ అసావిభుః అహంకరవాస్థితవదీయాస్థితవాది
నం మాంప్రణయేన సౌహృదేన స్థైరముఖః ప్రసన్నధీః ప్రసన్నచి
త్రస్సన్ విదితైతరవజ్జితోపి సర్వజ్ఞస్వాదవిదితరహితోపి హేలక్యూ
రవదతగమనప్రయోజనం తవాస్థిత శరణాగతిప్రయోజనంవాబ్రూ
హీతి చక్షుశిమానుషభూమికానురూపాఽజ్ఞానమభినీయేతిభావః ॥ ౪౦ ॥

{ చిరశీలితచంయమక్రమేర్మతిభిర్యోగదృశాదిదృక్షితం | నిధి
చుచ్ఛగముజ్ఞితావధింపరిపశ్యేయనుహంప్రసంగతః ॥ ౪౧ }

వ్యా ॥ చిరశీలితచంయమక్రమేః బహుకాలాభ్యస్తనియ
మపరిపాటికేయతభిః నిజతేంద్రియైః పురుషైర్యోగదృశాధ్యాన
దృష్ట్యాదిదృక్షిం దిష్టమిష్టనతుదృష్ట అద్భుతమాశ్చర్యం ఉజ్జితావ
ధిత్వైతావధిః నిధిం పరమానందనిధింకృష్ణం అహంప్రసంగతః అనా

ప్రవృత్త్యావగిష్యేయమవలూకయేయం కామచారకారణరూపేతిమం
త్రజేలిజ్ఞేయస్యయోగిదృష్ట్యాదశకనమద్విశ్య దిరంప్రయతమానాతి
శినతంలభంతేతస్యైవ పాతౌద్దేశకనంకంసనిదేశాత్ అన్యార్థకంప్ర
వృత్తపాప్యసి మనుయధేష్టం లభ్యజాతంఅహోమమభాగ్యమితిభావః

{ సదృశా సదృశాంతరొస్థితః సమంతరరహితస్సుమఖస్స
కృష్ణః కరుణాసంఘసుధోర్ధ్వకల్పయా ॥౪౦॥ }

వ్యా ॥ స ఇతి ॥ సదృశాంతరొస్థితః సమంతరరహితస్సుమఖస్స
కృష్ణః కరుణాసంఘసుధోర్ధ్వకల్పయా కృపాసముద్రస్యా వృతతరం
గవత్స్థితయాస్వాగతవాక్య గర్భయావృశా దశకనేన॥సి॥దృగ్దశకనే
లాచ నెనోవిశ్వః । మెకలుషంపాప॥సి॥కలుషంచృజనైనోఘమిత్యమ
రః॥అవహ్నువిశకిం అవనయేగ్నిం ॥ ౪౦ ॥ ...

{ వ్యధితంవృజినెనధర్వన్యావిషయాశీవిషమోహితంచమాం ।
అపిజీవయితావతీన్సతా మమృతాపారనిభైరవేక్షణైః ॥౪౧॥ }

వ్యా ॥ వ్యధితమితి ॥ వృజినేన పాపేనైవ ధన్వవామరుణా ॥౨॥ స
మానోమరుధన్వానావిత్యమరః ॥ వ్యధితంనంతాపితం విషయావహ
శీపిషాః సర్పాఃఅశిషిగంష్ట్రామీం విషయేమామితివిగ్రహః॥సి॥అశీరు
రగదంష్ట్రామీంప్రియ వాక్యాభిలాషయోరిత వైజయంతీ । పృషోద
రాదిత్వాత్సలోపః అథవాఅశీశబ్దః ఈకారాంతస్సర్పదంష్ట్రావాచీత
ధాచ ప్రయోగః॥యోనిధితీకజటాజు టగాథబద్ధోంగోజికతాం॥అశీ
మిషకలామిందోగకంగాంక్లయినీమి వెతిశ్లైః మోహితంచమాంసతాం
పతిః రక్షకః కృష్ణః అమృతాసారసిభైః అమృతధారాసంపాతతుల్యై
రవేక్షణైజీవయితాపి పీణయితాకిం లుట్ ॥ ౪౧ ॥

{ అలమత్రపృథగ్విద్యేఃఫలై రవశాగధ్యనివిందతామమ । వసు
ధావసుచేవదెవకీ తపసామెకమిదంమహాశ్చలం ॥ ౪౨॥ }

వ్యా ॥ అలమితి ॥ అధ్వనిమాగేశకృష్ణామయాద్రప్తవ్య ఇత్యుద్దేశం

వినైవప్రవృత్తావితియావత్ ఇదంకృష్ణహాపం వసుధాయాః వసుదే
స్య దేవక్యాశ్చ తపసా మేకం మహాస్థలం అవశాదవజన్తీయతయ
విండతోలభమానస్య మమకంసనియోగ ప్రవృత్తస్య అత్రప్రజేష్ట
గ్నిదైఃఫలైఃఅలంభలాంతరాణిమాధూవన్ని తినర్వత్రనైరాశ్యంవ్యన.

{ మదభేదగతిమహాబలౌ మధురాలంకరణంవిధిత్సతః | వృజ
యూధపతీవశానుగౌభవితా రౌమమభాగధేయతః || ౪౩ || }

వ్యా || మదేతి || మదేన భేదగతిమహాబలౌ ప్ర
యూధపతీవృజయూధశ్చేష్టా రామకృష్ణామధురాలంకరణం అనయో
ప్రాపణేన మధురాయాః సగర్వాః పరిష్కరణం విధిత్సతః విధాత
మిచ్ఛతః మమభాగధేయతః భాగ్యవశాద్వశానుగౌవశవతిన్తౌ
చ్ఛానురౌధినౌభవితా రౌభవతేలున్తౌ మధురాంధిరీషంతం మామన
రుధ్యగమివృత్తశ్చిన్యథాః యూధపతీశ్చితి జావపిగమ్యేతే || ని || యూధనా
స్తు యూధపతీతి గజప్రకరణే విశిష్టానుశాసనాత్ తతిశ్చ మదభే
దగతి మహాబలౌ వశాయాః కిరిన్యాః అనుగౌగజవన్తౌ మధురం మనోజ్ఞం
అలంకరణం గజమండనం విధిత్సతః మమభవితా రౌమత్సంబంధినౌవ
ద్వశవతిన్తౌ భవితారావిశ్యపి ధ్వన్యతే తతిశ్చాప్రకృతాథాన
ప్రకృతాథే ఉపమానత్వ కల్పనాత్ శబ్దశక్తిమూలాలంకారధ్వనిః
|| ని || వశఆయ త్తతాయాంస్యాద్వౌమిచ్ఛాప్రభుత్వయోరితివిశ్వః | వశ
స్త్రీకణీవలద్యేశ్యుశః || ౪౩ ||

{ కిమకుర్వతపుణ్యమగ్రిమం మహితాస్తేషుధురానివాసినః | కృ
పయోపగతౌనిరీక్షితుంకృతినఃకృష్ణహాలాయుధావుభౌ || ౪౪ || }

వ్యా || కిమితి || మహితాః పూజ్యాః కృతినః సుకృతినః తెలన
భూతాః షుధురానివాసినః కృపయోపగతౌ కృపయానమాగతౌ కృష్ణ
హాలాయుధావుభౌ నిరీక్షితుం అగ్రిమండత్తమం పుణ్యమకుర్వత
త్యుక్తపుణ్యంవినానేతన్నిరీక్షణం గమ్యతఇతిభావః || ౪౪ ||

{ రమయాక్షమయా వమాధవో రమమాణః ప్రతిగమ్యతాంపురీం ।
అపిచర్తదృశోపిమాదృశానవినం వాదయితాన్వవైభవే ॥ ౪౫ ॥ }

వ్యా ॥ రమయేతి ॥ రమయాక్షమయావలక్ష్మీ ధరణీభ్యాంనహర
మమాణః పరమపదాదిషు క్షేదంతాధవః తాం పురీం మధురాపురీమ
భిగమ్యచగుణదృశః చర్మచతుషః జ్ఞానదృష్టివిధురాణా మాదృ
శానపి స్వవైభవే న్వమాహత్యైః షయేలవినం వాదయితాపి అవినం
వాదాణా కితాణా కిముఅవినం వాదశబ్దాత్తత్కరోతితి నిచ యోగినా
హిశ్చితిసిద్ధాంతస్య వైభవంయోగదృష్ట్యాపశ్యంతః తత్ప్రస్వానుభవ
సంవాదంలభంతే ఇహాయచిక్చిష్టస్యా పురీమభిగమ్యబాల్యకోమలెనా
పి వపునా కింపాదనిగ్రహం కుర్వాత్ తదాతౌకిక దృష్ట్యాపశ్యతామే
వాస్తాకం తత్ర స్వానుభవస్య సువాదోభవితైతభావః ॥ ౪౫ ॥

{ అవిరుద్ధభుజాంతరశ్చియ్యావిదిధానోపసుధాకరగ్రహం । ఆ
భిషేకిముపేయివాన గాకిమునాధోభవితాకులస్యనః ॥ ౪౬ ॥ }

వ్యా ॥ అవిరుద్ధేతి ॥ శ్చియ్యాలక్ష్మ్యా అవిరుద్ధభుజాంతరః ఆకాశంత
నక్షత్రలః అసౌక్యప్రళః అభిషేకిముపేయివాణా రాజ్యాభిషేకంప్రాప్తః
పసుధాయాః కరగ్రహం బలగ్రహణం పాణిగ్రహణమిత్యపి గమ్య
తేదిదధానః కుర్వాణః అస్తాకం కులస్యయమవశస్య నాధోభవితా
కిము ॥ ౪౬ ॥

{ అనహిష్టురసహ్యవిక్రమః త్రిజగత్ప్రభాకృచ్ఛమగ్రసేనజః । బల
వాన్బలభద్రకృష్ణయోః వాతద్భిర్బలకినాచరిష్యతి ॥ ౪౭ ॥ }

వ్యా ॥ అనహిష్టురితి ॥ అనహిష్టుఃపరోతా సానహనశీలః అన
హ్యవిక్రమః అవిషహ్యపరాక్రమః త్రిజగతాంత్రాధకృద్భయంకరః
బలవాణా హతధీః మప్తబుద్ధిః ఉగ్రసేనజః కంసః బలభద్రకృష్ణయోః
కినాచరిష్యతి ద్రోహమాచరిష్యతివా ఇతిభగవద్వైభవజ్ఞానవతోప్య
క్యూరస్యస్నేహాతిరేకాదేవమాశంకా హంతేతివిషాదే ॥ ౪౭ ॥

{ అకరోరశిరీషకౌమలైః కథమంగైః ప్రతియాన్యజేహారిః । కు
లశైలకులీనముష్టిభిఃకుటిలై స్సంయతిముష్టిశాదిభిః ॥ ౪౮ ॥ }

వ్యా ॥ అకరోరశిరీషకౌమలైః కథమంగైః ప్రతియాన్యజేహారిః । కు
లశైలకులీనముష్టిభిఃకుటిలై లాఃమహేంద్రాదయః తత్కులావత్యానికులశైలకులీ
నాః । నూ॥ కులాన్యజేహారిః త్యాన్యజేహారిః అపూర్వవదాదన్యతరస్యాం
యన్తకథావిడితైరనూతైః శేషశాదివాసపూర్వవదాదపికులశబ్దాత్
ప్రత్యయానుజ్ఞానాత్ తథానూతాముప్తయోయేషాంతైః కులశైలక
ర్మశతరముష్టిభిరతియావత్ కుటిలైః నృశంసైః ముష్టిశాదిభిః ము
ష్టికచాణూరప్రభృతిభిః యుద్ధస్యమానేన్సహకథం ప్రతియోధ్యతేక
థం తేషాంప్రతియోద్ధృతాం యాన్యత ॥ ౪౮ ॥

{ ఉదయాస్తమహిధరస్తనీచతురంభానిధిమేఖలాంభువం । ఉ
పభోక్త్యతపషకంసజన్మహిమస్సాధమచింత్యతాజనః ॥ ౪౯ ॥ }

వ్యా ॥ ఉదయేతి ॥ ఏకకృష్ణః కంసజర్కంనన్యజేతానాఉదయా
స్తమహిధరస్తనీపూర్వాపరపర్వతావేపిస్తనాయస్యాస్తాం ॥ ౪౯ ॥ అస్తస్త
చరమత్రాభృమనయః పూర్వపర్వతాశ్చమరః ॥ చతురంభోధిమే
ఖలాంచతుర్థామంభోనిధీవాం సమావహరః మేఖలాయస్యాస్తాంభు
వంమహిముపభోక్త్యతే ఇవోంభావనామథాంతరన్యసేన పరిహ
రినహితి అచింత్యతాజనః అతర్కణీయప్రభావన్యదుస్సాధంసహకిమ
పిదుస్సాధం నాస్త్యభిః । స్నేహోదకుశలమాశంకితవతోపి పున
స్సన్యక్తత్వపరాపశాదయంనిణయః ॥ ౪౯ ॥

{ ఇతిసంమతసన్వపారశ్శోషహితస్థైర్నిశానోరధేస్థితః । హ
రపాదరజంపిపిత్రితంప్రజమాసాద్యరధాదవాతరత్ ॥ ౫౦ ॥ }

వ్యా ॥ ఇతితి ॥ ఇతిఉక్తప్రకారేణ సంమతసన్వసారథా యథాసా
రథినా లౌకికరథః ప్రవత్యతే ఏవం సత్వగుణేన కంసన్యనిగ్రహః

కృష్ణస్య విశ్వంభరాధిపత్యాది మనోరథః ప్రవక్ష్యతే ఇతి నత్వస్యసా
రథి త్వేన రూపణం । మహితంపూజితం స్థేమస్తైర్యం యస్యతస్మాత్ ।
మనోరథేస్థిశః నివిష్టః అకూరః హరిపాదరజోభిః ప్రవిత్రితం నజమా
సాద్యగథాదవాతరత్ ॥ ౫౦ ॥

{ నవనీతముఖైరుపాయనై రథనంద ప్రముఖ ప్రకల్పితైః । ఉద }
{ తామభినంద్యసక్కియానభితస్తానగవేషయన్ప్రభుః ॥ ౫౧ ॥ }

వ్యా ॥ నవనీతేతి ॥ అథ అనంతరం నందప్రముఖప్రకల్పితైః న
ందాదిభిరుపనీతైః నవనీతముఖైరుపాయనైః ఉదితాం స్వాచితాం
సత్కియాం పూజామభినంద్యస్తామిత్వా తానభితః నందాదీన్పరితః
అభితః పరిత ఇత్యాదినా ద్వితీయా । ప్రభుంకృష్ణం అమగవేషయత్ గ
వేషయతిస్త ॥ ౫౧ ॥ ...

{ స దదర్శగవామనుష్టవం ముదితం కేశివధేన కేశవం । గతిమ }
{ ప్రతిఘాధ్వయాయినాం గరుడచ్ఛత్ర నివారితాతవం ॥ ౫౨ ॥ }

వ్యా ॥ స ఇతి ॥ సః అకూరః గవామనుష్టవమనుచరం ॥ ని ॥ అనుష్టవ
స్సహాయశ్చనుచరోభిచరస్సమాత్మత్యమరః ॥ కేశినాదైత్యస్య వధేన
ముదితం అప్రతిఘాధ్వయాయినాం అప్రతిఘః అప్రతిహతః అధ్వాప ॥ అ
గ్నిజ్యోతిరహశ్శుక్లవస్త్రైః పాఉత్రరాయణం । తత్రప్రయాతాగచ్ఛంతి
బ్రహ్మబ్రహ్మవిదోజనాః ఇత్యుక్తరూపార్చిరాదిమాగః । తేషాం సర్వేషు
లాకేషు కామచారోభవతీతి తేనాధ్వనాగతానాం సర్వప్రాప్త్యాహత
కామచారశ్రవణాత్ తేనగచ్ఛతాంగతిం ప్రాప్యం గరుడేవ
చ్ఛత్రేణ । స్వపక్షే రాదిత్యమాచ్ఛాద్యోపనందరతానివారితాతవం కే
శవందదర్శ ॥ ౫౨ ॥

{ ఘనసంవృతనారదస్తుతం గమామ్రాతజాంఘ్రిసౌరభం । తరు }
{ తారుణతామ్రవాససంశుభతాపిఞ్చతులాధరద్యుతం ॥ ౫౩ ॥ }

వ్యా ॥ ఘనేతి ॥ ఘనసంవృతేన మేఘూతరితేన నారదేనస్తుతం ।

నిగమైగోకదూపధరైః ఆహూతసిజాంఘ్రిసౌరభః । శరుణాకుణతా
మృవానసంనవారకలూహితాంబరం ॥ ని ॥ తరుణస్సౌన్దర్యవేయూ
నీతివిశ్వః । శుభతాపింధతులాధరద్యుతీం శుభంమంజుప్రశస్తంవా ॥
ని ॥ శుభోమంజుప్రశస్తయోరితి విశ్వః ॥ త పింధతనూలపుష్పంత
త్సృశ్యశ్యకరకంతిశాలింకేశనందనశ్శేతి పూర్వైశాన్వయః ॥ ౫౩

{ అభిలక్ష్య మనుశ్రవేక్షణే రవివర్ణప్రసాదా పింకితైః ॥ ౫౪ ॥
{ రిభూషితబద్ధభూషణంకషలాకౌస్తుభానిత్యధిపానీతం ॥ ౫౪ ॥ }

వ్యా ॥ అభిలక్ష్యమితి ॥ అనుశ్రవో వేదః శుభణం శుభిణవన్తాం
ప్రదర్శకౌ యేషాంతైః । అవివర్ణస్తాఅవ్యర్ణస్తాః హితాహిత క్రమాయే
షాంతైః । కేచిత్ప్రశ్నాతోపి వివర్ణస్యనుషేషా పిండ్వామీతిపాకే ప
తంతి । అతాదృశైః పురుషధా రైస్తా అభిలక్ష్యదోష్టురశక్యం పరిభూ
షితబద్ధభూషణంస్వయం ధారణేన పరిష్కృతం పింధ భరణం । కమ
లాకౌస్తుభాభ్యాం నిత్యంభూషితం ॥ ౫౪ ॥ ...

{ అతిసూర్యసుధాంశు శేషసంనాహా నైరుపమేయ మాత్తనా ।
{ నిబిడాద్భుతరాశిమత్యయంనిగమానామపినిత్యసూతనం ॥ ౫౫ ॥ }

వ్యా ॥ అతిసూర్యశి ॥ అతిసూర్యసుధాంశు త్రేబోయన్యతం । స
మహానేః సదృశాంతరాభావాత్ ఆత్మనైవోపమేయం । అక్షయంబి
డాద్భుతరాశిం । నీరంధ్రాణాం సంలత సంతన్యమానానాం అద్భుత
చరిత్రాణాం రాశిం । నిగమానాం సదాస్వప్రతిపాదనైకపరత్వేనప
రిచితానామపి నిత్యసూతనం । ప్రతిపాద్యమహిమ పారప్రాప్త్య
భావాత్ ॥ ౫౫ ॥ ...

{ ఉపవీణయత స్తమర్భకానుపగాత్మాచుపన్యత్యతశ్చనః । త
{ దవస్థగదర్హభూమికాకాయమిన్ద్రానిన్యమతీనమన్యత ॥ ౫౬ ॥ }

వ్యా ॥ ఉపవీణయతఇతి ॥ నః అకూరః తం కృష్ణముపవీణయతః
వీణయ ఉపగాయతః ॥ సూ॥ సత్కౌపపాశే త్యాది నాఉక్తార్థే జీవ ఉప

గాత్రాణాం నమీషే శారీర గానంతుర్వనిఃఉపశృణ్వతశ్చర్మకాణాం గోప
డింభాణాం తదవస్థతదహాభూమికాణాం గోపాలానస్థకృష్ణాను రూపవే
షాణాం అనన్యమతీతదేక చిత్తాణాం యమినోమన్యత అనన్యపరాయోగి
నపనకేచిచ్ఛగవదనురొధివేషాః గీతన్యత్రవాద్యేస్తం ప్రీణయంతితి
మేనేఇత్యర్థః ॥ ౫౬ ॥

{ శుభతణకకొభితాంతికాః నవిధేతస్యచ ధేనువిగ్రహాః । }
{ అనఘాంగవతీరమన్యతశ్చసితైరన్యనముష్టితాశుక్రిః ॥ ౫౭ ॥ }

వ్యా ॥ శుభేతి ॥ అన్యనవిధేశుభతణకకొభితాంతికాః ప్రశస్తబాల
వత్సాలకృతా ఏకంతాః ॥ ని ॥ సద్యోజాతస్తుతణకకఇత్యమరః ॥ అనఘాం
గవతీరనవద్యావయవాః ధేనువిగ్రహాః శుక్రిశ్చ అన్యశ్చ సితైరిత్థంభూత
లక్షణైశ్చ తీయాశుక్రిశ్చానరూపేణ సముద్భితా అనన్యత । అన్యమ
హతాధూతస్యనిస్ససితమేగదిత్యాదిశుక్రితాయస్య నిశ్వాసరూపతయా
శుక్రిః ప్రతిపన్నాతదేవ ఏగబ్రహ్మకృష్ణాయమిత్యనన్యతేత్యర్థః ॥ అన
ఘాంగవతీత్యర్థః ॥ ప ॥ సబహువీహినిర్వాహ్యభవంతిమతుబాదయఇతి
మత్వభీతయ ప్రశ్నాదానీతేభః సమానాధికరణ పదానాంకదాచిద్భ
హువీహింకదాచిత్కమధారయః సర్వధనాన్యధాభితి వాతీకకకా
రవచనాల్ సర్వధనీనర్వకేశిత్యాదివత్సమాధేయః ॥ ౫౮ ॥

{ ప్రణునావచన క్షిప్రతః ప్రణిధానెనపినానమీక్షితం । హ }
{ రిమద్భుగోపథలనంశ్రిత సర్వాతిధిమాగతోతిధిః ॥ ౫౯ ॥ }

వ్యా ॥ ప్రణునావేతి ॥ అగతః ఆతిధిః ప్రజముపాగతః ఆవేశికః అ
శుక్రిః అద్భుతగోపథేలనం ఆశ్చర్యగోపపహారం శ్రితసర్వాతిధింశ్రి
తాఆశ్రితాః సర్వాతిధయః తపస్విनాయంతం సర్వేబ్రాహ్మణ క్షత్రి
యాదయః అతిధయః మథోక్తాతిధిరతా రేణపూజ్యాయేషామి శృశ్చ
త్యాసర్వాతిధిశబ్దః తపః ప్రధానవానప్రస్థవాచీ ॥ బ్రాహ్మణస్యానతిధిర
బ్రాహ్మణఇతి బ్రాహ్మణానామబ్రాహ్మణాతిధిత్వనిశేధస్య వానప్రస్థజ్ఞ

షయే సర్వాతిథిః ప్రతిషిద్ధవజ్రమితి వ్రతీషిద్ధపతితాదివజ్రం సర్వే
 యామతిథిశ్చభ్యనుజ్ఞానవాపవానాల్ | శృతసర్వాతిథిమితి పా.
 సర్వస్యాతిథిమితి ప్రథమం సమస్య ఇదమశృత్య సర్వాతిథిమితి శే.
 భాగవతవత్సమాన ఆస్థేయః | శృతం వచక్ష్వ క్షీరం హవిర్వాసూ || శృతం
 పాకఇతి క్షీరహవిషాః పాకః పాతనాత్ తత్ర హవిరథః గ్రహణే
 సర్వస్యాపి యజ్ఞేషు పక్వస్య హవిషః భోక్తారమిత్యథః క్షీరాథః గ్ర
 హణే సర్వస్యాపి నందవ్రజేవక్వస్య క్షీరస్య లుంఠనాదివా భోక్తారమి
 త్యథః ప్రణిధానైవ యోగాభ్యాసేన వినైచ సమీక్షితం హరింభ
 క్త్యానన్నతః వ్రణునావత్పూవప్రూహ్యున్నతావితధాతుః ఉపన
 గాదనమాసేపీతి ఇత్సం || ౫౮ ||

{ దురితగ్రహయోగదుఃఖతం త్రిగుణగ్రంథినిబంధ నిష్ఠితం |
 పతితం నిజపాదపంకజే పరిస్పృష్ట్యావృత్తం పుణానిధానమాం || ౫౯ }

వ్యా || దురితేతి || హే పుణానిధాన కృపానిధే దురితగ్రహయో
 గేన దుష్కృతభూతా వేశేన దుఃఖతం త్రిగుణగ్రంథినిబంధనిష్ఠితం
 త్రయోగుణాస్సత్వరజస్తమాంసిగోపవ గుణాస్సూత్రాణి తేషాం గ్రం
 థిరేవగ్రంథిః పరస్పర సంవలనం అశక్యపృథక్కారతాయోగాత్ తే
 న్నిబంధనోద్బంధనం తేన నిష్ఠితం పరతంత్రీకృతం అతఏవానథ
 నివృత్తయే తవపాదపంకజే పతితం మాం పరిస్పృష్ట్యావృత్తం || ౫౯ ||

{ స్వపదస్థనమాశ్రితా జనాన్నయ సేహరమపారవైభవః |
 అతివేలమహోర్ధ్వసంకులే కలుషోదన్వతికర్ణధారిణిః || ౬౦ || }

వ్యా || స్వపదేతి || అతివేలమహోర్ధ్వసంకులే అత్యధ్వావేలాతిలం
 ఘనశ్చ మహాంతః ఊహయః పీడాపవడోమయః తరంగాః త్రైస్యం
 కులే | ని || ఊర్ధ్వస్తరంగే పీడాయామితి విశ్వః | కలుషోదన్వతిదురితసాగ
 రేకణధారితస్సాగరస్య నావికవత్ దురితస్య తారకత్వేన వృతఇతి
 యావత్ | అపారవైభవః అమితమహిమాత్వం స్వపదస్థవం నిజచర

రామేనోదయం ఆశ్రితాః జనాః పారంనయసే ప్రాప్తయసి || ౬౦ ||

{ రమయానహ రాజహంసవత్పరమంధానవిభూషయభవాత్ |
ప్రణిధానవతామపంకిలే పదమేతన్నిదధాతి మానసే || ౬౦ || }

వ్యా || రమయేతి || రమయానహ రాజహంసవత్ రాజహంసేన
హంసవిశేషేణతొల్లంయధాతథాపరమంధామవైకుంఠంవిభూషయభ
భవాత్ ప్రణిధానవతామపంకిలే అసాపే || ౬౦ || పంకఃకదళమపా
పయోరితివిశ్వః | పిచ్ఛాదిత్వానిలవ్ మానసే మనసి పశత్పదం చర
ణారవిందంనిదధాతి | ప్రణిధానగమ్యంతవచరణారవిందంఅనాయా
సాదహం సాక్షాదేవ పశ్యామి అపలోమను భాగ్యమిత్యేతచ్ఛబ్దాభిప్రా
యః రాజహంసోపి రమ మానహపరమంస్వస్మిన్ప్రథామపదంవిభూ
షయభ కదళమరహితే మానసే సరసి పదంనిదధాతీతిభావః || ౬౦ ||

{ అతిరోధిరసానిధిశ్శుతేరనిమేషవ్రతదేశినీదృశోః |
తనుతేననురశతాసకీప్తగణంచిత్తగణంచమశ్శకం౬౧ }

వ్యా || అతిరోధిరితి || హాశాశ అతిరోధిరవ్యవధానేన సాక్షాద్వ
శ్యమానా అసా తావకిశనుః స్తరణం చిత్తగణంచ ఉభయమపి దు
శ్శంకం అశక్యంతనుతే స్తగుణమపినశక్యతే చిత్తగుణమపినశక్యతఇ
త్యథాః స్తరణాశక్యత్వే హేతుగర్భంవిశేషణం శుతేనిరోధిరితి య
తః శుతేరపి నిధిస్త్వస్తరణా ప్రాపకాగ్యా అతో పరిచ్ఛేద్యత్వా
త్ స్తగుణం నశక్యతఇతిభావః చిత్తగణాశ్శక్యత్వే హేతుగర్భవిశేష
ణం దృశోగనిమేషవ్రతదేశినీరే యాపారకమేణ నయనయోఃఅనిమే
షవ్రతదాయిత్యాత్ చిత్తగుణమపి నశక్యతఇతి || ౬౧ ||

{ వ్యపదిశ్యముకుందదేవకీంవిహరంత్యానసుదేవమందిరే |
జనితోసినిజానుకంపఃసూజగతీరక్షణజాగరూకధీః || ౬౨ || }

వ్యపదిశ్యేతి || హేముకుందజగతి సాంలూకా సాంరక్షణజాగరూకధీః
త్వం దేవకీం వ్యపదిశ్య వ్యాజీకృత్య వసుదేవస్యమందిరే విహరంత్యా

నిజానుకంపయా జనితోసి తవావిర్భావే దేవకీవ్యాజమాత్రం లోకరక్షణార్థ మావిర్భూభూషోస్తవనసుదేవగృహం కృతాధీశకతవ్యమితి తద్విషయిణీకృపైవ తద్గ్రహే త్వదావిర్భావహేతురిత్యర్థః || ౬౩ ||

{ భవతోభవనాటికాంవిదక విభవాడంబరిణాంవిడంబినీం |
అనపాయపదాధిరోహణాదపవృత్తౌనపుననివర్తతే || ౬౪ || }

వ్యా॥ భవత ఇతి || విభవాడంబరిణామైశ్వర్యసంరంభవతాం || ౬౩ || ఆడంబరౌ (స్త్రీ) సంరంభ ఇతి యాదవః || విడంబినీం అనుకరణోపహాసకరణీం భవతోభవనాటికాం అవతారేషు సంసారితాభినయాకావిదకజానా పురుషః అనపాయస్యపదస్య పరమపదస్యాధిరోహణాత్ అపవృత్తస్సకలబంధనివృత్తస్సకా పునర్ననివర్తతే ఇచ్ఛాధీనమేవ తవజన్మనతు కర్మాధీనమితి తవజన్మగుహ్యం జానన్నపి పరరూపం జానన్నివముచ్యతే ఇత్యర్థః || ౬౪ ||

{ సుధియస్తవగోపభూమికాంసుభగాంకౌతుకసూతికాంధియాం |
అనువిద్యగతాగ్యభూమికా మధివిందెయరసశ్వరీంశ్రియమ్ || }

వ్యా॥ సుధియ ఇతి || బ్రహ్మానందాస్వాదనపరత్వాత్ శోభనాధిర్యేషాం తే సుధియః ముక్తానిత్యసూరయోవాసుభగాం చక్షుష్యాంధియాం కౌతుకసూతికాం కౌతూహలాత్పాదకాంతవగోపభూమికాం అనువిద్యజ్ఞాత్వా గతాగ్యభూమికాం ప్రాప్తాగ్యస్థానాం పరాం కాష్ఠామారూఢామితియావత్ అనశ్వరీం అవినాశినీం శ్రియంపరమపదే సాయుజ్యరూపాం భోగనంపదం అధివిందెయః సత్యామేకస్యాం పత్న్యాం వివాహంతరం తస్యాం అధివేదః తతశ్చ యథామనశ్చక్షుషారాసక్తికరీం కన్యాం దృష్ట్వా పూర్వపత్నీమధివిందతి ఏవం పరమపదే స్థితాలపి తవ గోపభూమికాదర్శనే దివ్యభోగనంపదమవ్యనాదృత్య సహవరగోపార్భకవత్ త్వత్సహవిహారాయ స్వయమపిగోపభూమికామేవాశ్రయేరన్నితి ముక్తిసంపదోపి త్వత్సహవిహారభాగ్యం

అధిక్యంవ్యసక్తి । అధివిచేయిరితి హేతుమతిలిజ్ సంభావనాయాంవా॥

{ దురితానిభజంతినంక్షయంతప నెనేవ తమాంసిదీవ్యతా హృది }
{ దయానిచయోగినాంత్వయాకుముదానీవవికాసమిందువా ॥ }

వ్యా ॥ దురితానీతి ॥ దీవ్యతా హృది ద్యౌతమా నెనత్వయా హేతునా తపనెన తమాంసివదురితానీ సంక్షయంభజంతి కించ యోగినాం త్వద్భాత్యోగాం హృదయానిచ ఇందునా కుముదానీవ వికాసంతనం దయాపం భజంతి త్వద్భావనాభిలముఖనివృత్తైః పరమానందోల్లాసస్వచ హేతురిత్యర్థః ॥ ౬౬ ॥

గుణతత్త్వవిభూతితత్త్వ తేక్వచిదంశేపి సమాధికత్యజః ।

ఉపమానకలాపికల్పితైరుపలక్ష్యేత జగత్ప్రధానతా ॥

వ్యా ॥ గుణతశ్చేతి ॥ గుణతః గుణైః జ్ఞానవీర్యశక్త్యాదినా విభూతితః విభూత్యా సంపదాచ క్వచిదంశేపి సమాధికత్యజః సమాభ్యధిక రహితస్య తే తవ జగత్ప్రధానతా జగచ్ఛ్రేష్ఠతా ఉపమానకలాపికల్పితైః ఉపమానస్యకలా కలనా కల్పనా తద్విషయైః వితక్తేః ఉపలక్ష్యేత ప్రతీయేత సంభావనాయాంలిజ్ తవగుణతౌవిభూతితౌవా కియత్యప్యంశే జగత్ప్రధానమస్తి నవేతి తస్య తస్యోపమానత్వం పరికల్ప్య వితర్కేషు క్రియమాణేషు సర్వత్ర సర్వధాన్యూనతాదశానా త్ తవసర్వోత్తరస్వప్రతీతిస్సంభావ్యత ఇత్యర్థః ॥ ౬౭ ॥

మహిమాణానవణానౌద్యతాఃపరిమాతుంగుణమేకమక్షమాః ।

త్రైవయేనభజంత్యసీనునిత్వయినాదం యమతామనుశ్రవాః ॥

వ్యా ॥ మహిమేతి ॥ మహిమాణానవణానౌద్యతాః త్వత్త్వహిమపాగరవణానేడద్యుక్తాః ఏకమపి గుణం పరిమాతుం అక్షమాః పరిశ్చేత్తుమశక్తాః అనుశ్రవావేదాఃత్రైవయేనవలసీషునిమహిమామగ్యాదారహితే త్వయినాదం యమతాం మానవ్రతవత్సంభజంతి॥నూ॥వాచియమోవ్రతఇతిభిచ్ఛ్రిత్యయః యతౌవాచొనివతేత ఇత్యాది వాగ

గోచరత్వాది ప్రతిపాదనమే వెహం వాగ్యమనం విషయేతి ॥ ౬౯ ॥

తవ విశ్వవిదో వదామికిం జగదే కాధిపరేణ శామికిం ।

కృపణః పరిపూర్ణః సంపదః కమివాంశం పరిపూరయాన్యహం ॥

వ్యా ॥ తవేతి ॥ విశ్వవిదః సర్వజ్ఞస్య తవకిం వదామి జగతామే కా
ధిపతేః తవకిం దిశామి ప్రయచ్ఛామి కృపణః కుద్యోహం పరిపూ
ర్ణః సంపదః నిరతిశయజ్ఞానేశ్వర్యాది సమృద్ధికన్యతే కమివాంశం పరి
పూరయామి సర్వజ్ఞస్య నతే నివేదనీయమస్తు సర్వేశ్వరశ్వాన్నదాత
న్యమస్తు నచాన్యం పరిపూరణీయమంశం పశ్యామితి భక్తిపారవశ్యా
త్కం చిద్భిక్షేషోః కతాన్యమన్యమపరమానన్యేయమస్తుః ॥ ౭౦ ॥

ప్రకృతేకిమనెన తస్మిన్ భో భవదావిర్భవన్ధలీ పునః ।

పదపద్ధరజగవదిత్రీణాం విదహానాజహానాథవిన్దిషః ॥

వ్యా ॥ ప్రకృతి ఇతి । హృత్ ప్రకృతే ప్రస్తుతే కతాన్యేకి
మనెన మదీయకిం చిత్కారపిచారణేన కి తత్తస్మాత్ భవదావిర్భవన్ధ
లీం మధురాం పునరపి పదపద్ధరజహానవిత్కృతాం విదధానః కుర్వాణ
స్సా విద్విష్యతూక్రా జహీ నాశయ హంతి ధాతోలోకటిసిపి హ
నైజ ఇసిజః నాథే శ్యపి సంబాధనం ద్వితీయవాక్యాన్వయి ॥ ౭౧ ॥

బహుశాఖవిజృంభణో మహానవదాతన సుగంధినాద్యనః ।

యశ సాధవశుప్రసూనవాన్యసంజానమహీరుహస్తవ ॥

వ్యా ॥ బహుశాఖేతి ॥ బహ్వశ్శాఖాయస్య తత్ బహుశాఖావిజృ
ంభణం యస్య సః శాఖాశబ్దేనావాంతరసంతానా విషయేతి మహా
నః అస్తాకం యదుసంతానవీన సంతానమహీరుహః సంతానపదస్య తం
త్రముచ్ఛారణం అవదాతన శుద్ధేన సుగంధినా శోభనగంధేన నకలజ
నహృద్యత్వాత్ సుగంధిత్వోపచారః తవ యశ సా శత్రుజయకీర్త్యా అ
ద్య ప్రసూనవాన్భవతు ప్రసూనేన సురదుమ్రవ తవ యశ సా
యదువంశః సరిష ప్రతోభవస్వగ్గోభః ॥ ౭౨ ॥

త్వరతేరిపురాగతౌతవచ్చయమేవావసరం సమర్పయన్ ।

నతరక్షణకింవదంత్యసానవిలోపంభువియాతుతావకీ ॥ ౭౩ ॥

వ్యా ॥ శత్రుజయస్యావసరశ్చయంప్రాప్తఇత్యాహ ॥ త్వరతత్తి
తి ॥ రిపుః కంఠః స్వయమేవావసరం సమర్పయన్ జయావసరం ప్ర
యచ్ఛన్ తేవాగతౌత్వరతే పవంప్రాప్తేవసరేనాపెక్షణీయమిత్యా
హ ॥ నలే ॥ తావకీ ర్పదీయా నరరక్షణ కింవదంతీ ప్రణతరక్షణవి
షయినీ జనశ్రీః లోకవార్తా సువిలాసనయాతు ఆశ్రితరక్షణార్థ
మేవావతరణం తన్నోపేక్ష్యే యమితభావః ॥ ౭౩ ॥

స్వయదేవసమేయమహంసధేవిమతానాం క్షీతిభారజన్తనాం ।

మృగయామివభావకుంశ్యోమహాతీసమ్మసృజన్తీతాద్యతే ॥

వ్యా ॥ స్వయమిహ ॥ వస్తే స్వేహంవధే సమితై స్వయమేవ సమే
యమహం సమేనాం క్షీతిభారజన్తనాం క్షీతర్భాగకిరంజన్తయేహం
విమతానాం రిపూణాం మృగకల్పనాం మృగయామివభావయంతీ స
మ్మాదయంతీ అగామపరీచమ్పల్ మధురప్రస్థానకూపామహాసం
పత్తిహేతుత్పాత్రైర్గాఢ్యసంయః తే తవ అద్యోపస్థితాసన్నిహితా ॥

శతకోటిసహస్రసారవాన్తథనంప్రాప్స్యతిమాతులస్తవయా ।

వ్యసనంవిపదప్యనేహసావినిపాతశ్చ కన్య కర్త్రిణః ॥ ౭౪ ॥

వ్యా ॥ శతకోటిత ॥ శతకోటి సహస్రసారవాన్ కులిశసహస్రబల
వాన్ తవమాతులః కంఠః త్వయామథనం ప్రాప్స్యతి తథా బలశాలి
నః కథం మథనంభసిష్యతే కథంచ మాతులస్య మథనం కతావ్యమతల
హ ॥ వ్యసనమితి ॥ వ్యసనమనుచిరోద్యోగః విపత్తన్తూలాద్విషదామం
త్రణౌదిరూపా వినిపాతస్తన్తూలం మరిణంచ అనెహసాకాలేన కన్య
కర్త్రిణఃనభవన్ సర్పస్యాపి కర్త్తవశ్యశ్య భవతీత్యథః । తతశ్చ కంఠ
స్య త్వద్రోహరూపం వ్యసనం ప్రాప్తమేవ తన్తూలౌవిపద్వినిపాతౌ భ
విష్యతఇవిభావః ॥ నూ ॥ అంతర్థౌ యేనాగర్భనమిచ్ఛతీతివత్ ఉభయప్రా

ప్రా కర్తణి వక్ష్యే నియమాత్త్వయేతి కతారిత్వతీయా । కర్తృణ్యతి వీ
హ్యదిత్యాదిని ప్రత్యయః ॥ ౭౫ ॥

అభినంహితమాగ్రసేనినాకథితంచక్రమశో వ్యజ్ఞజ్ఞపత్ ।

కులజఃకుటిలాశయోజ్ఞితఃకుశలంపృష్టవతేమధుద్విషే ॥ ౭౬

వ్యా ॥ అభినంహితమితి ॥ కులజోజ్ఞాతరక్మాః కుశలం పృష్టవతే
మధుద్విషే కృష్ణాయదౌగ్రసేనినాడుగ్రసేనసుతేన కంసేన అభినంహి
తం విచింతితం కథితంచ దమనీయాయమరూఢయావనఇత్యాదినా స్వ
ప్రైకథితంచ వృత్తాంతం కుటిలాశయోజ్ఞితః జ్ఞాతీత్వ కంససుహృత్వ
ప్రయుక్తదుష్టాశయరహితస్సకాక్రమశోవ్యజ్ఞజ్ఞపత్ విజ్ఞాపయామాస॥

అపరేద్యురశేషతానయకనహసాగోపగణానయాదవః ।

స్థితమధ్వనిరామకేశవారథమారోపయదగ్యిరంహసం ॥ ౭౭

వ్యా ॥ అపరేద్యురితి ॥ సఃయాదవః అపరేద్యుస్తదనంతరదివసేఅ
శేషతస్సర్వాన్తోపగణానహసానయకనా అధ్వని మార్గేస్థితంఅ
గ్యిరంహసం అనుత్తమవేగం రథం రామకేశవావారోపయత్ ఆ
రోహయతిస్తాసూ ॥ సహఃపాన్యతరస్యామికిపఃఆరోహణన్య గతివిశేష
త్వాత్ గతిబుద్ధీత్యాదినా ద్వికర్తృకతా ॥ ౭౭ ॥

వ్రజతోరథవల్లవస్త్రీయోబలభద్రస్యజనాదనన్యచ ।

అనుదుదుగ్రీవురాశువర్తనీంకురరీకూజితసూచకస్వనాః॥

వ్యా ॥ వ్రజతోరితి ॥ అథవల్లవస్త్రీయః గోప్యః వ్రజతోః వాధు
రాం ప్రతిగచ్ఛతోః బలభద్రస్య జనాదనన్యచేత్యుభయోః వతా
నీం మార్గాం ॥ ని ॥ వతాన్యేకిపదీతిచేతి మార్గాపర్యాయేష్వమరః॥ కు
రరీకూజితసూచకస్వవాః కురరన్య పక్షివిశేషస్యస్త్రీ కురరీ ॥ ని ॥ ఉ
త్కృశకురరౌనమావిత్యమరః ॥ తిస్యాః కూజితన్య సూచకః సాదృ
శ్యాత్ స్తారకః విలాపన్వనాయాసాంతథాభూతాస్సత్యః ఆశు అనుదు
దుగ్రీవుః అనుధావంతిస్త ॥ ౭౮ ॥

{ వ్యలపన్నితి బాష్పగద్గదం విరహారంభ విషాదవిహ్వలాః । }
{ వలయైః ప్రియవత్కృతపాతిభిః క్షతపుష్పాభవఘుర్తవీరుధః ॥ }

వ్యా ॥ వ్యలపన్నితి ॥ విరహారంభవిషాదవిహ్వలాః విరహోపకృ
తభేదేన విక్లబాః ప్రియవత్కృతపాతిభిః విరహకాశ్యాత్ కృష్ణస్య
సాగేః పతద్భిః వలయైః క్షతపుష్పాః భిన్నకుసుమాః ఘుర్తవీరుధఃగ్రీ
కాలలతాఇవస్థితాస్తాః బాష్పగద్గదం అశ్రుభిస్సన్నకంతం యథా త
ఇతివక్ష్యమాణప్రకారేణ వ్యలపః ॥ ౭౯ ॥ ...

{ అపయాతినహోగజన్తవా సహపానందసుతో విహాయనః । }
{ అనుయామనివారయేమవాకథమస్తాభిరుదాన్యతే ముథా ॥ }

వ్యా ॥ అపయాతీతి ॥ నందసుతః అగ్రిజన్తవా బలదేవేననహనః
అస్తాన్విహాయ నహసా అపయాతీతోగచ్ఛతి అనుయామ వయమపి త
మనుగచ్ఛామ అథవా గచ్ఛంతం తం నివారయేమ ముథా వ్యర్థమే
వకథమస్తాభిరుదాన్యతే యేనకేనదిమపాయేన తద్విరహప్రతికారక
తావ్యై ఔదాసీన్యమయ క్తమిత్యర్థః ॥ ౮౦ ॥ ...

{ శ్రుతిమజ్జ్వలనం వమత్యపావదవీయోరథచక్రచీత్కృతిః । }
{ ద్రితమేత్యవతేమతత్పదేగురుభక్తాదిమముక్తగౌరవాః }

వ్యా ॥ శ్రుతిష్వీతి ॥ అసౌ అదవీయసః అనతిదూరస్య రథస్య చ
క్రచీత్కృతిః రథాంగస్య ధ్వనివిశేషః శ్రుతిమశ్రవణేషు జ్వలనం వమ
తి గురుభక్తాదిషు శ్వశురపతిప్రభృతిషు ముక్తగౌరవాస్సత్యః ద్రి
తమేత్యవతేమతస్య కృష్ణస్య చరణే వతేమ అస్తాన్విహాయ సగంత
వ్యమితి ప్రార్థనయా వతేమ యద్వా తన్నదే తస్య రథచక్రస్య స్థా
నే తన్నాగం నిరుధ్య వతేమ ॥ ౮౧ ॥ ...

{ ప్రగుణత్వమివవ్రజస్త్రియశ్చలనం బంధినీనందనందనే । }
{ ముదిరధ్వనితాంవిజానతేశిఖనస్తదధనేమినిన్వనె ॥ ౮౨ }

వ్యా ॥ ప్రగుణత్వమితి ॥ చలసంబంధిని కుటిలత్వాదస్థిర మహ్న

చి నందనందనే కృష్ణే వ్రజస్త్రీయః వ్రగుణత్వం ఋజుత్వమివ తద్రథనేమి నిస్వనే తస్య నందనందనస్య రథచక్రనైమి ధ్వనౌ ముచిరధ్వనితాం మేఘధ్వనిత్వం శిఖినౌమయూరాః విజానతే యథాకుటిలైకృష్ణే ఋజుత్వేన వ్రజస్త్రీయోభ్రమణ తథా తద్రథచక్రధ్వనౌ మేఘధ్వనిత్వేనమయూరాః భ్రామ్యంతీత్యర్థః ॥ ౮౨ ॥ ...

{ అయముద్భృతగోకులేక్షణఃకథమకూరఇతిప్రజల్ప్యతే ।
అథవాభువనైమదారుణాఃప్రథితాఃపుణ్యజనానిశాచరాః }

వ్యా ॥ అయమితి ॥ ఉద్భృతగోకులేక్షణః ఉత్పాటితగోకులనయనః కృష్ణస్య గోకులాన్నయనమేవ శదీయనయనోత్పాటనత్వేనాధ్యవసేతం అయంచ్వాఫలికః కథమకూరఇతిప్రజల్ప్యతే కథ్యతేకూరస్యాస్యాకూరఇతినామానుచితమితిభావః । అథవా చరిత్రవిపరీతం నామాపి దృశ్యతఇత్యాహ ॥ దారుణాభయంకరా నిశాచరా రాక్షసాః భువనైమపుణ్యజనానామప్రథితాః । ఏవమయమప్యేకూరఇతిప్రసిద్ధఇతిభావః ॥ ౮౩ ॥ ...

{ బడిశామిషవస్త్రియక్తయా రిపురకూరగ సమాఖ్యయాన్వితః ।
విభవంహరతివశ్రౌకసాంకిమిషణఃచ్యేతవదేమకన్యనా ॥ ౮ ॥ }

వ్యా ॥ బడిశేతి ॥ బడిశామిషవత్ మత్స్యవేధనసూత్రమాంసవత్ ప్రయుక్తయా అకూరఇతినంజ్ఞయాన్వితః యథా బడిశామిషలాభాదాపతతాం మత్స్యినాం వినిసాతః ఏవంసామ్యనంజ్ఞాదశేనాత్ ఏవం విశ్వస్తానాం వినిసాతఇత్యభిప్రాయేణ బడిశామిషవదిత్యుక్తం । ౧॥ బడిశంమత్స్యబంధనమిశ్శమరః ॥ రిపుశ్శత్రుధూతోయం దానవతిఃవశ్రౌకసాం విభవంనంపదంకృష్ణం హరతి ॥ ఇహఏవంహరతి దానవతౌ కిముచ్యేత నహిస్వయంహరణ రిపురప్తద్వచనం శృణుయాదితిభావః కన్యనావదేమ అన్యమపికంచిదన్య నియం తారంవక్తుంనౌపలభామహఇతిభావః ॥ ౮౪ ॥ ...

{ అవతారవరాహరూపిణౌ హరిణౌ భూమిరుదంచితౌదధేః ।
విరహవ్యసనోదధేరితః కల్పవౌదంచయితుంక్షమేతనః ॥౮౫॥ }

వ్యా ॥ అవతారేతి ॥ అవతారాత్తకౌ యోవరాహః సవీవ రూ-
పం తద్వతాహరిణౌ భూమిః ప్రశయాంబునిధిమగ్నా అంబుధేరుదం-
చితా ఉద్భృతా ఇతౌవిరహవ్యసనౌదధేః అస్తాద్విరహదుఃఖనముద్రా-
త్ నః అస్తాన్ కల్పవౌదంచయితుంక్షమేత శక్నుయాత్ భూమేఃప్ర-
శయాంబుధి నిసంజ్జనాపన్న వారయితా నారాయణఇవ అస్తాకంవిరహ-
వ్యసనోదధేరుత్తారయితా నదృశ్యత్యైవత్యథః ॥ ౮౫ ॥

{ చిరసంఘటితోపినఃక్షణాదనురాగౌ బలభద్రకృష్ణయోః ।
అపయాతమహానదీద్వయోభవిశాశోణఇవైషనిష్ఫలః ॥ }

వ్యా ॥ చిరేతి ॥ చిరసంఘటితశ్చిరసంపాదితోపి నః అస్తాకం బల-
భద్రకృష్ణయోః బలభద్రే కృష్ణేచ సవీవోనురాగః అపయాతమహా-
నదీద్వయః అపన్యతగంగాయమువాఙ్మయహానదీద్వితయః శోణఇవ
శోణాఙ్మయదవిశేషఇవ నిష్ఫలాభవితా తయోర్మధురాయాముత్తమ-
స్త్రిదశాణాదస్తదనాదరావశ్యంభావాదితిభావః భవితేతి యతి రూ-
పం ॥ శోణస్యనిష్ఫలత్వంచ ॥ వ ॥ గంగాతోనిస్సృతంతాయం పునర్గంగాంస-
యాతిచేత్ । అపయంతద్విజానీయాత్ప్రీత్యాచాంద్రాయణం చరేదితి
నిషేధాదభాగ్యత్వరూపమ్ ॥ ౮౬ ॥ ...

{ అవికల్పితచాల్యయావనఃప్రణయోస్తాసు బలానుజన్తనః ।
విధినావిషమప్రవాహిణౌ సకతా సేతురివైషభిద్యతే ॥౮౭॥ }

వ్యా ॥ అవికల్పితేతి ॥ అవికల్పితచాల్యయావనః బాల్యే యావన-
చ ఉభయత్రాప్యవిశిష్టత్యర్థః ॥ బలానుజన్తనః కృష్ణస్యాస్తాస్వేషప్ర-
ణయః విషమప్రవాహిణౌ విషమం ప్రవౌఘంశీలవతా విధినా దై-
వేన తాంసుధురాం ప్రాశయతా ఆశుసకతా సేతురివభిద్యతేవినుట్కతే

{ అమునా శశినేవ కల్పితశ్చిరమస్తాసుశరన్నదీష్వివ । ప్ర-
ణయఃప్రతిభానిజీవితఃప్రతిమా చంద్రఇవ ప్రలీయతే ॥ }

వ్యా || అమునేతి || అమునా కృష్ణేన శశినేవ చిరమస్తాను శరన్ని
ర్మలాను నదీష్వివ కల్పితః ఆహితః ప్రతిభానజీవితః ప్రతిభానా అ
స్తద్దశానై అనువతమానః ప్రణయః ప్రతిమాచంద్రఇవ ప్రలీయ
తే నశ్యతీత్యథః యథా ప్రతిభాసేనత్యైవ వతమానః ప్రతిబిం
బచంద్రః ప్రతిభానవిలయే విలీయతే ఏవం మధురాం గచ్ఛతః త
స్య అస్తద్దశానవిలయనే స్నేహోపి విలీయనీత్యథః || ౮౮ ||

{ అహమస్మితవత్స్వమేవవామమదృష్టి స్తవమితిప్రలోభయన్ |
విజహతిసపవనల్లవీరలమే తావదతఃపరేణకిమ్ || ౮౯ || }

వ్యా || అహమితి || అహంతవఅహంత్యదీయోస్తి | త్వమేవవాఅ
హం త్వమేవవాస్తి | అహంత్యమితి భేదోనాస్తీత్యథః | మమ దృష్టి
స్త్వం | ఇతి ఏవముక్తిప్రకారైః ప్రలోభయన్ సపవ కృష్ణః యప
వంవదతి సపవేత్యేవకారాభిప్రాయః ప్రలోభయన్నితి వతమాన
సామీప్యేవతమానప్రయోగః వల్లవీః స్రజహతి త్యజతి ఏతావద
లం ఏతావతైవ శాత్యంపర్యాప్తం అతఃపరేణ కిం ఏతావతైవ నిర్విణ్ణా
నామితోధికంశాత్యం పిప్లపెషణమిత్యథః || ౮౯ ||

{ అయమేవమశుల్కదాసి కాన్స్వసగోపఘ్నలతాన్స్వయా వ్రభుః |
బహుమత్యజహోతీసస్పృహఃకథమాలేఖ్యగతా ఇవాద్యనః || ౯౦ || }

వ్యా||అయమితి||అయంశృష్టోఅశుల్కదాసి కాః శుల్కనిరపేక్షాదా
సీః ఆభూషితః కాంతఇతిపత్ సైంపేత్యై సజ్జమానః | స్వస్యపదం
చరణంఉపఘ్నః అశ్రీయః యాసాంతథాభూతా లతాః ఉపఘ్నవృక్ష
విశ్లేషే లతావత్త్వీరహే స్థాతుమశక్తాత్మలియాపత్ నః అస్తాన్ గుప్త
యంవిహాయ స్థాతుం శక్తోపి బహుమత్య ఏతావంతంకాలం బహుమా
న్య అద్య ఇదాసీం నిస్సృహః కథం అలేఖ్యగతాః చిత్రార్పితాః వ
నితాఇవ ఏవంజహతి యథా చిత్రలిఖితానూపాదినా శ్లాఘిత్యాపి అ
స్మృష్టైవత్యజంతి తథా కథమేవం త్యజతీత్యథః || ౯౦ ||

అనేన కృష్ణేన వయం వశీకృతాః యదిత్యథేయదుతేతినిపాతసమా
హరిః తతః తస్మాత్ విఫల ప్రణయ ప్రదాయినా నిష్ఫలాసురాగ్ర
దేన విధినా విలాభితా వందితాస్తః ॥ ౯౪ ॥

{ విజహతి సపషగోకులం మధురామాద్రీయతే మనోరమామ్ ॥ }
{ భవితవ్యసయాశుభాశుభే తదిష్టాపరివర్తితాతాస్త్వపే ॥ ౯౫ ॥ }

శ్వా ॥ విజహతి ॥ సపషకృష్ణః యదీమాన్తాస్త్వసుర్యస్థిశవానితి
భావః గోకులం విజహతి మనోరమాం మధురామాద్రీయతే మనోర
మామిత్యనేన మధురాం పాస్తస్య గోకుల ప్రత్యవేక్షణం ననంభా
వ్యతతిద్యోత్యతే ॥ తత్తస్మాత్ ఇహ గోకులవాధుర్యోః శుభాశుభభ
వితవ్యతయా కమణాం విపాకం ఏవం పరివర్తితాస్త్వదే వ్యక్త్యా
న్మదే జాతే ॥ ౯౫ ॥

{ సహజంహరతామహానిధిం వివశానామివ వైరిణేవ నః | వి }
{ హితస్సుకృతేనకీదృశామధురాయోషిదనుగ్రహోమహా ॥ }

శ్వా ॥ సహజమితి ॥ వివశానాం అంధాచినా పరవశానామివ నః
అస్తాకం సహజం స్వతస్సిద్ధం మహాతలనిధిస్థిత్వం వైరిణేహరతా
శత్రువదపహరతా కీదృశా కడుభూతేన సుకృతేన మహా మధురా
యోషితాం అనుగ్రహో విహారిః ॥ ౯౬ ॥

{ సహపాంసువిహారసంభృతం జహతా స్నేహమనంగవధిగమ్ | }
{ అపినాగరయనావతంషణాశ్చమునాహంతవిలాభయిష్యతే ॥ ౯౭ ॥ }

శ్వా ॥ సహేతి ॥ సహపాంసువిహారసంభృతం శైశవే సహపాం
సుకీడయానంతాదితం అనంగవధితయావనే మదనేనోపదితం స్నే
హంజహతామునానాగరంనగరసంబంధియావతంయువతినమూహోపి
విలాభయిష్యతే తత్రాపి విలాభనమాత్రమేవ స్వయం నరజ్యేదితి భా
వః అతఏవ తాసామప్యేవం దుఃఖంజనయిష్యతీతి విహాదహంతశబ్దః ॥

నటవత్పరిగృహ్యమామాయా నతచింతామణిరేష సస్త్రిజా !

అనురూపతమా స్వపిభువం నగరస్త్రీమనవంగమేష్యతి ॥౯౮॥

వ్యా ॥ నటవదితి ॥ నతచింతామణిః ప్రణతానాం చింతామణిరి
౫ అభిమతప్రదః నః అస్తాన్ మాయయా వందనయా నటవత్పరిగృ
హ్య నటోయథా నిరపేక్షపవ నాప్యేనురక్తవల్ వనితాపరిగ్రహమ
భినయతి తద్వత్పరిగృహ్య త్యజన్నేషకృష్ణః అనురూపతమాసు ఆతిశ
యేన స్వరూపానురూపాసు నగరస్త్రీష్వపి నసంగమేష్యతి భువమి
తిసంభావనాయాం మాయికస్సర్వత్రాపి మాయికపీవేతిభావః ॥౯౯॥

నిజవంశనినాదతొపియత్ స్వదతేశ్రోత్రరసాయనం వచః ।

నిదధీతన్మశంసధీరసౌపురయోషిత్స్వపి వాగురామిమాం ॥

వ్యా ॥ నిజైతి ॥ శ్రోత్రరసాయనం శ్రోత్రాణాం రసాయనమివా
ప్రాయనం యద్వచః నిజవంశనినాదతొపి స్వవేణునాదాదపి స్వదతే
శ్రోదతే । ఇమాం పతద్వచోరూపాం వాగురాం మృగబంధనీం నృశం
సధీః మృగధీరసౌపురయోషిత్స్వపి నిదధీత సంభావనాయాంలిజ్జే ॥

ఇహ తాపదుపేక్షితావయం వశినాలేఖ్యవరాంగనాఇవ ।

విహారవిరసేనచరసాకితవస్తత్రీకిమాచరిష్యతి ॥ ౧౦౦ ॥

వ్యా ॥ ఇహేతి ॥ ఇహగోకులే వయంతావత్ తావచ్ఛబ్దః క్రమా
ధః వశినా జితేంద్రియేణ లేన ఆలేఖ్యవరాంగనాఇవ నిర్వికార
మవేక్షితాః తత్రీమధురాయాం విరసేన రసశూన్యేన చేతసా విహా
రః కితవౌధూతః కిమాచరిష్యతి తత్రాప్యేవం పురస్త్రీయోవశీకృ
త్య గృజన్ తాపామపి వ్యథామేవ సంపాదయేదితిభావః ॥ ౧౦౦ ॥

యువతీరయమిందుకాంతయేన్నగరేనందకుమారచంద్రమాః ।

స్థితచంద్రికయా యదీయయాద్రవతామేతిమనశ్శిలాపినః ॥ ౧౦౧ ॥

వ్యా ॥ యువతీరితి ॥ అమం నందకుమారపవ చంద్రమాః నగరే
యువతీరిందుకాంతయేల్ ఇందుకాంతవద్ద్రావయేదిత్యధః । యదీ
యయా స్థితచంద్రికయా నః అస్తాకం తిర్యక్కల్పానాం మూఢా

నాం మనవీవశిలా సాపి ద్గ్రవణాపేతి । మనశ్చిలెతి గైరికమపి ప్రకీ
యతే । తతశ్చ ప్రసిద్ధచంద్రికయా దాగ్రవయితమశ్శ్యమపి దాగ్ర
యతీతి వ్యతిరేకౌన్యజ్యతే ॥ ౧౦౦ ॥

అపిజహ్యురమున్యదశక నెనవలుద్ధా నగరస్త్రియోపిగ్రయాన్ ।

మలభేసుమశౌకభంకుతిఃక్రితుతైవాచన కాచనంగ్రహే ॥ ౧౦౧ ॥

వ్యా ॥ అపీతి ॥ అమున్యదశక నేనతి నవలుద్ధాన్సుందరపిగ్రయాః
నగరస్త్రియోపి పిగ్రయాన్ స్వభక్త్యాన్ ఇహ్యుః శ్యజేయుః వయ
మివేతిభావః । తథాపి మమశాస్త్రైశ్చరత్సే మలభేనతి కాచన్య
భూవికారవిశేషన్య సంక్రీణా కాచనమతిః యాకాచిదపి బుద్ధిః క
థంక్రిమతే ॥ ౧౦౨ ॥

లలితాద్భుతలాన్యగంధిషు ధృవనుః గేషుచలానుజన్తనః ।

నవయావనరామణీయకం నయన్తైః పాన్యతినాగరీజనః ॥ ౧౦౩ ॥

వ్యా ॥ లలితేతి ॥ లలితన్య సందరన్య అద్భుతలాన్యస్యాశ్చర్య
స్మృతన్య గంధోలెశః వానవావా తద్యత్స పాన్యాశ్చకో విభ్రమవీవ
తాద్భుతాన్యగంధశ్చైవాధ్యససీయతే బలానుజన్తనః కృష్ణస్యాంగేషు
నవయావనెన యద్రామణీయకం సోచర్జున నాగరీజనః నగరస్త్రిజ
నః ద్రువంనయన్తైః పాన్యతి । అతహేతన్య ధన్యరేతిభావః జనఇతిజా
తావేకవచనం ॥ ౧౦౩ ॥

విధినావివమప్రవృత్తినా వ్యపసీయోపికచాచిదాగ్రణః ।

అపినఃపునరాద్రీకయిన్యతేసుచనసాగ్రిసున్యశ్చిరక్షితైః ॥ ౧౦౪ ॥

వ్యా ॥ విధిపేతి ॥ కషచప్రవృత్తినా కుటిలవ్యాపారేణ విధినా
దేవేన వ్యపసీతః అపసోద్యోషకృన్యః కదాచిదాగ్రణస్సకానః అస్తాన్
మదనన్య ప్రియమన్యశ్చః ప్రియసద్యతైః ఈక్షితైరీక్షణైః పునరా
ద్రీకయిన్యతేపిపునరాద్రీకకరిష్యంతి ॥ ౧౦౪ ॥

ఇహతత్త్వదకాంక్షిభిస్తనైర్నయనైస్తన్ముఖపద్మపట్నదైః । శ్రీ

వజ్రేశ్వరమక్రిజీపితైరపిజీవేమపునస్తదాదృతాః ॥ ౧౦౫ ॥

వ్యా ॥ ఇహేతి ॥ తత్త్వకాంతీభిః తత్త్వరణపిన్ద్యాసాభీలాపిభిఃస్త
నైః తన్మఖపత్తవల్పైః పద్మైః పద్మనవ తన్మఖే లోలైః నయనైః తమ
క్రీరేవ జీవితం యేహంతైః శ్రీపతైః శ్రోత్రైశ్చనమా ఇహ పాగ్విహ
రదేశేపునస్తదాదృతాః పునరపితేనాదృతాస్సత్యః అపిజీవేమజీవేమకిం॥

కరుణాభరితైః దామనః స్వయముల్లాఘయితానపవనః ।

అపరస్పరదాతభిశ్చైరగదంకారనిభైరపక్షైః ॥ ౧౦౬ ॥

వ్యా ॥ కరుణేతి ॥ నవపక్వస్థః కరుణయాభరితైః సుజాతకరుణా
భరైః కృపాపూజైః అపరస్పరదాతభిరపరస్పరవిచ్చిన్నక్రియానం
తానం ధాతౄణాం పరిసరైః ॥ సు॥ అపరస్పరాః క్రియాసాతత్యైతి
నిపాతః అగదంకారనిభైః పక్షైః స్వశ్శేషైః ॥ కారేన త్యాగదస్యేతి ము
మాగమః శనైర్నవమవేక్షయైః ముగ్ధమిన్ద్రైరవలాకనైస్వయమేవపునఃక
దానః ఉల్లాఘయితా పరహస్యధా నిగతాః కర్తా ॥ ని ॥ ఉల్లాఘా
నిగతౌగదాచిత్త్యమరః ॥ ఉల్లాఘశబ్దైస్తత్కరోతతి గ్యంతాల్లుట్ ॥

{ వివిధాదుణరాజిరంజితవికదస్థైరవిశాలశీతలే । కిమపి }
{ బ్రువతికృతార్థతాంసయనైశిన్యకదానునెష్యతః ॥ ౧౦౭ ॥ }

వ్యా ॥ వివిధేతి ॥ వివిధాభిరదుణరాజభిరంజితే విశచేశుభ్రేస్తే
రే హషవిశాసితే విశాలేషుభ్రే శీతలే దయాశీరచేతి విశేషణా
నామపి విశేషణవిశేష్యభావ వివక్షయా సమానః కృతార్థతాం
కిమపిబ్రువతికించిత్సూచయంతీ చాపలరహితే ధీరోద్ధతగతినీతి యా
వత్ తన్యనయనే కదానునెష్యతః అస్తా ప్రణయకుపితా ఇతి శేషః ॥

{ బధిరత్వమివాగతాన్యసౌశ్రివణాన్యద్యభునస్సమేన్యనః । }
{ రమయిష్యతిచాటుభిఃకదారతసింధౌరివపిచిపజ్జిరభిః ॥ }

వ్యా ॥ బధిరత్వమితి ॥ అసౌకృష్టః అద్య ఇదానీం బధిరత్వమాగ
తాని పరహవ్యధయా ఉపఘాతం ప్రాప్తానీవస్థితాని నః అస్తాకం శ్రీవణా

జనైః మధురాంగనాజనైః అవశాదనాయానా త్తథా అవరుద్ధచేతనః
నిరుద్ధహృదయస్య కృతినః తావతా కృతకృత్యస్య వ్రజాగమే కైవ క
థా తత్ర ఉత్తమస్త్రీలాభాత్ అస్తానుద్దిశ్య వ్రజాగమనం ననంభా
వ్యతపవెత్యథః ॥ ౧౧౦ ॥

మధుగాపురమత్తకాశినీ మధురాలాపవిలాభితాశయః ।

పునరేష్యతినందనందనః కిమివాస్తాసు విదింత్యకారణమ్ ॥

వ్యా ॥ ఉక్తమేవాథకం ప్రపంచయతి ॥ మధురైతి ॥ మధురాపు
రస్య మత్తకాశినీనాం ఉత్తమస్త్రీణాం మధురైః మనోహరైరాలా
ప్తేః విలాభితాశయః ఆనంజితహృదయః నందనందనః అస్తాసు కిమివ
కారణం విదింత్య పునరేష్యతి నహి తాదృగూహం వశీకరణసామర్థ్యం
వా కించిదస్తాసు విద్యత ఇతి భావః ఏష్యతీతి భౌవాదికస్య ఇగతావిత
ధాతాః ఆజ్ఞాప్తస్య హావం ఇన్ద్రితావిత్యన్యగ్రహణే తస్మాద్భూర్వత్వే
ఏత్యేథత్యూత్సిత్వవృద్ధిప్రసంగాత్ తదథావే ఆగమనార్థాలాభాత్
ఇగతావితధాతౌతు ఏజీపరరూపమితి పరరూపేణ సిద్ధ్యతి ॥ ౧౧౧ ॥

బహువిభ్రమపాశబద్ధురాం గుణకృహ్యస్వయి మేషదుస్తరామ్ ।

అతిలంఘయితుం శక్నుయాన్నగరస్త్రీజననేత్రీవాగురాం ॥ ౧౧౨ ॥

వ్యా ॥ బహువిభ్రమేతి ॥ స్వయం గుణకృహ్యః స్వతో గుణపక్షపా
తీ ॥ సూ ॥ పదాస్వైరిజాహ్యోపక్ష్యేషు చెతిగ్రహేః పక్ష్యాథే కృష్ణిత్వ
యః ఏషకృష్ణః బహువిభ్రమేర్విలాసైరేవ పాశైః బద్ధురాం విషమాం
॥ ౧ ॥ బద్ధురంతూన్నతానతమిత్యమరః ॥ అతిపద దుస్తరాం నగర
స్త్రీజనానాం నెత్రాణ్యేవ వాగురాం మృగబంధనీం అతిలంఘయితుం న
శక్నుయాత్ ॥ ౧౧౩ ॥

{ నరథః పరిదృశ్యతే మహా నచ నేమిస్తనితం నిశమ్యతే । }
{ నచ రేణురితో విజృంభతే తదపి భ్రశ్యతి జీవితం ననః ॥ ౧౧౪ ॥ }

వ్యా ॥ నరథ ఇతి ॥ మహానపిరథా నపరిదృశ్యతే నేమిస్తనితం నై

మిశ్రబ్రశ్చ ననిశమ్యతే నశూరియతే స్తనితశబ్దామేఘగజితవాచినే
మిధ్వనావుపరిచితః ఇతః రేణుః రథోద్ధాపితః పాంసుశ్చనవిజృంభతే
తదపి తథాపి ఏవమతదూరంగతేపి కృష్ణ నఃప్రస్తాక జీవితంనభ్రశ్య
తి అహో కఠినహృదయతాస్తామి త్యాహ్లాపాలంభః ॥ ౧౧౪ ॥ ...

{ ఇతివాచినివల్లవీజనే యమునాం సత్స్వరసూతచోదితః ।
ఘటయన్వసుధామనోరథంవశినస్తస్యరథఃక్షణాద్యయా }

వ్యా॥ ఇతితి ॥ వల్లవీజనే ఇతి ఇథ్యంవాచినిసతి సత్స్వరేణ సూతేన సా
రథినాచోదితః ప్రేరితౌవసుధాయామనారథవిషయం కంనవథాచికం
ఘటయన్ వశినఃజితేంద్రియన్యకృష్ణస్యరథఃక్షణాద్యమునాయయా ॥

{ స్వగుణానుభవేనసుభ్రువాం భవభోగోచితపుణ్యసంచయం ।
విరహన్యథయాశుప్రయాన్యజినాంభోధిమశోషయత్ప్రభుః ॥ }

వ్యా ॥ నను కిమిత్యేవం భగవతా పరమక్రిపాటనా అనన్యవరా
ణాం గోపికానాం విరహన్యథాపః పాదితా తత్రాహ ॥ స్వగుణేతి ॥
ప్రభుః కృష్ణః సుభ్రువాం గోపికానాం భవభోగోచితపుణ్యసంచ
యం సాంసారికభాగానురూపసుకృతాకిరః స్వగుణానుభవేన అశోష
యత్ యత్ యావత్తాసాం అనాదిభవనంచితం సుకృతం తత్ సర్వం
ఏతావత్సర్వంతభగవన్సుణానుభవేనైవ దర్శనమసీదితిభావః ॥ తీవ్ర
యా ఉత్కటయా విరహన్యథాయాతు తాసాం వృజినాంభోధిం పా
పసాగరమశోషయత్ తతశ్చ మోచయితుకామేన భగవతా తాసాం
పాపా పరమాధః విరహన్యథాసంచాది తేతిభావః ॥ ౧౧౫ ॥ ...

{ పరవంతిజగంతిబాధితుం నియతిఃకిం నకిరౌతి నిష్ఠురా ।
విజహౌకరుణానిధిఃప్రియాఃవిరహేతస్యచతాభిరాన్యత }

వ్యా ॥ పరవంతితి ॥ నిష్ఠురా కర్కశా నియత్యదైకవం పరవంతి
పరాధీనాని జగంత బాధితుం కింనకిరౌతి జగద్బాధోపయుక్తం యత్త
త్సర్వమపి సంఘటయత్యేవేతి భావః తదేతస్యసామాన్యస్య నమ

భక్తనీయంవిశేషమాహా ॥ విజహావితీ ॥ న్యయం కరుణానిధిః కృపాని
ధిః కృష్ణః ప్రియాః ప్రేయసీః విజహా తాభిశ్చ తస్యవిరహే ఆస్య
త అస్థీయత అజీర్ణతైలియావత్ ॥ తదేతమభయమసంధావితమేనకిం
తు తాసాంవిరహదుఃఖం సంపాదయతుమిచ్ఛతా దైవేనైవ సంఘటి
తమిత్యర్థః ॥ ౧౦౭ ॥ ...

{ వినివేశ్యరథేసి తాసితౌ వసుదేవస్యసుతౌ సయాదవః ।
మణిభక్తగుదం మహాపగాండివముష్ణాం శుభివవ్యగాహత ॥ }

వ్యా ॥ వినివేశ్యతి ॥ సయాదవః అచూరః సితాసితౌ వసుదేవ
స్యసుతౌ రామకృష్ణౌ రథే వినివేశ్య మణిభంగగుచిం ఇంద్రసీలశకల
ప్రభాం మహానదీం యమునాం దివమభ్యు ఉష్ణాం శుభివ వ్యగాహ
త స్నాతుం ప్రవిష్టః ॥ ౧౦౮ ॥ ...

{ అఘమషణణలీనకిల్బిషస్సలిలేమగ్ననిమదకదశకౌ ॥
భుజగేంద్రభుజంగశాయినౌ పురుషౌ కింబిదివాన్యలక్షణౌ }

వ్యా ॥ అఘమషణణతి ॥ అఘమషణణలీనకిల్బిషః నిమజ్జ్య జప్త
వృనాఘమషణణసూక్తేన నప్తపాపః సలిలే మగ్నశనున్మతౌ రామ
కృష్ణౌ భుజగేంద్రభుజంగశాయినౌ శేషశేషశాయినౌ కింబిదివా
న్యలక్షణౌ పూర్వరూపవిసదృశరూపౌ పురుషౌ దదశక ॥ ౧౦౯ ॥

{ ఉపన్యత్యచతీరమాదరా తదవస్థానిరవణకాయదృశే । స్తయ
మానదృశోస్తయోరసానిభృతస్సానుభవం న్యవీవదత్ ॥ ౧౧౦ ॥ }

న్యా ॥ ఉపన్యత్యతి ఆదరేణ తీరముపన్యత్యచ రథే తదవస్థా య
దవస్థా రథేనివేశితౌ తదవస్థావేవ నిరవణకాయదవశ్యత్ ॥ ౧ ॥ నిర్వ
ణకానంతునిధ్యానం దశకనాలోకనేక్షణమిత్యుచారః ॥ అథ స్తయమా
నదృశోః అసావాగత్య కిం ఎక్యతీతి స్థైరదృశోస్తయోరామకృష్ణ
యోః నిభృతోవసితౌసౌ స్సానుభవం తయోరంతజ్జలే దశకనరూ
పం న్యవీవదత్ నివేదయతిన్న ॥ ౧౧౦ ॥ ...

{ ప్రణిధానబహిర్విలాచనైః ప్రతిలబ్ధానుభవఃప్రసాదయన్ । }
 { అనినీషత తావుభౌతదాపురమారబ్ధశరాననొత్సవాం ॥ ౧౨౦ ॥ }

వ్యా ॥ ప్రణిధానైతి ॥ ప్రణిధానబహిర్విలాచనైః ప్రణిధాన
 నధ్యానేన అంతర్విలోచనరూపేణ బహిర్విలాచనరూపాభ్యాంగౌర్వా
 భ్యాంచ ప్రతిలబ్ధానుభవఃస్తా ప్రతమభయసాక్షాత్కారః ప్రసాదయన్
 తతః స్తుతిప్రణామాదిభః తాప్రపన్నా కుర్వన్ సః తదా ఆర్బుశరా
 ననొత్సవాం ఉపకాంతధనుమహా పురం మధురాం పూశ్శబ్దౌ రే
 ఘాంతఃఉభౌ రామకృష్ణావనినీషత నెతుమైచ్ఛత్ అకథితం చేతి నియో
 ద్వికమకతా ॥ ౧౨౦ ॥ ...

{ గజసింహగతీతతశ్చ తౌ గిరితుంగేన రథేన తేరతుః । గగనద్ర }
 { వసన్నిభాన్దీనుపునః ప్రాప్తిభయాదివాకులాం ॥ ౧౨౧ ॥ }

వ్యా ॥ గజేతి ॥ తతశ్చ గజయోస్సింహయోశ్చ గతివద్గతిర్యయో
 స్తౌ రామకృష్ణౌ గిరితుంగేన పర్వతవచున్నతేన రథేన గగనద్రీవసన్ని
 భాం నైల్యనైసుకల్యాదినా ద్రీపథాతగగనతూల్యాం అపునఃప్రాప్తిభ
 యాదిన తయోః పునగాగమనం నభవన్మతీతి భయాదివాకులాం
 స్తాం రథక్షౌభాచ్ఛలితాం నదీం యమునాం తేరతుః ॥ ౧౨౧ ॥

అథవియతి సమేతైస్సిద్ధగంధర్వముఖ్యైః ఘవిదభువనగోప
 స్సంస్తుతోగౌపవృద్ధైః । అలితగతివిహారౌ రామచంద్రేణసా
 ర్థరణపరిణతికాంక్షీరాజధానీం జగమే ॥ ౧౨౨ ॥

ఇతి శ్రింకవితార్కికసింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య
 శ్రిమద్వేంకటనాథస్య వేదాంతాచార్యస్యకృతిః
 యాదవాభ్యుదయే కావ్యరత్నై నవమస్కంధః

వ్యా ॥ అథేతి ॥ అథ యమునాతరణానంతరం వియతి సమేతైఃకం
 నవధే ప్రాప్తాహనాయ గగనే మిళితైస్సిద్ధగంధర్వముఖ్యైఃసిద్ధగంధ

ర్వచారణప్రభృతిభిః భువి గోపవృద్ధేః నందోపనందప్రభృతిభిశ్చ సం
స్తుతః నన్యక్తుస్తతః లలితగతిపహారః హనోజ్జగమనవిలాసః భువనగో
పః జగత్పాలకః కృష్ణః గణవరిణతి కాంక్షీ రణచ్య పరిణామః పరిణామః
ఉత్కృష్టకః తాం కాంక్షమాణన్మకా భూమదంద్రేణ రామో బలదేవః
చంద్రాగ్రవ రేనసాధకం రాజధానీం మధురాంజగాహా గాహాతేన్ద్ర
ప్రవిష్టఇత్యథకః ॥ మాళినీన్మస్తమ్ ॥ ననసుయయయతేయం మాలి
నీభోగిలాక్షేరిణిలక్షణాత్ ॥ ౧౨౩ ॥

ఇతి త్రిమధ్యగచ్ఛాజకులజలధికౌస్తుభత్రివిశ్వజిద్యాజి
త్రిరంగరాజాభ్యుది వరసూనువా అప్రయ్యాదీక్షితేన కృతే
యాదవాన్యవయవ్యాఖ్యానే నవమస్కంధః

— దశమస్కంధసారంభః —

{ నత్యుదద్యశున్త్ర విశంతా రాజవీధికామ్ । పూ }
{ ణాదృష్టిఫలాః సా గాః పుణ్యై రేకముఖై రివ ॥ ౧ ॥ }

వ్యా॥ తతిఇతి ॥ తతఃతనంతరం తత్రపారా మధురాపురేభవాఃస్రా
ణినో రాజవీధికాం విశంతా రా గామకృష్ణా ఏకముఖైః ఏకత్రైఫలే త
ద్దశకనసంపాదనయాపే ముఖమాభిముఖ్యం యేషాంలైః పుణ్యైరఖిలైః
స్వీయైః సుకృతేరివ పూణాదృష్టిఫలాః పరిపూణా చతుష్కర్తృఫలా
స్సంతః దద్యశుః ॥ ౧ ॥

{ చతుషామివభాగ్యేనసంప్రవృత్తౌ మహాత్మనా }
{ యుక్తౌ మదనశక్త్యేవ యుగపన్తఃకుమాధవౌ ॥ ౨ ॥ }

వ్యా॥ చతుషామితి ॥ చతుషాం పారనెత్రాణాం భాగ్యేన సం
ప్రవృత్తౌ మహాత్మనావివస్థితౌ మదనస్య జగన్తోహిన్యాశక్త్యా యు
క్తౌ యుగవత్ప్రవృత్తౌ మధుమాధవౌ వానంతికౌ మాసాపవచస్థితౌతా
దద్యశురితి పూర్వేణాన్వయః ॥ ౨ ॥

{ అభిఖ్యానవిధియే పైరవృథగ్భవచిత్రైః । నమో
తైరనుభావాద్యైః స్వక్తావివరిసోత్తమా ॥ ౩ ॥ }

వ్యా ॥ అభిఖ్యానైః ॥ అపృథగ్భవచిత్రైః పరస్పరసంక్షేపనైః క
బుధైః అభిఖ్యానవిధియే ప్రేక్షాభావరంగప్రసారైః ఉపలక్షితా
తపవ మేతైర్విధితైః అనుభావాద్యైః కార్యకారణసహకారీయైరను
భావవిభావసంచారిభిరుపలక్షితౌ సక్తౌ మనోవిస్తారరూపై కావస్థాప్రభ
వత్వైవ పరస్పరమితి తారసోత్తమావీరాద్భూతావివస్థితౌ యద్యపి ॥ ప ॥
శృంగారవీరకరుణాద్భుతహాస్య రౌద్రబీభత్సవత్సంభయానః శాస్త్రనా
మ్నః । అన్నాసేషుదేశిరసాః సుధీయోవయంతు శృంగారమేవ ర
సనాద్రీసమామనామ ఇత్యాదిమ శృంగారసన్య ఉత్తమత్వం ప్రసి
ద్ధం తథాపి తస్యమిత్రముత్తమరిసోనాస్తి హాస్యస్యైవ తన్మిత్రత్వా
త్ అతః పరస్పరమిత్రై ఉత్తమరిసోదపి గాద్భూతావేవేతి తథా వ్యా
ఖ్యాతం । విభావానుభావసంచారిణీం లక్షణాని ప్రథమసగ్గపవ లి
ఖితాని తత్రవీరగసన్య ప్రకమల్లివిలోకినా ॥ ౩ ॥

{ క్రమముల్లంఘ్యభూతానాం భోగమోక్షాపివౌద్ధతౌ ।
తయోరేవ వినిష్ఠత్యైథమావాచన తాగృతౌ ॥ ౪ ॥ }

వ్యా ॥ క్రమమితి ॥ క్రమముల్లంఘ్య శాస్త్రసిద్ధాంతపద్ధతిమతి
క్రమ్య ఉద్ధతౌ యుగపదావిర్భూతౌ భూతానాం ప్రాణినాం భోగ
మోక్షాపివస్థితౌ స్వగౌరవిభౌగాపవగావివస్థితౌ తయోరేవ స్వర్గా
పవగయోరేవ వినిష్ఠత్యైథమ్యక్షిద్యే తాదృశౌ యుగవృద్ధితౌ ధ
మావాచనస్థితౌ ప్రవృత్తిధమానివృత్తి ధమావాచనస్థితావిత్యర్థః ॥

పునంతౌ భువనంపాదేః పుష్పవంతావివాచతౌ ।

సించంతౌ కాంతివక్షేణ సేతకృష్ణావివాంబుదౌ

వ్యా ॥ పునంతావితి ॥ పాదైశ్చరణైః కిరణైరిత్యపి ప్రతీయతే భువ
నపురధూమిం లోకం పునస్తావచిత్రయంతౌ అతపివాచరాసగ్రసిద్ధభిన్నా

పుష్పవంతౌ చంద్రసూర్యావిసస్థితౌ అకారాంతోయంశబ్దః ॥ ౧ ॥ ప
 కయోక్త్యాపుష్పవంతౌ దివాగ్రహశాకగావిత్యమరః ॥ రవిశశినౌ పు
 ష్పవంతాఖ్యావిః నామమాలాయాంపాతాత్ । పాక్ష్మిన్యగ్ధరణీధర
 శిఖరస్థిపుష్పవంతాభ్యామితి ప్రయోగాచ్చ । కేదిత్తు పుష్పం వికా
 సః ప్రకాశః అనయోరస్తీతిమనుంతమాహుః తథాపి ప్రయోగో
 దృశ్యతే । క్రమోదితాభ్యామివ పుష్పవద్భ్యామిత్యాదిః । కాంతివ
 షణ్ణ ద్యుతిదృష్ట్యా సించంతౌ సితకృష్ణేలంబుదౌ మేఘాపవచస్థితౌ ॥

మదోపక్రమమదాంతౌ మధురోద్ధతవిభ్రమా ।

కలభావివసన్నద్ధౌ కంపాదినశ్చమదానే ॥ ౬ ॥

వ్యా ॥ మదేతి ॥ మదోపక్రమమదాంతౌ శత్రుసన్నికషాన్త
 దారుభౌ దృష్టౌ మధురోద్ధతవిభ్రమా మనోహరౌద్భటవిహారౌ కం
 సాదయవిన సర్థాధమనాః శృణవిశేషాః తేషాం మదానే నన్నద్ధౌ క
 లభౌ గజపాతావివస్థితౌ ॥ ౬ ॥

శుభానామివసేమంతైశ్శుక్రితీసేమంతసేవితైః ।

పునరా రాజవిశిఖాంపుత్రైశ్చరణపంకజైః ॥ ౭ ॥

వ్యా ॥ శుభానామివేతి ॥ శుభానాం శ్రేయసాం సేమంతైః ఉ
 త్కషాన్తవధిభిరివస్థితైః సేమంతశబ్దేన కేశపద్ధతివాచినా ఉక్తాధో ల
 క్ష్యతే నిరతిశయశ్రేయో హేతుత్వాత్తథోత్పేక్షా శుక్రితీసేమంతసేవితై
 రుపనిషన్నిషేవితైః తత్ప్రతిపాద్యైరితియావత్ । పుత్రైః పవిత్రైశ్చ
 రణపంకజైః రాజవిశిఖాం రాజవీధీం పునస్తా పవిత్రయన్తా ॥ ౭ ॥

శీలసంవృతపారమ్యైశ్శృంగారపరికర్తృతైః ।

దృష్ణదోషద్రవీధావంనయన్తాదివ్యచేష్టితైః ॥

వ్యా ॥ శీలేతి ॥ శీలేన నద్వృత్తేన లాకమర్యాదానతిక్రమేణ సం
 వృతం ఆచ్ఛాదినం పారమ్యం పరమత్వం పరబ్రహ్మభావోయైస్తైః శృం
 గారేణ పరికర్మైస్సంజాతపరిషాగైః తారకాదిత్వాది తత్ప్రకృత్య

యః దివ్యచేష్టితైః దివ్యైః మనోహరైః చేష్టితైః ॥ ౧౧ ॥ దివ్యం లవం
గకేచిన్యం వత్సాదివిభవేన్యవదిటవత్సః ॥ దృషదశ్శిలాఅపి ద్రవీభావంన
యన్తాప్రాపయంతా ॥ ౧ ॥

దిదృక్షౌ దత్తదృష్టి నాం మనస్కారమసీషయోః |

సపీతిరససంతోషం దిశంతా దేహకాంతితః ॥ ౧౧ ॥

వ్యా ॥ దిదృక్షేతి ॥ దిదృక్షయా దత్తదృష్టి నాం ప్రహితనేత్రా
ణాం జనానాం మనస్కారమసీషయోః మనస్కారస్య చిత్రాభోగస్య
వీకస్త్రిన్వషయే పునఃపునః మనసః ప్రవృత్తైః మసీషాయా బుద్ధైశ్చ దే
హకాంతితః దేహకాంత్యా తృతీయాధేన తసిః సపీతిరససంతోషం న
హపానెన యత్సుఖం తేననంతోషం దిశంతౌ ప్రయచ్ఛంతా అనయో
దేహకాంత్యా పశ్యతాం మనస్కారోపి సఫలీభవతి మసీషాపి ప్ర
సీదతీతిభావః ॥ ౧౧ ॥

మన్తథాయుతసాందర్యో వసంతాయుతసాంద్రభౌ ।

శశాంకాయుతలావణ్యో చంద్రోన్యాయుతద్యౌః ॥

వ్యా ॥ మన్తకేతి ॥ మన్తథానామాయుతస్య సౌందర్యమివ సౌంద
ర్యం యయోస్తా ఏవమగ్రిమవిశేషణత్రయేపి యోజ్యం అత్ర సౌంద
ర్యం సాముద్రికోక్తప్రకారేణౌవయవసంస్తానవిశేషః । లావణ్యం ॥ ౧౨ ॥
ముక్తాఫలమథాయాయా స్తరభగ్నమివాంతరా । పరీతిభాతి యదంగే
మ తల్లావణ్యమిహోద్యతే ఇత్యుక్తలక్షణః అంతశ్చలన్వభావిశేషః
ద్యుతిః బహిరాలాకఇతిభేదః ॥ ౧౨ ॥

చిత్రితామివసీతానాం చిత్రచెష్టాపహారతః ।

పరీతిసాధంపురస్త్రీణాం నిర్విశంతా నిరీక్షణమ్ ॥

వ్యా ॥ చిత్రితామితి ॥ చిత్రచెష్టాపహారతః మనోవ్యాపారాపహ
రాత్ మనసాం స్తబ్ధతాపాదనాత్ చిత్రితామాలేఖ్యతాం సీతానామివ
స్థితానాం పురస్త్రీణాం ప్రతిసాధం సాధేసాధేయధాధేన వీష్పాయా

మన్యాయాభావః నిర్విశంతౌ ఉపభుంజానౌ ॥ ౧౧ ॥

{ సుప్రభాతమిహ పాప్తం సూషాచసుదినంచనః | ఇతి }
{ వాదిభిరన్యోన్యం ద్వుతచిత్తైరనుద్రుతౌ ॥ ౧౨ ॥ }

వ్యా ॥ సుప్రభాతమితి ॥ నః అస్తాకం శ్చహ సమయే సుప్రభా
తం శోభనం ప్రభాతం పాప్తం ॥ సూషాశోభనరాత్రిశ్చ పాప్తేతి
లింగవిపరిణామేనానుషంగః ॥ ౧౧ ॥ విభావరీ నక్తముషాచశర్వరీతి
మాలాయుధః ॥ సుదినం శోభనంచినంచ పాప్తమితి ఇత్థమన్యోన్యం
వాదిభిః | దిన్యవస్తుదశానలాభాత్ తత్కాలస్తుతి వదద్భిః ద్వుతచి
త్తైర్విలీనచేతాభిః జనైరనుద్రుతౌ అనుసృతౌ ॥ ౧౨ ॥

{ బలాదపహ్యతైస్తత్రరజకాద్రాజసన్తుతాల్ | పర }
{ భాగశ్రియం ప్రాప్తావాసాభిరసితారుణైః ॥ ౧౩ ॥ }

వ్యా ॥ బలాదితి తత్రవధురాయాం రాజ్ఞః కంసస్య సంమతాల్
ఇష్టాల్ రజకాన్నిర్నేజకాల్ బలాత్ప్రసహ్యేపహ్యతైః అసితారుణైః వా
సాభిః పరభాగశ్రియం ప్రాప్తా అసితారుణవస్త్రధారణాల్ యథాక్ర
మం సితాసితరామకృష్ణవిగ్రహసంసర్గాత్ప్రతీయమానౌ గుణాత్క
షణః పరభాగః ॥ ౧౨ ॥ పరభాగౌగుణాత్కషణఇతివైజయంతీ ॥ తేన
శోభాంప్రాప్తా ॥ ౧౩ ॥

{ లబ్ధపుణ్యవిపాకేనమాలాకారేణలంభితైః | శబ }
{ తౌదామభిశ్చిత్రైస్సందిగ్ధవనమాలికైః ॥ ౧౪ ॥ }

వ్యా ॥ లబ్ధేతి ॥ లబ్ధః పుణ్యానాం విపాకః సౌమ్యఖ్యా యేన తేన
మాలాకారేణ లంభితైః ప్రాపితైః చిత్రైః నానావజ్రైః సందిగ్ధా వన
మాలికా యెషుతైః తస్మద్భవైరితియావత్ దామభిః మాల్యైః శబ
తౌ కర్పరౌ ॥ ౧౪ ॥

{ కాంతినిజితయా కామాల్ ప్రదిష్టైః కంసకుబ్జయా | }
{ దధతౌ వర్ణకేక్కుయోదివ్యగంధౌషుగంధితాం ॥ ౧౫ ॥ }

శ్లో ॥ కాంతితి ॥ దివ్యగంధౌ స్వరపనాప్రాకృతగంధయక్తో కాం
తినిజితయా లావణ్యవశీకృతయా కంఠకుబ్జయా కంఠస్యస్తేరంధ్యా
కుబ్జయా కామాచిచ్ఛయా ప్రదిప్తైః దత్తైః వణకైః విలేపనేగకంధ
ద్రవ్యైః భూయః అత్యర్థం సుగంధితాం దధతా ॥ ౧౫ ॥

{ ఋజుకృతసుజాతాంగ్యాఋజుబుద్ధ్యాధకుబ్జయా }
{ ప్రణయంత్యావ్వశేషప్రింప్రాప్తమందస్తితౌమిథః ॥ }

శ్లో ॥ ఋజుకృతేతి ॥ అథానంతరం ఋజుకృతాని విలేపనదా
నప్రసన్ననభగవతా ఉన్నమనెనప్రగుణీకృతాని సుజాతాని నుందరా
ణ్యంగాని యస్యాస్తయా భగవత్ప్రణయత్ ఋజుబుద్ధ్యేత్తత్ర ఋ
త్యకఇతి ప్రకృతిభావః స్వశేషప్రిం ప్రణయంత్యా వ్యగృహం ప్ర
త్యాగంతవ్యమితి యాదవానయా ॥ ౧౬ ॥ ప్రణయస్సృత్పరిచయేయా
జ్ఞాయాంసౌహృదేపిచేతివైజయంతీ ॥ ఏవంభూతయా కుబ్జయా హేతు
నేత్యర్థః మిథఃఅన్యోన్యం ప్రాప్తమందస్తితౌ కామోదేకాదాహ్వయతీ
తి విదిత్వా ఆగతమందస్తితౌ దదృశురిత్యేతావత్పర్యంతం సంబంధః॥

{ తతోవివిశతుశ్శౌలాంబలినద్దగుహామివ । ప్రధి }
{ తాంపుభుభిశ్చాపైః పన్నగైరివ భీషణైః ॥ ౧౭ ॥ }

శ్లో ॥ తతేతి ॥ తతః కుబ్జఋజుకరణానంతరం పన్నగైరివ భీష
ణైః పుభుభిః చాపైః ప్రధితాం పృథూకృతాం పూరితాం॥ సూ ॥ పృ
థుశబ్దాత్తత్రోరోతి శ్యాంతాత్కమణిక్తః తావిష్టవద్భావాత్ రఋ
తోహలాదేలకఘోరితి ఋకారస్యరేఫః అతఏవ పన్నగోపమచాప
పూరితత్వాత్ బలినద్దగుహం పాతాళగుహామివస్థితాంశౌలాం ధను
శ్శౌలాంఽవిశతుః ॥ ౧౮ ॥

{ తత్రైలనిభంశౌరిస్త్రీగజైరపి దుదామమ్ । దదృ }
{ శాశజగవప్రఖ్యం దంభోభికరినం ధనుః ॥ ౧౯ ॥ }

శ్లో ॥ తతేతి ॥ తత్ర ధనుశ్శౌలాయాం శౌరిః శైలనిభం పద

తోపమంజరగవప్రభ్యం పినాకనద్యశం దంభోలికదినం కులిశవత్క-
సం అతపీవ త్రిదశైరపి దుదకమం భజ్జుకమశక్యం ధనుః కంసన్యచా-
పం పూర్వందదశః ॥ ౧౮ ॥

{ స్వపూర్వప్రభవోదంతమిదాసీంతనయన్నివ । తదా }
{ యన్యధనుభీకమం బభంజ భుజలీలయా ॥ ౧౯ ॥ }

వ్యా ॥ స్వపూర్వైతి ॥ స్వస్వపూర్వప్రభవస్య ప్రాచీనరిక్షునాథ-
స్యోవతారస్య ఉదంతం వృత్తాంతం హరధనుర్భంగరూపం ఇదాసీంత-
నయన్నివ ఇదాసీంతనం కుర్వన్నివ భీమం భయంకరం తద్ధనురాయ-
న్య భుజలీలయా భుజక్రీడయా విలాసినవా ॥ ౧౯ ॥ లీలాక్రియావిలా-
సశ్చైతి వైజయంతీ ॥ బభంజ భగ్నమకరోత్ ॥ ౧౯ ॥

{ మహతాతన్యఘోషేణ విదద్రేద్విషతాం మనః । సౌ }
{ ధానినః ధురాయాశ్చ శుష్కాశనివిడంబినా ॥ ౨౦ ॥ }

వ్యా ॥ మహతేతి ॥ తన్య భజ్యమానస్య ధనుషః శుష్కాశనివిడం-
బినా ఆకస్త్రికత్వాత్ అపృష్టేనిఘాతమనుకుర్వతా తథా భీషణేన మ-
హతాఘోషేణ ద్విషతాం కంసాదీనాం మనోవిదద్రే విదీణకమాసీత్
మధురాయాస్స ధాని సుధాధవళితాని గృహాణీవ విదద్రిరత్సమం
గః ॥ ౨౦ ॥ సౌధాస్త్రీసుధయా శ్వేతమిత్యభయలింగత్వానుశాసనా-
న్నపుంసకలింగప్రయోగః ॥ ౨౦ ॥

{ చాపగోవచమూంహత్వాశ్చ జగద్ధితమానుషే । అతిలం }
{ ప్యుధనుశ్శాలాం రంగద్వారమవాపతుః ॥ ౨౧ ॥ }

వ్యా ॥ చాపేతి ॥ జగద్ధితమానుషే లోకహితం నుష్ట్యోవతారరూ-
పా తౌరామకృష్టే చాపగోవచమూం చాపభంజనాదవర్యావతంతీ-
చాపనంరక్షకసేనాం హత్వా రంగస్య మల్లయుద్ధమండవస్య ద్వారమ-
వాపతుః ॥ ౨౧ ॥ రంగోరణఖలే రాగత్తతివిశ్వః ॥ ౨౧ ॥

{ తత్త్రిన్యత్యుమివకుర్ధం నిదధ్యతురరిండమా । నాగం }
{ కువలయాపీడనిహన్నవానమివాంబరమ్ ॥ ౨౨ ॥ }

వ్యా || తత్రేతి || అరిందమాశతూశాం దమయితారౌ || నూ || సంజ్ఞా
యాంభృత్వాన్వజీత్యాదినాఖచ్ ముమాగమశ్చ | తత్ర రంగద్వారేకు
ర్ధం మృత్యుః జగత్ప్రాణాపహారిణం దేవతావిశేషమివస్థితం అంబర
మాకాశం నిహన్నవానం అపలవంతమాన్నత్యైన సర్వమావృణ్వంత
మివస్థితం తం కువలయాపీడం నామ నాగం సిదధృతుః అపశ్యతాం || ౨౨ ||

{ తమాసాద్యదుగ్రతంశౌరిస్తాసితత్రిదశద్విపమ్ | పంచ }
{ వక్త్రాజివాక్రమ్యఘాతయామాస ధూతలే || ౨౩ || }

వ్యా || తమితి || శౌరిః త్రాసితాః ఉద్వేజితాః త్రిదశద్విపావిరా
వతాదయోయేనతం కువలయాపీడం దుగ్రతమాసాద్య పంచవక్త్రాస్సిం
హాఇవాక్రమ్య ధూతలే పాతయామాస || ౨౩ ||

{ తస్యదంతౌ సముద్భృత్యశ్వేతాద్రిశిఖరోపమా | విద }
{ ధాతేయదుశ్రేష్ఠౌ మల్లయుద్ధ మహాయుధే || ౨౪ || }

వ్యా || తస్యేతి || తస్య ధూతలే పతితస్య గజస్య శ్వేతాద్రిశిఖరో
పమా దంతౌ సముద్భృత్య యదుశ్రేష్ఠౌ రామకృష్ణౌ మల్లయుద్ధస్యను
హతి ఆయుధే విదధాతే చక్రతుః యద్యాయుధేర్మౌద్ధమాగచ్ఛేయుః
తదేదమాయుధంసమ్భవత్ప్రితి ఊహతురిత్యర్థః | అగ్రేత్వనాయుధమే
నయుద్ధం వత్స్యతే || ౨౪ ||

{ సహగౌపైరధిస్థాయరంగమధ్యమరిందమా | బలిజి }
{ ద్వలభద్రశ్చ బాలన్యత్రైరదీప్యతామ్ || ౨౫ || }

వ్యా || సహేతి || అరిందమా రిపూణాందమయితారౌ బలిజిత్ బ
లైరసురస్య జైతాకృష్ణః బలభద్రశ్చైత్యుభౌ గౌపైస్సహ రంగమధ్యం
అధిస్థాయ ఆక్రమ్య బాలన్యత్రైరదీప్యతాం అక్రీడతామ్ || ౨౫ ||

{ నృపాపహూతైరథతౌ విహరైక్యమవాపతుః | స }
{ ర్మకారకజల్పాక నటనతకగాయత్రేః || ౨౬ || }

వ్యా || నృపేతి || అథ తౌ రామకృష్ణౌ నృపాపహూతైః కంసేన

రంగమండపే సమాహూతైః ॥ నమః కారకజల్పకనటనతకగాయ
కైః । నమః కారకాః పరిహాసకాః జల్పకాస్సదసే వాగ్మినః నటారస
ప్రధానాభినయాః నర్తకాః భావప్రధానాభినయాః గాయకాః వైశికా
శ్చారీరగానకృతశ్చ త్రైసిహ విహారైక్యమవాపతుః । స్వయమపిత్రై
స్తేస్సంయుజ్య నర్తకారకాదిభావమనుకృత్య విజహ్రతురిత్యర్థః ॥ ౨౧ ॥

{ జనన్యమహతస్తత్ర జనయామానతుస్తదా । మహా
తాకాంతినక్షేపదదృతౌ దేవమాశృకామ్ ॥ ౨౨ ॥ }

వ్యా ॥ జనస్యేతి ॥ తత్ర రంగే తదా మహతా కాంతినక్షేపణం దే
వమాశృకాం వృష్టసంవధితాం మహతో జనన్య దిగృతౌ జనయా
మానతుః । తయోజాతా జనన్యదిదృతౌ తతాంతినక్షేపణోత్తరం
త్తరం ప్రవృద్ధాభూదిత్యర్థః ॥ ౨౨ ॥

{ ఉపవేదమధీయూర్యేరణాథకారంగదశికనః । త
మేవ తెన్విధాభూతంతాపుధాపభిమేనిరే ॥ ౨౩ ॥ }

వ్యా ॥ ఉపవేదమితే ॥ యేరంగదశికనః రణాథకం యుద్ధప్రయో
జనం ఉపవేదం ధనుర్వేదాఖ్యమధీయూః స్మరంతిస్త ॥ సూ ॥ అధిపూ
ర్వాత్ ఇక్స్తరగాఇతిధాతోలికజ్జే తేన తాపుభౌ రామకృష్ణౌ తమేవత్
నుర్వేదం ద్విధాభూతమభిమేనిరే తయోః త్రైతతేజోవిశేషందృష్ట్వా
తథామేనిరగ్రత్యర్థః ॥ ౨౩ ॥

{ తదాలాకనలాభేన సామాజికజనస్తదా । అనిదం
పూర్వమాస్లేదమపవృత్తఇవాన్స్వభూత్ ॥ ౨౪ ॥ }

వ్యా ॥ తదాలాకనేతి ॥ తదా సామాజికజనః సమాజే మిలితో జ
నః తదాలాకనలాభేన తయోదేశానస్యలాభేన అపవృత్తః ముక్త
శ్చ అనిదం పూర్వమాస్లేదం నిత్యసిద్ధమానందం అన్వభూత్ । ముక్తో
హి భగవద్దేశానానంతరం శ్రేయసిద్ధమపి సంసారికాలే తిరోహితం భ
గవత్సంకల్పాదభివ్యక్తం నిరతిశయానందమనుభవతి । తద్వద్వైషయ్య

కానందపవ, నిరతిశయోత్కర్షవ్యంజ వాయని త్యానందత్వాధ్యవసాయః

{ చింబితాకృతయోనార్యస్తద్దేహమణిదర్పణే | త }
{ త్పరిష్వంగని ర్వేశమయ త్నాదిన లేభిరే || ౩౦ || }

వ్యా || చింబితేతి || తస్య దేహపవ మణిదర్పణే చింబితాకృతయః
ప్రతిచింబితదేహః నార్యః అయత్నాదిన అయత్నా దేవ తత్పరిష్వం
గని ర్వేశం తదాలింగనసౌఖ్యం లేభిరే | తద్దేహ స్వప్రతిచింబనం
కాంతిమాత్రేణ తదాలింగనైవేన నిర్వివిశురిత్యథః || ౩౦ ||

{ గీతజుంజుగిరస్తత్ర సృతసంవాదివిభ్రమాః | }
{ మంచేషుహారిరద్రాక్షిద్వరస్త్రీర్దీరేక్షణాః || ౩౧ || }

వ్యా || గీతేతి || తత్ర రంగే హరిః మంచేషు పర్యంకేషు గీతమం
జుగిరః గానేన హృద్యవాచః సృతసంవాదివిభ్రమాః సృతానుకారి
శృంగారచెష్టాః మదిరేక్షణామదిరాణి మందీకృతాని || ౩౧ || వ్యాఘ్నూర్ణమా
నతారంచత్రమోహాంతవిలొకనం చక్రుర్వికసితాపాంగం మదిరంత
రుణేమదే ఇత్యుక్తలక్షణానీక్షణానియాసాంతాః పరస్త్రీరుత్తమాజ్ఞవాః
అద్రాక్షిల్ దృశేర్లుజ్జ్ || నూ || వామ్యసోరితి ఇయజభావవత్తేస్త్రీరితి దీర్ఘః

{ ధృతహేతిపరిష్కారాధీరొద్ధతవిలొకితాః | దద }
{ శేషపృథివీపాలాక్ దేవానినదివశ్చ్యుతాః || ౩౨ || }

వ్యా || ధృతేతి || ధృతాహేతయః ఆయుధాని పరిష్కారాభూష
ణానిచయైస్తాః ధీరాణి ఉద్ధతాని సగర్వాణి చ విలొకితానియేషాంతాః
తేజసా దివశ్చ్యుతాః దేవానినస్థితాః పృథివీపాలాన్దదశః || ౩౨ || స్ఫు
తత్ప్రభావగంభీరం ధీరమిత్యుచ్యతేబుద్ధైః | సగర్వమద్ధతం పుల్లతారం
స్థిరకనీకమితి దృష్టిలక్షణేషు భావప్రకాశః || ౩౨ ||

{ తమసామివనంఘాతంనమాహారమిదైససామ్ | తుం }
{ గమంచగతంకంసంతుష్టోహారిరవైక్షత || ౩౩ || }

వ్యా || తమసామితి | హరిః తమసాం అంధకారాణాం బహూ

సాం తమోగుణానాంవా సంఘాతమివ వినసాం పాపానాం సమాహగ
మివచస్థితం తుంగమంచగతం ఉన్నతవర్ణంకగతం కంనం తుష్టః శత్రు
హాస్తలగ్నఇతి సంతుష్టస్సన్నవైతుత || ౩౩ ||

{ లలితారంభయా వృత్త్యా రంగభాజాం రసావహా | స }
{ రవృత్తాంతపిమ్మతిర్వవృధే రామకృష్ణయోః || ౩౪ || }

వ్యా || లలితేతి || లలితారంభయా హృద్యోపక్రమయావృత్త్యాభో
జ్యోరంగభాజాం జవానాం రసావహా ఆనందకారిణీ అవసానె కంపా
దివధేన భయావహా త్వేపి ఉపక్రమే బాల్యన్మత్రాదియావతయా ద)
ప్రహాణామానందకారిణీత్యథాః | సరవృత్తాంతసాటికామానుషవర్తిత్రా
భినయరూపా రామకృష్ణయోః విహృతిః క్రీడావవృధే || ౩౪ ||

{ విదధేసింహనాదేన తారణయదుసింహయోః | }
{ గజకతందైత్యమల్లానాంగోమాయుగణవాశితం }

విదధఇతి || యదుసింహయోర్యదుశ్రేష్ఠయోః రామకృష్ణయోః తారణ
ఉచ్ఛతరణ సింహనాదేన త్వేతితేన కర్తృదైత్యమల్లానాంచాణూర
ముష్టికాదీనాం గజకతమహంకారకృతశబ్దవిశేషః గోమాయుగణవా
శితం నృగాలసమూహరుతం విదధే కృతం తేననృగారన్వనితమివతు
చ్ఛేదకృతమిత్యథాః || ౩౫ || తిరక్పాం వాశితంరుతమిత్యమరః || ౩౫ ||

{ తావుభౌడింభవపుషే బ్యాతపీర్యపరాక్రమా | చా }
{ ణూరొముష్టికశ్చద్వౌనియోద్ధమభిజగ్తుః || ౩౬ || }

వ్యా || తావితి || డింభవపుషావర్భకహాపా బ్యాతపీర్యపరాక్ర
మా పీర్యం స్వాభావికంబలం పరాక్రమో యద్దేషు'విక్రమణమితిభేదః
తావుభౌరామకృష్ణా కమణీ చాణూరొ ముష్టికశ్చేతి ద్వౌమల్లా ని
యోద్ధం బాహుభ్యోద్ధమభిజగ్తుః || ౩౬ || నియద్ధంబాహుయద్ధం
స్యాదిత్యమరః || ౩౬ || ...

{ అహోమహానుపకాంతమత్యాహితమిదంయతః । అశీ }
 { క్షితరణౌ బాలౌ మల్లయుద్ధే నియోజితౌ ॥ ౩౭ ॥ }

వ్యా ॥ అథ తాభ్యాం యుద్ధేనియోజితయోః రామకృష్ణయోః శా
 త్రత్యం జనవాదశ్లోకపంచకేనాహ ॥ అహోఇతి ॥ మహాదినమత్యా
 హితం ప్రాణానాకాంక్షికగుణ ఉపకాంతం ॥ ౩౭ ॥ అత్యాహితం మహా
 భీత్యాం ప్రాణాకాంక్షికమణీతియాదవః ॥ అశీక్షితరణౌ అనభ్యస్త
 యుద్ధక్రమా బాలౌ మల్లయుద్ధేనియోజితావీతి యతః యదిశ్లోధేయత
 ఇతి సార్వవిభక్తికత్వాత్తసేః యదేతయోమల్లయుద్ధే నియోజనంఇ
 దం నియోజయితుః శ్రేయస్కరం నభవతీత్యత్యాహితం అహోఇ
 తి అనుచితం కర్తారబ్ధమిత్యాశ్చర్యే ॥ ౩౭ ॥

{ శిరీషలలితైరంగైశ్చేష్టితైరపిపేశితైః ॥ అద్రిసా }
 { రకతోరాభ్యాం కథంయోద్ధుమమాస్థితౌ ॥ ౩౮ ॥ }

శిరీషేతి ॥ ఇమా రామకృష్ణౌ అద్రిసా రకతోరాభ్యాం ఎవ్యతప్రవరకఠినా
 భ్యాం మల్లభ్యాం సహశిరీషలలితైః శిరీషకుసుమసుకుమారైరంగైః పే
 శితైశ్చానుభిశ్చేష్టితైశ్చ కథంయోద్ధుమమాస్థితౌ । ఏతాభ్యామేతయోద్ధుమ
 యోగ్యావిత్యర్థః శ్వాపదమల్లయోరాశ్చనోశ్చనామ్యేపి తదనాదరణ
 తయోః బాలక్రీడానువృత్తిం పేశితైరపిచేష్టితైరత్యనేః కవిశ్ఛాచయతి ।

{ పశ్యద్భిరవశైర్నానం పౌరజానపదైరపి । పాఠ }
 { మేతవనుజ్ఞాతం పరపిండపరాయణైః ॥ ౩౯ ॥ }

వ్యా ॥ పశ్యద్భిరితి ॥ పరపిండపరాయణైః పరపిండాశ్రయైః కం
 సౌపజీవిభిరితియావత్ ॥ ౩౯ ॥ తిమస్యాత్తత్పరేభీష్టస్యాశ్రయేపివరాయ
 తమితి రభసః పశ్యద్భిః పౌరజానపదైః పురభవైజానపదభవైశ్చ జ
 నైః నూనమవశైః కంసంనివారయికుమశక్తైరేవ ఏతద్రామకృష్ణయోః
 మల్లయుద్ధనియోజనరూపం సావమనుజ్ఞాతం అన్యథా అత్యంతానుచిత
 మితి నివారయేయరేవేతిభావః ॥ ౩౯ ॥

{ మధుకైటభదుదాంతౌ మల్లబృందారకావిమా । }
 { యది జైవ్యతియః కశ్చిత్సకిం న పురుషోత్తమః ॥ ౪౦ ॥ }

వ్యా ॥ మధుకైటభేతి ॥ మధుకైటభావిపదుదాంతౌ దృష్టావిమా
 మల్లబృందారకౌ మల్లశ్రేష్ఠౌ ॥ ౪౦ ॥ బృందారకస్సురేశ్రేష్ఠశివశ్చ ॥
 యది యః కశ్చిజైవ్యతి సకిం న పురుషోత్తమః పురుషోత్తమపవ పతౌ
 మధుకైటభావిప పురుషోత్తమాదన్యోనజేతుం నశక్యావిత్యర్థః ॥ ౪౦ ॥

అథవా పూతనాదీనామప్రయత్నేన హతుకౌ ।

నయ్యద్ధౌమల్లముభ్యేభ్యో నాలమేతౌ నవాకథం ॥

వ్యా ॥ అథవేతి ॥ పూతనాదీనాం పూతనా రాక్షసీయమథాజ్ఞా
 నౌ స్థావరౌ । ధౌమకాదయోపి తిర్యగాదిరూపా ఇతి తేషాం అయత్నేన
 పూతకావపి పతౌ మల్లైష్వపి ముఖ్యాశ్చౌణూరాదయో యో నియోద్ధు
 ముద్యుక్తాః తేభ్యో వాలంనవగ్యాప్తావిత్యర్థః । నమస్స్వస్తీత్యాదినా అలం
 యోగేచ తుర్ధీపునః ప్రధమవక్త్రాణాం వాక్యం । నవాకథం । నౌలమి
 తికథం అలమేవేత్యర్థః । న ఇథే నవేతిపదం । పూతనాదీనామయత్నే
 నహతుకౌ యద్ధౌమల్లై నవినామల్లా జేతుం శక్తావిత్యర్థః ॥ ౪౦ ॥

జనవాదమమంశృణ్వణజాతహాసాజనాదానః । భు

జమాస్ఫృటయామానభూభారహారణైక్షమం ॥ ౪౧ ॥

వ్యా ॥ జనైతి ॥ ఇమంజనవాదం శృణ్వణ తేన జాతహాసశ్చ జ
 నాదానః భూభారస్యహారణే క్షమం శక్తం భుజమాస్ఫృటయామాన
 మల్లయుద్ధౌ ద్యౌగసూచకం భుజమూలాస్ఫృటనంచకార ॥ ౪౧ ॥

తదాస్ఫృటితశ్చైనస్ఫుటత్రణాన్యభూయసా । కం

నమల్లగణస్యాసీత్కథాగోపాలకాశ్రయా ॥ ౪౨ ॥

వ్యా ॥ తదాస్ఫృటితేతి ॥ భూయసా ఉచ్చితరేణ తదాస్ఫృటితశ్చ
 ధైర్యతస్యకృష్ణస్య భుజాస్ఫుటనధ్వనినా స్ఫుటత్రణాన్య దశచ్ఛ్రీ
 తస్య కంనమల్లగణస్య కంననంబంధీమల్లానాం భూమానస్య గోపా

లకాశ్రియా వల్లవవిషయిణీకథా అసీత్ కంనమల్లాః గోపానుద్దిశ్య
వాచం కథయామాసురిత్యర్థః ॥ ౪౩ ॥

గోపయ్యుద్ధధియాజహ్రీచ్చాణూరః కూణిలేక్షణః ।

పుష్పపేషమివోత్పశ్యన్నాద్రవత్పుష్కరేక్షణం ॥

వ్యా ॥ గోపేతి ॥ కూణి లేక్షణః మదేన కూణితనయనః గోపయ్యు
ద్ధధియా హీనబలైః గోపేయ్యుద్ధకరణబుద్ధ్యా జహ్రీత్ జుగుప్సా చా
ణూరః పుష్పపేషం పుష్పమదనమివోత్పశ్యన్ గోపానాం హననం
పుష్పమదనతుల్యమితి విచారయన్ గోపానాం పుష్కరేక్షణం త్రికృష్ణం ఆ
ద్రవత్ ॥ ౪౪ ॥ ...

యథోచవిషమంతత నియుద్ధం స్థూలదృష్టిభిః । త

త్వదృష్టిభిరప్యేవం విశ్వాధికబలహరౌ ॥ ౪౫ ॥

వ్యా ॥ యథేతి ॥ తత్త్రీసభాయాం స్థూలదృష్టిభిః స్థూలే కూటే మి
థ్యాభూతే చాణూరన్య బలాధిక్యే దృష్టిః బుద్ధిః యేషాంతైః యద్వా
స్థూలావిమళాక్షమా దృష్టిః జ్ఞానం యేషాంతైస్తథోక్తైః । బాహ్య
స్థూల్యాద్యవలోకనమాత్రేణ చాణూరవేద బలాధికఇతి నిశ్చిన్వద్భిః స
త్వంతస్సారవేదిభిరితిభావః నియుద్ధం కృష్ణచాణూరయోర్బాహుయు
ద్ధం విషమం అసదృశం । యథాయత్వత్ ఊచే ఉక్తం । ఏవం । త
థేవ । విశ్వాధికం సర్వప్రపంచాభ్యధికం బలం యన్య తస్మిన్ హ
రౌ సర్వలూకహరణనిమగ్నే శ్రీకృష్ణే । బాలేపీతిభావః । తత్త్వం వ
రం బ్రహ్మేతి దృష్టిర్యేషాంతైస్తథోక్తైః సూక్ష్మదృష్టిభిః దేవాదిభి
రపి నియుద్ధం విషమమూచే ॥ సముచ్చయోపమయా ఉభయైరపి ప్ర
కారభేదేన విషమమూచఇతి ప్రదశితమ్ ॥ ౪౫ ॥

న్యూనాధికసమారంభోవిభుస్తత్త్రివిహారతః । వి

షాదప్రీతిసందేహానభ్యానాం సమతానయత్ ॥

వ్యా ॥ న్యూనేతి ॥ తత్త్రిసభాయాం విహారతః క్రిడయాన్యూనా

ధికసమారంభః సమారంభ్యత ఇతి సమారంభః ప్రస్తుతం నీయర్థం కదా
చిన్నాన్యః కదాచిదధికస్సమారంభాయస్య సవిభుః కృష్ణః సభ్యానాం
సభాయాం సాధూనాం విషాదప్రీతీసందేహాన్ నమతానయత్ సూర్య
సతాప్రదర్శనైరపిషానం అధికశాస్త్రదర్శనసేనప్రీతిం ఉభయప
దర్శనావృత్త్యా జయపగాజయసంరేహంచసంతానయతిస్త ॥ ౪౬ ॥

సబాలః ప్రచయంప్రాపబాలాతపఇవక్రమాత్ | నీ

హారఇనచాణూగశ్చనైరపచయం యయా ॥ ౪౭ ॥

వ్యా ॥ సఇతి ॥ సబాలః కృష్ణః బాలాతపఇవ సాతః కాంతపఇవ
కృమాశ్చర్యచయంప్రాపన్యానాధికభావపరివృత్తింవినా ఉత్తరొత్తర
మాధిక్యమేవ యయా | చాణూగస్తు బాలాతపవృద్ధిసమయే నీహారఇన
శ్చనైరపచయంయయా ॥ ౪౮ ॥ ...

వారి తేష్వభవా ద్యేషువిషణ్ణైన మహీభృతా | దివ్య

దుంకుభయోనేకునికగమధ్వానవిగ్భాః ॥ ౪౯ ॥

వ్యా ॥ వారి తేష్వితి ॥ లభ చాణూగస్యాపచయానంతరం విషణ్ణైన
మహీభృతా వా ద్యేషు స్వకీయపటహాదిషు వారి తేషువత్సు నిగమ
ధ్వానవిగ్భరాః దివిమునిజనా ఘుష్పమాణవేదధ్వనినా అతివేలాది
వ్యాః దివిభవాః దుంకుభయోభైర్యోనేషః ॥ ౫౦ ॥

వల్లశాబలభద్రేణకృష్ణైనచవసుంధరా | వాది

త్రమివదధ్వానశుభురేంద్రభయనకం ॥ ౫౧ ॥

వ్యా ॥ వల్లతేతి ॥ రంగమండపే వల్లశా ఉల్లసమానేన బలభద్ర
ణకృష్ణైనచ తయోర్వల్లనేన హేతునేషియన్ వసుంధరా రంగ
భూమిః మధురేంద్రభయనకం కౌనస్య భయంకరం వాదిత్రే త
యోజకయవాద్యమివ దధ్వాన ॥ ౫౨ ॥

భీమకాలియభోగిద్రృష్టూరంగమహానటః |

ఘల్లగంగనటః దైత్యుషుమాధంమమాధనః ॥

వ్యా || భీమేతి || భీమస్య భయంకరస్య కాశీయభాగీంద్రస్య స్ఫు
టా ఫణపవరంగౌన్య త్రమండపః తస్యమహానటః తత్రీకృత మహానట
సః నకృష్ణః మల్లరంగనటంశ్చా నాం రంగౌరణస్థానం తస్య నటవన్న
టం తం యుద్ధేన విహారంతం దైత్యం చాణూరం మధుమాధం మధు
సామకమసురఘివ మమాథ మథ్నాతిస్త || సూ || ఉపమానై కమణి
చేతి నిమిల్పస్యయః కషాదిమయథా విధ్యను ప్రయోగఇతి తస్మైవ
ధాతౌరను ప్రయోగః || ౫౦ || ...

ముష్టిఘాతేన రామస్యముష్టికశ్చః పాతితః | భో

జాధిపమహోత్పాతభూమికంపమవర్తయత్ ||

వ్యా || ముష్టితి || రామస్య ముష్టిఘాతేన ముష్టిహాననేన నిపాతితః
ముష్టికశ్చ భోజానాం భోజాఖ్యదేశవిశేషాణాం అధిపస్య కంనస్యమ
హోత్పాతం అరిష్టసూచకమహోత్పాతరూపం భూమికంపమవర్తయదజ్ఞ
నయత్ వృతువత్కనఇతిధాతోణిచ్ || ౫౧ ||

రామరామానుజాభ్యాంతౌ రావణేంద్రజితావివ | నను

యామాసతుఃపృథ్వీం నగపాతం నిపాతితౌ || ౫౨ ||

వ్యా || రామేతి || రావణేంద్రజితావివ రామరామానుజాభ్యాం
బలకృష్ణాభ్యాం పక్షే రామలక్ష్మణాభ్యాం నగపాతంనిపాతితౌ పర్వతా
వివ నిపాతితౌ ఉపమానే కమణిచేతి కర్తవ్యపమానై ఉపపదేణ
ముత్ పూర్వవదను ప్రయోగః తౌ చాణూరముష్టికౌ పృథ్వీంనమయా
మాసతుః దేహధారణేతిధావః || ౫౩ ||

శాయితౌవీరశయనేదృష్టాచాణూరముష్టికౌ | దుర్ర

మభ్యద్రవక్ కృష్ణం తత్రీతౌనకలాదయః || ౫౪ ||

వ్యా || శాయితౌవి || తత్రీరంగే వీరశయనే యుద్ధభూమౌశాయ
తౌ రామకృష్ణాభ్యాం నిపాతితౌ చాణూరముష్టికౌదృష్టౌ తౌనకలా
దయః తౌనకలఇత్యేవమాదయః కంనమల్లాః కృష్ణం దుర్రమభ్యద్ర

పద్య అభ్యుదానం ॥ ౫౩ ॥

న తా నపి నియుద్ధేన వసుధాయాం న్యపాతయత్ ।

కాలాయుగపదుద్భూతా కల్పాంతమిహిరానివ ॥

వ్యా ॥ సజ్జతి ॥ నకృష్ణః తా నపి నియుద్ధేన బాహుయుద్ధేన యుగప-
దుద్భూతా కల్పాంతమిహిరాన్ప్రళయకాలసూర్యా కాలజ్జనవసు-
ధాయాం న్యపాతయత్ ఆరోగోభ్రజఃపటరః పతంగః జ్ఞత్యాద్యాన్స-
ప్తకల్పాంతసూర్యా లూకదాహే తత్ప్రయోజనైర్వృత్తై సర్వగా-
స్థాయప్రవృత్తః ప్రళయః తా నపి గృహతీత పురాణవసిద్ధిః ॥ ౫౪ ॥

గరుత్మానివ భూభాగాద్గగనాభోగమాయతమ్ ।

కంసమంచనుపద్వారాదుదప్లవతకేశవః ॥ ౫౫ ॥

వ్యా ॥ గరుత్మానితి ॥ కేశవః గరుత్మా భూభాగాత్ ఆయతమ్,
గగనాభోగం ఆకాశపరిణాహమివ అపద్వారాత్ అమాగభూతా-
ద్దేశాతః కంసమంచం ఉదప్లవతకంసస్య పర్యంకం ప్రత్యుత్పన్నమక్ష-
రోత్ వధాథానం శత్రుగృహం ప్రవిశద్భిః అమాగేణ ప్రవేష్టవ్య-
మితి ప్రసిద్ధిః తథేవ జరాసంధసిధాథానం తద్గృహం ప్రవిశద్భ్యః,
కృష్ణభీమసేనాభ్యాం అపద్వారేణ ప్రవిష్టమితిభారతాదిమహాకావ్యే

కచగ్రహణవివశంకంసమాకృత్యపాతయత్ ॥ పత

న్వక్షస్థలేతస్యతత్సత్వముదపాటయత్ ॥ ౫౬ ॥

వ్యా ॥ కచేతి ॥ కచగ్రహణవివశం కేశగ్రహణేన పరవశం కంస-
మాకృత్య పాతయత్ మంచాదధఃపతితుకుర్వత్ తతః తస్యవక్షస్థలేప-
తా కృష్ణః తత్సత్వం కంసస్య పాణముదపాటయత్ ఉత్పాటితముత్థా-
తమకరోత్ ॥ ౫౬ ॥

మహామోహమివాక్రమ్యమాతులం మధుసూదనః ।

వివేకజవహృత్తస్థముగ్రసేవమమోచయత్ ॥ ౫౭ ॥

వ్యా ॥ మహామోహమితి ॥ మధుసూదనః కృష్ణః వివేకస్తత్వావ-

భాధఇసమాతులం మాతుభాగతరం కంసం మహామోహమివ ఆకృష్ట్య
సంసారమూలం మహదజ్ఞానమివ నాశయిత్వా వృత్రై సుచరితైస్థిగం ని
రతం ఉగ్రసేనం కంసన్యపితరం అమోచయత్ కారాగృహాన్తోచయ
త్తన్న యథా వివేకౌవృత్రై వృత్రే వివేకానంతరం శరణవరణేన విషయా
కృతే భగవత్స్థితమైకాంత్యేన నివిష్టం ఉగ్రసేనం జీవామోచయతి త
ద్వదితీయావః || వృశువగణఇతిథాతోః సృత్రశబ్దావృతవాచీ జీవస్య సే
నా ఇంద్రియవగః తస్య చోగ్రత్వముపశాంతవత్స్థితస్యాపి విషయవ
ర్షికషణమాత్రేణ ప్రకోపదర్శనాదిత్యుగ్రసేనశబ్దస్య జీవవరతా || ౫౭

దదౌచకంశఛృత్యానాం దదతాంతత్రజీవితమ్ | ఉ

స్తుభిత్రీదశప్రేక్ష్యామూర్ధ్వాం గతిమనుత్తమాం ||

వ్యా || దదావీతి || తత్రీరంగే జీవితం దదతాం ప్రయచ్ఛతాం
శంసాహతఇతి రోషాత్ స్వజీవితమనాదృశ్య ఉపర్యాపతతాం కంస
భృత్యానాం ఉస్తుభిత్రీదశప్రేక్ష్యాం ఉధ్వజముఖైః దేవైః ప్రేక్షణీ
యాం దేవలూకాదప్యవరితనీం అనుత్తమాం ఉత్తమానాస్తి యస్యా
స్తాం అత్యుత్తమాం ఉధ్వాం గతిం అంతకాలే స్వసంశ్లేషపుణ్యఫల
కూపమూర్ధ్వకాలాకందదౌ || ౫౮ || స్త్రీయాః తుస్యాశ్చ లంగతిరితియా
ధవః || చకారేణ ప్రళమమాతాః చాణూరాదయస్సముచ్ఛీయంతే జీ
తు దదతః ప్రశ్నుపకతావ్యాఇతిభావః || ౫౮ ||

కంసకషణమండల్యోగంధీరాస్తత్రచక్రీరే |

రణలక్ష్మీనివాసస్య రంగస్య పరిభాషవ || ౫౯ ||

వ్యా || కంసేతి || తత్రీరంగే గంభీరాః నిర్మాః కంసకషణమం
థల్యః కంసకషణప్రభవా మండలకారరేఖాః రణలక్ష్మీనివాసస్యభ
గవతోయుద్ధలక్ష్మ్యా నివాసభూతస్య రంగస్య పరిభాః భేయానీవ చక్రీ
రే ఉపచీయంతేస్తాసూ || విభాషాచేరితికుత్స్వం రాజావరోధస్య పరితః
పరిభాదితేతిభావః || ౫౯ ||

సుదామనామాకంసస్యసోదర స్వరితఃకుగ్రాః ।

బలెనగమితఃక్షిప్రమగ్రజేనగతాంగతిం ॥ ౬౦ ॥

వ్యా ॥ సుగామేతి । సుదామనామా సుదామేతి ప్రసిద్ధః కంసస్య
సోదరః కుగ్రాః క్రోధేన త్వరితః త్వరాంప్రాపితః కుగ్రాంధః రామ
కృష్ణయోరుపర్యాపతితస్స కా బలేన బలదేవేన అగ్రజేన తదగ్రజేనకం
సేన ప్రాప్తాంగతిం మరణం క్షిప్రాంగమితః శీఘ్రంప్రాపితః ॥ ౬౦ ॥

అనాయుధమహాయుధం దృష్ట్వాహృషితరొమభిః ।

ప్రవాతకదళప్రక్షేప్తేఃప్రాశ్నికైరభిశస్థితం ॥ ౬౧ ॥

వ్యా ॥ అనాయుధేతి ॥ ప్రాశ్నికైర్యుధదశాభిః మధ్యస్థైః ॥ ౬౧ ॥ మ
ధ్యస్థైః ప్రాశ్నికైస్సమావితియాదవః ॥ అనాయుధమహాయుధం దృష్ట్వా
అయుధరహితస్య మహాయుధస్యదశానేన హృషితరొమభిః విస్త
యాదుల్లసితరొమాంచైః ॥ సూ ॥ హృషేర్లోమస్వీతీడాగమః ప్రవాతకద
ళప్రక్షేప్తేః ప్రకృష్టోవాతోయస్త్వికాదశైః తత్త్రిత్యకదళీనిభైః ఛయాత్క
దళీవత్కృపమానైరితియావత్ ॥ ౬౧ ॥ ఆభాప్రభ్యోపమాభిఖ్యాప్రకా
రస్సన్నిభోనిభః । నీకాశాద్యాశ్చసామ్యాథాన్సమేశ్యశ్శబ్దతఃపరే
ఇతి యాదవః ॥ కదళ్యాం కదళశబ్దోవ్యస్తీ తథావ బాలరామాయణే
ప్రయోగః ॥ పాయంపాయంకలాచీకృతకదళదళానాభి కేరీఫలాంభజ
తి । పవంధూతైస్సద్భిరభిశస్థితమ్ ॥ ౬౧ ॥

కృతినస్తావృశంయుద్ధం కిలికించితయంత్రితాః ।

లీనాఇవచపశ్యంతోలిఖితాఇవచాభవన్ ॥ ౬౨ ॥

వ్యా ॥ కృతినఇతి ॥ తాదృశమన్యోన్యోపమేయంయుద్ధం పశ్యంతః
కృతినః ధన్యాః కిలికించితయంత్రితాః హాసవశాత్ శుష్కరుచితవా
నత్రాసక్రోధభీత్యాదీనాంసంకరః కిలికించిత తేనయంత్రితాః తద్వ
శీకృతాస్సంతః లీనాఇవచ లిఖితాఇవచాభవన్ జతులగ్నమణ్యాదివత్
చిత్రలిఖితవద్వ నిశ్చలాంగాలభవన్నిశ్యథాః ॥ ౬౨ ॥

సిద్ధాశ్చ దివి తత్తాదృక్తాశ్చ కర్మితతాండవాః । హ

ర్షదుద్ధాద్ధికల్లాలంహహాకారమకల్పయన్ ॥ ౬౩

వ్యా ॥ సిద్ధాశ్చితి ॥ సిద్ధా దేవయోని విశేషాశ్చ దివిగగనే తత్తా
దృక్తాశ్చ కర్మితతాండవాః తత్తాదృశా తత్తాండవానురూపేణ తాత్రైస క
రతాత్రైస క్రితనతనాన్సంతః హషాదుద్ధాద్ధికల్లాలం హషాపవ దు
ద్ధాద్ధిః తస్య మహాతరంగకల్పం హాహాకారం అకల్పయన్ హాహాశబ్ద
మకుర్వన్ ॥ ౬౩ ॥

అథ తౌ భీమదోర్దండకండూకషణ తౌ పితౌ ॥ ౬౪

తృత్యాం దృష్టజన్యాభ్యాముపసృత్య ప్రణేమతుః

వ్యా ॥ అనేతి ॥ అథ కంసాదివధానంతరం భీమయోః పరిపంధి భ
యంకరయోః దోదండయోః కండ్వాః కిండుయాయాః యుయు
త్సాయాః కషణేనాపనయేన తౌ పితౌ తౌ రామకృష్ణౌ దృష్టజన్యా
భ్యాం ॥ ౬౪ ॥ యుద్ధమాయోధనంజన్యమిత్యమరః ॥ పితృభ్యాం దేవకీవసు
దేవాభ్యాం పితామాత్రేత్యేక శిషః ఉపసృత్య తత్సమీపంగత్వా ప్రణే
మతుః పితృభ్యామితి ॥ సూ ॥ క్రియాధో వపదన్యకమణి స్థానిన ఇతి చ
తుర్థా తథాచ తౌ పితరౌ ప్రీత్యుయతుం ప్రణేమతురిత్యధః ॥ ౬౪ ॥

తౌచతౌ హృదితా రాతిరక్తచందనరంజితౌ ॥ ౬౫

శుభిః ప్రీతినిష్ఠ్యం దైః పితరావభ్యషింశతాం ॥

వ్యా ॥ తౌనేతి ॥ తౌ పితరౌ కర్తారౌ హృదితా సామరాతీనాం రక్త
మేవ చందనం తేనరంజితౌ తౌ రామకృష్ణౌ కమణీ ప్రీతినిష్ఠ్యం దైః
ప్రీతరంతః పరిపూర్ణాయాః నిష్ఠ్యం దైరివద్ధితేరశుభిః ఆనందబా
హ్యైరభ్యషింశతాం ॥ ౬౫ ॥

విబుధత్వమివ ప్రాప్తావసు దేవస్సుతేక్షణాత్ । సత

త్వప్రతిబాధేన నాత్వతాం పతిమస్తుత ॥ ౬౬ ॥

వ్యా ॥ విబుధత్వమితి ॥ సుతేక్షణాద్విబుధత్వం దేవత్వం ప్రాప్త

ధీవస్థితః తథా కృతార్థతాం మన్యమానో వసుదేవస్సతర్వవ్రతిబా
 ధేన భగవదనుగ్రహేత్ తత్త్వావబోధేన॥౧॥ రూపత్వంచ సతత్వంచస్వరూ
 పంచస్వలక్షణమితి వైజయంతీ ॥ సాత్వతాం పతిం సాత్వతం నామ వైష్ణ
 వతంత్రీం తదా చక్షుత ఇతి సాత్వతః సాత్వతతంత్ర ప్రతిపాదకాః॥సూ॥
 తదా చక్షు ఇతి ణిచి తావిష్మవద్భవాట్టిలాపె క్విపి జారనిటీతి జిలాపేక్వి
 పస్సర్వాపహరిణిలోపేచ సతి తత్సిద్ధిః । సాత్వచ్ఛబ్దాదామి సతి సాత్వ
 తామితి రూపం తేషాం పతిం వైష్ణవతంత్రీప్రవక్తృణాం పాలకంకృ
 ణ్ణమస్తుత స్తుతేస్త ॥ ౬౬ ॥

నమస్తైనాభినాథీకరజసా నృప్తవేధసే । అజాయ

నర్వవేదానామేకవేద్యాయ విష్ణవే ॥ ౬౭ ॥

నమస్త ఇతి । నాభినాథీకరజసా నృప్తవేధసే నృప్తచతుర్ముఖాయ
 వేధసా నాభీకరమోత్పన్నత్వాత్ కమలావయవధూతః పరాగః తస్యో
 పాదానమితి భావః । అజాయ జననరహితాయ నర్వవేదానామేకవే
 ద్యాయ సర్వేషాంవేదానాం ముఖ్యప్రతిపాద్యాయ విష్ణవే ఆదిపురు
 షోత్తమాయ తేతుభ్యం నమః ॥ ౬౭ ॥

అనన్యధారమాధారమనన్యేశ్వరమీశ్వరమ్ । అను

శృణ్వంతిసంతస్తామనన్యాధిపతిం పతిమ్ ॥ ౬౮ ॥

వ్యా ॥ అనన్యధారమితి ॥ సంతః బ్రహ్మవిదః అస్తిబ్రహ్మేతిచెది
 త్యాదిశ్రుతేః అనన్యధారమాధారం ఆధారాంతరగహితమాధారం
 స్వయంజగతామాధారం అనన్యేశ్వరమీశ్వరం అనన్యాధిపతిం పతిమితి
 అత్రాప్యేవమథాః విశ్వరూపియమనశక్తియోగః పతిత్వం స్వాభావి
 కం శేషిత్వమిత్యాశయేన పృథగుక్తిః అనుశృణ్వంత్యామనంతి సభగ
 వః కస్త్రిక ప్రీతితస్సేవమహిమ్నీ త్యాద్యుపనిషద్భాగేషితిభావః ॥

అభంగురరసంభోగ్యమనపాయంరసాయనమ్ । అక్ష

యం ధమకనర్వస్వమవిదుస్తవకీతకనమ్ ॥ ౬౯ ॥

వ్యా ॥ అభంగురేతి ॥ తవకీతకనం అభంగురరసం అవినశ్వరరసం
 భోగ్యం అనపాయం రసాయనం అపాయరహితం జరాదిహరమాష
 ధం అక్షయం ధమకసర్వస్వంక్షయరహితంధమకస్యసర్వస్వంఅవిమః
 అజానక ॥సూ॥సిజభ్యస్తవిదిభ్యశ్చేతియైజుకసాదేశఃసంతఇతిశేషఃఅ
 త్రాభంగురరసం భోగ్యమితి భోగైకరసికైః బహిముఖైరాదరణీ
 యత్వముక్తం తెహంభోగ్యాంతగాణి నిరంతరసేవ్యాని కదాచిజ్ఞామి
 తయా వైరస్యమాషహంతత్వచ్చరిత్రాదికీతకనంతు॥ప॥భజతేతాద్యశీం
 క్రిడాంయాం శుక్రిత్వా తత్పరౌభవేదితి స్మృతేస్సర్వదా సేవ్యమాన
 మపి నవనవరసమావహతీతి వ్యతిరేకః అనపాయం రసాయనమితిము
 ముక్షుభిరాదరణీయత్వముక్తం రసాయనాంతరం కించితకాలం జరా
 దికం ప్రతిబధ్యాపి కాలాంతరే జరామరణౌద్యవశ్యం భావేనఫలాద
 ప్తేతి ఇదంతు భవవ్యాధిహరం కదాచిదపి ఫలాన్నవ్యపైతీతి వ్యతిరేకః
 అక్షయంధమకసర్వస్వమితికమకనిష్ఠైఃయస్యస్మృత్యాచనామోక్ష్యే
 తి స్మృతేః కమకపరిపూర్తికౌశాతుత్వాదాదరణీయత్వముక్తం ధవాం
 తరం కదాచితకత్సైన్యైకనక్షీణంనత్ ధనః పరిపాషంనజనయ
 తి ఇదంతు నతథేతివ్యతిరేకః ॥ ౬౯ ॥

అనుగ్రహదశాదీప్తమశేషాథప్రకాశకమ్ । ద

యానంప్లుతమాహుస్త్యాం దీపమంతస్తమోవహం ॥

వ్యా ॥ అనుగ్రహేతి ॥ త్వాం అనుగ్రహదశాదీప్తం అనుగ్రహద
 శాభక్తకృతాథీకరణౌవస్థాతస్యాం దీప్తం ప్రసన్నత్వాదుజ్వలం ద
 శావతిః తస్యాం దీప్తమిత్యపిగమ్యతే ॥ ౭౦ ॥ దశావర్తావవస్థాయా
 మితివిశ్వః ॥ అశేషాథప్రకాశకంసర్వస్యవస్తునఃప్రకాశకం ॥ తస్య
 భాసానర్వమిదం విభాతీతిశ్రుతేః యానంప్లుతందయయాస్నేహేనా
 వసిక్తం అంతస్తమోవహం అంతరస్యతమసః తమోగుణస్యాజ్ఞానస్య
 నా అపహంతారం దీపమాహుః అంతరితి భిన్నంపదం తమోవహమి

త్యక్తౌ తమోమాత్రముపపదం అపెక్షేశతమసోరిత్యత్ర తదంతవిధానా
భావాత్ ఏకపదత్వేతు జ్వరాపహాదివత్ అన్యేష్వపి దృశ్యతఇతిహవ
త్యయః ॥ ౭౦ ॥

దెవకీదనుజస్థూణాదివ్యంధామప్రజాంకణమ్ । ర

మారాధాదయశ్చైతిరాశిభేదైర్నభిద్యసే ॥ ౭౧ ॥

వ్యా ॥ దేవకీతి ॥ అస్తిన్నవనరే దెవకీ జననీ నృసింహవతారే దను
జస్థూణాహిరణ్యసురగృహస్థూణాజననీ పరవాసుదేవరూపే దివ్యం
ధామ పరమపదమావాసస్థానం అస్తిన్నవతారే ప్రజాంకణం పర
వాసుదేవే రూపే రమాదయితా అస్తిన్నవతారే దయితా రాధా నీ
లాదయశ్చ ఇతి రాశిభేదైఃత్వంనభిద్యసే భిన్నానక్రియసేదేవశ్యాద
యో దనుజస్థూణాదయశ్చ జనన్యాదిరాశయః పరంభిద్యంతే పరరూ
పే అవతారాంతరేషు అస్తిన్నవతారేచనర్వత్ర ఏకరూపస్య తవతే ఘో
దకానభవంతిశ్చభేదః ॥ ౭౧ ॥

నియంతానర్వభూతానాం నియంతవైర్నియమ్యసే ।

పితామహముఖైఃపుత్రీమమపుత్రోసిమాయయా ॥ ౭౨ ॥

వ్యా ॥ నియంతేతి ॥ సర్వభూతానాంనియంతాత్వం నియంతవ్యైః
త్వయా నియమనీయైరింద్రాదిభిర్నియమ్యసే ఉపేంద్రాద్యవతారే
ప్సితిభావః ॥ కింబహునా ॥ పితామహముఖైః బ్రహ్మప్రభృతిభిః పు
త్రీపుత్రీవాత్వం మాయయా త్వదిచ్ఛాపరూపయా మమపుత్రోసి త
వచారిత్ర్యాణ్యతిచిత్రాణీతభావః ॥ ౭౨ ॥

మహతాత్వత్వదేనైవ మారుతిన్యాయమాశ్రితాః । ని

స్తరంత్యచరాత్సంతోదుస్తరం భవసాగరం ॥ ౭౩ ॥

వ్యా ॥ మహతేతి ॥ సంతస్సాత్వకాః మారుతిన్యాయమాశ్రితాః
మరుతోపత్యన్య హనూమతో భంగీమాశ్రితాన్సంతో మహతాపూజ
తేనత్వత్వదేనైవ తవదరణేనైవాన్యానపేక్షేణ మారుతిపక్షేలత్త్వ

నాఅంగుళీయకే నెతియోజ్యం॥౩॥ పదంవ్యవసితత్రాణస్థానలక్ష్యాంఘ్రీ
వస్తుష్విత్యమరః దుస్తరంతతుకమశేక్యంభవసాగరం అదిరాల్ నిస్త
రంతి ॥ ౨౩ ॥

అహితోదన్వదౌర్వాగ్నిమశేషోత్కషణమాతరం । భ

వభేమరథీంభక్తింభజంతీత్వయిసాధవః ॥ ౨౪ ॥

వ్యా ॥ అహితేతి ॥ సాధవః అహితోదన్వదౌర్వాగ్నిం దుఃఖసా
గరస్య బడబాగ్నింతద్వచ్ఛాపకమిత్యక్షణః ॥ అశేషోత్కషణమాతరం
అశేషేభ్యస్సంసారిభ్యః బ్రహ్మదీక్షిటపర్యంతేభ్యః ఉత్కషణస్యజననీం
భవభేమరథీంభవస్య సంసారిస్య భేమరథీనంజ్ఞాం రాతింతద్వన్నా
శినీం త్వయిభక్తింభజంతి ॥ ౨౪ ॥

భరన్యాసాశ్వయుక్తేన భావవేగప్రధావినా । మనో

రథేనగంతవ్యస్సారథిశ్చభవాంశ్చతామ్ ॥ ౨౫ ॥

వ్యా ॥ భరన్యాసేతి ॥ భరన్యాసోభగవతి భరన్యసనంప్రపదనమే
వాశ్వః తద్భ్యుక్తేన భావవేగప్రధావినా భావోభక్తిరేవవేగః తేన ప్ర
ధావనశీలేన మనసైవ రథేనగంతవ్యః ప్రాప్తవ్యస్సారథిస్తస్యరథస్య
యంతాచభవానేవ ॥ షోడశకలాః పురుషాయణాః పురుషంప్రాప్య
స్తంగచ్ఛంతీతి శ్చుతేః భక్తన్యవరమపదప్రాప్తిపర్యంతం పురుషో
స్తఃకరణోపహితోగచ్ఛతి తతః తం విహాయ తత్రభగవంశముపైతిత
స్తాత్సామ్యాన్తనసారథత్వేన రూపణంరథేన గచ్ఛన్నపిగంతవ్యస్థానస్తా
ప్తిపర్యంతం తద్భ్యుక్తోగచ్ఛతి ॥ తతః తం విస్మయతత్రాధిగంతవ్యంరా
జానముపైతి తస్యచ మనోరథస్య పరమపదపర్యంతాకృష్టిః భరన్యా
సవశాదేవేతి తస్మాత్వత్వేన రూపణం భరన్యాసాశ్వధేయత్వాన్తనో
రథస్య పరమపదప్రాప్తౌత్వరితత్వాపాదకత్వాచ్చ భక్తైర్వేగత్వేన
రూపణం భావశబ్దేనాత్రఫలభక్తిర్వివక్షితానతుసాధనరూపా ఫలభక్తే
లేవ ప్రపత్యాధేయత్వాత్తేనప్రపదనేనవరమపదప్రాప్తావుపాయాంత

రభూతాయాః సాధనభక్తేరనపేక్షణౌఽప్య అంతర్యామితయా పెరక
త్వాల్ భగవతస్సారథీత్వేన రూపణంగంతవ్యర్హంశు స్వాభావికమితి
వివేకః ॥ ౭౫ ॥

వయంతుభవతాగ్రాహ్యో వాసనాదుగ్భేదినా । మ

నాగివసముద్బోధ్యమాపునముకముహుద్భవాన్ ॥ ౭౬ ॥

వ్యా ॥ వయమితి ॥ వాసనాదుగ్భేదినా వాసనైవదుగ్భేదంధురతి
క్రమత్వాల్ తద్భిన్నతీతి తథాక్తేన భవతా వయంతు తుశబ్దోఽవ్యథా
కః వయమపి పూర్వోక్తాన్సంతత్యవేతిభావః గ్రాహ్యః దాసతయాస్వి
కార్యాః నతూపేక్షణీయాఇతిభావః మనాగివస్తాకమివ నముద్బోధ్య గృ
హీతతత్త్వాక్ కృత్వేతభావః భవాన్ పునః మాముముహత్ మోహ
తాన్తాకాషీకత్ ప్రబౌధయితవ్యానాం పునమోకహంమాకృథాత్మ
శ్యథాః ॥ ముహునైచి త్యేతిభాతోర్జ్యోతిష్లాజీ మాజ్యోగాదడాగ
మాభావః ॥ ౭౬ ॥

మహతామపినిష్కంపా మనుష్యత్వమతిస్త్యయి । దృ

థలక్షీతచిహ్నానాం దిజ్ఞోహిత్యసదుదాహుః ॥ ౭౭ ॥

వ్యా ॥ మహతామితి ॥ మహతాంప్రబుద్ధానామపినిష్కంపాస్థిర
త్వం ప్రాప్తత్వయిమనుష్యత్వమతిః వతకతత్తతిశేషః కథమివదృథలక్షీ
తచిహ్నానాం దృఢదృష్టసూర్యోదయాది లాంఛనానా మపిదుదా
హుః దుఃఖేనాప్యఖ్యాపనయోగ్యః దిజ్ఞోహః ప్రాచ్యాదిమ ప్రతీక్షీ
త్వాదిభిముషవ ॥ ౭౭ ॥

దురంతసుఖఖిద్యోతందుఃఖాంధతమసావృతం ।

నిజైనేవప్రకాశేన నిశీధముపగృధినః ॥ ౭౮ ॥

వ్యా ॥ దురంతేతి ॥ దురంతాఃదుఃఖావసానాని సుఖాన్యేవ ఖి
ద్యోతాః కీటమణయః యస్మిన్ తం దుఃఖాన్యేవ అంధతమసాని గా
ఢాంధకారాణితైరావృతం నః అస్తాకంనిశీధం సంసారఖ్యంరాతి

మధ్యం విజేనత్వదీయేనేవ ప్రకాశేనభాసాఉపరుంధిఅపనయోత్యర్థః

మశ కానివమాతంగఃకంసముఖ్యానిమాకాక్షిపక ॥ య

దివిస్తయనీయస్త్యో విస్తయేకింనవిస్తయః ॥ ౭౯ ॥

వ్యా ॥ మశ కానితి ॥ మశ కా మాతంగోగజభవ కంసముఖ్యాని
మాకాక్షుద్రాకాక్షిపక నిరన్యోత్వం యదివిస్తయనీయఃతదావిస్త
యేకిం నవిస్తయః ॥ అసంభావితార్థాదృష్టాఖలువిస్తయోయుక్తః త
తః తవకంసాదినిరాసామాతంగన్య మశకనిరానప్రాయఇతి వాత్రవి
స్తయః కార్యః కింతు ఇదంచరితం దృష్ట్వామేవిస్తయంతే తేహంవిస్త
యమీవాసంభావితత్వాత్ పిస్తయఃకార్యత్వత్యథః ॥ ౭౯ ॥

{ సఖలీలావిదార్యేషునాథేషువిబుధద్విషాం ॥ పరి }
{ ర్మరణపర్యాయాఃపంచాపితవహేతయః ॥౮౦॥ }

వ్యా ॥ సఖేతి ॥ సఖలీలావిదార్యేషు త్వదీయసఖలీలామాతేరిణి
శ్చేద్యేషు విబుధద్విషాంనాథేషు అసురపతిషు విషయేపంచాపిత
యః తానుద్దిశ్యగృహ్యమాణానితవపంచాప్యాయుధాని పరిష్కరణప
ర్యాయాఃప్రసాధనస్య ప్రత్యామ్నాయాః ॥ ౮౦ ॥

{ కాలనేమివికారెస్తి నగ్రంసేవిమధితేత్వయా ॥ }
{ ఈదృశామితరేషాంచదస్తపవజలాంజలిః ॥౮౧॥ }

వ్యా ॥ కాలేతి ॥ కాలనేమేరసురస్య వికారే అవతారే అస్తినగ్రం
సేత్వయావిమధితేనతి ఈదృశామేతాదృశానాం అసురావతారరూపా
నామితరేషాం శిశుపాలాదీనాం జలాంజలిః నివాపజలాంజలిదక్షత్త
వతేపిత్వయామధితప్రాయావవేత్యథః ॥ ఆశంసాయాం భూతవచ్చె
తిభూతార్థైక్యప్రత్యయః ॥ ౮౧ ॥

{ నమితామితవిష్కంభా దానవప్రభవైఃక్షమా ॥ }
{ కించిదుత్తుభితేవాద్యకంసభారాపహరతః౮౨ }

వ్యా ॥ నమితేతి ॥ దానవప్రభవైః అసురాణామవతారైః నమితా

యతః దీఘః విష్కంభః విస్తారాయస్యాస్సాదోక్తా ॥ ౧ ॥ విష్కంభో
యోగభేదేపి విస్తారప్రతిబంధయోగితివిశ్వః ॥ తుమాధూమిః అద్యకం
సభారస్య అవహారతః అననయేనకించిదుత్తంభి తేవఉన్నమితేవజాతా ॥

{ నఖల్వతిశయగ్కంచిదియమాధాతుమహాతిసు }
{ మణావజ్జ్యప్తేవ స్తుతిరస్త్యుతాత్వయి ॥ ౧౪ ॥ }

వ్యా ॥ సఖల్వతి ॥ అస్త్యుతాత్వయింస్తుతిః సమణావుత్తమరత్నై
అజ్ఞాకప్తారత్నతత్వానభిజ్ఞేనపామరైకృతాస్తుతిరివకంచిదతి శయమా
ధాతుం నాహాతి ఖలుత్వస్తహివాభిజ్ఞకృతైవహిస్తుతి రుత్కమావ
హేతిభావః ॥ ౧౩ ॥

ఇతివిజ్ఞాపితస్తేనవీరౌదీవనతావిభుః । బాలా

పలాలనమితిభవ్యవృత్తిరభావయత్ ॥ ౧౪ ॥

వ్యా ॥ ఇతితి ॥ ఇతిఉక్తప్రకారేణ తేన వసుదేవేనవిజ్ఞాపితః వీరౌ
దీవలజ్జయేవనతః లజ్జాభినయాదవనతఇతియావత్ భవ్యవృత్తిః శుభ
చరితః ప్రభుః ఇకం వసుదేవస్య విజ్ఞాపనం బాలాపలాలన మభావయ
త్ లోకమోహనాయబాలాపలాలనత్వేనాన్యథాసిద్ధింసీతవానిత్యర్థః ॥

{ సవాచాసాంత్వయామాసపితరందీనచేతనాన్వ }
{ వక్త్రేందువినిష్కందిసుధాపూరితకుల్యయా ॥ ౧౫ ॥ }

వ్యా ॥ సఇతి ॥ సభగవాదీనదేతనంపితరం స్వవక్త్రేందువిని
ష్కందిసుధాపూరిత కుల్యయాస్వవక్త్రేంద్రాః వినిష్కందిన్యః వినిష్కం
దమానాః సుధాసాంత్రవాక్యావయవావణాదయోభిసంహితాః
తత్పూరిత కుల్యకూపయావాచాసాంత్వయా మాస ॥ ౧ ॥ కుల్యాలా
కృత్రిమాసరిదిత్యమరః ॥ ౧౫ ॥

{ గమ్భీరమధురాంతస్యగిరంనిగమగంధినీం । శు }
{ త్వాముక్తేనభింప్రాపముదమానకదుందుభిః ౧౬ }

వ్యా ॥ గమ్భీరేతి ॥ ఆనకదుందుభిర్వసుచేవః గమ్భీరామగాధాంమ

ఘరాంశుశ్రినుఖారిత ఖంజకుబ్జవద్విశేషణ సమానఃనిగమగంధినీం వే
దగంధవతీం అలంఘ్యానియతిరిత్యాదియాపెణ వేదాథాన్వశానతీమి
తియావత్ । తస్యకృష్ణస్య గిరంశ్చైత్యముక్తిసభంముక్తిదశానంబు
ధినీం ముదంపాప్రప ॥ ౫౬ ॥

{ దేవకీచపరిష్వజ్యసుతంవాత్సల్యనిర్భరా । నంద }
{ గోపవధూలబ్ధంనవమానందమన్వభూత్ ॥ ౫౭ ॥ }

వ్యా ॥ దేవకీతి ॥ వాత్సల్యనిర్భరాసుతస్నేహపరిపూణాదేవకీచ
సుతంపరిష్వజ్యనందగోపవధ్వాయశోదయాలబ్ధంనవంబుదం ప్రథమం
అనందం పుత్రపరిష్వంగసుఖమన్వభూత్ ॥ ౫౭ ॥

{ భూయఃప్రాదురభూత్తస్య భుజయుగ్గంఘిరహితం । }
{ తథాపితాదృశంమన్యోంతమమన్యంతతామసాః ॥ ౫౮ ॥ }

వ్యా ॥ భూయఇతి ॥ తస్యకృష్ణస్యతరహితంభుజయుగ్గంభూయః
ప్రాదురభూత్ అనుకంప్యానాం స్వతత్వభ్యాపనాయేతిభావః తథాపి
తామసాః తమోగుణావిష్టాః తంకృష్ణంతాదృశంభుజచతుష్టయ విశిష్టం
మత్యంతమమన్యంత ॥ ౫౮ ॥

{ బభూవబలభద్రస్యతేనవిశ్వాతిశాయినా । శిర }
{ సావిధృతస్యాపికిరీటస్యేవశేషతా ॥ ౫౯ ॥ }

వ్యా ॥ బభూవేతి ॥ విశ్వాతిశాయినాసర్వోత్తరేణ తేనకృష్ణేన శి
రసావిధృతస్యాపి అగ్రజతయాబహుకృతస్యాపి బలభద్రస్యశేషతాడ
పసజనతాబభూవ కిరీటస్యేవ యథాకిరీటస్య శిరసాధృతస్యాపి అ
లంకార్యశేషతాతద్వదిగ్బంధః శేషతాఅనంతతేత్యపిగమ్యతే ॥ ౫౯ ॥

{ క్రియమాణపరిష్కారఃకిరీటాద్వైస్సబంధురైః । }
{ తానితాన్యేవనివ్యాసితత్వంనైరభూవయత్ ॥ }

వ్యా ॥ క్రియమాణేతి ॥ బంధురైః మనోజ్ఞైః కిరీటాద్వైరాభరణైః
క్రియమాణపరిష్కారస్సకృష్ణఃపివ్యాన్యప్రాక్రతానిదివిధితానితానితా

న్యాభరణాన్యేవత తదంగైః తత్తదాభరణయుక్తైః శైవైరవయవైరభూ
షయల్ భగవదంగసంపర్కాదాభరణాన్యేవశో భాతిశయం ప్రాప్తానీ
త్యథాః ॥ ౯౦ ॥

{ అశోభతశుభంచ్చశ్రీం తస్య రాజన్యలక్షణం | త }
{ 'పృథివుండరీకన్యరూపాంతరమివోదితం ॥ ౯౧ ॥ }

వ్యా ॥ అశోభతేతి ॥ తస్యకృష్ణస్య శుభంమనోజ్ఞం రాజన్యలక్ష
ణం ఛత్రం రాజవిహ్నం శ్వేతాతపత్రం తద్వాభివుండరీకన్య ఉదితం
ప్రాదుర్భూతం రూపాంతరమాకారాంతరమివాశోభత ॥ ప్రాకృప్తంద్రో
దయవణానేభారతాది ప్రసిద్ధ్యనురోధేన వాభీకమలస్యారుణ్యముక్తం
ఇహతః ॥ నాభీపల్వలవుండరీకముకుళః కంబూన్సపత్నీకృగిత్యాదౌత
స్య శ్వేతాంబుజస్వప్రసిద్ధేరపి దశానాల్ తథాత్వమితనవిరోధః ॥ ౯౧ ॥

{ చామరద్వితయంశౌరేస్సమయాముఖపంకజం | శు }
{ శుభేనప్రతిచ్ఛందోహంసమూర్తిరివస్వయం ॥ ౯౨ ॥ }

వ్యా ॥ చామరేతి ॥ శౌరేః ముఖపంకజంసమయా ముఖపంకజన
మీపి అభితః పరితఇత్యాదినా ద్వితీయాచామరయోః ద్వితయం సప్ర
తిచ్ఛందః ప్రతిబింబసహితః స్వయంహంసమూర్తిరివసాక్షాల్ హం
సావతారోభగవానివశుశుభే ॥ భగవతోహంసావతారఃకథితః ॥ ౯౨ ॥

సచంద్రఇవసంపూర్ణః ప్రథమోయదుభూభృతాం ।

పునరున్నిద్రీయామాస కీర్తింకుముదినీమివ ॥ ౯౩ ॥

వ్యా ॥ సఇతి ॥ యదుభూభృతాం యదువంశ్యౌనాం రాజ్ఞాంప్ర
థమః ప్రవరః చంద్రీపక్షే ఆదిమః ॥ ౯౩ ॥ ప్రథమోప్రవరాదిమావితివైజ
యంతి ॥ ఆతపవ సంపూర్ణ చంద్రీఇవస్థితః సః కృష్ణః కీర్తింకుముది
నీమివ పునరున్నిద్రీయామాస ఉన్మేషయతిస్త ॥ పునశ్శబ్దోయయాతి
శాపేన యదువంశకీర్తేః ప్రాక్షిమగ్నత్వంద్యౌతయతి ॥ ౯౩ ॥

అభజంతద్విజేంద్రాస్త్ర మతద్భాగపరాజ్ఞుభాః | సగాఢా
ధికారాన్నిర్విద్య శాంతాశ్చవపితామహః || ౯౪ ||

వ్యా || అభజంతేతి || ద్విజేంద్రాః బ్రాహ్మణప్రవరాః తం కృ
ష్ణం అతద్భాగపరాజ్ఞుభాః కృష్ణవ్యతిరిక్తస్య విషయస్యభోగ పరాజ్ఞు
భాః తదేకాభిరణాన్సంతః సగాఢాధికారాన్నిర్విద్యశాంతాశ్చవరతకృ
త్యాః పితామహః బ్రహ్మణ్యవాభజంత పారోహిత్యాద్యవలంబనైన
ప్రాప్తవంతఇత్యర్థః || ప్రతికల్పంభిన్నభిన్నాః బ్రహ్మణః తత్తత్క
ల్పస్పృష్టిం కృత్వా తత్తదవసానైవిముక్తసంసారాః భగవంతముపయం
తీతి యావదధికారమవస్థితరాధికారికాణామితిసూత్రే నిరూపితం ము
చ్యమానాలపి భగవదనుభవేకపరాశ్చితి అతద్భాగపరాజ్ఞుభాశ్చితి విశే
షణంతుల్యమ్ || ౯౪ ||

{ అహోర్యాన్యదువంశ్యస్యసభోగాంతస్సమకల్పయత్ |
{ స్వపర్యంకభుజంగస్య ఫణానుణిగణానిచ || ౯౫ || }

వ్యా || అహోర్యానితి || స కృష్ణః యదువంశస్య యదుభూభృద్గ
ణస్య అహోర్యాన్ హతుః మశక్యాన్ స్వపర్యంకభుజంగస్య శైషస్య
ఫణానుణిగణానివస్థితాన్ భోగాన్భోగాన్ రత్నభరణాదీన్ సమ
కల్పయద్దదావిశ్యర్థః || ౯౫ ||

{ అమరత్వాయపర్యాప్తంతస్తుభేందునముద్భవం |
{ సుధేనపరివారేభ్యః సస్వదెసూన్యతంవదః || ౯౬ || }

వ్యా || అమరత్వాయేతి || అమరత్వాయపర్యాప్తం అమత్యో
త్వం సంపాదయితుమనన్యపెక్ష సాధనం తద్వచనశ్రవణమాత్రేణ
దేవవత్కృతాధీభావాదితిభావః || తన్ముఖేందునముద్భవం తస్యకృష్ణ
స్య ముఖమిందురివ తతోజాతంసూన్యతంప్రియనత్యంవచస్సుధేవామృ
తమివ పరివారేభ్యః సస్వదెస్వదతేస్త్రుచ్యర్థానామిత్యాదిసాచతు

ప్రాధికతాపినరాజ్యాయ ప్రభావజ్ఞేర్యదూ తమైః ।

అరోచయితరాజానమగ్రసేనంవయోధికమ్ ॥ ౯౭ ॥

వ్యా ॥ ప్రాధికతాపీతి ॥ స కృష్ణః ప్రభావజ్ఞైః స్వస్య మహిమా
నం జానద్భిః యదూ త్తమైరకూరైరాదిభిః రాజ్యాయ ప్రాధికతాపి వ
యోధికం యదూనాం మధ్యేవయసాధిక ముగ్రసేనం కంసస్యపితరం
రాజానమరోచయిత అనిచ్ఛంత మేవ రాజానంకృతవానిత్యర్థః ॥ ౯౭ ॥

{ స్వస్తరక్షాభరపైన యావరాజ్యముపాశ్రితః ।
శుశుభేపారతంత్యైరిణస్వాతంత్య్రీవశవతిన్మా ॥ }

వ్యా ॥ స్వస్తీతి ॥ రాజ్ఞాఉగ్రసేనెన స్వస్తరక్షాభరః హితరాజ్య
రక్షాభరః యావరాజ్యం యువరాజ్యమ్ ముపాశ్రితః కృష్ణః స్వాతం
త్య్రీవశవతిన్మాస్వాతంత్య్రీధీనెన స్వేచ్ఛాగృహీతెన పారతంత్య్రీ
ణ ఉగ్రసేనవరాధీనతయా శుశుభే ॥ ౯౮ ॥

{ తన్యగోపాయతఃపృథ్వీం గోపాలకుహనాత్యజః ।
పర్యుపాస్తపదంధన్యా పాధివశీగ్రనుత్తమా ॥ }

వ్యా ॥ తస్యీతి ॥ గోపాలకుహనాత్యజః గోపాలకైతవంత్యక్తవ
తః పృథ్వీం గోపాయతః సంరక్షతః తన్యకృష్ణస్య పదంచరణం అనుత్త
మాస్వాపేక్షయా ఉత్తమరహితాధన్యాసుకృతినీప్రాధికవశీః రాజల
క్ష్మీః పర్యుపాస్తపాసితవతీ ॥ ౯౯ ॥

కృతవీరాభిషేకంతం క్షప్తకల్యాణకౌతుకం । తుష్టు

పుస్సమయవేదాస్సోస్నాహకపురస్కృతాః ॥ ౧౦౦ ॥

వ్యా ॥ కృతేతి ॥ కృతవీరాభిషేకం గృహీతయావరాజ్యాభిషేకం
క్షప్తకల్యాణకౌతుకం అబద్ధనుంగళనాస్తసూత్రం తం కృష్ణం సమయే
ప్రాప్తకాలే సోస్నాహకపురస్కృతాః సుస్నాతంపుచ్ఛంతీతిసోస్నాతి
తాః ॥ సూ॥ పృచ్ఛతాసుస్నాతాదిభ్య ఉపసంఖ్యానమితరక్తైః పురస్కృ
తాః వేదాః తుష్టుపుః సోస్నాతి కేమబ్రాహ్మణేషు స్వయమపితద్యేషమా

లంబ్య వేదాభగవంతమస్తువన్నిత్యథాః ॥ ౧౦౦ ॥

{ శక్తిభి స్తన్నభిదీప్తావివస్వానివదీ ప్తిభిః । స్వప
దంస్పధిపీంచ కేసుహృద్భిస్సూరిభి ర్స్వతః ॥ ౧౦౧ }

శ్లో ॥ శక్తిభిరితి ॥ తిన్నభిః అమృతా చంద్రాశుక్రాఖ్యాభిః ఘృష్టి
భిఃఘృమనజనీభిః పురాణాక్తాభిః దీప్తిభిః ప్రభాభిః వివస్వాని
వతిన్నభిశ్చక్తిభిః శాస్త్రీక్తాభిః ఉత్సాహప్రభుమంత్ర శక్తిభిః దీప్తః
ఉజ్వలః సుహృద్భిః స్థిగైరమాత్యాదిభిః సూరిభిర్విద్వద్భిశ్చ వృతః ప
రివృతః కృష్ణః పృథివీంస్వపదంస్వస్థానంచ క్రేక్ర శ్శాన్తంభువంస్వవశీచ
కారేత్యథాః ॥ స్వపదమిత్యనెనపరమపదరూపతాప్రిప్రతీయతే ॥ త
త్రపక్షేతి సృభిశ్చక్తిభిః శ్రీభూతానీశాభిః సుహృద్భిః రజస్తమోని
రాసెన శోభనహృదయైస్సూరిభిః నిత్యసూరిభిః వృతస్సేవితఇతియో
జ్యం వృత్తేనంభక్తావితథాతుః ॥ ౧౦౧ ॥

విక్లప్తంతన్యబహోద్యం హేమరత్నవిభూషణైః । వై

రోచనిహృతానీతః కిరీటానవ్యకల్పత ॥ ౧౦౨ ॥

శ్లో ॥ విక్లప్తమితి ॥ తన్యకృష్ణన్య బహోద్యం హేచ్ఛమాలాది
కం హేమరత్నవిభూషణైః విక్లప్తంప్రప్తవికల్పసుభూత్ పించ్చ
మాలాదిస్థానే దివ్యాభరణాన్యభూషణ్నిత్యథాః ॥ వైరోచనిహృతానీ
తః విరోచనస్యాపత్యేన బలినాహృతస్తతోగరుడేన ప్రత్యానీతశ్చ కిరీ
టానవ్యకల్పతనతద్వికల్పితోభూత్ రాజభావేపి నపవాసీదిత్యథాః ॥

సప్తిభిస్సైన్యసుగ్రీవ మేఘపుష్పవలాహకైః । వ్యక్తి

మంతోభవన్వేదాస్త్యజంతోధేనుభూమికాం ॥ ౧౦౩ ॥

శ్లో ॥ సప్తిభిరితి ॥ వేదాఃధేనుభూమికాం బృందావనగృహీతధే
నువేషంత్యజంతః సైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకైః సైన్యసుగ్రీవమే
ఘపుష్పవలాహకసంజ్ఞితైః సప్తిభిః తురగైర్వ్యక్తిమంతః ప్రాదుర్భా
వమంతోభవన్వేదాస్త్యారోపి వేదారథ్యాశ్వచతుష్టయరూపేణ ప్రాదు

భూతాంత్యధికః ॥ ౧౦౩ ॥

...

...

{ పద్మాకమలదాయాదం పదంతస్యస్వమాభిః ।
శ్రుతయోధారయామానుఃపాదపీతీకృతాత్తభిః ॥ }

వ్యా ॥ పద్మతి ॥ పద్మానుఃపత్నైః కమలలీలాపద్మం తస్యదా
యాదం బాంధవంసదృశమితియావత్ తస్యకృష్ణస్వపదం శ్రుతయో
వేదాః పాదపీతీకృతాత్తభిః పాదపీతీకృతస్వరూపైః స్వమాభిఃస్వ
శీషైః ధారయామానుః ॥ ధృతారణ్యజితౌరాదికోధాతుః ॥ ౧౦౪ ॥

{ సవేణుశ్శంఖరూపేణ ప్రాచాపరిపచేలిమః । అ
గోపీసంవిభాగార్హంపపాతస్యాథరామృతం ॥ ౧౦౫ ॥ }

వ్యా ॥ సజితి ॥ స వేణుః యంబుందావనే దద్ధావతి భావః ॥ ప్రా
చాప్రాచీనేన శంఖరూపేణశంఖాత్తనాపరిపచేలిమః స్వయమేవపరిప
క్వస్సౌ ॥ సూ ॥ కెలిమరఉపసంఖ్యానమితి కర్మకతకరికెలిమర్పిత్య
యః ॥ అగోపీసంవిభాగాహం ప్రాగ్స్వేణతాదశాయామివగోపీభిన్నం
విభాగానహం తస్యకృష్ణస్వతిథరామృతంపపా ॥ ౧౦౫ ॥

{ దిదేశసాందీపనయే ధనుర్వేదోపదేశినే । స్వ
పదారూఢతనయప్రత్యానయనదక్షిణం ॥ ౧౦౬ ॥ }

వ్యా ॥ దిదేశేతి ॥ ధనుర్వేదోపదేశినే స్వస్య ధనుర్వేదముపదిష్ట
వతే సాందీపనయే మహావశయేస్వస్వపదంపరం పదంతరూఢన్యతత్పు
తస్య ప్రత్యానయనమేవ దక్షిణంగురుదక్షిణం దిదేశదత్తవా ॥

ప్రహితాంపుగుహాశేన స్వసంకల్పానువతినా ।

కంసజితకంసపితరంసుధర్మానుధ్యవాసయత్ ॥ ౧౦౭ ॥

వ్యా ॥ ప్రహితామితి ॥ కంసజితకృష్ణః స్వసంకల్పానువతినాస్వ
చ్ఛానువతినశీలేన పుగుహాశేనేన నైవ ప్రహితాంసుధర్మాం దేవ
సభాంకం స పితరంఉగ్రసేనం అధ్యవాసయత్ అధివాసయతి స్త్రీనా ॥
ఉపాన్వధ్యాజ్వసజితకథారస్యనుధర్మానాః కమతాకంసపితరమి

తి ద్వికమకతాతుమప్యదౌగత్యాదిసూత్రచపరిగణనాభావేపిమహా
కవిప్రయోగాదాదతవా ॥ ౧౦౬ ॥

{ అశేషరత్నచిత్రాంతా మతీతస్సునిగోచరాం । }
{ అద్వైతమివసర్వేషా మద్భుతానామమన్యత ॥ }

వ్యా ॥ అశేషేతి ॥ అశేషరత్నచిత్రాం అఖిలరత్నకబుకరాం అతీత
స్తుతిగోచరాం అతిక్రాంతస్తుతివిషయభావాంతాం సుధమాకంసర్వే
షామద్భుతానామద్వైతమేకీభావమివామన్యత ॥ ౧౦౭ ॥

{ సచతస్యానుభావేననిత్యాతనయపద్ధతిః । ప్రజా }
{ పాలనధర్మన్యపారదృశ్యతమోభవత్ ॥ ౧౦౮ ॥ }

వ్యా ॥ సచేతి ॥ తస్యకృష్ణస్యానుభావేన సుహిమ్నానిర్భ్యాతనయ
పద్ధతిః దృష్టనీతిమాగః సచ ఉగ్రసేనశ్చ ప్రజాపాలనధర్మన్యప్ర
జాపాలనాభ్యస్య రాజధర్మన్య పారదృశ్యతమః అతీతయేన పా
రదృశ్యతమోభవత్ ॥ ౧౦౮ ॥

కృష్ణపక్షమపిప్రాప్య సరాజావిశ్వరంజకః । పా
పద్యతపరాంవృద్ధింసుమనస్స్వాదనక్షమాం ॥ ౧౦౯ ॥

వ్యా ॥ కృష్ణేతి ॥ సరాజా ఉగ్రసేనశ్చంద్రశ్చ కృష్ణపక్షం కృష్ణబ
లంప్రాప్య ॥ ౧౧౦ ॥ పక్షః పాశ్వకగుత్సాభ్య సహాయబలభక్తిప్రియాయా
దవః ॥ అపిశబ్దః అపరపక్షమథమాదాయ విరూధాలంకార ద్యోత
నాథః విశ్వరంజకః విశ్వస్యవశీకరణఃచంద్రపక్షే ఉదయరాగాపాదశ
బ్దత్యథః సుమనస్స్వాదనక్షమాంవిదుషామానందాశ్రయణస్యోచితాం
వక్ష్యేదేవానా మాస్వాదనస్య ఉచితాం పరాముత్కృష్టాం వృద్ధింప్రా
ప్తవద్యత ॥ ౧౧౦ ॥

మలినైస్సతతాసారే మకంధిభిశ్చపలాన్వితైః । వి
ముక్తస్సలభాభాస్వా మేమైగివజలాశ్రయైః ॥ ౧౧౧ ॥

వ్యా ॥ మలినైరితి ॥ భాస్వా తేజస్వీసూర్యశ్చ ॥ భాస్వా భాను

సూర్యయోరితివిశ్వః ॥ ఉగ్రసేనః మలినైః క్షుప్తచరితైః సతతాసా
రైః సదాఅసారైః బలరహితైః చపలానివతైః అపమృశ్యకారిజననం
సగిభిః జలాశ్రయైరనభిజ్ఞజనానామాశ్రయైః మంత్రభిక్షుకైః ఘోరివ
విముక్తస్స బభౌ ॥ యథాసూర్యః మలినైః కృష్ణవర్ణోస్సతతాసా
రైః సంతతధారాసంపాతైః చపలాభిర్విద్యుచ్ఛ్విః అగ్నితైః జలస్యనలిల
స్యాశ్రయైః మైఘైః ముక్తభవతి తద్వదితిభావః ॥ ౧౦ ॥ ధారాసంపా
తఅసారజ్జత్యమరః ॥ ౧౦౦ ॥

ప్రచితంబహుభి స్తీర్థైః స్తస్యగూఢచిక్షితం । సా

రస్వతమినస్సోతః స్థానెస్థానేవ్యజృంభత ॥ ౧౦౧ ॥

వ్యా ॥ ప్రచితమితి ॥ తస్యోగ్రసేనస్య బహుభిః తీర్థైః మంత్ర
కారప్రస్థాపనాదిభిః ప్రచితముపచితం గూఢమనన్యబేద్యంచీక్షితంక
తుమ్మిష్టం శత్రుజయ్యాదికం సారస్వతం సోతజవస్థానేస్థానేఉచితస్థా
నేషు కార్యకాలేషు వ్యజృంభతప్రకాశ మభూత్ కార్యనిర్వృత్తిప
ర్యంతం గూఢమేవాసీదిత్యర్థః ॥ యథాబహుభిః తీర్థైరవతీరణమా
గ్నేః ప్రచితం గూఢం అంతఃప్రవాహదూపం సరస్వతీనదీసోతః స్థాన
విశేషేషు ప్రకీర్తితవతితద్వదిత్యర్థః ॥ ౧౧ ॥ తీర్థాంశుం త్రాగ్యపాద్యా
యశాస్త్రేవ్యంభసిపావనే ॥ పాత్రాపాయావ తారేషుస్త్రిపుష్పేయో
నిమంత్రయోరితి విశ్వః ॥ ౧౦౨ ॥

మానసంరక్షకస్తస్య మంత్రస్త్రు- ఇవానయః । అం

గపంచకసంపత్త్యావిపత్నే దండతాంయయా ॥ ౧౦౩ ॥

వ్యా ॥ మానేతి ॥ తస్యరాజ్ఞః మానసంరక్షకః మన్యలెవిచింత్య
తఇతిమానః తస్యచింతితాథాన్యస్వరూపసంపాదనస్థాయిత్యాపాదనా
దినా సమ్మగ్రక్షకౌ మంత్రః అంగపంచకసంపత్త్యాకమణామారం
భోపాయః పురుషద్రవ్యసంపత్తిః దేశకాలవిభాగః వినిపాతప్రతీకా
రః కార్యసిద్ధిశ్చేతి మంత్రాంగపంచకస్య సంపత్త్యావిపత్నేశత్రువగే

కుండతాం బాధకతాంయయాతనయతిప్రాపయత్యభివృత్తసాధ్యమిత్యో
నయః సాస్యసిద్ధ్యనుకూలస్తర్కజనసాపి మానస్యలనుమానాదేఃప్ర
మానస్యసంగత్యుక్తిః॥వ॥వ్యాప్తిస్తర్కప్రతిహతిరవసానంవిపర్యయే॥అ
నప్రాననుకూలత్వేఇతి తఃకాంగవంచకమిశ్చక్తరూపతరాంగవంచ
కసంపత్త్యావిపర్యే స్థాపనావద్యుక్తసాధ్యానంగకారపత్తౌ బాధక శ్చే
తిభాషః ॥ ౧౧౩ ॥

స్వతశ్శుద్ధాంయథాస్థానం రోషరాగవతీంద్రియం । నద

ధేయమునాశోణ శబలామిషజాహ్నవీమ్ ॥ ౧౧౪ ॥

వ్యా ॥ స్వతఃఇతి ॥ సరాజాన్వతశ్శుద్ధాంస్వభావతాదోషాద్యసంవృ
తాం యథాస్థానంరోషరాగవతీం ఉచితవిషయానతిక్రమేణకొపప్రసా
దయక్తాంతరీక్షవత్శుద్ధాంశుభ్రాంయమునాశోణాభ్యాం శబలాం
నానావణాకం జాహ్నవీమిషస్థితాంధ్రియందధేధత్తైస్త ॥ రోషరాగానీ
లారుణత్వేన కవినమయప్రసద్ధా ॥ ౧౧౪ ॥

సప్తభిస్సమదానాద్యై రుపాయైస్థాన పాతీభిః । ద్వి

నవద్వీపసంఘాతం రత్నజాతమజీహరత్ ॥ ౧౧౫ ॥

వ్యా ॥ సప్తభిరితి ॥ స్థానపాతిభిః ఉచితవిషయేషు పరిసశీలేస్సా
మదానాద్యైః॥ప॥సామభేదశ్చ దానంచదండశ్చేతిచతుష్టయం ॥ మా
యోపేక్షేంద్రజాలంచ సప్తపాయాః ప్రకీర్తితాఇత్యుక్తరూపైఃసప్త
భిరుపాయైఃద్వినవద్వీపసంఘాతః ద్వీపసంఘే యేషులేద్వినవానః
అష్టాదశసంఖ్యాకాః తేమద్వీపేషు జాతంరత్నజాతం ఉత్తమవస్తు స
మూహంఅజీహరత్ హరతిస్త ॥ ౧౧౫ ॥

అనుగంతాన్వనోగ్యాణాముదయేవిశ్వరంజకః । దూ

రీకృతశమాస్సోభూత్ ద్వితీయఇవభానుమాక ॥౧౧౬

వ్యా ॥ అనుగంతేతి ॥ న్వనోగ్యాణాం స్వస్యనియంత్యాణాం వృ
ద్ధానామనుగంతా అనుసర్తాడదయేఅభ్యుదయేనతి విశ్వరంజకః జగద్వ

శీకరణః దూరీకృతతమాః నిరస్తతమోగుణస్స రాజాద్వితీయో భానుమా
నివాభూత్ భానుమానపి స్వనైత్యాణాం స్వస్య నయనంకుర్వతాం
వాలఖిల్యాదీనాం వశ్చదాగంతా ఉదయసమయే విశ్వస్య రాగాపా
దకః దూరీకృతాంధకారశ్చేతిభావః రవి నైత్యవిషయే కూర్మపురాణ
పచనం ॥ప॥ గ్రామిణీ మక్షభూజానికుర్వతేఽభిశునంగ్రహం ॥ వాల
ఖిల్యానయంత్యేనం పరివార్యోదయప్రవింశతి ॥ ౧౧౬ ॥

{ సంచితస్య ధనోఽఘస్య స్థానసంచారణేన సః । త
టాకస్యేవ పూర్ణాస్య పరీవాహమకల్పయత్ ॥ }

వ్యా ॥ సంచితస్యేత ॥ స రాజాసంచితస్య ఉపాజితస్య ధనో
ఘస్య పూర్ణాస్య తటాకస్యేవ స్థానసంచారణేన ఉచితస్థానైషు నత్వా
తేషు ప్రదానేన పరీవాహమకల్పయత్ యథాపూర్ణాస్య తటాక
స్య రక్షాథకం కేదారేషు సంచారణేన పరీవాహం కల్పయంతి తద్వ
చిత్త్యథః ॥ ౧॥ జలోద్భవసాః పరీవాహోఽత్యమరః ॥ ౧౧౭ ॥

ఆసాగరాంతమవమత్యమహీపతీంద్రాణాం భూమ్నా నిజేన పరి
వృత్యయయాతశావం । ఓజోనిరొధక మిరాశ్రయ ముగ్రసే
నం రాజానమేకమకరొజ్జగదేకనాథః ॥ ౧౧౮ ॥

వ్యా ॥ ఆసాగరాంతమిత ॥ జగతామేకానాథః కృష్ణః ఆసాగరాం
తు పాగరసమీపవర్యంతం మహీపతీంద్రాణాం వమత్యనిజేన భూమ్నా మ
హీమ్నాయయాతి శావం దేవయానివ । శోరాజ్యానహోఽద్వితీయ
యాతేశ్శావం పరివృత్యనిరస్య ఓజోనిరొధకం శత్రుబలప్రతిబంధకం ।
అతపీవ ఇలాయాః ఆశ్రయం ఉగ్రసేనం ఏకం భూమండలస్య ము
ఖ్యం రాజానమకరోత్ ॥ వసంతతలకావృత్తం । ఉక్తౌ వసంతతలకాతే
భజాజగోగృతే లక్షణోత్ ॥ ౧౧౯ ॥

క్షిప్తావద్యంక్షత్రియవృత్త్యాబహుశాఖం మగ్నం శాపాదన్వతే
మాన్యం యదువంశం । ఇచ్ఛాధీనస్వేతరనర్వస్స్వ మప్స

శ్రీః

సవ్యాఖ్యానే యాదవాభ్యుదయే

మా రతౌ గోపా రామయవీయానుదహాషీత్ || ౧౧౯ ||

ఇతి శ్రీకవి తార్కిక సింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య శ్రీ

మ ద్వేంకటనాథస్య వేదాంతాచార్యస్యకృతిమ

యాదవాభ్యుదయే కావ్యరత్నై దశమస్సర్గః

వ్యా || క్షిప్రేతి || ఇచ్ఛాధీన స్వేతరసర్వః స్వసంకల్పవశవతిః స్వే
తరసకలఘాతః రతౌ గోపః జగద్రక్షణార్థం గోపభూమికామాశ్రి
త్యస్థితః రామస్యయవీయానకృష్ణః శాపాదన్వతి యయాతిశాపనము
ద్రేమగ్నం మాన్యంజగత్పూజ్యం బహుశాఖం బహుసంతానం యదు
వంశం తుతీయవృత్త్యాక్షిప్తావద్యం నిరస్తదోషం కృత్వేతిశేషః స్వమ
హిమ్నా ఉదహాషీత్ ఉద్ధరతిస్త ప్రాక్పాప్రయోవసుదేవదీనాం
పాశుపాల్యాదిరూప వైశ్యాదివృత్త్యుపజీవనేన స్థితానాంతుతీయవృ
త్తినంపాదనేన వంశోద్ధారః కృతఇత్యర్థః || ౧౧౯ || మత్తమయూ
రవృత్తమ్ || వైదేరంద్రైష్టాజనగామస్తమయూరంబుతిలక్షణాత్ || ##

ఇతిశ్రీమద్భరద్వాజకుల తిలకివిశ్వజిద్యాజి శ్రీరంగరాజాధ్వరి

వరసూసునా అప్పయదీక్షితేన విరచితాయామ్

కావ్యరత్నస్య యాదవాభ్యుదయస్యవ్యాఖ్యా

యాం దశమస్సర్గః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

ఏకాదశసర్గప్రారంభః

{ తదద్భుతంకీడితకంక) మేణ శ్చిత్వాహ రేరవ్రతిమానశక్తేః | బ }
{ హాబలాన్కంసవధాదిజన్తామన్యకప్రపేదెమగధేంద్రముఖ్యా }

ఏవం కంసనిగ్రహపర్యంతాం భగవతోబాలక్రీడాంవణయిత్యా జరా
శస్త్రయాధాదిరూపాం తదనంతరక్రీడాం వణయితుమారభతే || — ||

వ్యా || తదతి || అవ్రతిమానశక్తేః అనువమసామర్థస్యహానేః అ

కృతమాశ్చర్యం క్రమేణకీడితకం తత్తత్క్రిడోదితవయః కామంవినై
 వ గోవధానాద్ధరణ గోపీజనాపభోగ కంసవిగ్రహాదిరూపాం బాల
 క్రిడాంశుత్వా మహాసత్వా మగధేంద్రముఖ్యా మగధదేశాధిప
 తిజరాసంధః తత్ప్రభృతీ రాజ్ఞఃకంసవధాదిజన్తానున్యః కోవఃప్ర
 పేదజరాసంధాదికన్యకస్యాపిశ్రీవణస్య మన్యుకత్వకత్వారోపణ
 శుత్రేదిక్త్వాప్రత్యయఇతి సమాసకత్వకత్వోపపత్తిః । శుత్రాస్థి
 జానితివా శేషోధ్యాహుక్యః కంసవధాదివా జన్తయస్యేతి న్యధికరణ
 బహువ్రీహిః జన్తోత్తరపదశ్వాద్యుక్తిః । అవజ్యోకబహువ్రీహిన్యక
 థికరణోజన్తాద్యుత్తరపదఇతివామనాక్తేః ॥ ఉపజాతివృత్తం ॥ స్యాదిం
 ద్రవజ్రాయదితౌజగౌః ఉపేంద్రవజ్రాజతజాన్తతాగా ॥ అనంతర
 దీతితలత్తుభాజః పాదాయనీయాఉపజాతయస్మాదనిలక్షణాత్ ॥ ౧ ॥

గోపాలడింభానరపాలహంశావంశేయదొరంచితమాతప్రసం । అ

న్యృచ్ఛభూమ్యామనరౌత్తరత్వంహంశేతివాదాన్ప్రభుగభ్యనందత్ ॥

వ్యా ॥ గోపాలేతి ॥ గోపాలడింభః వల్లవశిశుః నరపాలస్య కంస
 స్య హంతాయదోఃపిశృణాపాద్రాజ్యభ్రష్టస్య కుతేతిచింతం పూజిత
 మాతపత్రిం శ్వేతచ్ఛశంభూమ్యాం అన్యచ్ఛాధరోత్తరత్వం అధర
 భ్యోత్తరతా కృష్ణస్య పరశారనిరతశ్వేపి శ్లోకసంవతత్వమితి న్యుగ
 యః హంతవిషాదేఇతి నాదాజరాసంధాదివచనాని ప్రభుః కృష్ణః
 అభ్యనందత్ తేషాం అసహిష్టుతయా యుద్ధోద్వౌగేన ధూభారావశ
 రణం భవిష్యతీత్యాశయేనైతి భావః నరపాలహంశేతి సమాసోపపత్తిః
 ప్రాగేవతత్ర తత్రదశితా ॥ ౨ ॥

హలాదిభిషాతివరైర్యథాహంరథాంగముఖే స్థిరసిగామకృష్టే ।

స్వవృత్తియోగ్యావసరౌపయాతైఃప్రాచీంశ్రియంస్మాదురభానయేతాం

వ్యా ॥ హలాదిభిః ॥ రామకృష్ణాయథాహంయథోచితం హ
 లాదిభిః సానంద సంవతకాఖ్యహలముసలప్రభృతిభిః రథాంగము

భ్రేః చక్రశాఙ్గాగదాదిభిరపి న్వవృత్తియోగ్యావవరోపయాతైః స్వే
షాం హలప్రభృతీనాం వృత్తైర్వశానన్యయోగ్యేవనరే గోపధూమి
కాం విహాయగాజ్యపాలనాధిక్యతత్వ సమయే ఉపయాతైః హేతివరైః
అయథప్రవరైః ప్రాచీం ప్రాక్తనీం శేషశేషశాయిమూర్త్యోన్మీశాం
శ్రియంశోభాం ప్రాదురభావయేతాం ప్రాదుర్భూతానుకుగుతాం ॥
భవతేణ్యం తానాత్మనేపదం యద్యపి రాగన్యహలం ముసలంచెతి
హేతిద్వయమేవ ప్రసిద్ధమ్ ॥ శథాపి ఏషతేరథతయాతః ఆయా
తాన్యాయధానిచెతిధాగవలె తస్యహుత్వోక్తేః హలాదిభిరతి బహు
వచనంకృతమ్ ॥ ౩ ॥

{ సదైత్యజిద్వద్యనరూధినీనాం సంప్రాసకంసాగధిమాత్రశేషం । }
{ పునఃప్రవృత్తానుశయంపురీంస్వాని న్యేజరాసంధమహాగ్యసన్ధః }

వ్యా ॥ సత్తితి ॥ అహర్యాకేనాసి హతుకనుశక్యా సంధాప్రతిజ్ఞా
యస్య ॥ ౧ ॥ సంధాప్రతిజ్ఞావగ్యాదేత్యనురః ॥ సదైత్యజితక్ష్మ్యవ
ద్యనరూధినీనాం ధూభాగానతగణాయహంతవ్యానాం సేనానాం సం
ప్రాసకం ప్రాప్తిహేతుం సాగధిమాత్రశేషం కృత్స్నేన తస్యేనాహ
ననెన యంతృమాత్రావశేషం పునఃప్రవృత్తానుశయం పశ్చాదజ్ఞా
నాల్ కృష్ణస్యోవరిసమాగతమితి సంజాతపశ్చాత్తాపంచ ॥ ౧ ॥ భవేదను
వయోద్వేషేవశ్చాత్తాపానునందయోరితివిన్వః ॥ ఏవంభూతంజరానం
థం స్వాంపురీం నిన్యేప్రాపయామాన ॥ అకథిశంచెతి ద్వికమాక
తాదానీమయం ముక్తశ్చేల్ పునగపిసేనాంతరం సంమేళ్యాగమి
ష్వతీతి మత్వాశస్య ప్రాణరక్షణాయ పశ్చాత్తాపమప్యుత్పాద్యముక్త
వానిత్యధః ॥ ౪ ॥

సమాహృతైస్సైన్యమహాసముద్రైరాయాతమష్టాదశపాంపరాయా ॥

దేహావశేషం ప్రజిఘాయదీనం దేహానభీమేనవిభేత్తుమిచ్ఛ ॥

వ్యా ॥ సమాహృతైరితి ॥ సమాహృతైః సంమేళితైః సైన్యమహాస

మౌద్రైః సేనాభిః మహాబ్ధిశుల్కాభిస్సహఅష్టాదశ సాంపరాయాః
అష్టాదశసంఖ్యాని యుద్ధాని॥౨॥సాంపరాయస్తనంగామేఅపగాగామి
కాలయోరితి వైజయంతి । ఆయాతం ప్రాప్తవంతం అష్టాదశవారం,
కృతముద్ధమిశ్యం ॥ దేహావశేషం సర్వస్యాఅపిసేనాయాః హననే
న దేహమాత్రావశేషం అతపవదీం కాశం దరిద్రంవాజరాసంథం
భీమనభీనుసేనరూసేన దేహాన విభేత్తుంపాటయితుం ఇచ్ఛంసః
సృజిషూయప్రహణోతిస్త ॥ భీమరూపేణాస్యంతర్యామీభగవానేవత,
స్య హంతేతిభావః ॥ ౫ ॥

{స్వదత్తశక్త్యాముచుకుందగృహ్యోభస్తావశేషోభవితామృతంయః}
{కలెరివాల్తానమనంతదోషంయంకాలపూర్వంయవనంప్రచఖ్యః}

వ్యా ॥ స్వదత్తైతి ॥ స్పేనకృష్ణేన దత్తశక్త్యాదత్తసామర్థ్యాయా
ముచుకుందస్య మాంధాత్మపుత్ర్య గాఙ్గః గృహ్యోమృతం శీఘ్రం
యోభస్తావశేషః భవితాభవిష్యతీతి భవతేలుత్ ॥ అనంతదోషం
అనవధికావద్యం అగపవక తేః కలిశూగస్య అత్తానంస్వరూపమిన్స్థితం
యంకాలపూర్వం యవనంప్రచఖ్యః నామకాలయవనంప్రచఖ్యః
తదాగమఇతి తృతీయగ్నోకనాన్వయః ॥ య్యసి కాలశబ్దపూర్వస్త్వం
యవనశబ్దస్త్వేన వాధకస్య శధాసి శబ్దవృత్తైః శబ్దప్రార్థేఉపచారా
త్ప్రయోగః పుగాదేవామరసంగామేచిరందేవానాం కృతసాహాయ
కొముచుకుందఃశ్రీమానవోదాయ బహుకాలం నిద్రావభిలష్యపప్ర
సుప్తబాధయే ద్యోమాంశంద హేయమహంసురాఃచతుషకౌధదీ
ప్తైన ఇతి వరసృష్టా దేవై సృథాచుజ్ఞాతః క్వచిత్సర్వశ గుహాయాం
శిశ్యేతతః కాలేన కాలయవనేయదభిరవధ్యే నముత్పన్నైతంచ్చలేన
జిహ్వాంసుః కృష్ణః ఉపాయేన ముచుకుంద గుహంప్రవయ్యతేన ము
చుకుందకృష్ణధాగ్నిత్యాపాదతాడనేన ప్రబాధతేముచుకుందగృహ్యో
తందాహయమాసేతి పారాణికీకధాతగ్రిదేవేదకత్తాపిదాహశక్తిః త

దంతగ్యామిక్యతేతి స్వదత్తశ క్షేమ్య కం ॥

బలన్యచన్యచబాహుభూమ్నాయదాహ్మశ్లేచ్ఛచ్ఛగాధిపావాం
సహస్రకోటిగుణితంనహస్రంపంచత్వమాయాస్యతపంచసంఖ్యం ॥ ౭ ॥

వ్యా ॥ బలస్యేతి ॥ బలన్యబలశేవన్యచన్యన్య కృష్టన్యచబాహుభూ
మ్నాబాహుమహిమ్నా గాదాహ్మశ్లేచ్ఛచ్ఛగాధిపావాంయేనకాల
యవనెన ఆహుతాః శ్లేచ్ఛశకమరుషాదిశ్లేచ్ఛదేశాధిపశయవన్య
గాధిపాస్థింహాఃన్యగాధిపాఇవేమ్యపమితి సహస్రోవా తేహంపంచ
సంఖ్యంనహస్రకోటిగుణితం సహస్రంనహస్రంకోటిగుణితంక్రియతే
భేదసహస్రానుత్తరౌ త్తరదశగుణంపంచదశస్థానంభవతిశచ్చపద్ధయ
చ్యతేతదుక్తంవైజయంత్యాం ॥ నిష్పరేదశగుణౌ త్తగాదత్తుపకమ్యశ
తంసహస్రమయతంనియతంప్రియతాబుదేన్యర్చుదంబృందఖర్వే
చశంఖంపద్ధమహంబుజంసముగోమధ్యమంశంచపగాధకంచయ
థాక్రమితితతః పంచసంఖ్యాయావధ్యతేచేత్పద్ధపంచకంభవతిత
త్పంచశ్వమాయాన్యతివాశంసాప్సన్యతి ॥ ౭ ॥

తగాగమేయాదవపుంగవావాం విప్రీవమానోపగతంవిషాదం । నివా
రయామానచవాసుదేవఃప్రఖ్యాపయకబోహ్మన్మపిఃప్రభావం ॥ ౮ ॥

వ్యా ॥ తదాగమఇతి ॥ తస్యకాలయననన్యయుద్ధార్థమాగమనై
యాదవపుంగవానాం యాదవశ్లేష్టానాంవిప్రీవమానోపగతం విప్రీన్య
గాగ్యోప్యాచమానేన ఆగతంవిషాదం వ్యననంవాసుదేవః కృష్ణః వ్య
నననివారణశక్తోపీతి భావః ప్రాప్త్యాబోహ్మణస్తపనఆగతం ॥ ౯ ॥ వేదస్త
త్వంతపాబ్రహ్మైత్యమరః ॥ నూ ॥ తతఃఆగతైత్యేత్ప్రిశ్యయఃనస్తద్ధితైతి
టిలాపః ॥ ఋషేః గాగ్యోన్య ప్రభావం ప్రఖ్యాపయకం న నివా
రయామాన ॥ పురాణిలగాగ్యోకయదూనాం పురోధాః నారపరిగ్రహం
శ్యక్త్వాబ్రహ్మచర్యణకాలంయాపయకయదూనాం సదసివేంద్రఇతికే
నచిదభిశస్తీశ్రీవణాల్ యదుమకృతమాసేషు ప్రకుశ్యతతోనిగత్యై

కౌవదశాబ్జంతవశ్చర్యయాశంకరమా రాధ్యయిదూనాం భయావహం
 తైరవధ్యంపుత్రంవరం లేభే ॥ ఇదంచయవనదేశాధిపతంసర్వత్య శ్శు
 త్వా తిమాయాంతం ప్రత్యుద్దయకన్యాంచదాభీరపథ్యాంతం సంగ
 మయ్య తదుశ్చన్నపుత్రం స్వయమంతః పురేహియామాస ॥ స కా
 లయవనఇతి పౌరాణికీకథాతలశ్చనాతః వరంపప్రసమానః శార్యజ
 తశిక్షయితు మృషేస్తపాజలఖ్యాపనాయితత్ప్రియు క్తవిషాదనివారణశ్చ
 క్లోప్యనివార్యస్వయమపి విషాదనుభవీయతన్థాపిశ్యథాః ॥ ౮ ॥

సంగసద్దేయిప రావరిస్ససంవంశ్యోపార్థాయదువంశవృద్ధిః ॥ విహ

తుమిచ్చస్తథురాంశుభంయుస్సంకల్పయామాన పురీంతదన్యాం ॥

వ్యా ॥ ససగేశతి ॥ శుభంయుః శుభాన్వితః నిసగళనిధ్యాత్మవరా
 వరః స్వతోవలాకిత భూతభావివృత్తాంత స్తథాభూతోప్యసాయదు
 వంశ వృద్ధిస్సాధకం సంవ త్యోతేషు గౌరవాధానాయేతిభావః మ
 థురాంవిహతుంత్యక్తుమిచ్చకానతదన్యాంపురీం సంకల్పయామాన
 నిమాణపయితుంసంకల్పితవాక్ ॥ ౯ ॥

స్వయంప్రవృత్తైరపివృష్టివీరైఃత్రాశుంక్షమాంశ్రాసితదైత్యలోకః ॥ అ
 నన్యసాధారణశక్తిగన్యాం సంకల్పయామానపురీమపూర్వాం ॥ ౧౦ ॥

వ్యా ॥ అన్యపురీసంకల్పస్య ప్రయోజనందశకాయతి ॥ స్వయమితి ॥

త్రాసితదైత్యలోకః ఉద్వేజితాసురజనః అనన్యసాధారణశక్తిః అనిత
 రిసాధారణసామధ్యకః కృష్ణః స్వయంప్రవృత్తైరపి కృష్ణమనపేక్ష్య
 స్వయమేవ త్రాతుంప్రవృత్తైరపి వృష్టివీరైఃపృష్టిశ్రేష్ఠైఃసాత్యకిప్రభృ
 తిభిఃత్రాశుంక్షమాం రక్షితుంయోగ్యాం అన్యమపూర్వాంనవివాంపు
 రీంసంకల్పయామాన జరాన ధకాలయవనయోరెకేనయుద్ధాథంస్వ
 స్తిన్నస్థితేతదన్యః పురీం యథానాశ్రామతితథాతత్త్రైర్వ్యదుభిరే
 పపాలయితుం శక్యాంసముద్రమధ్యగతాంపురీంసంకల్పితవానిత్యథః ॥

జహౌ ధరిత్రీమివజామదగ్న్యః కాలీమయోధ్యామివకౌసలేంద్రః । త
చింత్యవృత్తిమధురామనింద్యాం తజ్జన్తజాతౌమహీమాతునైశాం ॥

వ్యా ॥ జహావతి ॥ అచింత్యవృత్తిః అతఃకాణీయవరితః కృష్ణఃజా
మదగ్న్యః పరశురామఃధరిత్రీంనిఖలక్షత్రియవిజయలబ్ధాంధూమిమివ
కౌసలేంద్రః శ్రీరామచంద్రః కాలీంకులనంబధనీం కులక్రమాగతాం
అయోధ్యామివ అనింద్యాం అగహ్యకాం మధురాం జహాతత్యాజ
తజ్జన్తజాతః తస్యకృష్ణస్య జన్తనాజాతః మహీమాతుపనాంమధురాం
సజహా ॥ తస్మిన్త్యక్తవత్సప తస్యజన్తభూమిరితి పుణ్యక్షేత్రత్వం
తదైవ స్థితిమిత్యధః॥జహౌ ధరిత్రీమిత్యత్ర॥ప॥సర్వానప్తాదశద్వీపా
న్వశమానీయభాగవః ॥ సౌశ్వమేధసహసాగ్రణీనర మేధశతానిచ ॥
ఇష్టాసాగరపర్యంతాం కాశ్యపాయమహేందదావతి భారతకథాను
సంధేయా ॥ రఘునాథస్య పతృవాక్యవరపాలనాథకాం అయోధ్యా
త్యాగస్తుప్రసిద్ధః ॥ జామదగ్న్యఇతవాతేయుష్యంధకవృష్ణీకురుభ్యశ్చేత్య
బృహద్రథ్యయఃజామదగ్న్యఇతవాతేనంతరావత్యపి గోత్రరూపాధ్యా
రోపేణ గాఢాదిభ్యోయిజ్జేగోత్రవ్రత్యయః ॥ ౧౧ ॥

{ పరిత్యజన్నప్యభిమత్యత్యక్తవ్యాప్తశ్శుభంవ్యక్తిపదంతదగ్న్యం ।
{ అనన్యభాజామభజత్సదేవస్తస్మిన్త్యతాంప్రగివసన్నిధానం॥౧౨ }

వ్యా ॥ పరిత్యజన్నితి ॥ శుభంప్రణీనాం శ్రేయస్కరం అగ్న్యం
వ్రధానం తత్ప్రికృతంవ్యక్తిపదం స్వసన్నిధానస్థానం మధురాంపరిత్య
జ్జాతభిమత్యస్వక్షేత్రాభిమానం కృతావ్వ్యాప్తః త్యక్తా అదృశ్యరూ
పేణ వ్యాప్యవతకమానస్సదేవః కృష్ణఃఅనన్యభాజామైకాంత్యవతాం
సతాం బ్రహ్మవిదాం తస్మిన్నైతేప్రగివసన్నిధానమభజత్ పూర్వవ
త్కృష్ణమూర్త్యైకవ సన్నిహితఆసీత్ ॥ ౧౨ ॥

తహంసవద్జామివవాహినీంతాం వీతేందుతారామివవాసతీయాం ।
సమాత్తకార్యామివనత్రశాలాంశూన్యాంపురీంప్రేక్ష్యజగామశౌరిః ॥

హంసపద్మరహితాం వాహినీం నదీమివ వీతేందుతారామవగతచంద్రస
క్షత్రాం వాసతేయాం రాత్రిమివ ॥ ౧౧ ॥ వసతిర్వాసతేయాచ శ్యామా
రాత్రిదకధ్యతఇతి హలాయుధః ॥ సమాప్తకార్యాం సమాప్తసవనకృ
త్యాం సత్రశాలాం యజ్ఞశాలామివ ॥ ౧౨ ॥ సత్రమాచ్ఛాదనైయజ్ఞైస
దాదానైవనైపిచేత్యమరః ॥ శూన్యాం శౌభారహితాం పెక్క్యజగామ ॥

{ చిత్రావశేషద్విరదాశ్వయోధాశుకాదిసభావణశేషసూక్తా మణి }
{ ప్రభాశేషితదీపికాసానామ్నై సమాధుర్యవతీతదాసీత్ ॥ ౧౪ ॥ }

చిత్రేతి ॥ చిత్రావశేషద్విరదాశ్వయోధా అవశిష్యత ఇత్యవశేషః చి
త్రం ద్విరదాద్యా లేఖ్యమైవావశేషః యస్మిన్ తథాభూతం ద్విరదాశ్వ
యోధం యస్యా ఏవ శుకాదిసభావణశేషం సూక్తం యస్యాం మ
ణిప్రభైవ శేషితా అవశేషీకృతా దీపికా యస్యాంసా మధురానామ్నై
స మాధుర్యవత్యాసీత్ ఆర్థతస్తు మాధుర్యహీనా సౌందర్యహీనాభూది
త్యక్షణః ॥ ౧౪ ॥

{ ప్రాచీమనాదృశ్యనివాసభూమిం ప్రత్యజ్ఞుభిం పద్ధతిమాదదానా । }
{ స్థిరంపదంప్రాప్తుమియేష సేనాసత్వాధికాధీరివసాత్వతానామ్ ॥ ౧౬ ॥ }

ప్రాచీమితి ॥ ప్రాచీం ప్రాగ్దేశరూపాం నివాసభూమిమనాదృశ్య ప్ర
త్యజ్ఞుభిం పశ్చిమాభిముఖం పద్ధతిం సరణిమాదదానా స్వీకుర్వతీ సత్వా
ధికా బలాధ్యా సేనాకృష్టచమూః సత్వాధికా సత్వగుణ ప్రచురా అత
ఏవ ప్రాచీం నివాసభూమిం ప్రాక్తనం బహిర్విషయలక్షణమాస్పదమనా
దృశ్య ప్రత్యజ్ఞుభిం ప్రత్యగాత్మాభిముఖం పద్ధతిం ఆదదానా సాత్వ
తానాంసాత్వతం భగవచ్ఛ్రోత్రాదియతేవిదుర్వేతిసాత్వతాః । తదధీ
తేతద్వేదేతి ప్రాగ్దీప్యతీయోన్మత్తయః తేషాంధీరివ స్థిరంపదం పరైర
నాధుష్యం కదాప్యచలంపదం ధీపక్షే పునరావృత్తిరహితం పరంపదంత
ప్రాప్తుమియేష ॥ ౧౬ ॥

{ ఉత్సారయ ధూర్ణిమివాగ్రయా యావినిర్దిశన్వాసమివాతిమారాత్ }
 { ప్రత్యుద్గమాయత్స్వరయన్నివాభిః మరుద్వవౌ మన్దవిధూతకేతుః ॥ }

వ్యా ॥ ఉత్సారయన్నితి ॥ మందవిధూతకేతుః దరకంపితధ్వజపటః
 మరుత్ అనులోమవాయురితిభావః । ధూళిం మాగ్రపాంసుం ఉత్సా
 రయన్నివ శేతో శత్రుప్రత్యయః ॥ ఉత్సారణస్యశేతురివ ఉత్సార
 గాథామివేతియావత్ అతపవ ఫలోత్పేక్షా । ఉత్సారణస్వరూపంతు
 నోత్పేక్ష్యం వాస్తవత్వాత్ క్రమభంగపరిహారాయానంతర శత్రుప్ర
 త్యయావపి శేతువిషయావితి తత్రాపిఫలోత్పేక్షాద్రష్టవ్యా యదాసి
 ఉత్సారయన్నివేతి ఉత్సారయితృపురుష తాదాత్మ్యముత్పేక్ష్యతఇతి
 స్వరూపాత్పేక్షాయామపి నానుపపత్తిః । అతిమారాదత్యంతమారే
 సముద్రమధ్యే వాసం వినిర్దిశన్నివ అభిః ప్రత్యుద్గమాయ త్వరయ
 న్నివ అగ్రయా యాసన్వవౌ ॥ ౧౬ ॥

{ ప్రభూతభీమోన్నతనాగనక్రాపారిష్టవైరూర్తిమతీతురంజైః । అ }
 { పూర్వవారాంనిధిమావ్రజంతీస్వయంతథాశౌరిచమూరభూత్వా ॥ }

వ్యా ॥ ప్రభూతేతి ॥ ప్రభూతాః ప్రచురాఃభీమాః భయంకరాః
 నాగాః గజాపవ నక్రాయస్యాంసా తథోక్తా పారిష్టవైః చంద్రైః తురు
 నైరైవ ఊర్తిమతీ వీచిమతీతురంజైరితి ప్రకృత్యాదితృతీయా । తుగం
 గాణామైవ వీచిమత్త్వరూపణే శేతుత్వాద్యసంభవాత్ అథవా తురం
 జైర్నైతుభిరూర్తిమతీ గతివిశేషవతీత్యర్థః । వీచిమతీత్యర్థాంతర ప్రతీతిః
 శ్లోషణసంపాద్యా ॥ ౧౭ ॥ పక్షీకృతానామశ్వనాంనమనోన్నమనాకృతిః ।
 అతివేగసమాయుక్తాగతిరూర్తిరుదాహృతా ॥ అపూర్వవారాంనిధిం ప్రా
 ప్యం పశ్చిమసముద్రమావ్రజంతీ సాశౌరిచమూః స్వయంతథాభూత్ స్వ
 యమప్యపూర్వః ప్రసిద్ధవిలక్షణోవారాంనిధిరాసీత్ । ప్రసిద్ధనక్రో
 ర్తివిలక్షణానాగనక్రతురంగూర్తియోగాదితిభావః । వారాంనిధిమిత్యత్ర
 తత్పురుష కృతిబహుళమిత్యుక్త్ ॥ ౧౭ ॥

{ సమేతిమాంసాత్వతవాహినీయః సిష్టాసయాహంతజగీషయావా! ఇతి ప్రభూతాద్భుతవైభవాంతాముపేంద్రనాథాముదధిశ్శశంకే || }

వ్యా || సమేతితి || ఇయం సాత్వతవాహినీ సత్వతస్య రాజ్ఞోపత్యం కృష్ణః సాత్వతః తద్వంశ్యత్వాత్ తస్య సేనా సిష్టాసయా స్నాతుమిచ్ఛయా జగీషయా జేతుమిచ్ఛయావా మాంసమేతి హంతవిషాదేశత్యనెన ప్రకారేణ ఉదధిః ప్రభూతాద్భుతవైభవాం ప్రచురాశ్చ్యేసమృద్ధిం ఉపేంద్రనాథాః కృష్ణస్వామికాంతాం సేనాం శశంకే ఇత్థముదధేః శంకాభావే తలూఢనమతిశయోక్త్యలంకారభేదః తేనసముద్రస్యాపి భయావహాసేనైతి తర్కామావ్యజ్యతే || ౧౮ ||

{ గతాగలైర్యోద్ధమివప్రప్తైరాసీదతామద్భుతభీమవేశా | మిథఃప్రతిద్ధండతయాప్రతిక్ష్యోవెలావనెస్తేన్యమహాసముద్రౌ || ౧౯ }

వ్యా || గతాగలైరితి || మిథః ప్రతిద్ధండతయా ప్రతిక్ష్యో వరస్పరప్రతిబింబతయాదృశ్యో అన్యోన్యసదృశావితి యావత్ స్తేన్యమహాసముద్రౌ స్తేన్యః చ మహాసముద్రశ్చేతి ఉభౌ తదాఅద్భుతభీమవేశావిస్తయావహభయంకరరయాసంతేయోద్ధుంయుద్ధంకతుమివ వ్రవృత్తైః గతాగలైః వెలావనెఆసీదతాం సదవకాశగ్రహణాయాహం ప్రథమికయా స్తేన్యస్య వెగేన గమనైస్సంఘదశానాదుల్లాలతరంగస్య సముద్రస్య ప్రత్యుద్గమనైశ్చ వెలావనె తౌ సన్నికృష్టావభూతామిత్యర్థః || ౧౯ ||

{ మహీయసాస్తేన్యరవేణ సద్యః పయోధిరంతహితతీవ్రఘోషః | ప్రకంపమానోభృశమాచభాసేభయేనతూష్టిమివభావ్యమానః || ౨౦ }

వ్యా || మహీయసేతి || మహీయసా మహత్తరేణ స్తేన్యరవేణ సేనాకలకలేన సద్యః తదైవ అంతహితతీవ్రఘోషః తిరోహితమహారవః భృశం ప్రకంపమానః సంఘదశానాదత్యగముత్తరభీభవః పయోధిః భయేన సేనాదశానజనితేన తూష్టిం భావ్యమానః తూష్టింభూతః క్రియమాణఇవాచభాసే | భీరుహిః ప్రకంపమానోనిశ్శబ్దోభవతి || ౨౦ ||

{ ప్రతీక్ష్య సేనాముపధావమానాంపత్యానదీనాంప్రణిధీయమానః ।
ప్రకాశయంత్యగ్వజనానుకూల్యం సమీరణోమందతరంచచార॥౨౧ }

వ్యా ॥ ప్రతీక్ష్యతి ॥ నదీనాంపత్యా సముద్రేణ ఉపధావమానా
ముపసవృంతి సేనాప్రతీక్ష్య ప్రణిధీయమానః ప్రవేశ్యమానః ॥ ని ॥
ప్రణిధానం ప్రయత్నైస్సాత్ప్రవేశేదసమాహితజతివిశ్వః ॥ సమీరణో
వాయుస్సర్వజనానుకూల్యం సర్వేషామధ్వశ్రాంత సేనాజనానా మాను
కూల్యం ప్రకాశయంత్య మందతరం చచారి *యథా కిన్యచిద్రాజ్ఞోని
ష్ఠానం ప్రతి పరస్మైస్సమాగతేసరాజ్ఞా ప్రణిధికిరీయమాణం చారత్వే
నప్రేష్యమాణః పురుషః తత్రతత్రస్థేనికైః పరిశీలనంకృత్వా పగహ్న
దయపరిజ్ఞానాయ సర్వత్రానుకూల్యమభినయ మందతరంచరతి తద్వది
తి ధ్వన్యతే ॥ ౨౧ ॥

{ వదన్నివస్వాగతమాగతేభ్యఃప్రభూతసంతోషభవైఃప్రణాదైః । త
రంగహస్తప్రహితైస్సరస్వానభ్యర్చయామాసయిమాన్వయోభిః ॥ }

వ్యా ॥ వదన్నితి ॥ ప్రభూతసంతోషభవైః ప్రచురసంతోషజనితై
రివస్థితైరిత్యుత్పేక్షా గర్భంవిశేషణంప్రణాదైః ప్రకృష్టైర్నినాదైఃహ
షవత్తాయామేవహి స్వరస్య మాధుర్యాదిప్రకషణః ఆగతేభ్యః అ
భ్యాగతేభ్యఃత్యర్థః । స్వాగతం సుఖాగమనప్రశ్నం వదన్నివ వ్యక్తం
కథయన్నివ నతు కావణ్యాదినా అవ్యక్తమితిభావః వదవ్యక్తాయాం
వాచి అస్తాద్భుతప్రత్యయః సరస్వా సాగరః తరంగావహహస్తాః తైః
ప్రహితైః ఉత్క్షిప్తైః పయోభిః అంభోభిః యమా యాదవా అభ్య
ర్చయామాస అభిముఖమారాధయామాస నతు పరాజ్ఞుతయావతస్థే ।
తథాసతి॥ప॥అతిథిర్యస్యభగ్నాశౌగృహాత్ప్రతినివతతే సతస్యదుష్కృ
తందత్వా పుణ్యమాదాయగచ్ఛతీతి ప్రత్యవాయస్తరణాదితిభావః॥ప॥శృ
ణానిభూమిరుదకంవాక్చతుర్థేదనూన్మతా । ఏతాన్యపిసతాం గౌహేనా
చ్ఛిద్యంతే కదాచనెతిస్తరణాద్యథా కుటుంబీ స్వగృహగతానభ్యాగతా

స్వభార్యం సావగతప్రశ్నపాద్యాభ్యుదానైరభ్యర్చయతి తథేత్యు
 త్పై గ్రహవ్యంజకాప్రయోగాద్గమ్యా పూర్వోక్తో త్పై గ్రహరూపకోత్తంభి
 తేతిసంకరః ॥ యదావ్ ॥ వదన్నివేద్యశ్రీ స్థితీతపశబ్దోభిన్నక్రమః । ౧౦
 భ్యర్చయామాసేత్యైత్రా నైవతి తదాతూత్పై గ్రహస్వప్తేవ । అస్యస్వగ్ధం
 పూర్వవత్ సంఘదర్శనానంతరం స్వహస్తేనపాద్యాభ్యుదానైరభ్యర్చయతి
 యుక్తమితిభావః ॥ ౨౨ ॥

{ చిరప్రయాతం పరిహృత్య శయ్యామభ్యాగతం వారిధిరాదరేణ । మి
 థస్సమాయోజితపీచిహస్తఃప్రాయఃప్రభుం ప్రార్థయత ప్రసాదం ॥ ౨౩ }

వ్యా ॥ చిరేతి ॥ వారిధిస్సముద్రః శయ్యాం పరిహృత్య శయనం త్య
 క్తాచిరప్రయాతం చిగమస్య త్ర గమభ్యాగతం ఇదానీం అభిముఖ్య
 నాగతం ప్రభుం కృష్ణమాదరేణ మిథస్సమాయోజితపీచిహస్తఃప్రాయః
 సంయోజితతరంగహస్తస్త్ కులంప్రతిగచ్ఛతాం గత్వా ప్రతినివృత్తా
 నాంచ తరంగాణాం మెళనమేవ సంయోజనం ప్రసాదం ప్రార్థయత
 ఇతఃపరం పూర్వవదిహ శయ్యయా అనుగృహ్యోహమితి సాంజలిబంధం
 ప్రాథితవానిత్యర్థః అకథితంచేతిద్వికమకతా ॥ ౨౩ ॥ ఏషనారాయణ
 శ్చీర్మా క్షీరాణావని కెతసః । నాగపర్యంకముత్సృజ్యహ్యగతౌమధు
 రాంపురీమ్ ॥ ఇతి భాగవతవచనమనుసంధాయచిరప్రయాతమిత్యాద్యుక్తం
 సముద్రతప్రసామ్యాదభిమానిదైవతైక్యాదావ్ * క్షీరాక్షౌచితమపి భ
 గవద్భయనామృతమథనాదిలపణాణావేషణితమ్ ॥ ౨౩ ॥

{ నివేశ్య సేనాముదధేస్సమీపే తాలాంకేన భావితరాజతాలే । ద
 యార్ద్రమైశుంపమదేహభూమౌవిశ్వంభరి విశ్రమయాంపికారం ॥ }

వ్యా ॥ నివేశ్యేతి ॥ దయాద్రామైశుంపమదేహభూమౌ దయయా జ
 లకల్పయా ఆహ్లాదమేషుః తస్య ఉపమామృత్యోదేహస్యభూమా దే
 హస్య కాంతిర్యస్యసః విశ్వంభరిః కృష్ణః సజ్జాయాం భృగోపృథ్వీత్యాది
 దా ఖద్వగ్రత్యయోముమాగమశ్చ । తాలాంకేన బలదేవేన సంభావితాః

శలాసావ్యదచ్చాయాదిగ్రహణేన కృతాక్షీకృతాః రాజతాళాః హింతా
శవృతాయస్త్రి తస్త్రిన్నదధేస్సమిపే సేనానివేశ్య విశ్రమయాంచకా
రవిశ్రమయతిస్త ॥ సూ ॥ అమంతత్వాన్ని త్వేనకౌమితాంహ్రాసన్వితీ హ్ర
స్వః ॥ తాలస్తురాజతాలోదృశచ్ఛదఇతిభట్టభావనః ॥ ౨౪ ॥

{ కదాచిదాత్మాసమవాప్తరత్నంకపాలినంచంద్రకలావతంసమ్ । క్ష }
{ మంసుభీక్షాంచదిపంవిధాతుంధ్యాతాగతంసింసుమధాదిదేశ ॥ ౨౪ }

వ్యా ॥ కదాచిదితి ॥ అథ సేనానివేశానంతరం కదాచిద్వేలావనెవి
శ్రాంతిసమయే ఆత్మానం స్వం అవాప్తరత్నం ప్రాప్తకౌస్తుభం కపాలినం
శంభుం చంద్రకలావతంసం దివసుభిక్షాం ఆహారసమృద్ధాం సులభా
భిక్షాయస్యాంతాం ప్రాదిభ్యోధాతుజస్యేతి బహుప్రీహిః విధాతుం క్ష
మంకతుంశక్తంతమృతమధనసమయే తథాకృతవంతం ధ్యాతాగతంప్రా
ధ్యాతం తతస్సమాగతంసింధుం సముద్రం ఆదిదేశనియుజ్జేస్త ॥ ౨౫ ॥

{ అనారతప్రాప్తజయోద్యమానాంధర్మనిజంధారయతాంయదానాం । }
{ అపత్యరక్షోచితమంతరీపందివ్యోపమందేయమిహత్వయేతి ॥ ౨౫ }

వ్యా ॥ అనారతేతి ॥ అనారతప్రాప్తజయోద్యమానాం అనవరతప్రా
ప్తజయోవ్యోగానాం నిజంధమం క్షాత్రం ధర్మం ధూమండలవిజగీషా
రూపం ధారయతాం యదానాం యదుపశ్యానాం రాజ్ఞాం అపత్యర
క్షోచితం తెషుయుద్ధాభిః ప్రప్తితేషు తదపత్యానాం రక్షణస్యోచితం
వైరైః దురాభిషేకం దివ్యోపమందివ్యదేశసదృశం తథా రమణీయం అ
స్తరీయం దీప్యం ॥ ని ॥ దీప్యోస్త్రియామంతరీపం యదంతర్వాసిరాస్తట
మిత్యమరః ॥ ఇహప్రదేశే త్వయాదేయమితి । ఇతి కరణస్యాదిదేశేత్య
నైససంబంధః ॥ ౨౬ ॥

{ సతస్యదిక్పాలనివాసకల్పంవిధితస్తోవృష్టిపురీంవిశాలామ్ । అగా }
{ ధపాథఃపరిభాభిగుప్తందీప్యదదౌదుగ్ధవిధానయోగ్యమ్ ॥ ౨౬ ॥ }

వ్యా ॥ సత్తతి ॥ ససముద్రః దిక్పాలనివాసకల్పం ఇంద్రాదిపురీతు

ల్యం విశాలామాయామవతీం వృష్టిపురిం వృష్టివశ్యానాం నగరీం విభి
త్సతః విధాతుమిచ్ఛతః తస్యకృష్ణస్య సంబంధసామాన్యవివక్షయాషష్ఠీ!
అశాధమతలస్పర్శి పాదస్సముద్రజలమేవ పరిభ్రాతయాఅభితః గుప్తమత
వేన దుగ్ధవిధానయోగ్యం దీప్తపందదౌ || ౧౧ || దుష్పాప్రపతుపురుషు
గ్ధం యంత్రశైలజలాదిభిరితియాదవః || ౧౨ ||

{ బలోత్తరాణామపి బహ్వమిత్రస్త్వీతం యదూనాం కులమీక్షమాణః }
{ అవంధ్యయన్విశ్వవికర్షణాస్త్రం దురాక్రమం దుర్గమియేషకతుణ్ || }

వ్యా || బలోత్తరాణామితి || బలోత్తరాణాం బలాధికానామపి య
దూనాం స్త్వీతం సమృద్ధక్షలం గణం || ౧౧ || సజాతీయగణకులమితి యా
దవః || బహ్వమిత్రం జరాసంధాదిబహ్వరాతికం ఈక్షమాణః విశ్వవి
త్ సర్వవైత్తాకృష్ణః అధఃశాస్త్రం || ౧౨ || ఏకశ్శతం యోధయతి ప్రాకా
రస్థాధనుర్ధరః | శతందశసహస్రం వాతస్తాద్దుర్గం విధీయతే ఇత్యాదిసీతిశా
స్త్రాణి అవంధ్యయన్ ఫలయన్ దురాక్రమమశక్యాక్రమణం దుర్గం కతుణ్
మియేష | బహూనప్యమిత్రాన్ స్వయం నీలయైవ జేతుం శక్తోఽప్యధఃశా
స్త్రం చరితాథయితుం తదుక్తనీలమనుసృతివానిత్యధః || ౧౩ ||

{ సశాసితాశాస్త్రమనుప్రతస్థే కర్తృదదే కర్తృఫలప్రదాతా | ప్రభుః }
{ స్వబుద్ధ్యైవ జగంతి గోవుం కుర్వీత బాహ్యైరపి కిం న గుప్తిమ్ || ౧౪ || }

వ్యా || స్వతవేన స్వకీయానరిభ్యః త్రాతుం శక్తస్య బాహ్యగు
ప్త్యంగీకారవైఫల్యశంకాం దృష్టాంతేనాపి పరాకరౌతి || స ఇతి || స
కృష్ణః శాసితాసర్వేషాం ప్రశాసితాపిశాస్త్రమనుప్రతస్థే అనుససార |
కర్తృఫలప్రదాతా స్వయం సర్వేషాం కర్తృణాం ఫలస్యప్రదాతాపి కర్తృ
దదే అన్వతిష్ఠత్ తథాభూతాయం స్వబుద్ధ్యైవ జగంతి గోవుం ప్రభుః
స్వమర్థోపి బాహ్యైః దుర్గాదిభిరపి గుప్తింకింనకుర్వీత కుర్వీతైవత్యర్థః ||
మానుషంభావమభినయత స్తస్యశాస్త్రానుసరణవత్ క్రియాన్మహానవచ్చ
దుర్గాదికల్పనమపి య క్షమితిభావః || * శాస్త్రానుసరణం నీత్యనుష్ఠానం

కర్తాదానం కామ్యానాం వివక్షితమితిభేదః ॥ ౨౮ ॥

{ప్రభూతర్షద్యులికెసరంతత్ ప్రహళపత్రోఘపరీతపాశ్వమ్ ॥
స్థానం హరేరిష్టకమం తదాసీత్సంధూతిరాజీవమివేందిరాయాః ॥}

వ్యా ॥ ప్రభూతేతి ॥ ప్రభూతాః ప్రచురాః గర్భద్యుతయః కేస
రాః కింజల్కాభవ యస్య త్తథోక్తం ప్రహళా విద్యుమావన పత్రాణీ
వ తేషామోఘేన సమూహేన పరీతపాశ్వమ్ ॥ తత్ స్థానం సముద్రదత్త
మతిరీపం ఇందిరాయా లక్ష్మ్యోస్సంధూతరాజీవముత్పత్తికమలమివ హ
రేఃకృత్సవ్యేష్టతమమూసీక్ ॥ ౨౯ ॥ పునర్వ్యవధ్తాదగుభాతాహ్యదిత్యోధూద్య
వాహారితి లక్ష్మ్యః కమలేప్యత్పత్తిః పురాణప్రసిద్ధా ॥ ౩౦ ॥

{ప్రవోదితస్తశ్చర విశ్వకర్తానాథప్రసక్త్యైనశినాసనాద్యైః ॥ ౩౧ ॥
భ్యాదివైచిత్ర్యవతీంవితేనరాశిగుణానామిరాజధాన్యమ్ ॥ ౩౨ ॥}

వ్యా ॥ ప్రవోదితః ॥ తశ్చరద్యపి నాథప్రసక్త్యైకృష్టస్య ప్రసా
దాయ నశినాసనాద్యైః బ్రహ్మదివి ప్రవోదితః ప్రేరితః విశ్వకర్తా దే
వశీర్షి కభ్యాదివైచిత్ర్యవతీం విభిషా ప్రాకారగోపురాదివైచిత్ర్యగ్రయ
క్తాం గుణానాం రాశిమివస్థితాం రాజరాసీంవితేనె ॥ ౩౧ ॥

{సశిల్పవిద్యావిధినాపదిష్టామశేషతోనూనమధీత్యవాక్ష్యాత్ ॥
శుభానితస్యాంభవనానికర్తుంసౌధేషుదివ్యేషుచకారయోగ్యామ్ ॥}

వ్యా ॥ సత్తతి ॥ విశ్వకర్తా నిధినా బ్రహ్మశా ఉపదిష్టా శిల్పవిద్యాం
శిల్పశాస్త్రం వాక్ష్యాత్ సామర్థ్యాత్ ॥ శేషః కృత్సవధీత్యనూనం
తస్యాంరాజధాన్యం శుభాని మనోజ్ఞానిభవనానికర్తుం దివ్యేషు దివి
భవేషు యోగ్యామభ్యాసంచకార ॥ సన్యగధీతాపి శిల్పవిద్యా బహువా
రంసౌధాదినిర్తా శాభ్యాసేన త్యేవయథావన్నిమాణకౌశలీం పుష్టాతీతిభా
వః ॥ ౩౨ ॥ యోగ్యాభ్యాసః పరిచయ్యతియాదవః ॥ ౩౩ ॥

{గతాగతార్థహారివాసీనాంసేతుంచయోగేనబబంధసింధౌ ॥ చక్రా
రదిగ్భాగవిమూఢతాంయఃప్రత్యర్థినాంచక్రధరప్రభావాత్ ॥ ౩౪ ॥}

వ్యా || గతేతి || హరివాహినీనాం కృష్ణసేనానాం గతాగతాథాం
గమనాగమనాయ సింధౌ సముద్రే సేతుంచ యోగేన సంకల్పన బబం
ధాయస్సేతుః చ క్రధరస్యకృష్ణస్య ప్రభావాత్ ప్రత్యథేనాం శత్రూ
ణాం ద్వారకా క్రమణాథామాగతానాం దికాంబవిమూఢతాంచకార ||

{ నశేనపూర్వంస్వసుతేనసృష్టాన్నవీనమన్యూనతరంస్వక్ష్మప్తమ్ | సమీ }
{ క్ష్యతుష్యన్నపివిశ్వకర్తానాథాయరొచేతనవెత్యతామ్యత్ || ౩౪ || }

వ్యా || నశేనెతి || విశ్వకర్తా పూర్వం త్రేతాయుగే స్వసుతేన నశేన
సృష్టాత్ రామసేతోరితిభాషః అన్యూనతరమతిశయేనాన్యూనం కించిద
పిన్యూనతారహితమితియావత్ స్వక్ష్మప్త-స్వనిమిత్తం నవీనంసేతుమితి ల
భ్యతే సమీక్ష్యతుష్యన్నపి అనవద్యమితి హృష్యన్నపి నాథాయరొచే
తనవేతి అతామ్యత్ చింతయా గ్గానౌభూత్ || ౩౪ ||

{ ససేతురాసగ్దితకూలయుగ్తస్సంకల్పితోవాసవలోకతత్త్వామ }
{ హాపురీతాంచమహీంచమాతుంచమధ్యేతులాదణ్డవార్పితౌభూత్ }

వ్యా || సశ్చితి || వాసవలోకతత్త్వా ఇంద్రలోకశిల్పినాసంకల్పితస్సంకల్పన
నిమిత్తః ఆసగ్దితకూలయుగ్తః ఆక్రాంతకూలదవ్యయః ద్వారకాంత
రీవమారభ్య వెలాపర్యంతమాయాతశ్చితి యావత్ ససేతుః తాం మహాపు
రీం ద్వారకాం మహీంచ మాతుంతులయాపరిమాతుం మధ్యేర్పితస్తులా
దండవార్పితౌభూత్ || ౩౫ ||

{ నివేదితానిజరశిల్పినైవస్వయంచమతాగతతా సుక్ష్మప్తామ్ | అ }
{ దృష్టపూర్వామివవిశ్వదర్శీదృష్టిస్సతాంద్రష్టుమియేషనాథః || ౩౬ || }

వ్యా || నివేదితామితి || విశ్వదర్శి అఖిలదర్శనశీలః సతాందృష్టిః చ
తుదేవానాముతమర్త్యానాం ఇతి శ్రుతేః చతుర్వత్ జ్ఞానప్రదః ప్రి
తిగోచరశ్చనాథఃకృష్ణఃచమతాగతతాకౌశలవతా నిజరశిల్పినా విశ్వక
ర్మణాస్వయమేవసుక్ష్మప్తాం సుష్టునిమిత్తానివేదితాం తెనైవనిర్వృత్తై
యంపురీద్రష్టవ్యేతినివేదితాం తాంపురీం అదృష్టపూర్వామివవిశ్వదర్శి

నా సేవన సదాదృశ్యమానత్వేపి పూర్వమదృష్టామివ దృష్టమిదేష వి
శ్వకర్మాణి భక్తేనుకంపయేతిభావః ॥ ౩౬ ॥

{ నిజప్రతిచ్ఛందనిదర్శనీయాం మృగోపమానాంతరమృష్టకాంతిం ।
ఉదన్వతాదత్తకరేణ దేవః ప్రదర్శితాం పూర్వమవైక్షులైనామ్ ॥ ౩౭ ॥ }

వ్యా ॥ నిజేతి ॥ దేవః కృష్ణః నిజప్రతిచ్ఛందనిదర్శనీయాం స్వప్రతిబి
మ్బనావమెయాం మృగోపమానాంతరాగవేషోపమానాంతరామృ
ష్టా స్థితాకాంతిర్యస్యాస్తాం దత్తకరేణ హస్తావలంబాధానం స్వస్తే దత్త
హస్తేన ఉదన్వతా సముద్రేణ పూర్వం ప్రదర్శితామేనాం పురీమవైక్షత ॥
॥ సూ ॥ ద్వితీయా తా సేవన ఇత్యేనా దేశః ॥ ౩౭ ॥

{ అనన్యదృష్టిం నగరీనపీనా విస్తేరతాం విశ్వపతిం నినాయ । స్వయం
ప్రభైస్సాధభరైరుదారైస్తుంకైస్తు మెరోరివరత్నశృంగైః ॥ ౩౮ ॥ }

వ్యా ॥ అనన్యేతి ॥ నపీనానగరీ ద్వారకా స్వయం ప్రభైః రత్నమయ
తయా ప్రకాశమానైః ప్రపూర్వాద్భాదీస్తా వితిధాతో రాతశ్చోపసగ
ణితి కప్రత్యయః ఉదారైః మహద్భిః తుంగైః ఉన్నతైరతపవ మెరోరి
త్నశృంగైరివస్థితైః సాధభరైస్సాధభారైః అనన్యదృష్టిం తదేకాసక్తలోచ
నం విశ్వపతిం కృష్ణం విస్తేరతాం విస్తయా విష్టతాం నినాయ ॥ ౩౮ ॥

{ తామద్భుతాంతారకితాగ్రసాధాంధర్తస్య పూర్ణామివ యోగసిద్ధిం ।
స పౌరభృత్యస్సమయాన్వవక్షీవివేశవృష్ట్యంధకయాధనాధః ॥ ౩౯ ॥ }

వ్యా ॥ తామితి ॥ తారకితాగ్రసాధాం తారకితాని సంజాతతారకాణి అ
గ్రాణియేషాంతాదృశాః సాధా యస్యాంతాం లభాభూతాం సాధాగ్రస్యా
త్యున్నతత్వాత్ సక్షత్రగణశేఖరితశిఖరభాసమానసాధవజ్జిమితియావత్
ధర్మస్య పూర్ణాయోగసిద్ధిమివస్థితాం యథా యోగసిద్ధిః జరామయా
దిహరణేన దేహస్థేగ్యకారిణీ తద్వద్ధర్తస్య స్తేర్యకారిణీం స్థిరధర్మసం
పాదినీమితి యావత్ అద్భుతామాశ్చర్యభూతాం తాంద్వారకాం సపౌ
రభృత్యః పౌరైర్భులైశ్చ సహితః వృష్ట్యంధకయాధనాధః వృష్టివంశ్యా

నామంధకవంశ్యానాంచ యూధస్య సమూహస్య నాథః కృష్ణః సమయా
న్వవేషీ శుభసమయప్రతీక్షస్సన్వివేశ ॥ ౩౯ ॥

{ పరేణనాకంప్రళయానభిజ్ఞామధీయతేయస్యపురీమచింత్యామ్ | స }
{ లోకనాథోవిదధేసనాథాంమూరాధికాం ద్వాఽవతీందివోపి ॥౪౦॥ }

వ్యా ॥ పరేశతి ॥ యస్యకృష్ణస్య పురీందివ్యనగరీంనాకంపరేణ నా
కస్యపరస్తాత్ ॥సూ॥ ఏనబస్యతరిస్యామమూరే పంచమ్యాఇతి పరశబ్దాదేన
ప్రత్యయః ఏనపాద్వితీయేతి తద్యోగేద్వితీయా ప్రళయస్యానభిజ్ఞాం ప్ర
ళయరహితామచింత్యామరూప్య వైభవాం సతీమధీయతే పరేణనాకంని
హితంగుహాయాం ఇత్యాదిప్రవాసంతి | సలోకనాథఃకృష్ణఃదివః స్వర్గా
దపి దూరమత్యధః మధికాం ద్వాఽవతీం సనాథాం సావధిప్రాసేననాథ
వతీందిదధే॥ప రేశతేతద్భక్త్యా పరమపదస్య నాకాదమూరవిప్రకషణప్రతీ
తేః దివోదూరాధికామిత్యనేనరతౌప్యతిశయో వ్యంజతః|యస్య పురీప్ర
ళయానభిజ్ఞాతదధిష్ఠితద్వాఽవతీదివోప్యధికేతి కించిత్రమితిభావః॥ ౪౦ ॥

విధాయయస్యాంవిదితైస్సవచిహ్నైర్భూమాన్యధాస్థాననివేశతుష్టాః |

తామేషనాథస్త్రిదశాభినంద్యాఽర్చితౌక్తామయోధ్యాంమధురాంచమేనే

వ్యా ॥ విధాయేతి ॥ నాథః కృష్ణః తస్యాం ద్వాఽరకాయాం యదూ
న్విదితైః ప్రసిద్ధైః సవచిహ్నైః సవస్వస్థానచిహ్నైః భవజాదిభిస్సహాయ
ధాస్థాన నివేశాల్ పయః కర్తాఽన్యనుసారి సవసోవచితస్థానానతిక్రమే
ణ నివేశాత్సంతుష్టాన్విధాయ త్రిదశాభినంద్యాం తాంద్వాఽరకామేవత్య
క్తామయోధ్యాం సాకతపురీం ॥ దేవానాంపూరయోధ్యాఇతిశ్రుతేః పర
మపదంవామధురాంచ మేనే అయోధ్యామధురయోరివ తత్ర స్వకీయ
త్వాభిమానం కృతవానిత్యధః ॥ ౪౧ ॥

{ ఉదన్వతిన్యోమతలచలగ్నాఽదృష్టోభయాదర్పణదర్శనీయే | యా }
{ మద్భుతామాత్మ పురీంచదేవాశ్చాయామనుస్యంతమిదస్సమీక్ష్యాం॥ }

॥వ్యా అథద్వాత్రింశతాశ్లోకైః పురీ-పణయతి ॥ ఉదన్వతీతి ॥ అ

ద్భుతాం యాం ద్వా రకాం ఆత్మ పురీమమరావతీంచ దృష్టోభయాః దృష్ట
ద్వా రకామరావత్యుభయాః దేవాః దర్పణదర్శనీయే ముకురవద్భుతేష్య ఉ
డనన్వతి వ్యోమతలేచ లగ్నామతపవ సవచ్చె సంక్రాంతతయాసమిక్ష్యాం
సమ్యగ్ద్రష్టుం యోగ్యాం మిథః పరస్పరంచ్ఛాయాంప్రతిబింబమమన్యం
త || రరాజసారామజనాదనాభ్యాం ఇత్యుత్తర త్రయత్పదస్య సంబద్ధః
ఉదన్వతి ద్వా రకాదర్శనే స్వపురీప్రతిబింబితీ వ్యోమి సవపురీదర్శనే
ద్వా రకాప్రతిబింబితీచామన్యంతేత్యధః అనెన ద్వయోఽపి పరస్పర
ముపమానౌపమేయత్పరూపఉపమేయోపమేయాలంకారౌవ్యజ్యతే ||

{ ప్రాకారచక్రం పృథుభి స్తరం గైరాస్థలయన్నంబుధిరా త్తవెగః | అ }
{ మత్యముఖై ర్విరపిజాతరౌపైరత్నోభ్యతాం వ్యాకరుతేవయస్యాః | }

వ్యా || ప్రాకారేతి || ప్రాకారచక్రం సాలవలయం పృథుభిః త
రంగైః కల్లోలైః ఆత్తవెగః గృహీతవెగస్సన్నాస్థలయన్నంబుధిః జాత
రౌపైరుత్పన్నకోపైః అమత్యముఖైః దేవప్రభృతిభిరపియస్యాద్వా
రకాయాః అత్నోభ్యతామనాధర్షణీయతాం వ్యాకరుతేవ వ్యాచక్ష్టేవ స
దా సముద్రకల్లోలాస్థలనెప్యత్నోభ్యత్వమేవాన్వైరపి దేవాదిభిరత్నో
భ్యతాయాముదాహరణమిత్యధః || ౪౩ ||

{ యత్సౌధపర్యంకజుషాం వధూనాం సంగృహ్య నిశ్వాసగుణం సమీరః | }
{ పద్మేషునూనం ప్రదిశస్వ గ్రధాతే గతాగతం యాతి గవాక్షవత్తా || }

వ్యా || యత్సౌధేతి || ప్రభాతే యత్సౌధపర్యంకజుషాం యస్యాస్స
ధస్థితమంచస్థితానాం వధూనాం నిశ్వాసగుణం నిశ్వాసస్యసౌరభం సంగృ
హ్య సమ్యగృహీత్వా నూనంధ్రువంపద్మేషు ప్రదిశ గవాక్షః వత్తా
మాగోయస్య తథాభూతస్సమీరః గతాగతం యాతి ప్రాప్నోతి గతా
గతమితి ద్వంద్వైకవద్భావః గవాక్షేహ మాదతస్య గమనాగమనం ని
శ్వాససౌరభం గృహీత్వా తస్య పద్మేషాద్ధానాధతయోత్పేక్ష్యతే ||

{ జాలానియత్రాగురుధూమజ్వాలైస్సందిగ్ధపారావతసన్నిధానైః । అ }
 { వాసయన్నూనమహార్యగన్ధానా సేమషాంనాకసదాంవిమానాన్ ॥ }

వ్యా ॥ జాలానీతి యత్రివావరకాయాం జాలాని గవాక్షాః సందిగ్ధం
 పారావతానాం పక్షివిశేషాణాం సన్నిధానం యైస్తేః పారావతసంచార
 సంశయమాదధానైః వణేన పారావతసదృశేరితి యావత్ అగురుధూ
 మజ్వాలైః కృష్ణాగురుధూమసమూహైః ॥ ని ॥ జాలఃసమూహానయో,
 గవాక్షతూరికావపీత్యమరః ॥ ఆసేమషాం సన్నికృష్టానాం నాకసదాం
 నాకెసీదస్తీతినాకసదః దేవాః తేషాం విమానానహార్యగన్ధానపనోద్యగన్ధా
 నవాసయవాసయతిస్త సురభీకుర్వంతిస్త యథాఆహార్యగంధాభవంతిత,
 థావాసయన్నిత్యర్థః॥నూనమిత్యక్తాధనిశ్చయే॥ని॥నూననిశ్చయతర
 యోరితివిశ్వః॥అగురుశబ్దఃఉకారమధ్యః పశితాగురురాజాహాలోహాక్రి
 మిజజౌంగకమిత్యమరకోశే క్షీరసాన్విమిప్రభృతిభిస్తదావ్యాఖ్యాతమ్ ॥అ
 గురుసాన్విచ్ఛింశుపాయాంజౌంగకెదలఘున్యపీతివిశ్వప్రకాశశ్చ ॥ ౪౫ ॥

{ పరాశ్చరత్నప్రచితాత్మభిర్యాప్రాసాదమాలాభిరలంకృతాంగీనా }
 { ధోపభోగానుగుణాంపయోధౌననందదృష్టేననిజామభిఖ్యాం ॥ ౪౬ }

వ్యా ॥ పరాశ్చ్యేతి ॥ పరాశ్చరత్నప్రచితాత్మభిః ఉత్తమరత్నై
 చితరూపాభిః ప్రాసాదమాలాభిరలంకృతాంగీయా దావరకానాధోప
 భోగానుగుణాంకృష్టోపభోగస్యచితాంనిజామాతీయామభిఖ్యాంకౌభాం
 పయోధౌ ప్రతిబింబగ్రాహకే దృష్టావ ననందేన పయోధౌ స్వకౌభాద
 శేనాత్ తస్యాలప్యానందస్సంభావ్యతత్త్వత్వేత్తా ॥ ని ॥ పరాధ్యాయ
 ప్రప్రాహరేత్యుత్తమపర్యాయేష్యమరః ॥ ౪౬ ॥ పరపూర్వాదధాశ
 ఙ్గాత్ పరాపరాధమోత్రమపూర్వాచ్ఛేతియత్ప్రగ్న్యయిః ॥ ౪౬ ॥

{ మణివ్రదీపప్రశమప్రయుక్తేవిహరఃపాణేవిఫలేపథూనాం । అవత్ర }
 { పాయాస్సమయేపి యస్యామభూదనాన్ధాపరిమాధాదీపే ॥ ౪౭ ॥ }

వ్యా ॥ మణీతి ॥ యస్యాం దావరకాయాంమణి వ్రదీపప్రశమప్రయు

క్తే రత్నదీపానాం ప్రశమాయ ప్రయక్తే అశ్వఘాసాదిత్యావృత్తుభీన
మాసః షష్ఠీసమాసోవా విహారచూడేవిహారకుమాదిచూడే విఫలే
తత్ప్రశమనాక్షమతయా నిష్ఫలెసతి పథూనామపత్రపాయాలజ్ఞాయా
స్సమయేపి నీవీవిశ్లథనసమయేపి పగమాధదీపే అనాస్థాభూత్ నిర్వా
ఫణాదరొనాసీదిత్యర్థః ॥ రత్నదీపానామ ప్రతికియాహాత్వేన తన్ని
ర్వాపణవైఫల్యాధితిభావః ॥ ౪౭ ॥

{ ప్రాయేణయత్ర ప్రమదాజనానాం నిత్యంగుణైరప్రతిమైర్నిరుద్ధాః |
సంసారయోగాదపి లబ్ధసత్వాః చిత్రార్పితా నాకసదోవిదుః ॥ }

వ్యా ॥ ప్రాయేణేతి ॥ యత్ర చిత్రార్పితాః చిత్రలిఖితాః నాకసదః
దేవాః సంసారయోగాత్పాత్రాణాం ప్రతిష్ఠాఖ్యసంసారయోగాత్ లబ్ధస
త్వాః లబ్ధప్రాణాః ॥ ని ॥ ప్రాయేణైతేకరణే ఇతి సత్వశబ్దానానాద్ధై
జయంతీ ॥ ప్రాయేణ నూనం ప్రమదాజనానాం అప్రతిమైరనుప
మైగుణైః సౌందర్యాదిభిః నిత్యనిబద్ధాః వశీకృతాస్సంతః సచేరుక
ధమన్యథా చేతనానాం అచేతనవత్ స్థాస్నుతేతి భావః ॥ ౪౮ ॥

{ యదంతరేయామికవారణానామా సేదుషామంబునిధైరభిఖ్యామ్ |
కరాభిమర్శేషుపునశ్చ కాసుః కల్లోలలగ్నా ఇవ కర్ణశంఖాః ॥ ౪౯ ॥ }

వ్యా ॥ యదంతరేతి ॥ యదంతరే యస్యామధ్యే అంబునిధైరభిఖ్యాం
సముద్రకౌభామా సేదుషాం ప్రాప్తవతాం తథా విపులనపుషాం యామి
కవారణానాం యామగక్షకాణాంగజానాం కణశంఖాః కణేషు శం
ఖాకారేణ విలిఖితాః పత్రలేఖాః ॥ ని ॥ కణశంఖౌతుశంకిలావితి గజ
మండనప్రకరణేయాదవః ॥ కరాభిమర్శేషు సత్సు కల్లోలలగ్నా ఇవ చ
కాసుః పునశ్శబ్దోవాక్యాలంకారే కర్ణప్రదేశాభిమణికరసంపరా
త్ సముద్రపీఠిలగ్నా శ్శంఖా ఇవ బభురిత్యర్థః ॥ ౪౯ ॥

{ సాధేషు యస్యాం యవసేవితేషు త్రివిష్టపాదవ్యధికోన్నతేషు | వీ
శ్శాతిభారాన్నమితా ఇవాసవైమాని కైరధ్యుషితాః ॥ ౫౦ ॥ }

వ్యా ॥ సౌధేష్వితి ॥ యస్యాం యవభిస్సేవితేషా త్రివిష్టపాత్స్వ
గాఽదప్యధికోన్నతేషు సౌధేషావిషయేషు వైమానికేః విమానచారిభిః
దైవైరధ్యుషితావిమానాః వీక్షాతిభారాల్లజ్జాతిశయాన్నమితా ఇవాసా
అత్యంతభారం వహంతః తేనావనమితాభవంతీతిధావః । సౌధానామధోవి
మానసంచారఃసౌధోన్నతింవీక్ష్య తేషాంలజ్జయావనమనముత్పేక్ష్యతే

{ పషడ్భిరాసన్వ్యసనానిపుంసాంయదాప్సిసినామీతిభిరూర్తిభిరాప్సా }
{ అయోగయత్నేనవిన్దేవచాంతేజ్జ్ఞైజగద్ధాతరిబుద్ధిరేకా ॥ ౫౧ ॥ }

వ్యా ॥ పషడ్భిరితి ॥ యదాప్సిసినాం యస్యాంవసతాంషడ్భిరితిభిరతిస్య
ప్ర్యాదిభిఃషడ్భిరూర్తిభిః కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యరూపై
రూర్తిభిః వాకాగస్సముచ్ఛయార్థః వ్యసనానివిపదఃసాసా ॥ కించ అ
యోగయత్నేన యోగయత్నస్వరూపేణవిన్దేవ స్వరూపార్థేనసాం య
దాప్సానుదరాః న్యేతిపదీషదధేనాం ఈషదపియోగయత్నంవిన్దేవత్య
ర్థః ॥ ౫ ॥ నశభావనిషేధేచ స్వరూపార్థేనవ్యతిక్రమే । ఈషదధేచ
సాదృశ్యేతద్విరుద్ధతదన్యయోరితివిశ్వః ॥ అథవా భగవద్యోగేనవిన్దేవత్య
ర్థః । అకారస్యభగవదాప్సాచిత్వాత్ పృథగ్విసానానాభిరితిత్పతీయా । అ
నై అంత్యకాలే జగద్ధాతరి జగద్ధాగకే నారాయణే ఏకా విషయాంత
రాసంవలితాధ్యాసరూపా బుద్ధిజ్ఞైజాతా యోగాభ్యాసవశీకృతమనస
ఇవ పౌరజనమాత్రస్య భగవత్సన్నిధానమాహత్త్యాదంతకాలేభగవదను
సంధానమాసీదిత్యర్థః ॥ ౫౧ ॥

{ అదేశకాలప్రవిభాగభాజాంభూమ్నా జగద్ధాతురచిన్త్యభూమ్నః । }
{ యస్యాంవిహారోపవనాన్యభూవనసమాధియోగ్యానితపోవనాని ॥ }

వ్యా ॥ అదేశేతి ॥ యస్యామచిన్త్యభూమ్నః అతర్క్యమహిమ్నః
జగద్ధాతుః కృష్ణస్య అదేశకాలప్రవిభాగభాజా దేశకాలయోః ప్రవి
భాగంవరిచ్ఛేదమభజమానైన భూమ్నామహిమ్నా విహారోపవనాని క్రి
డాఢోపవనాని సమాధియోగ్యాని సమాధేరుచితాని తపోవనాన్యభూ

వ౯ భగవద్దహిమ్నా మదనోద్దీపనేమ ఉపననేష్వపి జనానాం మసాంసి
సమాధి ప్రవణౌ న్యాసన్నిత్యర్థః ॥ ౫౨ ॥

{ అనంహసామధ్వః దీక్షితానామాహ్వసతః ప్రాగపి సన్నిధానాత్ | అ
భుజ్తా కృత్వాన్నిహపీషి నిత్యం యత్ర సవయం యజ్ఞతనుస్సదేవః ॥ }

వ్యా ॥ అనంహసామితి ॥ యత్ర ద్వావరకాయాం యజ్ఞతనుర్యజ్ఞరూ
పః యజ్ఞో వైవిష్ణురితి శ్రుతిః సదేవః కృష్ణః అనంహసాం అనఘానాం నిర్మ
లాంతఃకరణతయా శుద్ధయా జనామధ్వరేష దీక్షితానాం కత్వౌణామాహ్వ
సతః దేవతాహ్వనాత్పాగపి నిత్యం సన్నిధానాద్దేతోః కృత్వాన్నిహ
పీషి సవయమభుజ్తా ఇంద్రాదిమూర్త్యై లోకం పాయేన వినా సవయమేవ
భుక్తవామి శ్రయా జనామేవ దేవతోద్దేశేన ఇంద్రాదిమూర్త్యాదికోపా
యాపేక్షా నతు శుద్ధయా జనామితి వృద్ధాః ॥ ౫౩ ॥

{ రతిప్రసూతా ఇవ రాజకన్యా రసోనధేరూర్తిపదంభజంత్యః | విర
క్తభావ్యంతమహావ్యయస్యాం రాగోపపన్నారమయాంబభూవుః }

వ్యా ॥ రతీతి ॥ యస్యా ద్వావరకాయాం రతిప్రసూతా ఇవ స్తరద
యితాయాముత్పన్నా ఇవద్భితాః సౌందర్యాదిభయాత్తథోత్పేక్షారసాద
భిశ్చ శృంగారసాగస్య డోమిపదంబీచిన్ధానంభజంత్యః శృంగారచెష్టావిలా
సవైదగ్ధ్యయక్తాః రాజకన్యాః క్షత్రియకుమారికాః విరక్తభావ్యం వీత
రాగైః ధ్యేయంకృష్ణమహావ్యరాగోపపన్నాః రాగయక్తాస్తంత్యః రమ
యాంబభూవుః రమయంతిన్త ॥ ౫౪ ॥

{ ప్రవాళచిత్రీకృతజాలశీః సాలావృతా సంభృతపత్రజాలా | పరి
ప్రగృతాభద్రమృగాదిభిర్యాబభౌ స్తరస్యేవ విహారవన్యా ॥ ౫౫ ॥ }

వ్యా ॥ ప్రవాళేతి ॥ ప్రవాళైర్విద్రుమైః చిత్రీకృతా జాలకానాం
గవాక్షాణాం శ్రీర్యస్యా ఇతి తథోక్తా సాలావృతా ప్రాకారపరివృతాసం
భూతపత్రజాలాంపాదిలవాహనసమూహం భద్రమృగాదిభిరాదిశబ్దేన
గజజాతిగృహ్యతే ॥ ౫౬ ॥ భద్రోమంద్రోమృగశ్చేతి విభజ్యమాస్తి విభా

గజాక్షతి హలాయుధః ॥ తైః పరిష్కృతాయా ద్వాంకా స్తరస్య విహారవ
 న్యైవ క్రిడావనసమూహావ బభౌ ॥ సూ ॥ పాశాదిభ్యోయితీ సమూ
 హాథేఽ యప్రత్యయః శన్యాపక్షే పల్లవవిద్రుమకోరకాదిగ్రహః వృక్ష
 పరివృతాసమ్భృతపణాసమూహాచమరకస్తూరీ మృగాది శ్రేష్ఠమృగశుక
 కౌకిలాదిభిః పరిష్కృతైతి క్రమేణ విశేషణనియోజ్యాని ॥ ని ॥ ప్రవా
 లోవల్లకిచండవిద్రుమైనవపల్లవే । జాలంగవాక్షతనాయే దమ్భకోరకబృ
 న్దయోః । సాలసాన్యదవృక్షమాత్రేపి ప్రాకారశబ్దకద్రుమే । పత్రిం
 స్యాద్వాహనైపక్షైశ్చితచసర్వత్రవిశ్వః ॥ ౫౫ ॥

{ ధ్వజాగ్రభిన్నాత్తుహినాంశుబిమ్బదనుక్షరన్త్యాసుధయానులిప్తైః }
 { చిరప్రకృష్టైరపియత్రసాధైర్నిత్యం నవీనైరివ నిర్బభాసే ॥ ౫౬ ॥ }

ధ్వజేతి ॥ యత్ర ధ్వజాగ్రభిన్నాత్ ధ్వజయష్టినామగై గ్రభిన్నా
 ద్విదారితాత్ సుధాంశుబిమ్బదనుక్షరన్త్యా సుధయా అనులిప్తైః సా
 థైః చిరప్రకృష్టైః చిరనిమిత్తైరపి నిత్యం నవీనైరివనిబభాసేవిభాతః॥

{ స్వవైభవైరప్రతిరూపకౌభైర్వ్యక్తశ్రియోవాఙ్మనసా నివృత్తైః । తి }
 { రోదధుర్యత్రనరేంద్రవాసాః స్వయంప్రభాందేవసభాంసుధర్మాం॥ }

వ్యా ॥ సేవతి ॥ అప్రతిరూపకౌభైః అప్రతిమకాంతిభిః వాఙ్మనసా
 నివృత్తైః వాక్చమనశ్చవాఙ్మనసే అచతురత్యాదినా సమాసాన్తనిపాతః
 తాభ్యమనివృత్తైఃఅతికౌభయా సదాజనానాం మనసావచసాచ శ్లాఘ్య
 మానైః స్వవైభవైః స్వసమ్బద్ధిభిః మణిక్వట్టిమాదిభిర్వ్యక్తశ్రియః స్ఫు
 టసమ్పదః నరేంద్రవాసాః రాజగృహాణి స్వయంప్రభాం రత్నమయత
 యా స్వయమేవప్రకాశమానాం ఆతశ్చౌపసగ్గతికః సుధమాందే
 వసభాం తిరోదధుస్తిరశ్చక్రః ॥సూ॥ ధర్మాదనిచేవలాదిత్యనిచిడా బుభా
 భ్యామన్యతరస్యామితి డాబన్తస్సుధమాశబ్దః ॥ ౫౭ ॥

{ విభూతిభ్యైరనుపష్టవైర్యాభోగార్థినాంభూమిగతాప్యభామైః । }
 { నిషారయామాసతపోధనానాంవాసాదరంవాసవరాధానామ్ ॥ }

వ్యా || విభూతీతి || యాద్వారకా భూమిగతాపిలభౌమేఃభూమౌ
భవాభౌమాః తతోన్వైర్యూమావసమ్భవితైః అనుపష్టవైఃనిరాచాడైః
విభూతిధేదైః సమ్పద్విశేషైః భౌగాధినానిబాధత్వేన తందేవా
భక్షయంతీతిశ్రుతైః రాజసదేవప్రేష్యత్వరూప బాధాసహితాః స్వగః
భౌగాంస్తపాధనానాం స్వర్గాథం తపశ్చరతాం వాసవరాజధాన్యాం
అమరావత్యాం వాసాదగం వాసేఅభిలాషం నివారయామాస ఏతద్వి
భూతీనాం అతిశయితత్వాదితిభావః || ౫౮ ||

{ యత్సేధరత్నప్రకరేషువిషవక్ష్పగ్రసారిలైరన్వహమైకముఖ్యాత్ | }
{ కరైస్సహస్రేణగృహీతదీప్తిఃప్రద్యోతతేనూనమతీవభాసాన్వః || ౫౯ || }

వ్యా || యత్సేధేతి || యత్సేధరత్నప్రకరేషు యస్యాస్సాధానాం
మణినికరరేషుఅన్వహం ప్రతిదినమైకముఖ్యాత్ తదేకాభిముఖత్వమవ
లమ్బ్య విషవక్ష్పమంతతః ప్రసారితైః సహస్రేణకరైః కిరణైః హస్తేరి
త్యుదగమ్యతే || ౫౯ || వింశత్యాద్యస్సదైకత్వేనరావస్సంఖ్యేయసంఖ్యయో
రితిసహస్రశబ్దస్యైకవచనాంతతా నూనంప్రాయః గృహీతదీప్తిః రత్నేభ్య
ఉపాత్తప్రభః భాసాన్వనాదిత్యః అతీవప్రద్యోతతే అత్యర్థంప్రకాశతే
ప్రాగుదితస్య రవేః పశ్చిమాష్టద్వారకాభిముఖతయాప్రసారితైఃకరైః
తత్సేధమణినికరదీప్తిగ్రహణేన ఉదయానంతరంక్రమేణ తస్యదుర్నిరీక్షః
ప్రకాశప్రకపోజాతఇత్యుత్పేక్ష్యతే || ౫౯ ||

{ యద్భద్రశాలాసునిషెదుషీణాంమృగీదృశాం హారమణిప్రకాశైః | }
{ తిరస్క్రియాప్రాప్యవిలజ్జమానాస్తారాగణానూనమధశ్చరంతి || }

వ్యా || యదితి || యద్భద్రశాలాసు యస్యాశ్శిరోగృహేషు నిషె
దుషీణాం స్థితవతీనాం మృగీదృశాం హారమణిప్రకాశైః తిరస్క్రియామ
భిభవం ప్రాప్య విలజ్జమానాః తారాగణాః నూనమధశ్చరంతి శిరోగృ
హాణాముత్తుంగతాభివ్యక్తయైతిశయోక్త్యాధ్యవసితం తారాణామధస్స
జ్ఞారణం తద్గతలలనాజనహారమణిప్రభాక్మతతిరస్కారప్రాప్తిమూలకల

జ్ఞాపేతుకము త్ప్రేక్ష్యతే ॥ ౬౦ ॥

{ గృహేషుయస్యాంమణిభిత్తిభాగేప్రతిక్షణం దృష్టముఖేందుబిమ్బః ।
వధూజనః కెవలమగ్రహస్తేరాదత్తమంగళ్యతయాత్తదశేషమ్ ॥ ౬౦ ॥ }

వ్యా ॥ గృహేష్వితి యస్యాం ద్వా రకాయాం గృహేషు మణిభిత్తి
భాగే ప్రతిక్షణం క్షణేక్షణే వీస్సయామవ్యయిభావః దృష్టముఖేందుబి
మ్బః అవలోకితముఖచంద్రబిమ్బః వధూజనః ఆత్మ దశేషమాదశేషమగ్ర
హస్తేః అగ్రాణిచతేహస్తాశ్చేత్యవయవావయవినోరభేదవివక్షయా స
మానాధికగణసమాసః త్రైహస్తాగైః కెవలం మంగళ్యతయా ఆదత్త
మంగళ్యత్వేనజగ్రహ నతు ముఖదిదృక్షయా అన్యతస్సిద్ధత్వాదితిభావః
॥ ౬౦ ॥ ఆత్మ దశేస్తుదపణాదత్యమరశేషః ॥ ౬౦ ॥

{ అనంతచిత్రప్రతిమాభిరామైరజస్రమాకాన్తదిశావకాశైః । అభా
నయద్గోపురవైభవైర్యావిశ్వప్రసూతేరివవైశ్వరూప్యమ్ ॥ ౬౧ ॥ }

వ్యా ॥ అనంతేతి ॥ యాద్వా రకా అనంతచిత్రప్రతిమాభిరామైః
అసంఖ్యాభిరాలేఖ్యప్రతిమాభిరభిరామైః అజస్రం సదాఆక్రాంతదిశా
వకాశైః అతివిపులతయా దిజ్ఞుఖాన్యాక్రమ్యస్థితైః గోపురాణాం పుర
ద్వారాణాం వైభవైస్సమృద్ధిభిర్విశ్వప్రసూతేరఖిలజనకస్య నారాయణ
స్య వైశ్వరూప్యం తత్తదవయవవిశ్రాంతనిఖిలచరాచరప్రాణివర్జజగ
ద్వ్యాపి విశ్వరూపత్వం గీతాసు విశ్వరూపాధ్యాయేప్రపశ్చితం అభా
వయదివ అభ్యసయదివతదనుకరణం కృతవతీవెత్యర్థః ॥ ౬౧ ॥

{ సరోభిరుల్లాసితపుష్కరశ్రీస్సంగోజ్ఞైస్తైస్సంగమితప్రయాగాప్ర
భాసితారత్నగణాంశుభిర్యాధర్తాశ్రయాణామివ సంసహాసీత్ ॥ }

వ్యా ॥ సరోభిరితి ॥ సరోభిస్సరసీభిరుల్లాసితపుష్కరశ్రీః ఉన్మేషిత
ఫంకజశోభాసంగోజ్ఞైః కమణ్యులసంగరహితైః సంగమితప్రయాగాసం
యోజితప్రకృష్టయాగాఫలకామానాం త్యాగపహయాగానాం సాత్వికరూ
పః ప్రకర్ష్యరత్నగణాంశుభిః ప్రభాసితాప్రకర్షణోద్దీపితాయాద్వారకా

హం చిత్తైన సాదృశ్యమవిందన్నలభంత సతాంచిత్రాన్యపి నిధూతా
కల్తషత్వాదచ్ఛాని భూతభావినాం దపీయసామపి దశనసమ్పదకా
ని సవధూతహితావహత్వాదతిమధురాణిచేతిభావః ॥ ౬౬ ॥

హమేకచిత్తఃప్రసమీక్ష్యతుష్యయాదోనిధేరాహితదిష్టివృద్ధిం ।
లజ్జామయాసీదివవిశ్వఃర్థాలజ్జాదినిర్తాణకథాప్రసంగే ॥ ౬౭ ॥

వ్యా ॥ యామితి ॥ విశ్వకర్తా యావోనిధేః సముద్రస్యాహితదిష్టి
వృద్ధిం సమ్పదితభాగ్యసవృద్ధిం యాం దావరకామేకచిత్తః ఏకాగ్ర
మనాః ప్రసమీక్ష్య లంకాదినిర్మాణకథాప్రసంగే లంకాదికం విశ్వ
కర్మణా నిర్మితమితి కథాయాః ప్రసక్తౌ లజ్జామయాసీదివ అగమది
వ నిర్మితసర్వోత్తరసగరస్యాపరనగరనిర్మాణాదాహణే నలజ్జాసంభావ్య
తథ్యత్యైత్యే ॥ ౬౭ ॥

{ సమగ్రతౌఘశుభాకృతిం యాంసనాయకాం మధ్యజాషాత్రిధామ్నా ॥
హృద్యామజస్రం హృదయేపిధూషాంగత్నాకరోనూనమధత్తరమ్యాం ॥

వ్యా ॥ సమగ్రేతి ॥ సమగ్రతౌఘశుభాకృతిం సమృద్ధైః మణినిక
ర్తైః మంజుళాకారాం ॥ ని ॥ శుభ-మంజుప్రశస్తయోరితియాదవః ॥ మ
ధ్యజాషా మధ్యంప్రాప్తైన త్రిధామ్నా కృష్ణేన సనాయకాం నాథవతిం
నాయకగత్నసహితాండ ॥ ని ॥ నాయకోనెతరిశ్రేష్ఠహారమధ్యమణావపీ
తివిశ్వః ॥ అతపవ హృద్యాం హృదయస్య ప్రియాం యాం దావరకాం
త్నాకరస్సముద్రః హృదయేన హృదయంలక్షణయాసావంతరప్రదేశః ॥
తేన ఉరసాద ॥ ని ॥ హృదయంమానసోరసారితివిశ్వః ॥ రమ్యాంభూషాం
రత్నరమణీయం రత్నమాలికారూపం భూషణం ధృతవౌనూనమిత్య
త్యైత్యాయాం । రత్నైఘనిర్మితత్వనాయకవత్వహృదయాస్వయరూ
పేణ నిమిత్తైన తస్యాః రత్నసమత్వేనధారణముత్యైక్యతే ॥ ౬౮ ॥

{ అభిన్నసత్వాన్నభసంపరస్తాత్ కీరోదధేరంశుమతశ్చబింబాత్ । ర
మాపఖస్యప్రణీధానభాజాయాభూత్ప్రియంవ్యక్తిపదంపృథివ్యాం }

వ్యా || అభిన్నైతి || యాదావరకా ప్రణిధానభాజాం సమాధిభాజా
మభిన్నసత్వాత్ రజస్తమోభ్యామమిశ్రసత్వగుణరూపాత్ || ౧ || అన్యదారి
తమిశ్రేణుభిన్నమితి నానార్థరత్నమాలా || పరస్తాన్నభసః పరమాకా
శాద్వైకుంఠాత్ క్షిరోదధేరః శుమతోబింబాచ్ఛప్రియంరమాసఖస్య ల
క్ష్మీసహితస్య భగవతః పృథివ్యాః వ్యక్తిపదం ఆవిర్భావస్థానమభూత్ వై
కుంఠాదిస్థానత్రయం భగవతోతిప్రియంవ్యక్తిపదం ప్రసిద్ధం తేన భగ
వతస్త్రిధామశబ్దవాచ్యతాపి తతోపి దావరకాప్రియతమేత్యత్రైవ భ
క్తానాం సులభదశానఆసీదిత్యర్థః || ౬౯ ||

{ యత్సాధభాజాంనిశిసుందరీణాంముఖేందుభిశ్చూషితకాన్తిమిందుంస }
{ ద్యస్స్వినిష్యద్దసుధాప్రవాహైరాప్యాయయామాసురివేందుకాంతాః }

వ్యా || యత్సాధైతి || యత్సాధభాజః యస్యాస్సాధం భజమానాః ఇం
దుకాంతాశ్చంద్రోవలాః నిశిరాత్రౌ సుందరీణాం తత్పురవనితానాం
ముఖేందుభిర్ముఖాన్యేవేంద్రవః తైశ్చూషితకాన్తి నిష్పితకాన్తి అతిశ
యితకాన్తీనాం తేషాం సన్నిధానైషష్టభతయా తైః నిష్పితకాన్తితేష్
్థితే తదేవ తత్సాధవద్దైకాన్తానాం ప్రవాహోద్గమః చంద్రాప్యాయనా
థామినజాతఇత్యుత్పేక్ష్యతే అనెన సాధాగ్రాణాం చంద్రమండలా
దప్యోన్నత్యువ్యజ్యతే ఇందుకాన్తాఇత్యనేన ఇందుప్రియాణామిందో
రపదయే తదేవ తదాప్యాయనాథా ప్రవృత్తైరుచితత్వంవ్యజ్యతే । ము
ఖేందుభిరిత్యత్రనౌపమితిసమాససమ్భవః నిష్పితకాన్తిమితి ప్రసిద్ధచ
ంద్రస్య నికృష్టకథనప్రస్తావే తత్సాధృశ్యకథనాయోగాదితిరూపకసమా
సోదశితః || ౭౦ ||

{ ఉద్వేలదశ్చత్తురగోర్తిమాలా ఘట్టోషితాముత్సవతూర్యఘాషైః । }
{ ప్రభాతరత్నైః సునిధింపయోధిర్యామద్యుతాయాచతమన్వకార్షీత్ }

వ్యా || ఉద్వేలేతి || ఉద్వేలం నిమగ్నార్థాదం యథాతథా చశ్చ
స్త్యశ్చలస్త్యః తురగాణామూమీణామివ మాటాః పక్ష్యాయో యస్యా

హృముత్సవతూర్యఘోషైః ఉత్సవవాద్యభవనిభిరుద్ధౌషితాః సంజాతాన్మౌ
హం తారకాదిత్యాదితచ్ ప్రభూతరత్నైః సునిధిం ప్రచురమణినికరా
ప్పదభూతాం అద్భుతాం ద్వాపరకాం పయోధిరన్వకాషీల్ అనుకరోతిస్స
యా ద్వాపరకాద తం పయోధిమన్వకాషీల్ ద్వాపరకాసముద్రా తుర
గోమిమూలాదిసమ్మదా పరస్పరోపమేయావధూతామిత్యర్థః ॥ ౭౦ ॥

{ యద్వప్రశ్నే లేమదివాపిసిన్ధోరాస్ఫలనాదుత్పత్తితైః పృషద్భిః । ఉ
ల్ క్షిప్తముక్తాఫలదర్శనీయైరంలక్ష్యతారౌఘమభూద్విహాయః ॥ ౭౧ ॥ }

వ్యా ॥ యద్వప్రతి ॥ యస్యావస్రాః ప్రాకారమూలబద్ధాపవ
శ్లేలాః తేశ్లేలా ఇవేత్యుపమితి సమాసావా తేమసింధోరాస్ఫలనాత్ ప
త్తితైరుత్పత్తద్భిః ఉల్ క్షిప్తముక్తాఫలదర్శనీయైః ఉపరి ప్రకీర్ణైః మాక్తి
కేరివ దృశ్యైః పృషద్భిః బిందుభిః దివాపివిహాయః గగనం ఆలక్ష్యతా
రౌఘం సమంతాద్భృశ్యనక్షత్రనికరమభూత్ ॥ ౭౧ ॥ వప్రప్తియాంతీ
రసేతుప్రాకారక్షేత్రవాచక ఇతినానాథారత్నమాలా ॥ ౭౨ ॥

{ కళత్రపుత్రాదిజుషామజస్రందీర్ఘాయుషాం యత్ర సతాం జనానాం ధ
మైకభాజామితరేపుమథాః ప్రాయస్సవ్యయం సన్నిదధుః స్వభూతైః }

వ్యా ॥ కళత్రైతి ॥ కళత్రపుత్రాదిజుషాం దారపుత్రాదిసమ్మ
న్నానాం దీర్ఘాయుషాం చిరజీవినామజస్రంధమైకభాజాం ధర్మమే
కం సేవమానానాం యత్ర సతాం యస్యాం విద్యమానానాం జనానాం ఇత
రేపుమథాః పశుహిరణ్యాదయః పురుషాథాః స్వభూతైః సవసమ్మ
ద్భ్యైః ప్రాయోనూనం సన్నిదధుః ఆశ్రయమహిమ్నా సేవషాం సమ్మద్ధిర్భ
వతీతి స్వయమేవోపతస్థిరే । అయత్నేన పశుహిరణ్యాదిప్రాప్తిరేవ తే
షాం సమ్మద్ధ్యర్థం స్వయమేవ గమనత్వేనోత్పేక్ష్యతే ॥ ౭౩ ॥

{ రరాజసారామజనార్దనాభ్యాం ప్రాప్తప్రకాశాపియదుప్రవీరైః సత్యే
వతారానికరైః త్రిలోకీ చక్షుష్వతీ చన్ద్రదివాకరాభ్యామ్ ॥ ౭౪ ॥ }

వ్యా ॥ రరాజేతి ॥ సాద్వాపరకా యదుప్రవీరైః యదుశ్రేష్ఠేషు గ

సేనప్రభృతిభిః ప్రాప్తప్రకాశాపి రామజనార్దనాభ్యాం రరాజ అతి
మాత్రమితిభావః తథాహి త్రిలోకీ తారానిక రేనక్షత్రగణేన త్యేవనతు
తదభావదశాయామి త్యేవకారాధణః చంద్రదివాకరాభ్యాంచక్షుష్వతీ చ
చంద్రదివాకరాభ్యామేవాతితరాం ప్రకాశతఇత్యధణః ॥ ౨౪ ॥

ప్రభుణాసహస్రవదసేనవర్ణ్యతాం ద్విగుణైరముష్యనయనైరవేక్ష్యతాం
శ్రుతిభిశ్చ తస్య బహుధానిశమ్యతామథికాంతశ్చియమవాపసాపురీ॥

వ్యా ॥ ప్రభుణేతి ॥ సాపురీ సహస్రవదసేనప్రభుణా శేషేణ వర్ణ్య
తాం అముష్యశేషస్య ద్విగుణైః చాద్విగుణా ఆవృతీయేషాం లైః సహస్ర
దవ్యసంఖ్యైర్వయనైరవేక్ష్యతాం తస్య శ్రుతిభిశ్చ ద్విగుణాభిర్నిశ
మ్యతాం తతోఽధికాం శేషస్య వణానదశానశ్రవణేభ్యోతిశయితాం లైర
ప్యపరిచ్ఛేద్యాంశ్చియం శౌభామవాప మంజుభాషిణీవృత్తమ్ ॥ సజసా
జగౌభవతి మంజుభాషిణీతి లక్షణాత్ ॥ ౨౫ ॥

{ స్వయమజనికిమత్రశ్వేత మేవాంతరీపంపరిణతముతకించి }
{ ద్భాగధేయం పృథివ్యాః । వరుణగరమన్యద్వారిధేరుత్తి }
{ తంవాకిమిదమితి పురంతరీతతయంతిస్తపౌరాః ॥ ౨౬ ॥ }

వ్యా ॥ స్వయమితి ॥ పౌరాస్తత్పురవాసినః అత్ర సముద్రే శ్వేత
మంతరీపం క్షీరసముద్రమధ్యవర్తి శ్వేతద్వీపవ స్వయమజని స్వయమే
వప్రాదురూఢతం అథవా పృథివ్యాః భూమేః కించిత్ అపరిచ్ఛేద్యం భా
గధేయం భాగ్యంపరిణతం ఏతత్పురరూపేణ పరిణామం ప్రాప్తంవా
యద్వా అన్యన్తైరుత్థితాదపరం వారిధేస్సముద్రాదుత్థితం వరుణగరంవా
సముద్రస్య వరుణాలయత్వప్రసిద్ధేరింద్రాద్విహాయ తన్నగరేవైన త
త్రాః కిమిదం పురం వితరీతవ్రకారాణామన్యతమమన్యద్వా ఇతి తత్పు
రం కీర్తయంతిస్త ॥ సూ॥ కృతసంశబ్దన ఇతి ధాతుః చౌరాదికః అజనీతి
జనిధాతౌః కతారిలుక్ దీపతనబుధేత్యాదినా తత్రవైకల్పికశ్చిన్ పౌరా
ఇత్యనేన చిరపరిచితానామపి సదావిస్తయావహమితి పురస్యాత్వద్భు

తత్త్వం వ్యజ్యతే మాలినీవృత్తమ్ ॥ ననమయయయతేయం మాలినీభోగి
లోక్తైరితిలక్షణాత్ ॥ ౭౬ ॥

[రామప్రస్తావనానామరాజధానీజగాపేలోకాధీశే సహబహుమ]
[లైలోకపాలైరివాన్వైః | ఆశ్చర్యాణాంప్రకృతిరియమిత్యద్భుతా]
[వేశయోగ్యామప్రత్యూహామనితరతులారోహణీయామభిఖ్యాం ॥ ౭౭ ॥]

వ్యా ॥ రామప్రస్తేరితి ॥ సారాజధానీ ద్వారకాలోకాధీశే జగదీ
శ్వరే కృష్ణే అన్వైః ప్రసిద్ధేంద్రాదిభిన్నైః లోకపాలైరివస్థితైః బ
హుమలైః పూజితైః రామః ప్రప్తః ఆగ్రగామియేషాం ప్రష్టోగ్రగా
మినీతినిపాతః లైబలదేవాదిభిస్సహ అభవసతిసతి ఇయం పురీ ఆశ్చ
ర్యాణాం అద్భుతపదార్థానాం ప్రకృతిఃకారణం మాతావా ఉభయ
ధాప్యత్పత్తిధూరిత్యధాన్ ॥ ౭౭ ॥ ప్రకృతిఃపంచభూతేషు స్వభావే సచి
వాదిషు | ప్రధానేకాఃశేగుప్యే జంతృచ్ఛందసిమాతరీతి ర్తన్నమాలా ॥
ఇత్యుక్తపేతోరద్భుతావేశయోగ్యాం ద్రష్టాణామద్భుతరసావేశసంపా
దనోచితాం అప్రత్యూహాంపదార్థానాం శౌభాయాం తదధికవస్తుస
ద్యావః ప్రత్యూహోవిష్ణుః తర్సన్నిధానే శౌభాయా అప్రతీతైః త
ద్రహితాం సావతీశాయినస్తవంతరహితామితియావత్ ౭ నితరతులారో
హణీయాం తులారోహణంప్రయోజనమస్యతి తులారోహణీయాతాల
నీయస్య సువణాదేఃపరిమాణజ్ఞానాయ తేనసహ తులాయామారోహ
ణీయశబ్దేన ఉపమేయగుణజ్ఞాపకత్వాదుపవా రాదుపమానముచ్యతే ఇత
రత్తులారోహణీయముపమానంనాస్తి యస్యాస్తాం నిస్సమానామితియావ
త్ ఏవంభూతామభిఖ్యాంశౌభాం జగాపే గాహతేస్త | మందాక్రాంతా
వృత్తం ॥ మందాక్రాంతాజలధిషడగైర్మానతౌతాగ్గురూచేదితిలక్షణాత్

[తన్న భ్యవిరచితశిల్పమెరుకల్పంవైచిత్ర్యాదపహృతవై]
[జయన్తగర్వం | ప్రన్నప్తం నిజమివ పారమేష్ఠ్యమ]
[రావ్యంప్రాసాదంప్రభురధివాసయాంచకార ॥ ౭౮ ॥]

వ్యా || తన్మధ్యతి || ప్రభుఃకృష్ణః తన్మధ్యే తస్యాద్వారకాయామే
 ధ్యే విరచితశిల్పమెరుకల్పం విరచితశిల్పం కృతప్రాసాదాకానిర్మాణం
 మెరుమివస్థితం కల్పప్రత్యయస్యోపమాయాం ప్రయజ్యమానస్యాప్యో
 చిత్యాదిహతూత్పేక్షాయాం పర్యవసానం వైచిత్యగ్రద్విచిత్రత్వాద్ధే
 తోః అపహృతో వైజయంతస్యేదప్రాసాదస్యగర్భయోనతం వైజ
 యంతస్య శౌభాతిశయపవ తద్గర్భత్వేనాభ్యవసితః తతశ్చతతోవ్యధికశౌ
 భాశాలినమితిభావః । ఉర్వ్యాంభూమా ప్రస్పృష్టం వ్యక్తం నిజమాత్మీ
 యంపారమెష్ట్యం పరమెష్టానెతిష్ఠతీతి పరమెష్ఠితస్యభావఃపారమెష్ట్యం
 తదివస్థితం ప్రాసాదం రాజగృహం ॥ ని ॥ హర్త్యాదిర్ధనినాంవాసఃప్రా
 సాదోదేవభూభుజామిత్యమర ॥ అధివాసయాంచకాగ అధివాసంకృత
 వా స్వనివాసేన సురభయాంచకారతివా ॥ ని ॥ అధివాసోనివాసేచ
 సంసారేధూపనాదిభిరితివిశ్వః ॥ ప్రహర్షిణీవృత్తం ॥ మ్నాజౌగ
 స్త్రిదశయతిః ప్రహర్షిణీయమితిలక్షణాత్ ॥ ౭౮ ॥

{ రామఃపునర్వృజముపేత్యవిహరథ దైరాశ్వాసయంతృహచ
 రైస్సుహృదశ్చసర్వార్వా । విశ్రాంతాం దుహితరం వరుణేనవి
 స్త్వసీరావకృష్టయమునాన్నపితౌవిజశ్మే ॥ ౭౮ ॥ }

వ్యా || రామశ్రితి || రామోబలదేవః పునర్వృజముపేత్య పునరపిన
 వ్యస్య గోకులంప్రాప్య సర్వార్వ సుహృదశ్చ సర్వానపి గోవకమార
 రూపాసఖా సహవరైః తత్రత్యభృత్యాదిరూపైః ప్రాకనసహగరై
 స్సహ విహరథదైః క్రిడవిశేషైః ఉశ్వాసయ చిరవిరహజడఃఖమపనీ
 య పీణయో వరుణేన విశ్రాంతాం దుహితరం తస్యపుత్రీంవారుణీంవిం
 దన్ లభమానః ఉపభుంజానః సీరేణావకృష్టయా యమునయా స్నపితశ్చ
 విజశ్మో విహరతేస్త బలదేవప్రీతయే వరుణప్రేరణేన బృందావనే కదం
 బవృక్షోదరాత్ప్రవాహరూపేణ నిగతా వారుణీ తేనాపభుక్తేతి పౌ
 రాణీకీకథా విశ్రాంతామిత్యనేన విశేషణదశితాతత్ర విహరమాణాన

తేన తత్రైవ జలక్రీడాధామహూతామప్యనాగచ్ఛంతీం యమునాం కో
పాత్ సీరణాకృష్య జలక్రీడాకృతైతి కథాసీరావకృష్టైత్యాది విశేషణేన
సశితా | వసంతతిలకావృత్తమ్ || ఉక్తావసంతతిలకా తభజాజగౌగృతి
౨క్షణాత్ || ౭౯ ||

{ ప్రత్యచ్ఛమితి మవధూతవతాతి దూరార్దగ్ధశ్చ కూలమివ ద
క్షిణమస్త్రిధూమ్నా | ఆకషతశ్చ సరితం సవిత్ప్రసూ
తాంరామస్య తస్య శుశుభే రసికస్య లీలా || ౮౦ || }

వ్యా || ప్రత్యచ్ఛమితి || ప్రత్యచ్ఛమిత్థిం పశ్చిమసముద్రం అతి
దూరమవధూతవతిః జామదగ్న్య రామరూపేణ తపోవకాశాధామతి
దూరం నిరస్తవతః దక్షిణమిత్థిమస్త్రిధూమ్నా ఆగ్నేయాస్త్రమహిమ్నా
కూలమివదగ్ధః దశరథరామరూపేణ సమ్యగ్దగ్ధవతిశ్చ సాధుకారిణి తృ
ప్తిత్యయః అతపవ తత్యోగేష్వతీయాచోపపన్నా సవిత్ప్రసూతాం
నూర్యోత్పన్నాం సరితం యమునామనైసరూపేణ కషతశ్చ రసికస్య
క్రీడారసవతః తస్య రామస్య క్రీడాశుశుభే శోభతేష్ట || ౮౦ ||

{ పద్మయోనివచనాదుపనీతాం ప్రాక్తనీం ప్రియతమామివ కాంక్షిమ్ | రే
వతస్య కన్యాం తనయాం రేవతీం పరిణీయ స రేమే || ౮౧ || ** }

ఇతి శ్రీమత్రావితారికాః సింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య

శ్రీమద్వేంకటాచార్యస్య కృతిమ

యాదవాభ్యుదయే కావ్యరత్నై ఏకాదశస్సర్గః

వ్యా || పద్మయోనీతి || సబలదేవః పద్మయోనేః బ్రహ్మణః వచనాదుప
నీతాం ఉపాహృతాం ప్రాక్తనీం ప్రాచీనాం శేషమూర్తావనువర్తమా
నాం ప్రియతమాం కాంక్షిమివ్ధితాం అతపవానురూపాం స్వసదృశీం రే
వతస్య కన్యాం తనయాం రేవతీం పరిణీయ పరిగృహ్య చరేమే చిక్రీడ ||
ప || ఉపాస్యతే స్వయం కాంత్యామో వాసుదేవమూర్తయా ఇతి శ్రీ

ఘృపురాణేశేషవణానాయాందశానాచ్ఛేషస్య ప్రియతమా కాంతిరిత్య
 వసీయతే । చకారో బలదేవావతారే తస్యాఅపి పరిగ్రహోస్తీతి సము
 జ్జయోపమాసూచనాథః ॥ తథాశ్రీవిష్ణుపురాణే ॥ ౪ ॥ తతస్సాత్త
 స్యవైకాంతిరాజగామమహాత్మసః । అవతంసోత్పలంచాదుగృహీతైస్కంచ
 కుండలమ్ ॥ కృతావతంసస్సతదాచారుకుండలభూషితః । నీలాంబరధర
 స్సగ్వీశుశుభేకాంతిసంయుతఇతి ॥ రేవతానామఇక్షాన్వకువంశ్యోరాజా॥
 సవస్యకన్యాం రేవతీం కష్టేషద్యామితీసుందిహనా బ్రహ్మలోకమధిగమ్య
 బ్రహ్మసదసి గంధర్వగానప్రవృత్త్యా క్షణమపసరం ప్రతీక్ష్య తతః కష్టేక
 న్యామిమాందద్యామితి బ్రహ్మాంపప్రచ్ఛ । సచ మత్సభాయాం గంధ
 ర్వుగానంశృణ్వత స్తవభూతలే బహునిచతుర్యుగాణ్యతీతాని । త్వద్విచా
 రితావరాస్సర్వేష్యతీతాః । సాంప్రతం భగవాన్ కృష్ణ బలదేవరూపేణ
 ద్వారకామధ్యాసే । తత్ర బలదేవాయ దాతవ్యయంకన్యేతి తం శశా
 స । తచ్ఛాసనాత్తాముపాహృత్య బలదేవాయ దదావితి పౌరాణికీకథా
 పద్మయోనీత్యాదినాదశితా । సావగతాస్మ త్తమ్ ॥ సావగతేతిరనభాద్గురు
 యుగ్మితిలక్షణాల్ ॥ ౨౦ ॥ *****

ఇతి శ్రీమద్భరద్వాజకులతిలకవిశ్వజిద్యాజీశ్రీరంగరాజాధ్వరి

వరసునునా శ్రీమదప్పయదీక్షితేన విరచితే

యాదవాభ్యుదయవ్యాఖ్యానే ఏకాదశస్సర్గః

అథ ద్వాదశస్సర్గప్రారంభః

{ తథావిధానందమహాపయోధే సరంగవృత్త్యాభజతోవతారాః । అ }
 { శేషరూపేష్వనురూపరూపా దేవీజగన్నేతురనుప్రజ్ఞై ॥ ౧ ॥ }

హ్య ॥ అథ దుక్తిణీపరిణయముపొద్ధాతేన ప్రస్తాతి ॥ తథావిధేతి ॥ త
 థావిధస్య సవకో బ్రహ్మణ ఆనందః ఇత్యాదిశ్రుతిసిద్ధప్రకారస్య నిరతిశ
 యోయమానానందస్య మహాంబుధేః మహాంబుధివల్ విపులాశ్రయస్య

తరంగవృత్త్యా తరంగాణాం రీత్యా అవతారాన్భజతః అంబుభే స్తరంగైరి
వస్థిలైః సాంశభేదైః మత్స్యకూర్తాద్యవతారాః పరిగృహ్యతా జగన్నై
తులూకనాయః స్య కృష్ణస్య అశేషరూపేషు సర్వేష్వప్యవతారాదిషు
అనురూపరూపా సమానాకారా తత్తదవతారాద్యనురూపాకారా గృ
హీణీదేవీ శ్రీ మహాలక్ష్మీః ॥ ౪ ॥ దేవతేన దేవదేవాయం మనుష్యతేనచమా
నుషీషిష్టోదేహఃనురూపాం వైకరోత్యేమాత్మనస్తనమ్ ॥ ఇతియామధికృ
త్యపురాణవచసం సాతనుప్రజ్ఞైతదవతారానంతరమవస్థీర్ణాధూత్ ॥ ౧ ॥

{ సత్యనిత్యదిగదస్యధావ్మఃపత్యఃప్రియాధా మవతఃప్రభేదా }
{ అధ్యాసితుర్ద్వాపలమగు రాద్యన్త్రైశుభ ప్రాపవిదర్భదేశే }

వ్యా ॥ కుత్రదేశే అవస్థిర్ణాత్రాహ ॥ స ఇతి ॥ నిత్యదితదివ్యధా
వ్మః సర్వదావిరూపాప్రాకృతతేజసః పత్యర్భగవతః నిత్యదితది
వ్యధావ్మః సదాస్ఫురతగగనభవతేజసః భాసుమతఃప్రభేదస్థితాతద్వ
న్నిత్యానపాయినీ ప్రియాదయితా లక్ష్మీః ద్వాపరవతీమధ్యాసితుః ద్వాపర
కామధ్యాసీనస్య తస్య పత్యురీదూరాత్సమి పెవిదభాదేశేపదభాణాం
క్షత్రియవిశేషాణాంనివాసరజనపదపేదర్భః ॥ సూ ॥ నివాసార్థప్రత్యయస్య
జనపదలుఃపితి లుపియక్తపదస్యక్రిపదనైతినిత్యబహువచనాంతతా । వి
దర్భాఇతిదేశావిదర్భదేశః తస్మిన్శుభం ప్రాణీనాం శ్రేయసగ్రీంవ్య
క్తిమవతారం ప్రాపఅధిశేషే స్థానాం మేలిద్వాపరవత్యాఃకమతాఅధ్యాసి
తురిత్యత్రతృస్ప్రత్యయైతి తద్యోగే షష్ఠినిషేధాత్కమణిద్వితీయాఅ
దూరాదితిదూరాంతికాభేభ్యోద్వితీయాఃపతిచకారాత్పంచమీయద్య
పివృత్తౌ దూరతాభేభ్యఃప్రాతిపాదికాధమాత్రే ద్వితీయాదివిభక్తయ
ఇత్యుక్తమ్ తథాపి భాష్యే దూరాదావసథాన్మాత్రందూరాత్పాదా
వనైజన మిత్యధికరణేపి పంచమీ దృశ్యతేకేయటనాపివ్యాఖ్యాతమావస
థస్య దూరైత్యర్థైతిశుభాంశుభకరీం శుభశబ్దాత్తతరొతీతిన్యంతాత్ప
చాద్యచిణిలోపః ॥ ౨ ॥

{ శిఖండకం నిష్ప్రతిమం శ్రుతినాం శృంగారలీలం పమవిశ్వకృత్యమ్ | అ }
 { ధీయ తే తన్నిధునః స్వభావాదన్యోన్యజీవాతు మనన్యభోగ్యం || ౩ || }

వ్యా || శిఖండకమితి || శ్రుతినాం నిష్ప్రతిమం శిఖండకం అనుపమ
 ముత్తమాంగభరణం అఖలవేదాంతతాత్పర్యగోచరమితియావత్ శృం
 గారలీలం పమవిశ్వకృత్యం శృంగారలీలావదనాయాససాధ్యవినోదరూప
 జగత్సృష్టిసంహారాదికృత్యమనన్యభోగ్యం అనన్యనామేకాంతినా ము
 వభోగ్యం తత్ లక్ష్మీనారాయణాత్మకం మిథునః స్వభావాదన్యోన్యజీవా
 నుమన్యోన్యజీవనాషణం స్వరూపసిద్ధాకార్యకరత్వేచ అన్యోన్యసాపే
 క్తిమధీయతే || ప || అహంతాబ్రహ్మణస్తస్య సాహమస్తి సనాతనీ | ఆత్మా
 ససర్వభూతానామహంభూతౌహరిస్తృతః || అహంతయా వినాహంహి
 నిరుపాఖ్యానసిద్ధతి | అహమథాంవినాహంతానిరాధారానసిద్ధతి || యో
 సానారాయణోదేవః పరమాత్మా సనాతనః | అహంభావాత్తి కాశక్తితస్య
 తద్ధర్మధర్మిణీ || నైవశక్త్యావినాశశ్చిత్ శక్తిమానస్తికారణం | నచ శ
 క్తిమతాశక్తిః వినాకాప్యవత్ప్రతిష్ఠాదిష్వధీయతే || అతా భగవదవి
 నాభూతస్వభావత్వాత్తదవతారే సతి సావ్యవతీణేతిభావః || ౩ ||

{ దయేవనిత్యందయితాత్రిధామ్నస్సర్వేషుభావేషు సమానభావా | ప }
 { రావరాణాం జననీప్రజానామాసిద్ధిదర్భాధిపతేగపత్యమ్ || ౪ || }

వ్యా || కుతావతీణానాంత్రాహం దయేతి || త్రిధామ్నః త్రీణి వైకుంఠర
 విలింబదుగ్ధాంబుధిరూపాణిధామానిస్థానానియస్యతి స్యపురుషోత్తమస్యని
 త్యుండయేవస్థితాసదాభక్తేషు వాత్సల్యద్యభివ్యక్త్యాపాదకతియాకరుణే
 వస్థితాసర్వేషుభావేషు సర్వపదార్థేషు సమానభావా సర్వాంతర్యామి
 ణా తేన సమానసత్తాకా యదాప్య సర్వేషు కృత్యేషు జగత్సృష్ట్యాదిషు తే
 న సమానాభిప్రాయా || ని || భావోలీలాక్రియాచేష్టాధూత్యభిప్రాయ
 జంతుషు | పదార్థామాత్రే సత్తాయామాత్మయోనిస్వభావయోరితి వైజ
 యంతి || పరావరాణాం ప్రజానాం భూతభవిష్యదాత్మనామత్కృష్టా

కృష్ణరూపాణాం సర్వేషాం ప్రాణినాం జననీ మాతా ఏవ సూతా చయ
తస్య పురుషో తమస్య ప్రియా విదర్భాధిపతేః విదర్భాచాధిపశేర్భీ
క్రకస్యావత్యమాసీత్ తత్రాపతీశేత్యధః ॥ ౪ ॥

మహితలా నైథిలసీరకృష్టాత్ క్షీరోదధేరాహితమంధశ్చేలాత్ భృగూ
దవహాత్థ్యాతిమతశ్చయా భూత్సాభీష్ట కాదభ్యుదియాయభూయః ॥

వ్యా ॥ మహితలాదితి ॥ మైథిలసీరకృష్టాత్ జనకరాజస్య లాంగలే
స కృష్ణాస్తహితలాత్ యజ్ఞభూమేరధః ప్రదేశాత్ ॥ ౧ ॥ తలంస్వరూ
పాధరయోరితివిశ్వః ॥ ఆపితమంధశ్చేలాచాహితానిపాతితః మంధరూప
శ్చేలః మందరపర్వాయస్త్రి తస్మాత్ క్షీరోదధేః భ్యాతిమతః భ్యాతిసం
జ్ఞాకకళత్రవతః భృగూదవహాద్భృగూణాం భృగువంశ్యానాండిద్వహః శ్రే
ష్ఠః కూటస్థః అగ్రః తస్మాచ్ఛాభూత్ సామహాలక్ష్మీః భూయః పునరపి
భీష్ట కాదభ్యుదియాయ ప్రాదుర్భూతా అత్ర మహితలాదిత్యాచాపా
తక్రమేణావతారోనవివక్షితః ॥ ౨ ॥ భృగోః భ్యాత్యాం సముత్పన్నాశ్రీః పూ
ర్వముదధేః పునః ॥ దేవదాసవయత్నేన ప్రసూతామృతమంధనే । ఇ
త్యాది పురాణేక్రమాంతరే వచనాత్ ॥ ౫ ॥

అమన్యత్రైనాంతనయాం సరాజారుక్తశ్చ మోహదనుజామజన్యమ్ ।
యామేకపత్నీమనఘస్యపుంసః ప్రజాస్మజాం మారమామనంతి ॥ ౬ ॥

వ్యా ॥ అమన్యతేతి ॥ సరాజాభీష్టకః అజన్యామజాం సూ ॥ భవ్యగయే
త్యాదిసూత్రేణ కతారి జన్యశబ్దసాన్నిధ్యం ఏనాం రుక్మిణీం మోహత్సవస్తా
దిచ్ఛావతారమాత్రేణ భ్రమాత్తనయామమన్యత । రుక్మిణీం తుత్పత్రశ్చమో
హదనుజాం స్వస్యావరజామమన్యత అనఘస్యాపహతపాష్టనః పుంసః
పురుషో తమస్య ఏష ఆత్మాపహతపాష్టేతి శ్రుతేః ఏకపత్నీం ముఖ్యమ
హిషీం యాం దేవిం ప్రజాస్మజాం ప్రతికల్పం భిన్నానాం బ్రహ్మణాం
మారరంజమనంతి శ్రుతయంతిశేషః తామితి పూర్వాశ్లేష సంబంధః ।
తథాభూతాయాం తస్యాం తనయేతి అనుచేతి చ ఒద్ధిష్ఠమచాత్రమితి

యమక్తమిత్యాశయః ॥ ౬ ॥

{ త్యక్తాపరాస్త్రీగుణరాశిగణాంశరణ్యభూతాంశరణంప్రపదే ।
ప్రాయోణదోషైరవివిక్తవాసాద్భీతస్సప్తయంభీష్టకరాజకన్యాం ॥౭॥ }

వ్యా ॥ త్యక్తవృత్తి ॥ గుణరాశిః గుణానాం సౌందర్యసౌకుమార్యాదీ
నాం రాశిః ప్రాయోణ నూనదోషైరవివిక్తవాసాత్ సహవాసాద్భీత
స్స అపరాస్త్రీః ఇతరాస్త్రీయస్త్యక్తావ ఇతరాసుమాత్రయాపి దో
షానువృత్తిరస్తీతిధియేతిభావః శరణ్యభూతాం రక్షకభూతాం భీష్టకరా
జకన్యామేనాం దుక్తిణీం శరణంప్రపదే । సదాశ్రయే సత్యసదాశ్ర
యాశ్రయణస్యానుచితత్వాదితిభావః ॥ సూ ॥ స్త్రీరితి వామ్శసోరితి
ఇయజాదేశవికల్పనాత్ పూర్వసపణాదీఘాః శరణ్యతి తత్రసాధురితి
సూత్రేణ ప్రార్థీవ్యతీయోయత్ప్రత్యయః ॥ ని ॥ శరణంస్యాద్రక్షితరిరక్ష
ణమందిరెధనఇతి రత్నమాలా ॥ ౭ ॥

{ ఆరబ్ధదేహమివభాగధేయైరక్షిణి లక్ష్మ్యాంతరతా నియంత్రీమ్ । సు
తామిమాంప్రాప్యసుధామివాన్యామమర్త్యకల్పౌపితరావధూతామ్ ॥ }

వ్యా ॥ ఆరబ్ధేతి ॥ భాగధేయైః ద్రష్టాణాం భాగైరారబ్ధదేహ
మివస్థితాం అక్షిణి లోచనాని లక్ష్మ్యాంతరతా నియంత్రీం విషయాంతరే
శోభ్యావతాయంతీమిమాంసుతాందుక్తిణీమన్యాంప్రసిద్ధితరాంసుధా
మివ ప్రాప్య పితరా అమర్త్యకల్పౌ దేవసదృశావధూతాం దేవవ
ద్దివ్యసుఖమన్వభూతామిత్యర్థః । సుధామిచెత్యుక్తేన అమర్త్య
సాదృశ్యస్య జౌచిత్యముపపాద్యతే నియంత్రీమితిత్వస్పృశ్యయః అతఏవ
తద్భాగే ద్వితీయా పితరావీతి పితామాత్రేత్యేకశేషః ॥ ౮ ॥

{ అనన్యవృత్త్యాఘనతాముపేలైరప్రోధసూర్యేదుమయాఖజాలైః ।
సుసర్జరత్నైరథవాప్రకప్తాంసుతాంసుజాతాకృతిమన్వభూతామ్ ॥౯॥ }

వ్యా ॥ అనన్యేతి ॥ సుజాతాకృతిం అభిజాతరూపాంసుతాం దుక్తిణీం
అనన్యవృత్త్యా ద్రవ్యాంతరమిశ్రణం వినైవ ద్రవ్యాంతరమిశ్రణేనతథా

తేజోనభవేదితిభావః । ఘనతాముపేతైఃకాతిన్యంప్రాప్తైః ॥ ౧ ॥ ఘనః
కతినసంఘాతమేఘకాతిన్యముద్గరణతియాదవః ॥ అప్రోధసూర్యేందుమ
యాఖజాలైః బాలయోసుస్సర్యచంద్రయోఃకిరణసమూహైఃఅథవాసువర్ణ
రత్నైస్సువణేన పద్మరాగాదిరత్నైశ్చప్రకృప్తాం నిమిత్తామన్వభూ
తాంతస్యాస్తేజోవిశేషందృష్ట్యావతథామన్యేతామిత్యథఃపితరావతిపూ
ర్వశ్లోకాతూతురనుషంగః ॥ ౯ ॥

{ మహీయసీంమంగళదీపమాలాంవిద్యత్ప్రకాశావిదధేకుమారి । ఆక
ల్పరత్నాంశుతిరసగరణ్యాదీప్త్యా రజన్యామపి దీనభాసమ్ ॥ ౧౦ ॥ }

వ్యా ॥ మహీయసీమితి ॥ విద్యత్ప్రకాశావిద్యతః ప్రకాశేషవప్ర
కాశాదీప్తిర్యస్యాస్యా విద్యత్సదృశీత్వాత్ ॥ ౧ ॥ ప్రకాశార్చిషి దీధి
త్యాం నాతుల్యస్ఫుటయోస్త్రిష్వితియాదవః ॥ కుమారి రుక్మిణీ ఆకల్ప
రత్నాంశుతిరసగరణ్యా ఆభరణగత్తుకిరణానామాచ్ఛాదన్యా ॥ సూ ॥ క
రోతేఃకరణేఽల్యుటితిత్వాత్ జీవదీప్త్యా అంగప్రభయా మహీయసీం మహా
త్తరాం మంగళదీపమాలాం మంగళౌధాణం దీపపజ్జ్ఞిం రజన్యామపి
దీనభాసం అభిభవాత్క్షిణప్రభాంవిదధే ॥ ౧౦ ॥

{ కలామివార్ధామకరధామ్నఃపుణ్యోదయానామివపూర్వచర్యాం ।
ప్రరోహవేలామివకాంతివల్లభఃపైక్షంతశుద్ధాంతమృగీదృశస్తాం ॥ ౧౧ ॥ }

వ్యా ॥ కలామితి ॥ శుద్ధాంతమృగీదృశః భీష్మకావరోధస్త్రియః తాం
రుక్మిణీమకరధామ్నః అనుష్ఠతేజసశ్చంద్రస్య అర్ధాం ఏకదేశయా
పాం కలామివ పుణ్యోదయానాం భోక్తృపుణ్యసమృద్ధీనాం పూర్వచ
ర్యాం పురశ్చర్యామివ పూర్వచర్యానామమాంత్రికేః మంత్రఫలాభి
ముఖ్యసిద్ధయై ప్రథమం క్రియమాణా మంత్రసేవా కాంతిరేప వల్లిః త
స్యాః ప్రరోహవేలామివ ప్రరోహస్యమర్యాదామివయతోధికమన్య
త్రస్థితతయా నప్రరోహతి సామర్యాదా ॥ ౧ ॥ అభ్యంబువికృతౌవె
లాకాలమర్యాదయోరపీత్యమరః ॥ తామివపైక్షంత అత్రాతిబాల్య

పి రమణీయతమత్వా త్రతోత్పైత్రా యథామంత్రవిదామంత్రపురశ్చ
ర్యాసావోపేక్షితఫలాధామంత్రవినియోగసామధ్యాధానేన ఫలసన్ని
కషణసంపాదినీ తథాభోక్తృపుణ్యసమృద్ధీనాం తన్నిర్వత్య ఫలసన్ని
కర్షణసంపాదినీత్వాద్దేశాత్వాద్వితియా కాంతేరుతగ్రహవిశ్రాంతిభూమి
త్వాత్తృతీయేతిభేదః ॥ ౧౧ ॥ పుంస్యథోధాంసమేశకత్త్యమరకోశ
వ్యాఖ్యానేసుభూతిచంద్రేణ అధాశాటీఅధాంవస్త్రాంఅధాకంబళే
ఇతిన్యాసకారీయంఅధాం నపుంసకమితిసూత్రే విఖతమువాహరణము
చాహృత్య అధాశబ్ద స్త్రీలింగోంగీకృతః ॥ ౧౧ ॥

{ ఆత్మాధికారాదధికామవస్థామయత్నతో నూనమవాప్తుకామావా }
{ ర్తానభిజ్ఞేవయస్థితాంతాం వాద్దేవతావందిముఖే వవందే ॥ ౧౨ ॥ }

వ్యా ॥ ఆత్మేతి ॥ వాద్దేవతా సరస్వతీ ఆత్మనస్సవస్య అధికారాత్తదా
నీంతనాదావ్గాధిపత్యాత్ అధికామవస్థాండశాం ఆధిక్యం వాగాధిప
త్యం అయత్నతో యత్నమననుభూయ అవాప్తుకామా అవాప్తుకామో
యస్యాస్తధాభూతాసతీ ॥ సూ ॥ తుంకామమససారపీతిమలోపః । వా
ర్తానభిజ్ఞే వ్యాహరణానభిజ్ఞే వయసి అతిశ్లేశవెస్థితాం దేవీం వందిముఖే
స్తుతిపాఠకానాంముఖేస్థితాం పవందే తుష్టువే ॥ శిశవస్తుతిమాత్రేణ ప్ర
లోభితాః దేహీతివృష్టం ప్రయచ్ఛంతీతిభావః ॥ ౧౨ ॥

{ ప్రదిత్సమానెనహ రెగభీష్టంకామేనసాకల్పలతెవస్యష్టా । పిత్రా }
{ రివానన్యదృశాంప్రజానామాశంసయాసార్థమవాపవృద్ధిమ్ ॥ ౧౩ ॥ }

వ్యా ॥ ప్రదిత్సమానెనెతి ॥ హరేః కృష్ణస్య అభీష్టం ప్రదిత్సమానే
న ప్రదాతుమిచ్ఛతాకామేన మన్తధేనస్యష్టా కల్పలతెవస్థితా సాదుక్తి
ణీ పిత్రోరివ అనన్యదృశామనితరదృష్టినాం ప్రజానాం ఆశంసయాసా
ధాం వృద్ధిమవాప అస్యాంపథామానాయాం పిత్రోరన్యేషాంద వాం
ఛాసహైవాభివృద్ధ్యైత్యర్థః । అనెనాస్యావృద్ధౌ లాపణ్యాదిగుణాపి స
ర్వేషాం వాంఛాహేతురుత్తరోత్తరంప్రవృద్ధ్యైతివ్యజ్యతే హరేరితి స

బంధసామాన్యవివక్షయాషష్ఠీ ॥ ౧౩ ॥

{ పద్మాదిరేఖాప్రథమానభూమానిధాన్యమాణానిగమైరభిజ్ఞైః ।
తదంఘ్రివిన్యాసమిషేణజ్జైభూమేస్తదాభూషణపజ్జీరగ్రాన్య }

వ్యా ॥ పద్మాదీతి ॥ తదా తస్యావృద్ధిదశాయాం తదంఘ్రివిన్యాసమి
షేణ తస్యాస్సంచారాభ్యాసే చరణయోర్విన్యాసస్యవ్యాజేన పద్మాదిరే
ఖాప్రథమానభూమా వద్భవజకలశాదిరూపాభిః సామ్రాజ్యలక్షణరే
ఖాభిః ప్రకాశమానమహిమాఅభిజ్ఞైర్నిగమైర్వదైర్నిధాన్యమాణాఅ
న్యేషాం తన్మహిమానభిజ్ఞత్వాదనిధాన్యేతిభావః అగ్రాగ్రతమాభూష
ణపజ్జీః జ్జై జాతా ॥ ౧౪ ॥

{ అదృశ్యభేదైరతిసూక్ష్మభావాజ్జైఃగన్తంగళమాదధానైః । విహార
రతౌల్యాద్విషమేషుతస్యాగతేషువాక్యమచన్మత్తగీతైః ॥౧౫॥ }

వ్యా ॥ అదృశ్యేతి ॥ విహారతౌల్యాత్ క్రిడాభిలాషాత్ విషమేషుస
మ్భ్రమవశాద్విభిన్నరూపేషు తస్యాగతేషువాక్యమచ గమనేషువ
చనేషువ అతిసూక్ష్మభావాదప్యంతసూక్ష్మత్వాదదృశ్యభేదైః అవిజ్ఞేయా
వాంతరవిశేషైః జగన్తంగళతాండధానైః అనుదిలసాదినా లోకానాం
శ్రేయసగురత్వంధారయద్భిః న్మత్తగీతైః గతేషుస్మైః వ్యామ గీతైశ్చ
జ్జైజాతం భావేనాత్ అఖలవిద్యేశ్వర్యాస్తస్యాగమసవచనానిసదా
న్మత్తగీతప్రభేదరూపాన్యవేర్యభావః ॥ ౧౫ ॥

{ యదప్సరఃపాణిసరోజముక్తంప్రసూనవర్షంసివపాతతస్యామ్ । అ
పూరితస్త్రేవరజోభిరగ్రైరపాంసులాపాంసువిహారవాంఛాం ॥ }

వ్యా ॥ యదితి ॥ అప్సరః పాణిసరోజముక్తం తస్యాః ప్రసాదమి
చ్ఛంతీనామప్సరసాం పాణివర్షముక్తం యత్ప్రసూనవర్షం తస్యాం
నివపాత తస్యప్రసూనవర్షస్య అగ్రైరుత్తమైరజోభిః పరాగైరే
వాపాంసులా పతివ్రతా సాపాంసువిహారవాంఛాం పాంసుక్రిడాభిలాష
వాపూరి పూరితవతీ దీపజనబుధైత్వాదినా వైకల్పికః కథారిచిత్ తథా

సమృద్ధం పుష్పవషణంపపా తెత్యథః ॥ ౧౬ ॥

{ యదృచ్ఛయాతత్రపరాగజాలై ర్యా నేవసా కళిగృహానకార్థీత్ । త
తఃపరంతవ్ష్టురమీసమీచీమహేంద్రశాలావిధిమాతృకాభూత్ ॥ ౧౭ ॥ }

వ్యా ॥ యదృచ్ఛయైతి ॥ తత్ర విదర్భనగరే సా దుక్తిణీ యదృచ్ఛ
యా సేవదృచ్ఛయా సతు శిల్పశాస్త్రపర్యాలోచనయా ॥ ని ॥ సేవచ్ఛా
యదృచ్ఛాసవచ్ఛందస్తేవరితాచెరితాస్సమా ఇతి కేశవః ॥ పరాగజాలైః
రేణుసమూహైః యానైవ కళిగృహా కీడామందిరాణి ॥ గృహఃపుంసి
చభూమ్నోవైతిబహుశేవవికల్పితం పుంస్తవంలకాషీత్ కృతవతీ అమీ
కళిగృహావన తవ్ష్టుః విశ్వకర్మాణః తతఃపరం తన్నిర్దానానంతరం సమీ
చీసమంతాదందతి గచ్ఛతీతిసమీచీ సర్వవిధగృహావాంతరభేదవిషయామ
హేంద్రశాలావిధేరింద్రగృహనిర్దానస్య మాతృకాసీత్ విధేయప్రాధా
న్యేన ఆసీదిత్యేకవచననిదేశః ॥ ని ॥ వాసఃకూటోద్వయోశ్చాలెతిగృ
హపర్యామోషవరః ॥ అఖిలవిద్యేశ్వర్యాతయా సేవచ్ఛామాత్రేణకృ
తాన్యపి కళిగృహాణి లక్షణపౌషల్యాద్విశ్వకర్మాణస్తదనంతరం దివ్య
గృహనిర్దానేషు మాతృకాయాపాణ్యాసన్నిత్యథః । సమీచీతి సంచూ
ర్వాదంచతేకివ్ అనిదితామిలినకారలోపఃసమస్సమిరితి సూత్రేణ స
మిత్యన్యసమిత్యాదేశః ॥ సు ॥ అంచతేశ్చౌపసంఖ్యానమితిజీవ । అచఇ
తిఅకారలోపః । చావితిదీఘః ॥ ౧౭ ॥

{ చతుర్దశైతానిజగంతియస్యాఃక్షేమాశ్రితంకీడనకంబభూవ । పర్యా
ప్తలీలాముముదేతదైషాపాంచాలికాపంజరశారికాద్యైః ॥ ౧౮ ॥ }

వ్యా ॥ చతుర్దశేతి ॥ చతుర్దశసంఖ్యాకానిజగంతి యస్యాదేవ్యాః
క్షేమాశ్రితం రక్షాంప్రాప్తం కీడనకం క్రిడోపకరణం బభూవ పూర్వ
వద్విధేయప్రాధాన్యేన బభూవైత్యేకవచనం ఏషా తదాబాలక్రిడాన
మయే పాంచాలికాపంజరశారికాద్యైః పాంచాలికా గజదంతాదినిర్మ
తా యోషా పంజరశారికాః పక్షివిశేషాః తత్ప్రభృతిభిః పర్యాప్తలీలా

సమాప్తలీలాసతి ముముదె యస్యాం నిఖలాన్యపిజగంతి లీలాయా అప
సృష్టాని ఆదరేణసంరక్ష్యమాణాని క్రీడనకానిబభూవుః పైవపాంచా
లికాదిభిరపి సమగ్రలీలాసీదితితస్యామనుష్యభావాభినయసీమాదర్శితా॥

{ ఆస్వాదనీయాన్యధికంశ్రుతీనాం ముద్గాభిజాతానివచాంసి తస్యాః ।
ప్రాయేణ లౌల్యదధిక్యత్యభిన్నా విధిప్రియా వ్యాహరతాన్యభాషాః }

వ్యా ॥ ఆస్వాదనీయానీలి ॥ శ్రుతీనాం వేదానాం ఆస్వాదనీయా
ని అతిరహస్యాద్ధగోచరత్వాత్ప్రేమావపి శ్లాఘనీయాని ముద్గాని శ్లేశ
వకలాని అభిజాతాని కురీనాని వ్యాకరణసంస్కృతాని ॥ ని ॥ అభిజా
తస్థితే న్యాయ్యైకతీనప్రాప్తయోగపీలివిశ్వః ॥ తస్యాః నచాంసి ప్రాయే
ణనూనం లౌల్యచ్ఛాపలాదధిక్యత్యాభిన్నస్య భిన్నా తథావత్తువసామ
థ్యాకల్ భేదవతీ విధిప్రియా సరస్వతీ అన్యాః భాషాస్సంస్కృతవ్య
తిరిక్తాః ప్రాకృతాదిభాషాః వ్యాహరత వ్యాహృతవతీ సంస్కృతేదుక్తి
ణీమనుకతుమసామధ్యేన సంస్కృతం వ్యాహర్తుం లజ్జయా స్వస్య
వ్యవహారాధాం భాషాంతరాణిసృష్ట్యా వ్యాహృతవతీ నూనమిత్యుత్పే
క్ష్యతే లోకేహి అవిష్టుతసంస్కృతవేగశాలినాం పురతోమద్దసంస్కృ
తాః సంస్కృతంవత్తుం త్రపమాణా భాషాంతరాణ్యేవ వ్యాహరంతితి
భావః ॥ ౧౯ ॥

{ అవిష్టుతవ్యాకరణానితస్యాః క్రమేణశిక్షానియతాక్షరాణి । అనుశ్ర }
{ వాణామనఘప్రవృత్తైరాదేశదాయీని వచాన్యభూవ ॥ ౨౦ ॥ }

వ్యా ॥ అవిష్టుతేతి ॥ అనఘప్రవృత్తైః మనోజ్ఞవ్యాపారాయాః త
స్యాః రుక్తిణ్యాః క్రమేణ కలాపరిపాట్యా అవిష్టుతవ్యాకరాణి అనుప
ష్టుతవ్యాకరణాని వ్యాకరణానురోధీని శిక్షానియతాక్షరాణి శిక్షయా వే
దానాం వణానిణాణ్యకాంగేన నిశ్చితాక్షరాణి ॥ ని ॥ నియతనిశ్చి
తంమతమితిహాలాయుధః ॥ ఏవంభూతానివచాంసి అనుశ్రవాణాంవేదా
నాం ఆదేశదాయీన్యభూవ । శబ్దతోధతశ్చ తతోఽన్యధాకాన్యభూ

వన్నిత్యధాః ॥ ౨౦ ॥

{ విఘాతయ స్తత్రవిశాంపతీనామాత్తి యయా దెవతయావతీణాః | స్వ }
{ చిహ్నభేదాన్పరిబర్తయంత్యఃప్రపేదిరెతత్పరివారభావం ॥ ౨౦ ॥ }

వా ॥ విఘాతయతి ॥ తత్రభీష్మనగర విశాంపతీనాం ఇంద్రాది
దిక్పాలకానాం విఘాతయః అణిమాదిసంపత్తయః ఆత్మీయయా స్వకీయ
యా దెవతయా అధిదెవతయా అవతీణాస్సత్యః స్వచిహ్నభేదాన్పరి
లాంఛనవిశేషా పరిబర్తయంత్యః శ్వేతచ్ఛత్రవాలవ్యజనాదిపరిచ్ఛ
దా కుర్వత్యసత్యః తత్పరివారభావం పరిచారిత్వం ప్రపేదిరె ప్రా
ప్తవత్సః దిక్పాలవిఘాత్యధిదేవతాః తత్రావతీర్యథత్రచామరాచిస్త్వి
స్వచిహ్నాని పరిచ్ఛదాన్కుత్వా రుక్మిణీపరిజనకృత్యమకుర్వన్నితిభావః
దిక్పాలవిఘాత్యధిదేవతాః శ్రీరుక్మిణీపరిచర్యామకుర్వన్నిత్యనైన రుక్మి
ణ్యాస్సర్వలోకశ్రవరీత్వం వ్యజ్యత్యత్యాశయః ॥ ౨౦ ॥

{ వెదాలవాలేవిహితస్థితింతాంరమ్యప్రతానామివరత్నవల్లిం | స్తనా }
{ దిలక్ష్మస్తబకాదిచిహ్నైరావిష్కృతంయావనమావివేశ ॥ ౨౧ ॥ }

వ్యా ॥ వెదెతి ॥ వెదాః ఆలవాలం లతానాం మూలె జలస్థావనా
ధం కృతౌబంధవిశేషశ్చ తస్మిన్విహితస్థితిం కృతావస్థానాం తత్ప్రతిపా
ద్యతయా తథాత్వారోపః అతపవ రమ్యప్రతానాం రమ్యఃప్రతానః శా
ఖా పత్రప్రచయో యస్యాస్తాం రత్నవల్లిం రత్నమయీం లతామివస్థి
తాం రుక్మిణీం స్తనాదిలక్ష్మస్తబకాదిచిహ్నైః స్తనాదివ్యాజస్తబకాది
లాంఛనైః ఉభయత్రప్ర్యాదిశబ్దేన రోమరాజభృంగావళీవృథృతిపరిగ్ర
హః తైరావిష్కృతం యావనమావివేశ ॥ ౨౧ ॥

{ తదీయసర్వాంగజుషోరగాధం సౌందర్యలావణ్యసుధాస్రవంత్యాః | }
{ మమజ్జరాపత్యదృశస్సఫీనామనౌన్యసంభేదమపూర్వతీర్థం ॥ ౨౨ ॥ }

వ్యా ॥ తదీయేతి ॥ తదీయసర్వాంగజుషోరతస్యాః రుక్మిణ్యాః ఇమా
న్ని తదీయానితాని సర్వాణ్యంగాని ప్రాప్తయోస్సౌందర్యలావణ్యసుధా

ప్రవంత్యోః సౌందర్యం సాముద్రికోక్తావయవసః ప్రాసవిశేషః లావణ్యం
 ॥ ప ॥ ముక్తాశలేషుచ్ఛాయాయాస్తరళత్వమివాంతరా । ప్రతిభాతియ
 దంగేషు తల్లావణ్యమిహోచ్ఛతే ॥ ఇత్యుక్తలక్షణః ప్రభావిశేషః తేషవ
 సుధాస్రవఃత్యో అమ్మతసరితౌ తయోరన్యోన్యసంభేదం పరస్పరసంగ
 మమేవ అగాధమతలస్పర్శి అపూర్వతీర్థం ప్రాప్తప్రయాగాదిభిన్నంతీ
 థంకమం సఖినాదృశః ఆపత్య ప్రవిశ్య మవజ్జిః దశనెన కదాపి
 తృప్తిమప్రాప్నువత్యః తలైః గ్రీవ లగ్నా ఇత్యేథం ॥ ౨౩ ॥

{ నిశేవదంద్రేణసునస్యపాయేనైసగికిబుద్ధిరివశ్రుతేన | ఫలెన }
 { సానీతిరివాప్రమాదాయక్తాబభౌనూతనయావనెన ॥ ౨౪ }

వ్యా ॥ నిశేతి ॥ నూతనయావనెనయక్తా సా రుక్తిణీ ఘనవ్యపాయే
 శరత్సమయేదంద్రేణయక్తా నిశేవ శ్రుతేన శాస్త్రేణ యక్తా నైసగికి
 స్వభావసిద్ధాబుద్ధిరివ ఫలెన ప్రయోజనెనయక్తా అప్రమాదానీతిరివ అ
 థశాస్త్రాక్తా రాజనీతిరివద బభౌ ॥ ౨౪ ॥

{ ఆలక్ష్మ్యసల్లాపలవైరపాంగైరంగైరనంగోదయపూర్వరంగైః । వి }
 { యాతముద్గైరపిలక్షణైస్సావిలక్షయామాసవిభూషణాని ॥ ౨౫ ॥ }

వ్యా ॥ ఆలక్ష్మ్యేతి ॥ సారుక్తిణీ ఆలక్ష్మ్యసల్లాపలవైః ఈషద్భుశ్యస
 ల్లాపలవైః సల్లాపశబ్దేన ఆకూతగర్భావికారా లక్ష్మ్యంతే తథాభూలైర
 పాంగైరపాంగదశనైః అనంగోదయపూర్వరంగైరనంగోదయస్య మన్త
 థనాట్యోదయస్య ప్రథమరంగస్థానధూతైః అంగైరపయవైర్వియాతముద్గైః
 భృష్టాభృష్టైః ॥ ని ॥ భృష్టేభృష్ట్యర్వియాతశ్చేత్యమరః ॥ విభ్రమైశ్శృంగా
 రచేష్టాదిభేదైః విభూషణాని విలక్షయామాస విలక్షణి విస్త్రితానిలజ్జితా
 నివా చకారవిలక్షణాత్తత్సారోతి ణ్యంతాల్లిటి ఆప్ప్రత్యయః । ఆభ
 రణేభ్యోపి అసాంగదశనాదిభిరేవ అధికాం శౌభామపుష్యదిత్యర్థః ॥

{ అముక్తకామారయవత్వసీమ్నా కాంత్యాబభౌకల్పితరాగభూమ్నా । }
 { జరత్పలాశప్రసవానుషక్తాప్రతానినీపల్లవసంపదేవ ॥ ౨౬ ॥ }

వ్యా || ఆముక్తేతి || ఆముక్తకామః శయనత్వసీమ్నా అత్యక్తకామః
యావనసంధిసమయయా కల్పితరాగభూమ్నా పశ్యద్భృశాం సంపాదితా
మరాగబాహుశ్యయా కాంత్యా దేహకౌభయా జరల్పలాశప్రసవానుష
క్తా జీర్ణాపత్రపుష్పఫలానువృత్తివతీజీర్ణసే రత్యన్నితిభూతేథేఽత్య
న్ప్రత్యయః । ప్రసవో జననానుజ్ఞా || ని || పత్రేషు ఫలపుష్పయోరితి
వైజయంతీ || ప్రతానినీ ప్రతానో లతానాం శాఖాపత్రప్రచయః తద్వ
తీ లతాకల్పితరాగభూమ్నా సంపాదితారుణివబాహుశ్యయా పల్లవసం
వదా ప్రవాళశ్రియేవబభౌ || ౨౬ ||

{ ప్రసాధనానాం పరికర్తృ దివ్యం విజృంభణం విభ్రమజలకానాం । వయ
శ్శుభం వామదృశశ్చ కాశే పశ్యద్భృశాంభాగ్యమనన్యభోగ్యం || ౨౭ || }

వ్యా || ప్రసాధనానామితి || ప్రసాధనానామాభరణానాం దివ్యం పరిక
మన్ మనోజ్ఞమాభరణం || ని || దివ్యం లవంగకే దివ్యం వల్గోదివిభవేన్య
వదితి విశ్వః || విభ్రమజలకానాం విలాససందోహకానాం విజృంభణం
ప్రసరణం తద్ధైతుత్వాత్తథారూపకం పశ్యద్భృశాం ద్రష్టృజనలోచనా
నాం భాగ్యం శుభావహం || ని || భాగ్యం శుభావహవిధౌ స్యాచ్ఛుభాశు
భకమణీతి విశ్వః || అనన్యభోగ్యం అనన్యః భగవాన్ సగ్వంఖిల్విదంబ్ర
హ్మైతి శ్రుతేః సర్వాత్తతయా తస్మాత్ పృథగ్భూతవస్తవభావాత్ తస్య
భోగ్యం వామదృశౌరుచిరలోచనాయాః రుక్మిణ్యాశ్శుభః మనోహరం వ
యః యావనంచకాశే || ని || శుభం మంజుప్రశస్తయోరితి వైజయంతీ || ౨౮ ||

{ అవాప్యసాముగ్ధడశామపూర్వామవ్యాజలీలాగతిరాబధాసే । ర
మ్యరమోత్పత్తిదశావిశేషాజ్ఞామ్బానదీజంగమపద్మినీవ || ౨౯ || }

వ్యా || అవాప్యేతి || అవ్యాజా అకృత్రిమా సావభావికీ లీలాగతి
భ్యస్యాస్సా ఆపూర్వాం అన్యత్రాదృష్టచరీం ముగ్ధడశాం మనోజ్ఞడశాం
యావనావస్థామవాప్య రమ్యా రుచిరా జామ్బానదీస్వర్ణమయీ కన్
చిదపవాదవిషయైపుత్యైర్సర్గాః । ప్రవర్తంత ఇతి నిత్యం వృద్ధశరాదిభ్య

ఇతి మయస్విషయే వికారైర్జ్యోత్యయః । అథవా జమ్బూనద్వాయం జా
తా జమ్బూనదీ తత్ర జాతశ్చత్యజ్యోత్యయః । జంగమపద్మినీసంచారిణీన
రీనీరమోత్పత్తిదశావిశేషాత్ రమోత్పత్తిదశా లక్ష్మీజననసమయవవశే
షః ఉత్తమవస్తు ॥ ౩౦ ॥ విశేషోవయవభేదేద్రష్టవ్యోత్తమవస్తునీతిశబ్దాన్యవః ॥
తమవాప్యేతి ల్యబ్ధోపే పంచమి ఆబధాసే చకాశే ॥ ౨౯ ॥

{ తస్యాస్తనుంవణాయతో మమైవహీనోపమాదోషపదంనవిందెత్ । }
{ నిదర్శనంతైరపితస్యదృష్టయేషాంనికర్షోపిగుణాయతస్సాస్యత్ ॥ ౩౦ ॥ }

వ్యా ॥ తస్యాస్యతి ॥ తస్యాః రుక్తిణ్యాః రసుమేవజంగమపద్మినీవత్యా
ద్యుక్తవక్ష్యమాణప్రకారైః వణాయతో మమహీనోపమాదోషమానస్య
ఉపమేయాత్ప్రమాణేన జాత్యాగుణైర్వా హీనత్వహీనోపమాదోషమా
దోషః యథా ॥ చకాస్తిగగనాభోగే ఖద్యోతశ్చసభానుమానిత్యాది సా
దోషపదం దోషస్థానం నవిందెత్ సప్రాప్నుయాత్ దోషోనభవేదిత్య
థః । కురశ్చత్యతాహ ॥ నిదర్శనమితి ॥ యేషామాకాశాదీనాం యతః
పరమాత్మాదేః నికర్షోపి గుణఉత్పాదకస్సాస్యత్ తైరతినికృష్టైరప్యా
కాశాదిభిస్సహ తస్య పరమాత్మాదెర్నిదర్శనం సామ్యకథనం దృష్టం
యథా ఆకాశవత్సర్వగతశ్చ నిత్యైత్యాదిశ్రుతిషు ॥ సహిప్రత్యండంప్రతి
సగ్ధేంద భిన్నస్యాకాశస్య ప్రతిరొమకూపవిశ్రాంతానేకకోటిబ్రహ్మాం
డేనాపరిమితానేకసగ్ధేంద్రవత్కేన పరమాత్తనా సామ్యగంధోవ్యస్తితి
థాపి శ్రుతౌ యథాతైః తస్యసామ్యకథనంవచం పద్మిన్యాదిభిః దేవీ త
నోస్సామ్యకథనం మమాపీత్యథః । సదృశవత్త్వంతరాలాభే హీనోప
మాపి నహిషాయతాదృక్షవత్త్వంతరసంభవకథనమేవ తస్యాదోషత్వకథ
నమితిభావః ॥ ౩౦ ॥

{ తారణతస్యాశ్చికురాంధకారతారాయితంమాక్తికబాలకేన । పా }
{ యేణయోసాప్రళయావసానేనిశీధస్యప్తైరభవన్నిదానమ్ ॥ ౩౧ ॥ }

వ్యా ॥ అథ రుక్తిణ్యాః చికురమారభ్య నఖరపర్యంత ప్రత్యంగవ

ణానమువక్రమతే || తారణతి || యస్యాశ్చికురపవాంధకారే తారణశు
 ధైస మా క్తికజాలకెన ఆపీడముక్తాఫలసమూహేన తారాయితం తారా
 వన్నక్షత్రవదాచరితం తారాశద్దాతుతుః కృష్ణలోపశ్చేతి ఆచారా
 థాకృజంతాద్యావెక్తః | యథా మహాంధకారం ప్రాప్య నక్షత్రాణి
 ప్రకాశంతే తథా తస్యాశకశపాశం ప్రాప్య మా క్తికాని ప్రకాశనైత్య
 ర్థః || ౧ || తారోత్యుచ్చైస్త్రయస్త్రిమ | తారోత్యుచ్చస్వరేముక్తావిశు
 ధ్దాశుద్ధమా క్తికే | కనీనికాక్షయోస్తే వషాద్యయోస్తారంతురూప్యకమితి
 రత్నమాలా || యోసౌ యచ్ఛబ్దసన్నిహితః అసౌ శబ్దః ప్రసిద్ధపరామర్శీ
 యః ప్రసిద్ధః చికురాన్ధకారః ప్రళయాపసానే ప్రళయస్యానైజగత్సృష్టిసమ
 యోనిశీధస్యష్టైరిర్ధరాత్రస్యస్యష్టైః ప్రాయోణమానం నిదానముపాదానకా
 రణమభూత్ మహాంధకారమయాన్ని శీధాదప్యతిశయితేన కాష్ట్యేన త
 స్యాపి కారణతయోత్పేక్షా ఏతదుత్పేక్షానుగుణ్యేన తారాయితమిత్య
 వమాసమభివ్యాహరాన్నసాదృశ్యం | చికురాంధకారిత్యత్రరూపకస
 మాసాదర్శితః | అంధకారస్తేవహినిశీధకారణత్వముచితం నతు తత్సదృశస్య
 { ద్యుతింశిఖారత్నసహస్రరశ్మేజ్యోత్సాన్నించముక్తాఫలజాలజాతాం | }
 { తతుగంతలశ్రేణిమయీతమిస్రమైత్రీందధౌ మన్తధచాపమార్వీ || }

వ్యా || ద్యుతిమితి || తతుగంతలశ్రేణిమయీ తస్యాః కేశపజ్జిరూ
 పా మన్తధచాపస్య మార్వీభృంగరాజిః మోహనత్వాత్తథాధ్యవసాయః శి
 ఖారత్నసహస్రరశ్మేః చూడామణేరేవ సూర్యస్య ద్యుతిం దీప్తిం ముక్తా
 ఫలజాలజాతాం శిరోభూషణస్థమా క్తికనివహోత్పన్నాంజ్యోత్సాన్నించ మా
 క్తికప్రభైవ తథాధ్యవసీయతే తమిస్రమైత్రీమంధకారేణ సౌహృదంచద
 ధౌ | సాదృశ్యమిహ సౌహృదత్వేనాధ్యవసితం యత్ర సౌరాలోకో నత
 త్రచంద్రికా ప్రసరతి యత్ర సౌరాలోకశ్చంద్రికావా తస్య దేశస్యా
 న్ధకారవిరోధిత్వాత్ నతస్య తేనమైత్రీసంభవతి ఇహతుతత్త్రియమపి మి
 త్తమిత్యాశ్చర్యమితిభావః || ౩౧ ||

{ ముఖాబ్జసౌందర్యమధుద్విరేఖాః కాంత్యాపగాజ్జేవలపుంజకల్పాః । }
 { శోణేనచూడామణినాససంధ్యాంతమీమముష్యన్నలకాస్తదీయాః ॥ ౩౨ ॥ }

వ్యా ॥ ముఖాబ్జేతి ॥ ముఖమేవాబ్జం తస్య సౌందర్యమేవ మధుర
 స్యద్విరేఖాః భ్రమరాభిరూపకం కాంత్యాపగాజ్జేవలపుంజకల్పాః కా
 స్త్విరేవాపగా నదీ తస్యాః జేవలనివహానస్థితా ఇత్యుత్పేక్షా ఉపమా
 యాం ప్రయుజ్యమానస్యాపి కల్పప్రత్యయస్య ఔచిత్యాదిహోత్పేక్షా
 యాం పర్యవసానం తదీయాః తస్య రుక్తిణ్యా ఇమే లలకాః శోణాశో
 ణేన చూడామణినా శిరోఘాషణరత్నైన ససంధ్యాం సంధ్యాసహితాంత
 మీం రాత్రిమపుష్యన్నుష్యంతిస్త ఉపదినవంతిస్త సాదృశ్యేన తజ్జా
 తీయా అభవన్నిత్యధః పదార్థానాం సజాతీయసమృద్ధ్యాభ్యవచయో
 భవతి ॥ ౩౨ ॥ తమిరమిశ్రాకథితా తమస్వినీతి రాత్రిపర్యామెమహా
 లాయుధః ॥ ౩౨ ॥

{ శరత్ప్రసన్నేంద్రుకలాభిరామాలలాటరేఖాసుదృశోరరాజ । కామే }
 { నతతాంతిలతాసమృద్ధ్యైస్వయంప్రకృష్టైవ సుధాస్రవంతీ ॥ ౩౩ ॥ }

వ్యా ॥ శరదితి ॥ శరది ప్రసన్నా నివేలా చంద్రకలవాభిరామా
 సుదృశస్సుందరలోచనాయా రుక్తిణ్యాః లలాటరేఖా తస్యా రుక్తిణ్యాః
 కాంతి రేవలతా తత్సమృద్ధ్యై కామేన స్వయంప్రకృష్టా స్వయమేవరచితా
 సుధాస్రవంతీ అమృతమల్యేవరరాజేత్యుత్పేక్షా ॥ ౩౩ ॥

{ కస్తూరికాక్ష్మవిశేషకంతత్ప్రశస్త్యుగాంకోపదనం మృగాత్మ్యాః । వి }
 { భావ్యతాదృక్పరభాగశాఖాం కలంకయక్తోపిజహాపిషాదం ॥ ౩౪ ॥ }

వ్యా ॥ కస్తూరికేతి ॥ కస్తూరికాక్ష్మవిశేషకం మృగానాభిక్యతతిలకం
 ॥ ౩౪ ॥ తమాలపత్రతిలకచిత్రకాణివిశేషకమిత్యమరః ॥ మృగాత్మ్యాః మృ
 గస్య అక్షిణీః అక్షిణీయస్యాః ఇతి ఉపమానపూర్వపదసాత్తరపడలాపా
 ఖహువీహిః తస్యాః తద్వదనం పశ్యేత్ మృగాంకశ్చంద్రః తాదృశః త
 త్సమానస్యానన్యోపమేయస్య పరభాగస్య తిలకనాణాసన్నిధానప్రయు

క్రముఖవణాస్ఫుటీభావస్య శౌభాం కాంతిం || ని || పరభాగోగుణోత్తా-
 మ్నా ఇతి వైజయంతీ || విభావ్య ఆలోచ్య కళంకయక్తోపి విషాదం జహా
 ముఖం త్యక్తవాన్ స్వస్యకళంకోఽప్యసంపరభాగశౌభావహోభవేదితి బు-
 ధ్యైతిభావః | చంద్రస్య విషాదత్యాగసంబంధాభావేపి తత్సంబంధకథన-
 మతిశయోక్త్యలంకారభేదః || ౩౪ ||

{ తారుణ్యనద్యాస్తనువీచికల్పతమ్భాగ్రితేశాజ్ఞానిదానదృశ్యే | అ }
 { నంగవేదప్రణవస్యరత్యాలెఖాక్షరం న్యస్తమసూచయెతామ్ || ౩౫ || }

వ్యా || తారుణ్యేతి || తారుణ్యనద్యాః తారుణ్యం నదీవ తస్యాస్తనువీ-
 చికల్ప సూక్ష్మవీచితుల్యే శాజ్ఞాస్యభగవచ్చాపస్య నిదానముపాదానం
 సూక్ష్మావస్థేవ దృశ్యే మనోజ్ఞై సూక్ష్మావస్థాఉపాదానమితి తాంత్రికాః
 తద్భూగ్రితే తస్యాః రుక్మిణ్యాః లతాతుల్య భ్రూవా అనంగవేద-
 స్య మస్తథాగమస్య యఃప్రణవః ఆదాపుచ్చాగ్రిః ఓంకారః తస్య ర-
 త్యా మస్తథవత్పాన్యస్తం లిఖితం లెఖాక్షరం లిప్యక్షరం అసూచయె-
 తాం అన్వకుర్వతాం నాగరలిపౌ ఓంకారస్యాథవంద్రాకారదళద్వయ-
 మస్తి తద్దళద్వయమివ తద్భూగ్రితా ద్వయం రరాజేత్యుత్పేక్షా తథా
 నైషధేపి సరస్వతీవణానెదృశ్యతే || ప || భ్రూవాదశౌభ్యాం ప్రణవస్య-
 యస్యాస్తద్విందునాఫాలతమాలపత్రమ్ | రదధవచంద్రేణవిధిర్వివచీని
 కావీణనాకొణధనుప్రణన్న ఇతి రత్యా లిఖితమితి మోహనత్వాదుక్తమ్ |
 యథా కామేన తతాంతిలతాసమృద్ధ్యాఇతిక్లౌకే కామనిర్మితత్వం ||

{ ప్రసూతపద్మోత్పలకాననశ్శిఃప్రాగబ్ధవీచీవిభవావిలాసేః | దృష్టి }
 { స్తదీయాదదృశేదయాద్రాద్రాఘీయసీమన్తథదీర్ఘికేవ || ౩౬ || }

వ్యా || ప్రసూతేతి || ప్రసూతా ఉత్పాదితా పద్మానామత్పలానాం
 కమూదానామిందీవరాణాం చ కాననస్య శ్శిః శౌభాయయాసా తథోక్తా
 రక్తరేఖాణాం కనీనికాబహిభాగయోః కనీనికాయాశ్చ ప్రభాం అరుణ-
 భవశేమేదకరూపాం సృజంతిత్వధాః | దీప్తికాపత్యై ప్రసూతాపద్మోత్ప-

అకాననస్య శ్రీస్సంపత్తిర్యమేతియోజ్యం॥ని॥ శ్రీరెవ్వరచనాకౌఠానం
వత్సరళశాఖిష్వితిరత్నమాలా ॥ విలాపేః శృంగారచెష్టాభిః ప్రాకృత్య
చీవిభవా ఉపక్రాంతతరంగసమృద్ధిః దయాద్రాద్రాఘ్నియసీ అతిశయన
దీర్ఘా॥నూ॥దీర్ఘశబ్దాదీయసున్నత్యయః ప్రియస్థిరాదినూత్రేణతస్యద్రా
ఘాదేశశ్చ తదీయా రుక్తిశ్యాః ఇయందృష్టిమన్తధస్య దీర్ఘకావిహా
రనాపికేవ దదృశేఇత్యుత్ప్రేక్షా ॥ ౩౭ ॥

{ తద్దృష్టిరాయామనతీసుజాతాశ్యామోజ్వలా చారువిశాలవధ్యాః ।
మనోసమేష్యన్తః సువైరిలక్ష్యాః తోభువశ్శక్తిరభూజమోఘా॥౩౮॥ }

వ్యా ॥ తద్దృష్టిరితి ॥ ఆయామనతీ దైర్ఘ్యవతీ శ్యామానీలవణాః ఉ
జ్వలా రుచిరావికాసినీ శృంగారవతీవాదృష్టివత్తే అశాంతిభోగ్యతీతిమ
త్వధీయోచ్చిత్యయః శక్తివత్తే దీప్తిమతీ ॥ ని ॥ ఉజ్వలాదీప్తిశృంగార
చిరేషువికాసినీతివిశ్వః ॥ చారువిశాలం విపులం మధ్యం యస్యాస్స త
థోక్తాసుజాతామనోజ్ఞాతద్దృష్టిః తస్యా రుక్తిశ్యాః దృష్టిః సమేష్యత్ స
మాగమిష్యత్ మసువైరి కృష్ణవన లక్ష్యం శరస్యం యస్మాస్తథాఘా
తామోఘాచేతోభునః మన్తధస్య శక్తిః కానూః ఆయుధవిశేషః అధూ
దితిమనో ఆయామనత్వాదిగుణైః తథోత్ప్రేక్షా ॥ ని ॥ కానూసామధ్య
యోశ్శక్తిరిత్యమరః ॥ ౩౭ ॥

{ నిగృహ్ణాతిగత్నతిలప్రసూనంనాసాతదీయానయనాబ్ధిసేతుః । అబోధి
నిశ్వాససమీరగంధైరంతగతాన్వేదగణాన్వవంతి ॥ ౩౮ ॥ }

వ్యా ॥ నిగృహ్ణాతితి ॥ రత్నతిలప్రసూనం రత్నమయంతిలపుష్పం నిగృ
హ్ణాతీన్యకుర్యతీ నయనాబ్ధిసేతుః నయనమెవాబ్ధిః తస్య సేతుః నయనద్య
మమధ్యే సంచారమాగవద్దృశ్యమానత్వాత్ నయనస్య సముద్రసా
ధ్యం కవిసమయసిద్ధం తథాకాదంబరీపణానేదృశ్యతే నిజముఖలక్ష్మీనివా
దుగ్ధోదధినా లోచనయుగళేనెతి తదీయాతస్యారుక్తిశ్యాః ఇయం నాసా
శ్వాససమీరగంధైః శ్వాసమావతసారధైః అంతగతాన్వేద గణాః ప

తీ ఉన్నంతతీ అబోధివిద్యద్భిజ్ఞాతా కర్తృణిలుక్ ॥౪॥ ప్రథమాపరమా ల
క్షీజగత్త్రయమటుంబినీ తద్ధర్మధర్మిణీశక్తిః బ్రహ్మణోనపగామినీ ఇ
తిశ్రీయోపిభగవద్ధర్మధర్మవత్ప్రవణాత్ తన్నిశ్వాసాఅపి భగవన్ని
శ్వాసాఇవేతివిదామాసురితిభావః ॥ ౩౮ ॥

{ నవేందుసంధ్యాప్రభృతీనిలోకెనిర్వణ్యమానానినిదశణాని । }
{ నఖల్వవిందనూలయాపితస్యాస్త్రితాధగవ్యాప్తికృతామభిఖ్యాం }

వ్యా ॥ నవేతి నవేందుసహితా సంధ్యానవేందుసంధ్యేతిమధ్యమపద
లోపిసమాసః । ప్రభృతిశబ్దేన పుష్పపల్లవముక్తాప్రవాళమిత్యాదీని గృ
హ్యంతే తాని లోకెనిర్వణ్యమానాని దృశ్యమాని ॥ ౩౯ ॥ నిర్వర్ణనంత
నిధ్యానందశణాలోక నేక్షణమిత్యమగః ॥ నిదశణాని స్త్రితాధరదృష్టాం
తాః తస్యాః రుక్మిణ్యాః స్త్రితాధరవ్యాప్తికృతాం స్త్రితాధగసంపత్ప్రియు
క్తామభిఖ్యాం శౌభాంకలయామాత్రయాపి నఖల్వవిందన్నాలభంతఖలు
ఖలుశబ్దోవాక్యాలంకారై ॥ ౪౦ ॥

{ అపేతురజ్యన్నధరస్తదీయఃప్రసూనముక్తాయితముగ్ధహాసః । లక్ష్మీ }
{ లతాయాలలితోదధేశ్చప్రవాళయోగంప్రథయాంబభూవ ॥ ౪౦ ॥ }

వ్యా ॥ అపేత్వతి ॥ అపేతు అలక్తకాదిపేతనిరపేక్షంరజ్యే నవ
భావారుణః ప్రసూనముక్తాయితః పుష్పమా క్తివచాచరితవా ముగ్ధస్సు
ద్దరోహసాయస్త్రిస్తథోక్తః ॥ సూ ॥ ప్రసూనముక్తాశబ్దాదాచారాధ
క్యజీసతిలకమక త్వాతూతరిక్తః ॥ ౪౧ ॥ ముగ్ధస్సుద్ధరమూఢయోరితివి
శ్వః ॥ తదీయః రుక్మిణ్యాః అయంఅధురోదంతచ్ఛదః లక్ష్మీలతాయాఃకాం
తివల్క్యాః లలితోదధేః విభ్రమసాగరస్యచ ప్రవాళయోగం పల్లవయోగం
విదురిమయోగంచ ప్రథయాంబభూవ ప్రఖ్యాపయతిస్త తస్యాస్త్రితాధరౌ
కాంతిలతాయాః పుష్పపల్లవవల్ లలితౌదధేః ముక్తావిదురిమవద్భు రేజ
తనిర్వధక ॥ ౪౦ ॥

{ ముఖంతదీయంవిరరాజముగ్ధంసౌరభ్యలావణ్యసముచ్చయేన । వ్య }
{ వస్థితాన్యోన్యవిశేషలోభాదేకత్వమాపన్నమివేందుపద్మమ్ ॥౪౦॥ }

వ్యా ॥ ముఖమితి ॥ ముగ్ధ మనోజ్ఞం తదీయంముఖం సౌరభ్యలావ
ణ్యయోస్సముచ్చయేన సమైశేనేనపేతునా వ్యవస్థితౌ పక్షైకత్ర స్థితావ
న్యోన్యస్య యా పిశేషా భేదకథమా తయోలోభాదిదోస్సౌరభ్య
పద్మస్య లావణ్యవ అభిలాషాదేకత్వమాపన్నం ప్రాప్తమిందుపద్మం
దుశ్చ పద్మంచతి ద్వై ద్వైకవద్భావః తదివవిరరాజ ॥ ౪౦ ॥ విశేషోపయ
వేవ్యక్తేతిల కెత్యంతభేదక ఇతిరత్నమాలా ॥ ౪౦ ॥

{ వణానుపూర్వీసుభగేనకాలేభవ్యాంశ్రుతింభావయతాయథావత్ । }
{ తారస్యసంస్థానమివాన్వకాషీతం తేనసాకాంచనకంబుభాసా ॥ }

వ్యా ॥ వణాతి ॥ సాలక్ష్మీః వణానాం గీతిక్రమాణాం కర్పూరక
స్తూర్యాదివిలెపనానాంవా ఆనుపూర్వావ్య పరిపాట్యా సుభగేనమనోజ్ఞ
న కాలే గానసమయే శ్రుతిం జాతావేకవచనం శ్రోతృణాం శ్రోత్రాణి
యథావత్ సమ్యగ్భవ్యాం భావయతా శుభామానందినీంకుర్వతా భవ్య
శబ్దాదానందపరాదశఆద్యచ్చ్రత్యయః కాంచనకంబుభాసాసువణాశ
జ్ఞత్విషా కంఠేన తారస్య సంస్థానమాకారమన్వకాషీత్ అనుకరోతి
స్త ఇవశబ్దోవాక్యాలంకారే ఆఖ్యాతేనైవ సాదృశ్యకథనాత్ గ్రంథలి
ప్యాం ప్రణవసంస్థానం వతులమితితత్సాదృశ్యోక్తిః ప్రణవోపి వర్ణా
నామకారోకారమకారాణాం ఆనుపూర్వావ్యసుభగః సగాద్యసమయే
శ్రుతేర్వదస్య యథావత్సర్వవర్ణాదిపౌషల్యేనభావయతా ఉత్పాదక
శ్చ ఓంకారప్రభవావేదాఇతిస్మృతేః ॥ ౪౧॥ వణోనీలాదివిప్రద్యోకి
తౌగీతిక్రమేస్తుతౌ । కథేవృత్తైక్షరత్వస్తీవ్రకారే లేపకౌభయారి
తి ॥ ఓంకారః ప్రణవస్తార ఇతిచవైజయంతి ॥ ౪౧ ॥

{ మధుద్విషఃకణపరిషిక్రయాథంకామాత్మనామాల్యకృతేపక్ష్మై }
{ బధూవతుర్బాహులతేతదీయేశంపాత్విషాచంకపమాలికద్యై ॥౪౨॥ }

వ్యా ॥ మధుద్విషణ్ణితి ॥ శంపాత్విషా విద్యుత్ప్రభే తదీయేతస్యా ఇ
మే బాహులతే మధుద్విషః కృష్ణస్య కణపరిష్కరియాధః కణవ్ర
సాధనాయ కామాత్తనా కామరూపేణ మాల్యకృతా మాలాకారేణ క్ష
ప్తగ్రాధితే ద్వైచంపకమాలికే ఇవబభూవతుః ॥ ౪౩ ॥

{ ఆసీదధిష్ఠానవిశేషసీమావత్క్షోజయోగంకురతోరముష్యాః । ముకుం }
{ దవక్షుస్థలము ద్రణాహాం భవ్యామవస్థామిన భావయంతీ ॥ ౪౪ ॥ }

వ్యా ॥ ఆసీదితి ॥ అముష్యాఃకుక్తిణ్యాః లంకురతోః ప్రరోహతాఃవ
క్షోజజయోఃఅధిష్ఠానవిశేషసీమామూలసన్నివేశరూపస్యావయవస్యసీమా
॥ ౪౩ ॥ విశేషోవయవే ద్రవ్యైతిశబ్దాణావః ॥ ముకుందవక్షుస్థలముద్రణా
ర్థాంతివికాలస్య కృష్ణవక్షుస్థలస్యముద్రణే ఉచితాంభవ్యాం భావినీమ
వస్థాంభావయంతీన సూచయంతీవాసీత్ ప్రాచుర్భవతా యావతా స్తన
పరిమాణేన ముకుందవక్షః కాత్స్నేన ముద్రితంభవతి తావదుపయో
గ్యధిష్ఠానం ప్రథమమేవాసీదిత్యధః ॥ ౪౪ ॥

{ సమావృతౌహారమయాఖసూత్రైస్తస్యాస్తనౌచారుతరావభూతాం । }
{ జగీషతస్తత్ప్రియచిత్తవృత్తిం మనోభవౌమంగళపూర్ణకుంభౌ ॥ ౪౫ ॥ }

వ్యా ॥ సమావృతావితి ॥ హారమయాఖావనసూత్రాణి తంతవఃత్రైస
మావృతౌచారుతరా తస్యాస్తనౌ తత్ప్రియచిత్తవృత్తిం తస్యాః ప్రియస్య
కృష్ణస్య మనోవ్యాపారంజగీషతో జేతుమిచ్ఛతః మనోభవౌమన్తథ
స్య మంగళపూర్ణకుంభౌ మంగళౌధః పూర్ణకలశావభూతాం రా
జ్ఞాం ప్రస్థానసమయోష తంతుభిర్వేష్టితం పూర్ణకుంభయుగళం పుర
తః ప్రదశాయంతి తద్వదభూతామిత్యధః ॥ ౪౫ ॥

{ తస్యాస్తథాతద్వదలక్ష్యమధ్యంతనావ్యస్తనదన్దన్దమవాపవృద్ధింకా }
{ లేయథాతత్ప్రథమప్రభూతంకృచ్ఛాదధూతక్రష్ణభుజాంతరాళం }

వ్యా ॥ తస్యాఐతి ॥ తస్యాః తనావ్యః కుక్తిణ్యాః తద్వద్రుక్తిణీపదే
న అలక్ష్యమధ్యం అవిభావ్యమధ్యదేశం స్పృహద్యయం తథా తేనప్రకారే

౧ వృద్ధిమాప కృష్ణస్య భుజాంతరాళం వక్షః కాలే ఆన్లేషాదిసమయే
తథా కృచ్ఛాగ్రతః ధంచిత తత్ప్రథిమప్రధూతం తస్య స్తనద్వయస్య
ప్రథిమ్నః పృథుత్వస్య పర్యాస్తం బధూవ తథేతి పూర్వేణ సంబంధః ॥ ౪౬ ॥

{ మధ్యంక్రశిమ్నా విరరాజతస్యా నాభిహ్రదాన్నాశమివ ప్రరూఢం ।
{ ప్రియాగమోదరూమధూద్యదగ్రేకుచాత్తనాకాంచనపద్మయగ్గం ॥ }

వ్యా ॥ మధ్యమితి ॥ తస్యాః దుక్తిణ్యాః మధ్యమవలగ్నం క్రశిమ్నా
కార్యేన నాభిరెవహ్రదః అగాఢజలాశయః ॥ ని ॥ జలాశయోజలాధా
రస్తత్రాగాఢజలహ్రదశ్చత్యమరః ॥ తస్మాత్ప్రరూఢం నాశమివ కమలమూ
లదండమివ రరాజ యదగ్రే యస్య మధ్యస్యాగ్రే కుచాత్తనా కుచరూ
పేణ ప్రియాగమోదరూం ప్రియస్య కృష్ణస్య ఆగమః ఆగమనం ఉద
రూః భావిఫలం యస్య ॥ ని ॥ ఉదరూః ఫలముత్తరమిత్యమరః ॥ తథా
భూతం కాంచనపద్మయగ్గం అధూత్ తదితి పూర్వేణ సంబంధః ప్రియ
స్య హృషస్య ఆగమయితా ఉదితౌరూయస్యేతి వ్యుత్పత్త్యా పద్మంప్రి
యాగమోదరూం భవతీతి భావః అత్రాథే ఆగమేలి ఆజూర్వాప్తమేర్ష్య
స్తాత్ప్రచాద్యచిరూపం ఉదరూమితి ప్రాచార్యవత్సమాసః ॥ ౪౭ ॥

{ స్తోకానతాంగీ స్తనభారధూమ్నా ముగ్ధాబభౌ ముష్టిమితావలగ్నా ।
{ భృంగాభినంద్యేన గుణేన యక్తా కామస్య సాకాపి ధనుల్ అతేవ ॥ ౪౮ ॥ }

వ్యా ॥ స్తోకేతి ॥ స్తనభారస్య ధూమ్నా బాహుశ్చైవ స్తోకానతాం
గీ కించిదననతశరీరా ముష్టిమితావలగ్నా ముష్టిపరిమితమధ్యభాగా భృం
గాభినంద్యేన భ్రమరాణాం శ్లాఘనీయేన గుణేన సారభ్యేణ యక్తా సా
ముగ్ధా బాలా కామస్య కాపి ధ్రియమాణాతిరిక్తా కాచిద్ధనుల్ అతేవచా
పయష్టిరివబభౌ మన్తగ్రచాపయష్టిరపి అనాకృష్టమార్వీకా స్తోకానతా
ముష్టిగ్రాహ్యమథ్యా భృంగైర్జైతుభిః అభినంద్యేన గుణేన భృంగరాజ
రూపయా మూర్వా యక్తాచభవతీతి భావః ॥ ౪౮ ॥

{ రరాజలావణ్యతరంగరమ్యావలి త్రయీమధ్యగతామృగాక్ష్యాః । అం
{ తస్థితానామివదశాయంతీ నివేశసీమాంతమనుశ్రవాణామ్ ॥ ౪౯ ॥ }

వ్యా || రరాజేతి || లావణ్యతరంగరమ్యా లావణ్యసింధోః తరంగప
జ్జీరివ రమ్యామృగాత్యా మధ్యగతావలగ్నగతావలిత్రయా ఉదరరె
ఖాత్రయా అంతస్థితానాం తస్యోఅభ్యంతరేస్థితానామనుశ్రవాణాం చ
తుణామపి వెదానాం నివేశసీమాం తన్నివాససీమావసానం దశాయం
తీ రరాజవలిత్రయేణనివేశచతుష్టయమసంకీర్ణం దర్శితంభవతీతిభావః

{ మధ్యేవలగ్నంసుదృశోవిలగ్నారోమావలీకామధనుగుణాభా । జి
గాయనాభీసరసస్సుజాతాముల్లాసినీముత్పలరేణుపజ్జిం || ౫౦ || }

వ్యా || మధ్యఇతి || సుదృశోరుక్తిశ్చాః మధ్యేవలగ్నం వలగ్నస్యమధ్యే
విలగ్నాసక్తా||నూ|| పారేమధ్యేషప్ర్యావేత్యవ్యయిభావః । మధ్యశబ్దస్య
పీదంతత్వనిపాతశ్చ కామధనుగుణాభా కామస్య ధనుగుణోభృంగ
పజ్జిః తత్సదృశీరోమావలీ నాభిసరసః ఉల్లాసినీం ప్రసరణశీలాం సు
జాతామనొజ్ఞాం ఉత్పలరేణుపజ్జిం ఇందీవరపరాగరేఖాం జిగాయజ
యతిస్త ఇందీవరపరాగరేఖేవ రరాజేత్యుత్ప్రేక్షాయాం ఔచిత్యాత్ ప
ర్యవసానం ద్రష్టవ్యమ్ || ౫౦ ||

{ అనుప్రయాతస్స స్వవశామభిఖ్యాంయూధోజ్ఞితోయావనగంధహస్తీ ।
తద్రామరాజవ్యపదేశదృశ్యాంనూనంఽథౌ నూతనదానరేఖామ్ || }

వ్యా || అనుప్రయాతఇతి || స్వస్తిస్వశాలధీనా స్వవశా సేవ స్వ
స్వవశా కరిణీ శిష్టరూపకం || ౫౧ || త్రిష్వధీనే పశూవాంఛాప్రభుత్వా
ధీనతాసుచ । వశావంధ్యాగవీయోమోదురితాకరిణీచ సేతిగత్నమాలా || ఏ
వంఘాతామభిఖ్యాంకౌభామనుప్రయాతః అనుసృతవా గత్యథాత్వా
తగ్రాతరిక్తః యూధోజ్ఞితః ఉజ్జితయూధఃఆహితాగ్నాద్యదితావన్నిష్ఠా
యాః పరనిపాతః యథా యూధంత్యక్తాన్ సంచరన్నద్వితీయోభవతి ఏ
వం సదృశరాహిత్యాదద్వితీయఇతి యావనపక్షే తాత్పర్యం యావనగం
ధహస్తీ యావనమేవ మత్తగజః గంధోగర్వస్తత్సహితః హస్తీ మధ్యమ
పదలోపీసమాసః || ౫౧ || గంధోగంధకఆమోదెరేశేసంబంధగర్వయోరితి

౨శ్వః ॥ చందనహరితాలాదిగంధయుక్తః క్షత్రియజాతీయోగజన్మతివా ఉ
క్తంహి గజశాస్త్రే ॥ ప ॥ భద్రశ్రీహరితాలగుగ్గులశిలా గంధోతిశూ
రౌరణే నానాశస్త్రనిపాతవగసహనః స్తంబరమఃక్షత్రియైతి ॥ త
ద్రోమరాజవ్యపదేశదృశ్యాం రుక్మిణ్యా రోమరాజివ్యాజేన దృగ్గోచరఘా
తాం నూతనదానరేఖామభినవమదజలరాజం నూనందధౌ సాపహ్నవౌ
త్ప్రైక్షైయమితివ్యపదేశశబ్దేసత్యపి నూనం శబ్దస్యనాధిక్యమ్ ॥ ౫౦ ॥

{ ప్రకాశితావతః రుచిః ప్రభాజ్ఞౌ నాభిస్సువృత్తా రుచుచే నతాంగ్యాః ।
{ రోమావళిరత్నలతానురూపం రుక్మేణ నిష్పన్నమివాలవాలమ్ ॥ ౫౧ }

వ్యా ॥ ప్రకాశితైతి ॥ నతాంగ్యాః స్తనభారాతిరంబిదననతాంగ్యాః
రుక్మిణ్యాః ప్రభాజ్ఞౌ ప్రభాసముద్రే ప్రకాశితావర్తరుచిదర్శితజలభ్ర
మశౌభా సువృత్తా సమ్యగ్వర్తులా నాభిరోమవల్లెప్త రత్నలతా తస్యా
అనురూపస్సదృశః రుక్మేణ సువర్ణేన నిష్పన్నమాలవాలమివ జలధార
ణాథః మూలబంధవలయమివ రుచుచే ॥ ౫౨ ॥

{ పృథ్వీచకాశేస్తనసంపదస్యాలావణ్యమంభోనియతంచతైజః । శ్వా
{ సోదయోగంధవహశ్శుభాంగ్యానాభిశ్చమధ్యందనభోవిభక్తం ॥ ౫౩ }

వ్యా ॥ పృథ్వీతి ॥ శుభాంగ్యాః మణీయాంగ్యాః రుక్మిణ్యాః పృథ్వీ
మహతీ వౌతౌగుణవదనాదితి పృథుశబ్దాత్ జీషః పృథ్వీధూరూపాచేతిశ్లి
ష్టరూపకం స్తనసంపత్ స్తనశౌభాచ లావణ్యం ॥ ప ॥ ముక్తాఫలమచ్చా
యాయాస్తరళత్వమివాంతరా । ప్రతిభాతియదం గేష తల్లావణ్యమిహో
చ్యతే ॥ ఇత్యుక్తలక్షణంచచాకచక్యం తదేవాంభైతిస్యస్తరూపకం త
ద్భు నియతం స్థిరం తైజః బహిఃప్రస్ఫుమరజ్యౌతిః తదేవతైజః తృతీయమ
హాభూతమితి శ్లిష్టరూపకం శ్వాసోదయః శ్వాసస్య ఉద్గమః గంధవహో
గంధస్యవౌఢా సవన వాయుతత్వమితి శ్లిష్టరూపకం నాభిశ్చ మధ్యం
చ నభః తదుభయమాకాశమితివ్యస్తరూపకం తద్భు విభక్తం ఉక్తక్రమేణ
పృథివ్యాదిమహాభూతరూపేణ కృతవిభాగం సద్భుకాశే ॥ నూ ॥ నపుంసకమ

నపుంసకనైకవచ్చాస్యాన్యతరస్యామితి నపుంసకశే షస్యవకవద్భావస్య
చవిధానాల్ స్తనసంపదిచ విభక్తమితి నపుంసకైకవచనెనపరామర్శః ॥

{ గజేంద్రహస్తాదిమతత్సమత్వే దూరెసతాం దోషగుణావమశః । }
{ భవిష్యత్శాఙ్గభృతస్తదూరూలీలోపధానే కిమతాధికెన ॥ ౫౪ ॥ }

వ్యా ॥ గజేంద్రేతి ॥ గజేంద్రహస్తాదిమ గజప్రవరశుండాదిమ ఆది
శబ్దేన కదళీకరభాదినూనరూపోపమానాని గృహ్యంతే తేషు తత్సమ
త్వే తయోః రుక్తిణ్యాః ఊర్వోస్సామ్యేవిషయే సతామభిజ్ఞానాం దోష
గుణయోరవమర్శః విచారః దూరే రద్విచారస్యప్రసక్తిర్నాస్తీత్యభః ।
కుతః తత్సతతాహ ॥ భవిష్యత్ఇతి ॥ తదూరూ శాఙ్గభృతః కృష్ణస్యలీలో
పధానే లీలోధోపబద్ధై భవిష్యతః అతాధికెనకిం అతాధిక ఉత్సర్వ
నవక్తవ్యః ఏతావతైవ కరికరాదీనాం తత్సామ్యశఙ్కానిరాససిద్ధిరితిభా
వః వణ్యమానయావసకాలవివక్షయాభవిష్యత్ఇతిప్రయోగః ॥ ౫౪ ॥

{ మనోజ్ఞవృత్తం మధుబుద్ధుదాభం చక్షుష్తతాం సాదరందర్శనీయమ్ । }
{ స్వదేహకాంతేస్సవిశేషదృష్టే జానుద్వయందర్పణతామయాసీత్ ॥ }

వ్యా ॥ మనోజ్ఞేతి ॥ ఆదౌ తస్యా ఇత్యధ్యాహార్యః ॥ తస్యాః రుక్తి
ణ్యాః స్వదేహకాంతేః నిజదేహశాభాయాః సవిశేషదృష్టే సవ్యగ్దశా
నెవిషయే మనోజ్ఞవృత్తం మనోజ్ఞయథాతథాపర్తులం మధుబుద్ధుదా
భం పీతపణతావత్ క్షౌద్రబుద్ధుదసదృశం చక్షుష్తతాం సాదరందర్శ
నీయం చక్షుస్సాఫల్యాసాదకమితి సాదరందృశ్యం జానుద్వయం దర్పణ
తామయాసీత్ యాతిస్త ॥ ౫౫ ॥

{ ఉదేష్యతః పంచశరస్య తస్యాముత్పాదయిష్యన్నుచితం నిషంగమ్ । }
{ విధిస్సవ్యయంతృకయాకిలాధీజంఘాయుగంపీక్ష్యజహర్షతస్యాః }

వ్యా ॥ ఉదేష్యత్ఇతి ॥ తస్యాముదేష్యతః ప్రాదుర్భవిష్యతః పం
చశరస్య ఉచితం నిషంగం తూణీరం సవ్యయం ఉత్పాదయిష్య విధిర్భృ
హ్మమాత్మకయా అధీ ప్రయోజనవా భూమికామిద్భన్నితియావత్త

స్వాజంఘాయగంవీక్ష్య జహషణ హృష్యతిస్త ఇయమేవ మాతృకతి బు
ద్ధ్వతిభావః కితతివరకృతౌ ॥ ౫౬ ॥

{ అలక్తకాదప్యధికాత్మ రాగా పదద్వయీపద్మద్వశశ్చ కాశే । ప్రా }
{ చీనజన్తప్రణయానురోధాత్సంభావ్యమానేవ సరోజలత్ప్యా ॥ ౫౭ ॥ }

వ్యా ॥ అలక్తకాదితి ॥ అలక్తకాద్యావకాదపి అధికాత్మ రాగా అ
ధికనిజారుణ్యాపద్మద్వశఃపదద్వయీప్రాచీనప్రాక్తనంజన్త ॥ ౫౮ ॥ పునశ్చ
పద్మాత్సంభూతాహృదిత్యోఘాద్యవాహరితి పురాణాక్తం లత్ప్యాః ప
ద్మజన్త తస్మిన్యోఃప్రణయః స్నేహః తదనురోధాత్తస్యానపర్తనాల్ సరో
జలత్ప్యా పద్మకాంత్యా సత్సంభావ్యమానేవప్రసాద్యమానేవకాశే ॥ ౫౭ ॥

{ పాదాంబుజేన త్రయమధువ్రసక్త్యానిజే జయామాసనభేందుకాంత్యా । }
{ ప్రాయోణసానత్పథమాశ్రయః పంకానసత్సంగభవానృధివ్యాః ॥ }

వ్యా ॥ పాదాంబుజఇతి ॥ సత్పథంసచ్చరితమాశ్రయంతీ సా నుక్తిణీ
పాదసంబంబుజం రిన్తి డ త్రయమధువ్రసక్త్యా సంపాదితమకరందసంపగూ
యా పదాంబుజే న్వయం మకరందాయమానయెతియాపత్ సఖా ఇందవ
ఇవ తేషాం కాంత్యా ప్రాయోణప్రాచుర్యేణ నృధివ్యాః అసత్సంగభ
వా దుష్టదేత్యాదిసంగజనితాన్పంకా పాపాని కడమానిత్యపి ప్రతి
యతే ॥ ౫౮ ॥ పంకోస్తీ కడమైససారితివైజయంతీ ॥ నిజేజయామాస
త్పాశయామాస ॥ ౫౮ ॥

{ తస్యాఃపదామౌఘజమృణాళభాసాప్రకాశభూమ్నానఖమాక్తికానాం }
{ ప్రకీర్త్యపుష్పస్సుధయావసిక్తావిహరభూమ్యోయగపద్భూభుః ॥ ౫౯ ॥ }

వ్యా ॥ తస్యాఇతి ॥ పదామౌఘజయోః మృణాళానాం బిసతంతూ
నాం భాఇవభాఃయస్యతేన నఖమాక్తికానాంప్రకాశభూమ్నా ఆలోకబా
హుశ్చేన విహరభూమ్యః కీడాభూమయః కృదికారాదక్తినఇతిభూమిశ
బ్దాద్వైకవికోజీమ్ యగపదేకకాలమేవ ప్రకీర్ణపుష్పాః సుధయావ
సిక్తాశ్చబభూవుః విహరభూమిషు సఖాలోకవిజృంభణం పుష్పప్రసాదా

వత్సుధా సేచనవచ్చ జాతమిత్యథః || ౫౯ ||

{ కళాచికాంకాంచనసారక్లప్తాంకాంబైశ్శుభాంకామపి కాహళీంచ ।
శశంకిరేచనస్యసమీక్ష్యశోభాంజగంతిజంఘామవలోక్యతస్యాః || ౬౦ }

వ్యా || కళాచికామితి || జగంతి లోకాః అనన్యసమీక్ష్యశోభాం
అతదీయదృశ్యకాంతిం తస్యాః జంఘామవలోక్య వీక్ష్య కాంతైః శోభా
యాః కాంచనసారక్లప్తాం కనకజాలోత్కృష్టాంశనిమిత్తాం కళాచీంప
తద్గృహం శుభాం మనోజ్ఞాం కామపి అనిర్వచనీయరూపాం కాహళీం
వాద్యవిశేషంచ శశంకిరే || ౬౦ ||

{ తస్యాశ్శ్రుతిశ్రేణిశిఖామణీనాంసకెసరాదీధితిభిర్నఖానామ్ । ప్ర
సాధికాలోచనభృంగతౌల్యంపదద్వయీపాదమయీనిరాస || ౬౧ || }

తస్యాశ్శ్రుతి || శ్రుతిశ్రేణిశిఖామణీనాం శ్రుతిపజ్జీనాం చూడారత్నభూ
తానాం తదుత్తమాంగవేదాంతతాత్పర్యగోచరత్వాత్తథాత్వారోపః స
ఖానాం దీధితిభిః కిరణైః సకెసరా కింజల్కసహితా తస్యాః పాదమ
యీ పాదరూపా పద్మద్వయీ ప్రసాధికానామలంకత్రీణాం లోచనా
న్యేవభృంగాః లెషాం తౌల్యం చాంచల్యం || ని || లోలశ్చలసత్పష్టయో
రిత్యమరః || నిరాస నిరస్యతిస్త | తాసాంలోచనాని రామణీయకెన ని
శ్చలీచకారెత్యథః || ౬౧ ||

{ ముఖేందునిష్యందనిభైరముష్యామందస్థితైరిందురవాప్తమాండ్యః । ప్రా
యఃప్రభూతాద్భుతకాంతిలోభాన్నఖాత్తనాతత్పదమేవభేజే || ౬౨ }

వ్యా || ముఖేంద్వితి || ముఖేందోర్యేనిష్యంచాః అమృతస్యంచాఃతన్ని
భైః తైరివస్థితైః అముష్యాః మందస్థితైహేతుభిః ఆప్తమాండ్యః ప్రా
ప్తనికషణవస్థితః ఇందుః ప్రాయోనూనం ప్రభూతా ప్రచురా అద్భు
తా యాకాంతిః తత్ర లోభాత్ నఖాత్తనా నఖరూపేణతత్పదంతస్యా
శ్చరణమేవభేజే సిషవతత్పద సేవాపుణ్యేనసమీహితకాంతిలభ్యత ఇతిధి
యైతిభావః || ౬౨ ||

వాచానమయము

{ అలక్ష్మి దేవైరవతారలక్ష్మ్యాస్తస్యాశ్శుభాపాదనభేందుపజ్జిః । ఆగా }
 { మికల్పేషష్ఠికారలోభాత్తారావళిస్తత్పదమాశ్రితేవ ॥ ౬౩ ॥ }

వ్యా ॥ అలక్ష్మితి ॥ అవతారలక్ష్మ్యాః అవతారరూపాయాశ్రియః తస్యా శ్శుభామనోజ్ఞా పాదనఖా ఇందవశవ లెషాంపజ్జిః ఆగామికల్పేషు భ విష్యతలత్పేషష్ఠికారలోభాత్ తత్పదమాశ్రితా తారావళిర్నక్షత్రవ జ్జిరివ దేవైరలక్ష్మీశ్చైవైతా ఆధికారికపదానాం లక్ష్మీచరణసేవాలభ్య త్వం ఆధికారికత్వాద్దేవాజానంతీతి దేవైరిత్యుక్తం ॥ ౬౩ ॥

{ యాతేనమంజీరరవైశ్చతస్యాఃప్రాయఃపరాధూతగతిప్రణాదాః । శి }
 { త్తావిశేషాథమివాధిచక్రఃపాదానువృత్తింప్రణయేణహంసాః ॥ ౬౪ ॥ }

వ్యా ॥ యాతేనెతి ॥ తస్యాః రుక్మిణ్యాః యాతేన గమనేన భావక్తః మంజీరరవైర్నూపురశింజితైశ్చ ప్రాయో నూనం పరాధూతగతిప్రణా దాః తిరస్కృతగమనకూజితాః హంసాః శిత్తావిశేషాథం అభ్యాసాతిశ యాథామివ ప్రణయేన గమనకూజితసామ్యాహిత సజాతీయభ్రాంతిక్య తేన స్నేహేనపాదానువృత్తింతస్యాశ్చగణానువృత్తింఅధిచక్రఃఆరెభిరె

{ రరాజదివ్యైరధిరాజచిహ్నైఃశ్లాఘాపదంతత్పదమాగమానామ్ । }
 { అశ్తానమాస్థాపయతాపరస్తాద్యత్పాణినావిశ్వపతేరవాప్యం ॥ ౬౫ ॥ }

వ్యా ॥ రరాజేతి ॥ ఆగమానాం వేదానాంశ్లాఘాపదం శ్లాఘనస్య విషయభూతం తత్పదం తస్యాశ్చరణం దివ్యైః లోకోత్తరైః అధిరాజచి హ్నైః అధికోరాజా అధిరాజః ప్రాదిసమాసః తల్లక్షణైః ధ్వజకలశ చ్చత్రాదిరేఖాభిః రరాజ యదస్యాః పదం పరస్తాద్భావిని వివాహకా లే॥నూ॥ పరశబ్దాద్భావికాలవృత్తైః విభాషాపరావరాధ్యాంశ్చితి సప్తమ్యై ర్థేస్తాతిప్రత్యయః అశ్తానమాస్థాపయతా ఆతిష్ఠేమమశ్తానంశ్చితిమంత్రేణ దృషదమాక్రమయతా విశ్వపతేః అఖిలనాయకస్య కృష్ణస్యపాణినాలవా ప్యం ప్రాప్యం తత్తస్యాః పదం తాదృగ్భాగ్యసూచకేః చిహ్నైర్బభా విత్యథాః ॥ ౬౫ ॥

యాదవాభ్యుదయే సవ్యాఖ్యానై

అత్యంతకృచ్ఛాగ్రతస్సముదాయకౌభాంప్రత్యంగసౌష్ఠ్యపరాదిదృశాః ।
పర్యభ్రమత్ప్రప్తవిహారదోలాపుష్పహభృంగీవముహుస్సఖీనామ్ ॥

వ్యా ॥ అతీత్యైతి ॥ సఖీనాం ప్రత్యంగసౌందర్యపరా రుక్తిణ్యాః ప్ర
త్యవయవం యత్సౌందర్యం తద్విషయినీ దిదృశా ద్రష్టామిచ్ఛాసముదా
యకౌభాం సర్వావయవసముదాయస్య కాలతిం కృచ్ఛాగ్రదతీత్య య
త్నైనాతిక్రమ్య అతిరమణీయత్వాత్ సాపి ఝడితి అత్యైతుం నశక్యతఇ
తిభావః పుష్పహ భృంగీవ ప్రాప్తః విహార ఇతస్తతోభ్రమణీలైవడో
శాప్రంభోళికాయయాతథాభూతాసతీముహుః పునఃపునః పర్యభ్రమ
త్ భ్రమతిస్త సర్వేషామప్యంగానాం అతిహృదయతయా సర్వత్రచాపలా
దేకమవలంబనంవినా పరితౌభ్రమతి స్థేత్యర్థః ॥సూ॥కృచ్ఛాగ్రదితికరణేవ
స్తాకాల్పకృచ్ఛాగ్రకతిపయస్యాసత్త్వవచనస్యేతికరణైవంచమి ॥ ౬౬ ॥

{ శృంగారయోనేరివశిల్పవిద్యాందివ్యాంత్రిలోక్యాఇవదిష్టవృద్ధిమ్ । సీ }
{ మాంతరేఖామివసంపదస్తాంజగుస్త్రియోజంగమరత్నస్సృష్టిం ॥ ౬౭ ॥ }

వ్యా ॥ శృంగారైతి ॥ శృంగారయోనిమన్తథః ॥ ని ॥ శృంగారయో
నిశ్శీగ్రపుత్రఃఇతి మన్తథపర్యాయేష్వమరశేషః ॥ తస్య శిల్పవిద్యామి
వఅద్భుతనస్తునిర్ధానకౌశలమివ త్రిలోక్యాః దివ్యాం అప్రాకృతాం స
ర్వోత్తరాం దిష్టవృద్ధిం భాగ్యవృద్ధిమివ సంపదస్సౌందర్యాదిసమృద్ధేః సీ
మాంతరేఖాం అవధిభూమ్యవసానశ్రేణీమివవస్థితాం తాం స్త్రియః త
ద్దేశాన్యః అంతఃపురయోషితః జంగమరత్నస్సృష్టిం జగుః గాయంతిస్త ॥
సంచారిరత్నరూపా కాదిదియంబ్రహ్మణస్సృష్టిరిత్యుచురిత్యర్థః ॥ ౬౮

{ వయస్యయాభీష్టవరానుయోగేసాపశ్యదాత్తానమమందలజ్ఞా । అ }
{ సూదయన్నూనమనేనతస్యాస్సవలక్షణంశౌరిమనన్యలక్ష్యం ॥ ౬౯ ॥ }

వ్యా ॥ వయస్యయైతి ॥ వయస్యయా స్నిగ్ధయా సఖ్యా అభీష్టవరా
నుయోగే అభిమతస్య పత్యుః ప్రశ్నేకృతేసతి ॥ ని ॥ ప్రశ్నోనుయోగః
ప్రచ్ఛాచెత్యమరః ॥ సారుక్తిణీ అమందలజ్ఞాసతీ ఆత్తానమపశ్యత్ అవ

తముఖిస్వాత్తానమేవ వశ్యతిస్త అనెన సావత్తదశః

స లక్షణానియస్యతం సావనురూపం శౌరిః అనన్యలక్ష్యం

మయథాతథా తస్యాః వయస్యాయాః నూనం అనుచయత్ వ్యా

కథనే ఇతరేపి జ్ఞాన్యంతీతి సావత్తదర్శనెన సావనురూపః కృష్ణపవ వ

భిమతఇతి విదగ్ధాయాః అస్యాః సూచనం కృతపతీవేత్యుత్ప్రేక్షా || ౬౦

అలిప్సతశ్చేవహవిస్తదైనాం దైత్యస్వభావోదమఘూషజన్తా | తస్మై
చక్ష్మైకమనారథాంతారూపాధికాం దాతుమియేషరక్తి || ౬౧ ||

వ్యా || అలిప్సతేతి || తదా యావత్సమయే దైత్యస్వభావః అసుర

ప్రకృతిః దమఘామాత్ చైద్యరాజాత్ జన్తయస్యసః శిశుపాలః ఏనాం

రుక్తిణీం శావహవిః పురాణాదికమివ అలిప్సత లబ్ధుమైచ్ఛత్ రక్తి త

దగ్గజశ్చక్ష్మైకమనారథాం కృష్ణేన ఏకః ఏకత్వంప్రాప్తఇవ తతోభేత్తు

మశక్యః మనారథోయస్యాస్తారూపేణ అధికాం తాం రుక్తిణీం తస్మై

శిశుపాలాయ దాతుమియేష ఇచ్ఛతిస్త || ౬౧ ||

పరస్పరంభూషయతః ప్రతీకానాం ద్వాహికం మంగళముదవహన్త్యాః |

ప్రాయస్వదీప్తైరతిరోధిమిచ్ఛంత్యావారయన్నాభరణాని తస్యాః ||

వ్యా || పరస్పరమితి || రుక్తిణీ శిశుపాలాయ దాతవ్యేతి వివాహేని

శ్చితేనతి ఔద్వాహికం ఉద్వాహప్రయోజకం మంగళం మాల్యానుతప

నాదికం ఉద్వహంత్యాస్తస్యాః పరస్పరం భూషయతః అన్యోన్యస్యాభర

ణభూతాః ప్రతీకా అవయవా || ౬౨ || అంగంప్రతీకోవయవఇత్యమరః

ఆభరణాని హరకేయూరాదీని కర్తూణి ప్రాయోనూనం స్వదీప్తైః సేవ

షాం ప్రభాయాః అతిరోధిం అతిరోధానం ఇచ్ఛంతిసన్తి ఆవాయా ఆ

వృణ్వంతిస్త వృణ్వరణఇతి చురాదిమధ్యేపారాత్ సావధేణిచ్ అంగా

నామనావరణే తేషాం ప్రభాభిరాభరణప్రభా స్తిగస్క్రయేరన్నితిభావః ||

లావణ్యకల్పదుమమంజరీంతాంశృంగారదిగావరణవైజయంతీం సాం

దర్శదుగ్ధాదనుధాప్రసూతిం సేరంధ్రికాః ప్రేక్ష్యమిథశ్శశంసుః || ౬౩ ||

యాదవాభ్యుదయ సవ్యాఖ్యానె

వ్యా || లావణ్యతి || లావణ్యం కాంతిరేవ కల్పదుర్మః తస్యమంజరీం
కల్పదుర్మఃస్య మంజరీమివ లావణ్యస్యాపి సారభూతాం శృంగారదిగావీ
రణవైజయంతీం శృంగారరసపవ దిగ్గజః తస్యపతాకాం యథాపతాకా ది
గ్గజం పరిమూర్తోతి తథా శృంగారరసం స్వయం పరిమూర్వతీః సౌంద
ర్యమేవ దుగ్ధోదస్తస్యసుధాప్రసూతిమమృతాత్పత్తిమివ సారభూతాంఽదు
క్తిణీం ప్రేక్ష్య ప్రేరంధ్రీకాః మండికాః మిథశ్శశంసుః అన్యోన్యం తు
ష్టువుః || ౭౧ ||

{ వ్యామాలిర కస్తనకుంభభూమ్నా వ్యాప్తాక్తిం యావనకుంజరేణ | }
{ ప్రసాధయంత్యోపతి దేవతాస్తాంనాథోచితాంప్రేక్ష్యనతృప్తిమాపుః }

వ్యా || వ్యామేతి || వ్యామః స్వస్వపాశ్వప్రసారితయోః బాహ్వో
రంతరం || ని || వ్యామోదాహ్వోస్సకరయో స్తతయోస్తిగ్యగంతరమిత్వమ
ఽః || తదతిరి క్తస్య తేనాపిపరిమాతుమశక్యస్య స్తనకుంభస్య కలశసదృశ
స్య స్తనస్య భూమ్నా విపులతయా స్థితత్వేన గుంజరపక్షే వ్యామాలిరి
క్తస్తనసదృశస్య కుంభస్య శిరోవయవస్య భూమాయస్యేతియోజ్యంస్తన
కుమ్భేతిపురోపమితసమాసఃఉత్తర త్రయధ్యమపదలోపిసమాసః||సూ||బ
హుశబ్దాద్విపులవృత్తైరిమనిచిబహుర్లోపాధూచబహోరితి ఇకాలలోప
బహోర్బాహుత్యాదేశేచసతి భూమేతిరూపం || ని || బహుస్సాన్యద్విపులే
త్యాదिसంఖ్యాయామభిధేయవదితివిశ్వః || యావనకుంజరేణ వ్యాప్తాక్
తిం నాధస్యకృష్ణస్య ఉచితాం తాంఽదుక్తిణీం ప్రసాధయంత్యో భూషయ
న్త్యః పతిదేవతాః పతివ్రతాః ప్రేక్ష్య తృప్తింనాపుః || ౭౨ ||

{ మాళౌసుకేశ్యాస్ఫుటరశ్మిజాలం ముక్తామయంజాలకమాబబంధుః | }
{ క్రిడోచితంకృష్ణమృగంగృహీతుం తేనస్సర్వవాగురికస్తదాభూత్ || }

వ్యా || మాళౌవితి || సుకేశ్యాశ్శోభనాఃకేశాః యస్యాస్తస్యాః రుక్మి
ణ్యా మాళౌ ధమ్నిలై || ని || మాళిఃకిరీటధమ్నిలైతివిశ్వః || స్ఫుటరశ్మి
జాలం వ్యక్తకిరణసమూహం ముక్తామయం మాక్తికగ్రథితం తత్ప్రచురం

జాలకం శిరోధూషణవిశేషమాబబంధుః ఆబధ్నంతస్తా
 శేషః తవాతస్త్రిసమయో తేనజాలకేన స్తరఃకామః క్రిడాన్యః
 సహ క్రిడాయాయోగ్యం కృష్ణపవమృగస్తంగృహీతుం చాలశాద్య
 తం కృష్ణసారంగృహీతుమిత్యపి ప్రతీయతేవాగురికోభూత్ వాగురామృ
 గబంధినీతయాచరతీతివాగురికః॥సూ॥తేనచగతీత్యథే ప్రాగ్వహతీయస్మ
 క్షిత్యయః । తథాభూతోభూత్ వాగురాపి స్ఫుటరశ్మిజాలా వ్యక్తసూ
 ధావః ॥ ౭౩ ॥

{ అసన్యదృష్టిం వితతానతామప్యబర్హసంక్రాంతివిశేషదృశ్యమ్ । పృ }
 { సాధనైః ప్రాప్తగుణైః ప్రతీక్ష్యంతస్యాముఖంతామరసాయతాక్షం ॥ ౭౪ }

వ్యా ॥ అసన్యతి ॥ తామరసాయతాక్షం తామరసదళదీప్తులూచనం
 ప్రాప్తగుణైః ప్రత్యగ్రస్తృష్టతయాతదంగసంపరేణవా ప్రాప్తా
 ష్టేః ప్రసాధనైః ధూషణైర్లైతుభిః ప్రతీక్ష్యం పూజ్యం రమణీయమి
 యావత్ ఆదర్శసజ్జాగ్రంతివిశేషదృశ్యం దర్పణే ప్రతిబింబతయా సంక్ర
 మణేన అతిశయేన రమణీయం తస్యాముఖంతామప్యసన్యదృష్టిం అసన్య
 విషయలూచనాం వితతానచకాల ఆదర్శే నవముఖశౌభాం కృష్టావ స
 యమపి నతృప్తాధూత్ కిముతాన్యే ఇతిభావః ॥ ౭౪ ॥

{ అంసావలంబినస్యసి తెక్షణాయాకంపాబ్జల కాచనరత్నమాలా । అ }
 { లక్ష్యతొల్లాసితరమ్యరశ్మికామార్పితాకాంతివిహరహాలా ॥ ౭౫ ॥ }

వ్యా ॥ అంసేతి ॥ అసితేక్షణాయాః అసితలూచనాయా రక్తిణ్యాః అం
 సావలంబినీ అంసే లంబమానా కంపాబ్జల చాచల్యేనదీప్తా ఉల్లాసిత
 రమ్యరశ్మిః ఉద్గమితరమ్యరత్నకిరణా కాచన కాచిదమేయరూపా రత్న
 మాలా కామార్పితా కాంతేర్వక్షస్థలగతాయా విహరార్థదోళేవాలక్ష్య
 తా దృశ్యత దోళాపి ఉల్లాసితరమ్యసూత్రచలనైన రుచిరాధవతీతిభావః

{ రరాజముక్తాభిరవాప్తఫేనంరత్నాంగదం ప్రాప్తగుణం తదంగే । పృ }
 { వాహవృత్తైః పరివృత్తిభేదాన్తహీయసీ మండలిలైపకాంతిః ॥ ౭౬ ॥ }

యాదవాభ్యుదయే సవ్యాఖ్యానే

శ్లో ౨౬ రాజేతి || తదంగే తస్యాః అంగే ప్రాప్తగుణం ప్రాప్తా

ముక్తాభిరవాప్తఫేనం అధిగతఫేనం ఘనాకారదృశ్యమాక్రికజాల
 లీతి యావత్ | రత్నాంగదం మణిమయకేయూరం ప్రవాహవృత్తైః
 ప్రవాహస్వభావస్య పరిపృత్తిభేదాద్వివర్తనవిశేషాన్తండలితా సంజాత
 మండలాకారా మహీయసీ అతిశయేనమహతీ కాంతిరివ రరాజ || ౨౬ ||

{ అభాసతాత్త్వస్థితసౌమ్యభాసాహారేణహృద్యేనజగత్ప్రతీత్యా | పి }
 { యస్యచంద్రోహృదయాద్విధాతుఃప్రాప్తానుసారేవనిసర్గశుద్ధం || ౨౭ || }

వ్యా || అభాసతేతి || జగత్ప్రతీత్యా జగతాం పూజ్యా సాదుక్తిణీ ఆ
 త్త్వస్థితసౌమ్యభాసా నిజమందహాసరుచిరత్విషా హృద్యేన హృదయంగమే
 న హారేణ హృదయాన్నిసగళశుద్ధం చంద్రం విధాతుః నిర్దాతుః తృనప్ర
 త్యయోయమితిద్వితీయా ప్రియస్యకృష్ణస్య ప్రాప్తానుసారేవాభాసత || ౨౭ ||

{ మనుష్యతాకల్పకీర్తనాత్తథామ్నఃకాలేచకాశేకుచకంచుకశ్రీః | ర }
 { త్నాచలభోగిశయప్రియాయాస్సవీతల్పనిర్దోక ఇవావలీనః || ౨౮ || }

వ్యా || మనుష్యతేతి || మనుష్యరయా మనుష్యభావేన కంచుకీతః
 సంజాతకంచుకః సంవృతః ఆత్మధూమా నిజమహిమా యస్యాస్తస్యాఃభో
 గిశయప్రియాయాః భోగిని శేత ఇతి భోగిశయః పురుషోత్తమః తత్ప్రి
 యాయాః రుక్మిణ్యాః కాలే ఔద్యాహికమండనసమయే కుచకంచుకస్య
 శ్రీః సంపత్ రత్నాచల మేరావవలీనః లగ్నః సవీతల్పనిర్దోకః కల్పాం
 తేస్యాశ్శయ్యాశేషః పత్యుస్తల్పమపీతిభావః | తస్య నిర్దోకః కంచుక ఇ
 వచకాశే | అత్యున్నతే తస్యాస్తనే ధవళః కంచుకః రత్నాచలేశేషనిర్దో
 క ఇవ రరాజేత్యధః || ౨౮ ||

{ ఆదర్శబింబేనతదంగకాంతేరత్నామ్యతానిష్ప్రతిమత్వవాదం | ప్ర }
 { తివ్రవృత్తింప్రతిమాంవిధాయప్రఖ్యాపితావృత్తవతామపీష్యా || ౨౯ || }

వ్యా || ఆదర్శేతి || తదంగకాంతేః తస్యారుక్మిణ్యా అంగకాంతేః ని
 ష్ప్రతిమత్వవాదం అనుపమత్వగోచరలోకవాదమత్నామ్యతా అస్మాకా

మానేన ఆదర్శబింబేన దర్పణమదలేన ప్రతివ్రవ్య త్రిమభిముఖవర్తనం
విదుర్ధవరితమపి ప్రతీయతే ప్రతిమాం ప్రతిబింబం విధాయ సంపాద్య
వృత్తవతాం ప్రశస్తవృత్తానామపి ఈష్యాపరోతూషాసహిష్ణుతా ప్ర
ఖ్యాపితావృత్తవతాపదులకాగవతాపిదర్పణేన అనుపమత్వేన ప్రసిద్ధాయా
స్తనకాంలైః ప్రతిద్వంద్వినమ్పదనాదితిభాషః అనేన దర్పణగతాతత్ప్ర
తిమైవ తత్సదృశీ నాన్యాస్తీతివ్యజ్యలై ॥ ౭౯ ॥

{ అభిన్నరూపామనువేలభినాన్నేష సాధనాదభ్యధికాం ప్రసత్తిం । ఇ }
{ లోకయంతీజనతాతదీయాం వ్యాపర్తయా మాసతతోనద్వస్తి ॥ ౮౦ ॥ }

వ్యా ॥ అభిన్నేతి ॥ అభిన్నరూపాం సదాపకరూపాం అనువేలభి
నాద్బంధుజనైః పృథకప్రథక్క్రియమాణతయా ప్రతికలభినాత్ప్ర
సాధనాదలంకారాత్ అధికాం తదీయాం తస్యార్థక్తిత్యాగమాంప్రసత్తి
ప్రసాదం స్వతస్సిద్ధం సౌందర్యం విలోకియంతీ జనతాతతోవిషయాద్బ
స్తిం నవ్యావర్తయామాస నిర్నివేషం తస్యాః ప్రసత్తిమేవదృష్టవతిత్వర్థః

{ ముఖేందులాపణ్యసుధాప్రవాహేముహుఃప్రతీవల్లవనోద్యతేన । త }
{ తూణాభూషామకరేణమన్యేమందీకృతామన్తథలాంఛనశ్రీః ॥ ౮౧ ॥ }

వ్యా ॥ ముఖేతి ॥ ముఖోద్యతే లావణ్యవస సుధాప్రవాహేముహుః
పునఃపునః ప్రతీవల్లవనోద్యతేన అభిముఖసంచారోద్యుక్తేన మకరాద
యః ప్రవాహే లబ్ధేతదాభిముఖ్యుల్లసంతితిస్వభాషః । మకరకుండల
యోర్ధ్వకరస్య వదనాభిముఖ్యేన నివేశాదిహతథాత్వారోపః । తతూణా
భూషా మకరేణ తస్యాః కణాభూషయోర్ధ్వకరేణమన్తథలాంఛనశ్రీః మ
దనకెతురూపస్య మకరస్యహౌభా మందీకృతా అల్పీకృతేతిమన్యే తతో
వ్యయమేవ సుతరాం మోహసత్వాదిగుణైరధికీతి నిశ్చినోమిత్వర్థః ॥

{ ప్రభాప్రవాహోదితస్తేకతాభేస్తనద్వయే తామరసేక్షణాయాః । త }
{ తూంధరాంశంభుమతల్లికాయాః ప్రసూతిరాశయతహారవృత్త్యా ॥ ౮౨ ॥ }

వ్యా ॥ ప్రభేతి ॥ ప్రభాప్రవాహైః ఉదితస్యస్తేకతస్య పునఃపునః

భేదాభావస్త్రి తస్త్రి తామగసేక్షణాయాఃపద్మలోదనాయాః రుక్మిణ్యా
స్తనద్వయే హంసృత్యాహంసృత్య వర్తనైన తత్రాంధరాశంఖమతల్లికాయాః
తస్యాః కంతపవ ప్రశస్తశృంఖః తతఃప్రసూతిరాశంకృతతత్రాంధగతహ
రమా క్షికానామితిభావః శంఖోహి ముక్తాఫలాని ప్రసూతఇతిప్రసిద్ధిఃప్ర
శస్తవాచినామతల్లికాశబ్దస్య శంఖశబ్దేన ప్రశంసావచనైశ్చేతిసమాసః॥

{ సవ్యావజాదభ్యధికంతదం గేష్యాసాదితం సౌరభమంగరాగైః । సస }
{ ర్వగంధోపియదన్వయేనప్రధూతమామోదవిశేషమృచ్ఛేత్ ॥ ౮౩ ॥ }

వ్యా ॥ సవ్యావజాదితి ॥ తదంగేషు తస్యాఅవయవేష్వంగరాగైర్విల
వనైః సవ్యావసిద్ధాత్సౌరభ్యాదభ్యధికం సౌరభమాసాదితంప్రాప్తం అం
గరాగాస్తదంగసమ్మరేసతి తత్సౌరభసంక్రాంత్యా అధికసురభయోబ
భూపురిత్యథః । యదన్వయేన యోషాంతడగానాం అలింగనాదిసమ్మ
రేణ సర్వగంధః సర్వప్రకారదివ్యసౌరభశాల్యపి సకృష్టః ప్రచురా
మోదవిశేషం సౌరభవిశేషమృచ్ఛేత్ప్రాప్నుయాత్ సమ్భావనాయాంలిక్
॥శు॥సర్వకర్తాసర్వకామః సర్వగత్తస్సర్వరసఇతిపరబ్రహ్మణస్సర్వగత్తవ
ముక్తం తస్మిన్నవ్యపూర్వం సౌరభమాసంజయతాం తదంగానామన్వయా
దేకవిధప్రాకృత గంధశాలినామంగరాగాణాం సౌరభాతిశయసమ్మత్తా
కిమువక్తవ్యమితిభావః ॥ ౮౩ ॥

{ ప్రతిక్రియామాత్రతిరస్క్రియాయాఃప్రాయస్వయంవ్యాప్యతయావిధా }
{ తుంతడజ్జయోగోజ్వలరత్నధామ్నాసంఛాదితం మేఖలయాన్తరీయం }

వ్యా ॥ ప్రతిక్రియామితి ॥ ఆత్మతిరస్క్రియాయాఃఅంతరీయేణతస్యాః
తదంగసమ్మరూపిఘట్టనరూపస్య తిరస్కారస్య ప్రతిక్రియాం ప్రతీకా
రం తత్ప్రయక్తజైరనిర్యాతనం స్వయం విధాతుంకర్తుం ప్రాయోనూ
నం వ్యాప్యతయా తదంగయోగోజ్వలరత్నధామ్నా తస్యారుక్మిణ్యా అం
గంప్రతిభూషణత్వయాపేణ తత్సమ్మంభేన ఉజ్వలాని దీప్తాని రత్నతే
జాంసి యస్యాస్వయా తదంగశబ్దేన తదంగవభావాలక్ష్యంతేమేఖలయా

అంచాంతరీయః పరిధానం సంధాదితం యథా క్వచిదిష్టాభేదావ్రవృ
తనచిన్నిరొధేకృతే స్వయమపి సహాయసమ్పన్నస్తస్య నిరోధం క
త్తి ఏవం మేఖలా అంతరీయేణస్వస్యా స్తదంగసంపర్యావిరోధః కృతః
స్వయం రక్తధామసహితా తస్యాచ్ఛాదనంకృతవతీత్యనః అతర్ధా
సహచకస్యతిరస్క్రియాశ్చ స్వరోధాత్కర్ధాంత రేలక్షణయాప్రయోగః॥

{ శిఖండ కానిశ్రుతిః సుందరీణా చారూణిపాదాభరణానితస్యాః । పదే
మసంఘషణపశానివాసణమిథఃపురోభాగిపదాస్పదాని ॥ ౫౫ ॥ }

వ్యా ॥ శిఖండ కానితి ॥ శ్రుతయవవ సుందర్యః గౌరాదిత్వాత్ జేష
తాసాం శిఖ డకాని చూడావత్సవసమ్పదకానిఉపనిషచ్ఛాఘనీయానీతి
యావత్ ॥ సూ॥ శిఖండపద్మద్భాతల-రోతీతిణావిస్తవద్భావేమతల్లోపేణ్వి
ల్పిత్యయః అతవవ నపుంసకలింగతా ॥ ని ॥ శిఖండో బర్హచూడయోరి
తివిశ్వః ॥ చారూణి తస్యాఃపాదాభరణాని నూపురపాదాంగుళీయకాదీ
ని పదేషు పాదవిన్యాసేషు మిథః అన్యోన్యం సంఘషణపశాత్ ఘషణ
గామిత్రత్వేన ॥ ని ॥ వశతయస్తతాయాంస్యాదితివిశ్వః ॥ పదేషు వ్యవ
హారపదేషు భోగ్యవస్తుషు వాక్యేషువా పరస్పరవశాదిత్యపి ప్రతీయ
తేతి ॥ ని ॥ సంఘషోఃఘషణస్పృశేతివైజయంతీ ॥ తస్యాశ్రతిపు
రోభాగిపదాస్పదాని అగ్రభాగరూపం యత్పదం తదాస్పదంయేషాం
తథాఘాతాన్యాసణ పురోభాగీతి పదం ॥ ని ॥ దోషైకదృక్పురోభాగీ
త్యమరః ॥ తస్య గోచరీఘాతాన్యాసన్నిత్యపి ప్రతీయతే వ్యవహారపద
విషయేవా వక్తృత్వవిషయేవా పరస్పరబద్ధస్పృశాభిర్ద్విధోదూషణవచ
నేన దోషైకదృష్టయశ్చి వ్యవదేశం భజంతితిభావః ॥ ౫౫ ॥

{ అనుక్షణంబంధుజనైరముష్యామాముచ్యమానెషు విభూషణేషు । అ
యత్తతస్తానితదంతరాళేకృతాస్పదాకెవలతాత్యకేత ॥ ౫౬ ॥ }

వ్యా ॥ అనుక్షణమితి ॥ అముష్యామేతస్యాం దుక్తిణ్యాం బంధుజనైః
నుక్షణం క్షణక్షణ విభూషణామ్ముచ్యమానెషుసత్సు తదంతరాళేతే

షాం భూషణానామంతరాళై పూర్వభూషణవిమోచనస్య విభూషణాంత
రామోచనస్యచ మధ్యకాలేతియత్నతఃస్వయంఋంపాదానయత్నంవినా
కృతాస్పదా కేవలతాభూషణరహితతా తానిభూషణాని అత్యశేత స్వత
స్సిద్ధాకౌభాభూషణవ్రయ క్తకౌభాతిశయవతీత్వధః ॥ ౮౬ ॥

{ నిసీషితాం దేవగృహం యతైతామాకల్పలత్యై సమయోజయంత ।
{ ముకుందసంస్పర్శమవాప్తుమర్హాస్తేవస్థిరాధన్యతమాబధూవ ॥ ౮౭ ॥ }

వ్యా ॥ నిసీషితామితి ॥ దేవగృహం ఉత్సవే దేవతాగారం నిసీషి
తాం సేవాధః నేతుమిష్టాం ఏతాంరుక్తిణీంయయా ఆకల్పలత్యైభూష
ణసమ్పదాసమయోజయంత సంయోగంకృతవంతః బంధుజనాఇతి శేషః
స్తేవస్థిరా ఇతఃపరమాద్వాహికమండనాంతరాధావాల్ ముకుందసంస్ప
ర్శమవాప్తుమర్హా సా కృష్ణసంస్పర్శం ప్రాప్తుయోగ్యా అతఏవధన్య
తమాఅతిశయేన ధన్యాదబభూవ దేవగృహంవసుక్తిణ్యః కృష్ణేనహరిష్య
మాణత్వాదితిభావః ॥ ౮౭ ॥

{ పతివ్రతాఃపాథివయోషితస్తాంప్రత్యంగసౌందర్యనిమగ్నభావాః ।
{ కృతాశిషఃకృష్ణమనోరథస్తామారోప్యకణీరథమన్వగచ్ఛ ॥ ౮౮ ॥ }

వ్యా ॥ పతివ్రతాఇతి ॥ కృష్ణమనోరథస్తాం కృష్ణమనోరథే స్థితాం
కౌంధుక్తిణీం ప్రత్యంగసౌందర్యనిమగ్నభావాః తస్యాః ప్రత్యవయవంయ
తౌసౌందర్యం తత్ర నిమగ్నహృదయాః కృతాశిషః రుక్తిణీవిషయై కృతా
శీర్వాదాః పతివ్రతాః పతిః వ్రతం వ్రతవత్ శ్రద్ధయోయాసాంతాః ప
తిదేవతాః పాథివయోషితోరాజస్త్రియః కణీరథం రథవిశేషమారో
ప్యాన్వగచ్ఛ అనుసరంతిస్త । దేవతాసేవాధఃమితిభావః ॥ ౮౮ ॥ కర్ణ
రథఃప్రవహణం ఉయనంచసమంత్రయమిత్యమరకోశవ్యాఖ్యానే పుంసా
మస్తేదుర్యమానః విమానాభ్యురథఃకణీరథఇతి కీరస్వామి ॥ ఆరో
హణస్య గతివిశేషత్వాత్ గత్యాదిసూత్రేణద్వికర్తకతా ॥ ౮౮ ॥

మంగల్యసంగీతసమేతయాత్రా మనుష్యదేవీభిరనుద్యుతాసా । ని }
నంసితైషాస్వయమేవదేవీనాన్యేతిసద్భిర్నిరణాయినాథా ॥ ౨౯ ॥ }

వ్యా ॥ మంగల్యేతి ॥ మంగల్యైస్సంగీతైః గీతనృత్తవాద్యైః సమే
తా యాత్రా యస్యాస్సా మనుష్యదేవీభిః మనుష్యదేవానాం రా
జ్ఞాం స్త్రీభిరనుద్యుతా అనుసృతా సానాథా రుక్మిణీ సద్భిర్విదవ్యద్భిః ని
నంసితానంతుం నమస్కర్తుమిష్టా దేవీ ఏషా స్వయమేవ నాన్యేతినిర
ణాయీ నిణీతా ॥ దేవతానమస్కారాయగచ్ఛంతీ తాం పౌరవిద్వాం
సాదృష్ట్వా నమస్కర్తవ్యా దేవతా ఏషైవ ఏతదతిరేకేణ కాన్యా దేవ
తానమ్యేతి తస్యా దివ్యతేజసా నిణీతవంతఃకృత్యధః ॥ ౨౯ ॥

{ భావాంతరేషుప్రతిపన్నలీలాపైతామహాదీనిపదానిదాతుమ్ । స్వ }
{ దత్తశక్తేఃకుహనామనుష్యాకుతశ్చిదిప్తం స్వయమాశశంసే ॥ ౩౦ ॥ }

వ్యా ॥ భావాంతరేష్వితి ॥ అన్యేభావాః అవతారాః భావాంతరా
ణి సుప్సుపేతిసమాసః తేషు పైతామహాదీని పదాని దాతుంప్రతిపన్న
లీలాఅంగీకృతలీలా అవతారాంతరేషు స్వయం ద్రాక్షాదీనిస్థానానిలీలయా
దత్తవతీత్యధః । కుహనామనుష్యామాయామనుష్యా రుక్మిణీ స్వదత్తా
శక్తిర్వరదానసామధ్యం యస్యాః తతః సర్వనామ్నోవృత్తిమాత్రేపుం
వద్భావశ్చితిస్వశబ్దస్య పుంవద్భావః కుతశ్చి ద్దేవతావిశేషాదింద్రాణ్యః ।
ప్రసాదతోవాసవవల్లభాయాః ఇత్యగ్ర దశనాల్ స్వయమాశశంసే ఇ
యేష ఇయమపి కాచిల్లీలతిభావః ॥ ౩౦ ॥

{ ప్రణమ్యమూర్ధ్నానిహితౌపహారాముత్తస్థుషీముత్సవదేపత్రేనామ్ । }
{ అవోచదారాదశరీరివాచాపరైరజయ్యంపతిమాప్పుహీతి ॥ ౩౧ ॥ }

వ్యా ॥ ప్రణమ్యేతి ॥ నిహితౌపహారాం నివేదితౌపాయనాం మూ
ర్ధ్నా ప్రణమ్య ఉత్తస్థుషీముత్థితవతీమేనాం రుక్మిణీం ఉత్సవదేవతా ఉ
త్సవే పూజనీయా దేవతా ఇంద్రాణీ ఆరాత్సమీపే అశరీరివాచా పరై
రజయ్యం శేతుమశక్యం పతిమాప్పుహీత్యవోచత్ ॥ క్షయ్యజయ్య శ

కార్యధర్మైశ్చ నిపాతః ॥ ౯౦ ॥

పత్యానిజేన పరిణీతిమవాప్తు కామాలభ్యావరంలలితముత్సవదేవతాయాః ।

తేనైవసాసమసమీహితసిద్ధిరాసీన్తానాధికాజగతిమన్తధమన్తధేన ॥ ౯౧ ॥

వ్యా ॥ పత్యేతి ॥ నిజః ఆత్మీయః పతిః కృష్ణః తత్పతిత్వస్యానాదిసిద్ధ
త్వాల్ తేన పరిణీతిం తత్రాత్మకం వివాహం అవాప్తు కామాజగతిమా
నాధికా బహుమానానాధికా లోకపూజ్యా రక్తిణీ ఉత్సవదేవతాయాః
ఇంద్రాణ్యస్స కాశాత్ లలితమిన్స్థితం వరాలభ్యా ॥ ని ॥ లలితం హార
భద్రాదేవ్యాదీప్సి తెదుచిరేపిచేతివిశ్వః ॥ మన్తధమన్తధేన మన్తధస్యాపిమన్త
ధేన అతిసుందరేణ తేనకృష్ణేనైవ సమసమీహితసిద్ధిః తుల్యేష్టసిద్ధిరాసీ
ల్ తస్యాఅభిమతలాభేన మనోరథపూర్తౌ కృష్ణస్య అభిమతరమణీలా
భేన మనోరథపూర్తిరేవదృష్టాంతః నాన్యోస్తీత్యభయోరప్యన్యన్యా
నురాగస్య పరాకాష్ఠా ఏవమేవకారేణవ్యజ్యతే పత్యాపరిణీతిమితి అం
తథౌ యోనాదర్శనమిలిపత్సృప్యోగే తృతీయా యక్తా । వసంతతిల
కావృత్తమ్ ॥ ఉక్తావసంతతిలకాతభజాజగౌజగతిలక్షణాత్ ॥ ౯౨ ॥

ఊరుస్సన్యోనయనకమలం భూలతాచాపి తస్యాః ప్రాప్తవణం
యముపగతం సూచయంతి సప్తపృత్యా ఆరాచాసీదలఘుతులసీగన్ధ
సౌమ్యస్సమీరః ప్రత్యాసన్నముహూరుదచరత్పంచజస్య ప్రణాదః

ఇతి శ్రీకవితారికసింహస్య సర్వతంత్రసర్వతంత్రస్య

శ్రీమద్వెంకటనాథస్య వేదాంతాచార్యస్య కృతిః

యాదవాభ్యుదయో కావ్యరత్నై దావదశస్సగః

వ్యా ॥ అథోభయోస్సమీహితసిద్ధిమేవకృష్ణసన్నికషప్రాప్తివణం
నేన విశదయతి ॥ ఊరుతి ॥ అథ వరలాభానంతరం తస్యారుక్తిణ్యస్సవ్య
ఊరుః నయనకమలం భూలతాచాపి సప్తగతివిశేషణం యథోచితలిం
గవిపరిణామేన సయనకమలభూలతయోరప్యన్వేతిప్రియముపగతం సప్త

ప్రత్యా నూచయంతి ఏతాని కృష్ణం సన్నికృష్ణం జ్ఞాపయంతిసంతి ప్రా
చవంతప్రాస్ఫురన్ కించ అలఘుతుళసీగంధసౌమ్యః బహుళతుళసీపరి
చుళమనూహరః సమీరః ఆరాత్సమీపె ఆసీత్ పాంచజన్యప్రజాదఃభగ
వచ్ఛంఖభవనిశ్చ ప్రత్యాసన్నంయథాతథా ముహుః పునఃపునః ఉదచగ
దుద్గతౌభవత్ సూచయంతీత్యత్ర సపుంసకమసపుంసకేనెతి సపుంసకశే
షతా । మందాక్రాంతాపృత్తమ్ ॥ మందాక్రాంతా జలధిషడ్గైర్భూన
తౌతాద్గురూచవితిలక్షణాత్ ॥ ౯౩ ॥ *****

ఇతి శ్రీభరద్వాజకులతిలకవిశ్వజిద్యాజి శ్రీరంగరాజాధ్వరి
షరసూనునా శ్రీమదప్పయదీక్షితేనవిరచితే యాదవాభ్యుదయ
వ్యాఖ్యానే ద్వాదశస్కంధః

పుట	పజ్జిక	అశుద్ధం	శుద్ధమ్
౪	౧౪	మభిజ	మభజ
౯	౧౦	ద్రష్టమివ	ద్రష్టుమివ
౧౧	౨	భ్రమలా	భ్రమాలా
౨౨	౨౦	జజ్ఞా	గజ్ఞా
౧౪	౬	ధర్మకత్తి	ధర్మపత్తి
౧౫	౮	ఆపార	ఆసార
౨౯	౧౮	నవదాపి	నవవాడీ
౩౦	౮	తథా	తథా
౪౯	౫	మాపా	రూపా
౨౨	౨౨	రాత్రికం	రార్తికం
౫౧	౧౪	ఉకశాంత	ఉపశాంత
౫౨	౬	విశ్రయ	విశ్రమ
౫౬	౮	వాంశ్చృంగ	వాభృంగ
౬౧	౧౫	ననాంతె	వనాంతె
౬౨	౧౮	మితస్థి	మివస్థి
౬౪	౨	నీలారుణి	నీలారుణ
౬౫	౯	దాగన్తు	దాజన్తు
౬౬	౫	మరానుగం	మనురాగం
౬౮	౨౧	ద్వదశే	దశనె
౭౦	౯	మువ్య	ముష్య
౭౫	౨౦	తైకప్ర	తైకకప్ర
౯౪	౧౬	అనురా	అసురా
౯౯	౨	విరావదా	విరావతా

పుట	పజ్జిక	అశుద్ధం	శుద్ధం
౨౨	౨౩	స్వయమాప	స్వయముప
౧౦౩	౧౪	వేశయితా	వేశయతాం
౧౦౪	౧౧	సంభవనా	సంభావనా
౧౦౬	౧౯	క్రీకణీ	క్రీకరిణీ
౧౦౮	౧౮	పరిహతి	పరిహరతి
౧౦౯	౧౦	అమగవెష	అగవేష
౨౨	౨౦	గరుడేవ	గరుడేనైవ
౧౧౫	౭	మఖిల	మఖిల
౧౩౦	౨	రిచితః	చరితః
౨౨	౧౩	పంపాది	సంపాది
౧౩౧	౨౩	దృశోస్త	దృశోస్త
౧౩౩	౧౪	సౌరాః	పౌరాః
౧౪౩	౧౬	సృగార	సృగాల
౧౪౫	౧౩	నౌలమితి	నాలమితి
౧౪౬	౧౭	యత్వత్	యద్వత్
౧౪౯	౨	న్యపాతవత్	న్యపాతయత్
౨౨	౬	ఆరోగోభ్యాజిపటరగపతంజ్గస్వణారో జ్యోతిషీమా విభాస ఇతియజరారణ్యకమ్	
౧౫౦	౧౭	జీతం	జీవితం
౨౨	౧౯	గంధీరా	గంభీరా
౧౫౮	౧౧	పరిగూర	పరిష్కర
౧౬౩	౧౭	పార్థివ	పార్థివ
	౨	మగ్రసేనం	ముగ్రసేనం
	౧౦	క్రిభూతానీశా	క్రిభూనీశా

పుట	పజ్జీ	అశుద్ధం	శుద్ధం
౧౬౭	౯	మినస్రోతః	మిషస్రోతః
”	౧౧	చికిషణతం	చికిషితం
౧౬౮	౫	స్థాపనావన్యక్త	స్థాపనావాద్యక్త
౧౭౦	౨౧	మహాబలా	మహాబలా
౧౭౩	౨౫	దాహాయ	దాహయా
౧౭౫	౮	నిధ్యేయ	నిధ్యత
౧౭౬	౧	యోధ్యామిష	యోధ్యామిష
”	౬	మధురాం	మధురాం
౧౭౮	౧	నావసమిష	నావసమిష
౧౮౦	౧౬	భ్యాగలెభ్యః	అభ్యాగలెభ్యః
”	౧౭	స్యక్త	స్యక్తం
”	౧౮	స్యక్తాయా	స్యక్తాయాం
”	౧౯	తైప్రహితైః	తైప్రహితైః
౧౮౪	౨౪	వాసీనాం	వాహినీనాం
౧౮౬	౨౫	భృత్యః	భృత్యః
౧౮౯	౧౮	మాత్తీయా	మాత్తీయా
౧౯౦	౮	విచేరుః	నచేరుః
౧౯౪	౧౧	నికరరేషు	నికరేషు
౧౯౫	౩	వధూజనః	వధూజనః
౧౯౭	౧౦	నగరస్య	నగరస్య
౨౦౬	౧౪	ష్వధీయతె	ష్వభిధీయతె
౩	౨౧	వ్యాకరాణి	వ్యాకరణాని
	౮	జజయోః	జయోః
	౯	ప్రణయేణ	ప్రణయేన

